

Et laudes tantum aure trahens sollemniter illa
 Quas Domino reddit dum linea tertia surgit ;
 Sicque poli Dominum benedicens pergat ovanter,
 Eximioque means accensus amore locorum,
 Celsisque almorum precibus benedicier optans,
 Pelagii sibi qua pertransit opinio pollet,
 Cujus item aggrediens cellam, nihil audit ab intus ;
 Permanet expectans spatium transire diurnum,
 Et nox dum nigras terras jam spargeret alas,
 Regreditur, mittitque diem migrare, reditque ;
 Tertia dum cæcas lux pellit ab orbis latebras
 Scandit, et obstructam cernens, aperire fenestram
 Præsumit ; tum strata videns pia membra quiete,
 Descendit propere, Solimorum nuntiat urbi
 Pelagium abbatem cœli secreta petisse.
 Alterutraque sibi monachorum lege catervæ
 Id pandunt, totaque simul regione feruntur.
 Jordanis, Hericonteï, Solimique sodales.
 Jamque aderant Patres sancto fervore gregati.
 Tum funus cella eximitur scamnoque locatur,
 Accedit Solimus solito felicia ritu

A Exsequisque piis componere membra sacerdos.
 Ecce repente probant muliebria mente virili
 Quem credunt monachum, monacham secreta tulisse.
 Glorificant igitur magna cum voce benignum
 Mirificumque Deum multos qui regmine sanctos
 Dirigit occultos, sibi nota monilia servans.
 Fama volat, cœlum petiit quia mascula mater,
 Cujus ad exsequias curant concurrere plures,
 Sacraque virginei volitant examina lætus ;
 Dumque pium digno tractant sub honore cadaver,
 Et celebri mandant cum religione sepulcro,
 Luminibus radians multis pia turba coruscat
 Laudibus inque Dei plebis vox cuncta resultat.
 Postmodo missus ad id Christi a pietate minister
 Regreditur Jacobus, Patrique ea nuntia portat.
 B Hinc properat matri narrare hæc Antiochensi
 Omnibus ac justis ibi gaudia magna ministrat,
 Fletibus illacrymant populi per gaudia fuis,
 Laudantes Dominum divo qui munere præstat,
 Ut dignetur ab his tales sibi sumere fructus,
 Splendida quos cœli gaudent in horrea condant.

DE CHRISTI TRIUMPHIS APUD ITALIAM

LIBRI QUATUORDECIM

INCIPIT PROOEMIUM SEQUENTIS OPERIS

Orbis Roma caput, celsa potentibus
 Sceptra, consulibus, Cæsaribus cluens
 Augustis, patribus clara Quiritibus,
 Armis, pacificis et ditionibus ;
 At nunc Altithroni lumine clarior
 Regis principibus nobilis ætheris,
 Christi præcipuis celsa sodalibus.
 Fulges martyribus, præsulibus, choris
 Splendes virgineis, astra super poli
 Qui te prodigiis, dogmate, præliis
 Palmis constituunt æthere perpetem ;
 Vincentes veteres culmine principes,
 Bellis qui validi regna parantibus,
 Orbis jura licet subdiderint tibi,
 Nigrarunt vitis te tamen horridis,
 Armis polluerant atque domesticis,
 Sanctorum maculant sæpe cruoribus,
 Replentes scelerum sordibus omnium,
 Reges et satrapas subdiderint licet,

C Submisere fero colla tamen jugo,
 Pestes invalidi pellere pectoris
 Acti criminibus terga prementibus.
 Fallor ni propriis vatibus hæc sonent
 Tabes Pegaseo fonte rigantibus.
 At Christi proceres viribus arduis
 Edocti tumidos subdere principes,
 Magnatum dominos pellere dæmones,
 Mortis sceptrum terunt his dominantia,
 Frangentes trucium spicula virium ;
 Quos reges miseris vultibus inclyti
 Orabant, trepidos hi pedibus premunt,
 Sternentes veteris numina sæculi.
 Non nostro aggredior carmine prode
 D Res quarum Maro sit themate territus,
 Horrens nigra togæ stamina texere,
 Sed quæ sic caneret vinceret Orphæa,
 Formosumque Linum, patrem et Appollinem,
 Cantu Pana suo vinceret Arcadem.■

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI PRIMI.

De certamine sancti Petri apostoli cum Simone Mago.

De sancto Torpete.

De passione apostolorum Petri et Pauli

- De sanctis Processo et Martiniano atque Lucina.

De sanctis Nazario et Celso

- De vindicta Neronianæ persecutionis,

- De imperio Vespasiani et Titi

- De sanctis Lino et Cleto.

- De cæteris discipulis apostolorum et sancto Apollinare.

INCIPIT LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM

De certamine sancti Petri apostoli cum Simone Mago.

iosque crucis per bella triumphos.
 tata poli feliciter auctos,
 si meritis evolvere versu
 em ductore venimus in arces
 i populorum præduce Petro ;
 lis palmas post Antiochenas
 ectans divini luminis hostem
 unge fugitantem in culmine mundi
 imonem, cunctoque patesceret orbi
 te æthereos rutilare triumphos,
 clesix quis se gemit improbus anguis,
 verens per plurima regna profuse,
 e Petrus ditissima semina verbi.
 belli veteres ab origine fraudes,
 num insidiis aggressus ovile
 non, socium se finxit, et hostem
 , supero qui jure sodales.
 e sua multo potiora valere,
 philippeis stupefactus et ore,
 ci sumpsit fomenta lavacri,
 is molimine discere monstra,
 norat Stygio insimulatus ab œstro
 ente fides aversa nitebat,
 i pretioso lumine regna
 a sol tenebras regionis abhorrens
 agrans stabilito tramite mundum
 am nulla videns fervere beatæ
 iæ fraudis vestigia notæ,
 iti cæco sub pectore motus,
 imo furit ægraque lætis
 odium mœret pollenter haberi
 ustæ toto nequit artis apisci ;
 los nigro sub corde volutans,
 coquit, meditans urgere latenter,
 superare gradu non prævalet arcem,
 rius fabricæ subducere nitens,
 a structuræ evertere molem :
 ipiens patri jam cognita pridem
 o subruerat conamine primos,
 opes, donum Spiraminis alti
 sse ratus. Sed Petrus ab ipso
 nino laqueos transvadere tetros,
 : sacra peti, ut molimine monstri
 adimat, robusti cuspide verbi
 æ lupum miti proturbat ovili.

A Tum veluti fera pastorum clamoribus acta,
 Quæ medio raptam subito de cespite prædam
 Dum sequitur clamorque virum, celeresque molossi,
 Haud perferre valens, solatia non sua mittit,
 Atque vacans voto majores colligit iras,
 Carpendique famem potius quam volvit edendi ;
 Destinat insidias caulis, clam furta frequentat,
 Et via si qua patet, penetrat, laceratque bidentes,
 Jam non esse modo cupida. imo nocere parata :
 Haud minus iste lupus, crudelis bellua mentis,
 Prævalida Cephæ pastoris voce repulsus,
 Quæretur proprio præsumptam jure raptam,
 Directo non ferre valens pia pondera cursu,
 Ponit, et accensas vacuus raptatur in iras,
 Sumptaque multiplicans studiosius arma nocendi,
 B Quæque valet Christi furtivus ovilia tentat,
 Corda parans gregis insidiis incessere blandi,
 Nil commune ferens, contraria cuncta propagans,
 Cæsareæque ut oves Petro pastore gregatas
 Comperit, hostili cursus huc fraude tetendit,
 Et quoscunque valet, ferali dente cruentat.
 Quem contra rabidi crudum moliminis hostem
 Bellator validus divino munere Cephæ
 Progrediens, armisque vigens capit ore duellum ;
 Pellitur umbra, pio clarescit lumine fulgor.
 Discipuli fraudis, quorum mens cernere verum
 Promptior, obscuro penetrant dum furta magistri,
 Exhorrent facinus ; dextras juvat addere vero,
 Junguntur sanctis lumen captare parati.
 C Desertus sociis dira latro carpitur ira,
 Clamque fugam aggrediens, urbem petit Antioche-
 [nam.
 Audierat siquidem fidei crevisse vigorem
 Hic adeo ut Christi caperent de nomine nomen.
 Quod ferus, invidiæ facibus ferventer adustus,
 Insidiis cæcisque dolis explodere nitens,
 Ætheris adversus Dominum certare laborat,
 Frustratusque miser sævo corroditur igne ;
 Pulsus et a Petri sociis, cautisque ministris,
 Præsidio petit ire fugæ, cernensque negata
 Cuncta Asiæ sibi regna, legit trans æquora ferri :
 D Falsaque comperiens quæcunque capessere Romam,
 Utpote cunctorum violatam errore deorum
 Ac tetro obsessam dominatu dæmoniorum,
 Fisis eis, et ab his actus, huc perfuga venit ;

Innitensque ope dæmonica sub vincula multos
 Conjicit erroris cives, crescitque per artes
 Usque adeo magicas, deus ut decretus ab ipsis
 Polleret, simulacri etiam donatus honore,
 Quod geminos inter pontes Tiberina fluenta
 Alluerant titulo insignem ; sed fraude petita
 Haud longum deitas mansit, veroque tenellæ
 Rumpuntur tenebræ, validus dum protinus illo
 Militiæ Christi veluti dux atque magister
 Dirigitur princeps primorum Petrus, iniquum
 Humani generis contra generaliter hostem
 Qui primus vexilla crucis huic ingerit urbi,
 Postquam Cappadoces, Galatas, Pontum atque Bi-

[thynos

Armis induerat fidei, proba munia tradens,
 Divinos certare sciens robustus agones,
 Virtutum scelerum contra ductare cohortes,
 Et falsi tenebras expellere lumine veri.
 Hic primus verbi patefecit clavibus aulam
 Cœlestis regni dominantis civibus urbis ;
 Pelluntur radiis Christi rutilantibus umbræ ;
 Jam mentes hominum placido illustrabat amœno
 Sermo Evangelii, satias jam nulla tenebat
 Verbi auditores, miracula plura videntes,
 Nec ducunt audire satis quin supplice voto
 Discipulum poscunt sacris mandare lituris.
 Audiit ille preces, chartisque receptat habendum
 Petri Evangelium, senior quoque, Flamine plenus
 Sidereo, postquam factum, furtumque fidele
 Accipit, attollit, delectatusque rapina
 Marci picta manu quæ dogmata pagina signat,
 Firmat, et Ecclesiæ tradit per sæcla legenda.
 Senserat actutum respublica, limite in ipso
 Introitus Cephæ, suffragia clara salutis ;
 Quartus ab Augusto fasces nam Claudius orbis
 Nactus, consulibus multam patribusque parabat ;
 Extingui siquidem per eos de sanguine cunctos
 Decretum exierat proceres qui Cæsaris orti.
 Caius ut extinctus, scelerum crudelis amicus,
 Pelli regna jugo, perfringi sceptrum revulso,
 Restitui leges, ad pristina jura reverti
 Claudius at regnum postquam solidat, fera tendit
 Judicibus sævæ crudis molimina pœnæ.
 Sed Petri in auxilium, divino nomine tactus,
 Ne nigra tempestas surgentia gramina lædat,
 Dum conduntur adhuc scissæ nova semina terræ,
 Incipit interius advertere pectoris antris
 Quas, si cœpta foret, strages daret ultio dura ;
 Quam claros magnosque viros actura sub umbras,
 Quam desolatam patribus constringeret urbem :
 Cogitat hæc, animique truces ad grata residunt
 Irarum tam torvarum medicamina curæ
 Æquora ventorum veluti post bella quiescunt,
 Immoriturque hærens velis tandem aura superstes,
 Indulgere sedet diris conatibus ultro,
 Non horum memori quidquam retinere furore ;
 Quin veniam dictis, factis quoque sancit in ævum,
 Tradere nefastis apicum ne luce recurrant ;
 Sic famosa nitens sub Cepha amnestia Romam

A Sedat, Athenæis censoribus edita quondam ;
 Quam, suadente quidem dudum Cicerone, senatus
 Tentarat populis inducere Cæsare cæso ;
 Sed vetat infaustis utens Antonius armis,
 Cæsar et Augustus furtivi funeris ultor.
 Claudius hanc adhibens Barjona principe Romæ,
 Etsi causa petat trucior quo ferveat ultor,
 Sponte tamen facinus nullo poscente remittit.

Contigit hic aliud permirum temporis hujus
 Regna regens præcelsa Dei quod gratiagescit.
 Dalmatiæ Furius legatus honore Camillus,
 Molitus civile nefas, ad sacra vocarat
 Militiæ mutanda manus fortesque ferasque ;
 Signataque die qua rex statuatur ab omni
 Militia, nulla possunt ratione moveri
 B Signa, velut firma terræ radice ligentur ;
 Non aptari aquilæ, Christi virtute subactæ,
 Miles ut hæc non visa prius miracula cernit,
 Pœnitet incepti ac rigido ferit ense tyrannum,
 Militiæque fidem censet servare priori.
 Et quid deterius, quid perniciosius urbi,
 Historicus sequitur quam bella domestica Romæ.
 Rite neget pressum teneros divinitus istud
 Agnos ut tegetet, fundamina firma locaret
 Christus, fixa tuens, si talia gesta prioris,
 De compescendis unquam civilibus armis,
 Quilibet exempli poterit ratione docere,
 Quattuor hic annis tunc prælia cuncta remota,
 Internis Domini jussu externisque repressis ;
 C Tum demum princeps, torpedinis otia questus,
 Quærit ubique manus, bellum dolet esse negatum :
 Signa sine hoste movet ; niveas transmittit ut Alpes,
 Gallica rura quieta videns, pertransit ad æquor,
 Trans mare comperiens quosdam mussare tumultus
 Permeat, atque lenes reprimit sine sanguine motus ;
 Nilque egisse putans, rimatur in æquore si quas
 Obviet intactas Romano principe terras :
 Quasque subire valet, celeri ditione coercet.
 At propero remeans cursu, sextoque regressus
 Mense pedem postquam belli quæsitur apertis
 Extulerat portis, reduces sine clade Quirites
 Admittit caulis, quas Jordaneius heros
 Ablutis ovibus vitæ pia pabula præbet.
 Gaudent pace pii, gaudent solamine verbi,
 Egregiusque rudes pater erudit ore clientes.

D Et pius ut custos crudo defendit ab hoste ;
 Monstrat et expugnat, propellit ab urbe latronem,
 Atque fidem Christi, dum Claudius imperat orbi,
 Ore serens sacro, signis comitantibus auget.

At postquam turpi cesserunt jura Neroni,
 Audito probrosa Simon curare tyrannum,
 Huic se, dignus eo tutore, ultroneus offert,
 Moribus egregiis doctrinam jungere quærens :
 Nexus amicitia sociatur lividus atro,
 Pessimus infando, scelerum sceleratus amico.
 Crescit enorme malum, diras instigat in artes
 Perversus pravum, probri nil restat inactum,
 Omnia flagitiis prudens rex tentat apertis.
 Sic tanto crescente malo, solatia Cephæ

Providet Omnipotens comitem fortemque probumque,
Ejus in auxilium tribuens accedere Paulum,
Qui licet intentus totum decorare beata
Doctrina mundum, fines extendere ad usque
Terrarum, postquam a Solimis usque intima ruris
Illyrici vicos, urbes, castella peragrans,
Omnia sanctifici repleat dogmate verbi,
Visere commodius dominam deducitur orbis :
Nempe cui mundi populo ignorare liceret
Rerum suscipiens reatrix quod Roma probasset ?
Concaptivus Aristarchus comitatur euntem
Ac medicus carnis, mentis magis Antiochensis.
His vehitur socius per summa pericula Paulus,
Custodum ac custos, ductorum ductor habetur.
Ingreditur tandem præcelsi culminis urbem,
Vinclorum purgat maculas, et ab ore leonis
Eripitur, Christique iterum pia dona propagat.

At Nero, doctrina saturatus Samaritani,
Majorum sensim scelerum incrementa subibat :
Qui post infanda in miseram molimina matrem,
Incestumque sui reticendum ac supra sororis,
Post Urbem incensam, spectacula læta tyranni,
Reliquiarum ignis diram fœdamque rapinam,
Postque senatorum jugulum, spolia ampla senatus,
Fenora post direpta fori, post funus equestris
Ordinis, affinis multam sociique cruoris
Fratris, germanæ, uxoris miseræque parentis,
Hanc scelerum molem cumulans augere satagit,
Ac majora petens, cœlestem theomachiam
Aggreditur primus Romæ exercere cruentis
Primus suppliciiis inibi patriasque per omnes
Excrucians sanctos Christi pietate nitentes,
Cognomenque pium Domini de nomine sumptum
Exstirpare parans penitus, cognominis hujus
Præcipuos Mamertini sub carcere patres
Trudit, et in totum crudus grassatur ovile.
Lumina sed cœli licet abdita corpore sidant,
Non valet æthereus compesci carcere fulgor :
Quin pharus undivagis littus dat ut igne Liburnis
Splendificos mittunt radios, ductumque ministrant
Scandere per rabidas portum tendentibus undas,
Undique qua cernunt placidum rutilare coruscum,
Approperant, tenebrosa viri penetralia relinquunt ;

A Naufragium mentis fugiant, portumque prehendunt.
Irradiant sancti plebes ; fervore calentes
Flaminis almifici valeant ut linquere monstrant
Vasta tenebrarum, verumque agnoscere lumen,
Atque animæ sordes divinis ponere in undis.
Exsultant populi cœlesti fonte rigari,
Purgarique petunt animæ contagia læsæ :
Mundandis latices sævo custode negantur,
Solliciti proceres animarum crescere lucra,
Regem adeunt, cœloque preces appellere curant.
Añ Dominus lymphæ legisque utriusque tributor
Christus, ut ostendat se prisci juris alumnum,
Qui præcepta dedit Moysi, præcepta dedisse
Ecclesiæ Patribus, qui nuper in arida ruris
Libanditurbæ solamine fontis egenti,

B De petra produxit aquas quæstusque removit,
Arenti hic populo cœlique fluentia petenti,
Hæc quoque posse Deum non diffidentibus almis,
Largos Tarpeia latices e rupe profundit,
Irrignis dura scatebris incaute repertis.
Mirifici gnatis Patres pia dona ministrant,
Dumque lavant undis divino munere latis
Corpora, sanctifico mentes purgamine mundant,
Flaminis ac divi secundo pignore ditant.
Abluitur tunc Processus cum Martiniano,
Qui præceptores animælli (sic) principis undis
Castra petunt contemplantes miracula, magnos
Hic quæ per proceres Dominus præstabat Jesus,
Infirmos curans, et dæmonis arma triumphans.

C At ferus obstructis qui fontibus ampla putabat
Clausa fluentia Dei, fluvios procedere largos
Comperiens, et oves lymphæ gaudere salubri,
Invidia cunctæ fervens bonitatis et omnis
Justitiæ, vitiis quæ severat improba diris
Nasci sancta videns, proba surgere, fausta vigere,
Atque calens atro faculis Acheronte perustis,
Insontes mactare greges et ubique catervas
Sternere bacchatur, cædit sine crimine justos.
Tunc septem quater et denos expertus ab hoste
Ablutos scelerum, virtutum præduce Petro,
Hos pariter jubet excindi ; confessio vera
Quos junxit fidei, junxerunt dona lavacri,
Martyrii sociavit honos et gloria palmæ.

CAPUT II.

De sancto Torpete.

Clarus in officio renitebat honore tyranni
Torpes, quem docuit divina Antonius heros,
Fonte sacrans divo, qui dogmate presbyter oris
Doctus apostolici, Christum memorabat aperte.
At Nero, percipiens Torpetem sacra subisse,
Addicit lanio cogendum ad fana profano ;
Cumque fide fixus cogi ad scelerata nequiret,
Præcipit hunc, alapa crepitante satellitis ictum,
Morte furens vinciri altæ vastæque columnæ,
Verberisque agit at crebris ; dum corpore guttis
Elicitur sanguis, terram pluvia horrida tingit ;
Expavit crudele nefas, subitoque columna
Censorem sævos pariter delapsa sodales

Quadraginta premit ; patris post filius ultor
Victori insigni tormenta rotantia ponit,
Moliturque necem, belvisque ferocibus offert :
Mitescit sine more furor, servatur honore
Divino, trepidantque feræ contingere dente
D Quem lacerarat homo crudelior ore ferino.
Hujus virtutem inspiciens Evellius natus
Consiliis dura fautorum lege Neronis,
Corde fidem Christi capit, ac baptismate lotus,
Lucis honore coronatur non tempore longo,
Post Romæ cœlum pretio cervicis adeptus
Ad sanctum Domini Torpetem Silvius urbem
Extra Pisanam duci, patris impius hæres,

Detegat, diroque jubet mucrone feriri :
 Exsultat martyr jugulo sumpsisse coronam.
 Sanctum lictor atrox corpus scelerisque ministri
 Naviculæ injiciunt, carie atque teredine tritæ,
 Cum cane parricidali cumque alite dantes
 Mergendum rapidi vitreas sub fluminis undas.
 Matronæ fidei venerandæ mittitur aulæ

A Incola mox superæ, Celeninæ præcipit atque
 Martyris inquirat pia membra, levatque locetque.
 Quod celeri accelerare studet Celerina sequela,
 Sarcofago dedens corpus venerabile mundo,
 Basilicamque super cultu componit amœno.
 Felix Nuceriæ simul ac Constantia passi
 Tunc, nec non variis quam multi partibus orbis,

CAPUT III.

De passione apostolorum Petri et Pauli.

Pluribus admissis cœlorum ad gaudia sanctis,
 Agminibusque sequi jam regia signa paratis,
 Castris dispositis, et vincere bella suetis ;
 Prælia post valido passim certata labore ;
 Post pia victricis dignæque insignia palmæ ;
 Post populos, urbes, gentes et regna subacta,
 Post juga nobilium cervicibus addita Regis
 Ætherei, Rex ipse duces ad sceptrâ vocabat,
 Debitaque audacem pressabat pœna tyrannum.
 Mandantur Patres ergastula linquere tandem
 Jussuque immerito funesta ad mœnia duci,
 Titanis novies dum jam repleverat orbem
 Limina Paulino postquam servante manebant.
 Custodes igitur, visis qui pectora miris
 Sanctæ subdiderant fidei, cunctique sodales
 Magnifico vitet suggestant funera Petro,
 Seque suis servet cautus, liberque recedat.
 Adjungunt precibus lacrymas, labique queruntur
 Morte patris gnatos, illi pastore preëmpto
 Dispergique greges, et ovile facessere fundo.
 Fletibus his victus clemens inflectitur altor,
 Cedit, et effugium tentat pietate coactus ;
 Jamque pedem noctu foribus digressus apertis
 Extulerat, Christumque tuens occurrere contra
 Intremittit, atque animum revocans ita fatur adorans :
 « Quo, Domine, intendis ? — Crucifigi, inquit, peto
 [Romam.
 — Rursus, ait, patiere crucis tormenta, Redem-
 [ptor.
 — Rursus, » at ille, poli repetens super æthera se-
 [dem.

Sic oculis senior mundi in caligine fixis
 Pellegit aereas animis sectantibus auras,
 Atque alacer versus : « Sequar, inquit, te, bone
 [pastor.»

Regreditur, narrat gaudens ex ordine cuncta :
 Solatur socios ; cunctis plangentibus, unus
 Exsultat, comites recreans solamine verbi,
 Inque fide Christi valido munimine firmat.
 Dumque piis pius et pastor pia pabula præbet,
 Et medio rapitur comitum lugente caterva,
 Et nimio gemitu cordis testante dolorem,
 Viginti cum quinque regi qui regmine tanti
 Gavisi fuerant Patris feliciter annis,
 Cogitur, arguitur ; manet insuperabilis ille,
 Et crucis extollit præstans immotus honorem
 Omnibus impulsus flabris ut perstat Olympus,
 Supplicium crucis invictus tolerare jubetur
 Princeps, tantopere cujus commendat honorem

Ducitur ad regnum, postquam Phlegetontis in ima
 Devictum penitus terris furtisque minantem
 Aera, tentando cœlum, corda illicientem,
 Tritis allisum membris dejecerat hostem,
 Quæ precibus sternens genibusque in marmore fixis,
 Æthere dejecit, lapidi signatur adactæ
 Nunc etiam patulæ Petro incubante cavernæ
 Quæ pluvia oppletæ pestes medicamine pellunt,
 Jucundoque ægris dant munera roboris haustu.

Christum morte secuturus dum ducitur heros,
 Exsiliens animo indignum testatur eodem
 Se sublimari Dominus quo passus honore,
 Qui cœlo adveniens cuncta ad cœlestia traxit,
 B Seque solo genitum terrenum finxit alumnum ;
 Crux sua quapropter caput ad terrestria vergat,
 Et se terrestrem doceat, cœlumque petendum
 Haud aliter ni subjecta cervice, revelet.
 Nec mora gyratur crucis a lictore triumphus,
 Figunturque pedes supra, cœleste petentes
 Lucis iter, palmæque imum terræque propinqua
 Complexæ terrena legunt super astra ferenda.
 Alloquitur de supplicio circum agmina fusa,
 Flentibus et cunctis hilaris solatur anhelos,
 Tranquillusque vocat divina ad gaudia tristes,
 Eximiasque refert Christo pro munere plebis
 Grates, cui commendat oves sibi vota ferentes ;
 Exorans ipsis super æthera pascua donct,
 Tunc inter monitus interque affamina vitæ,
 C Inter vota precesque, interque piissima verba,
 Intentam cœlis animam ad cœlestia mittit.
 Discipuli civesque pii, sanctique ministri,
 Præcipue Marcellus, ei qui fidus alumnus,
 De cruce deposito pietatis munia suffit,
 Ordinât exsequias, et honorat aromate multo.
 Regna Triumphantis mundi simul omnia Patris
 Membra triumphalem juxta sanctissima callem
 In Vaticano celebri tumultantur honore.

At Benjamites doctor, dux atque magister,
 Postquam sermonem fidei resperserat oris
 Largus in Occiduis, doctrina Oriente repleto,
 Puniri infandocæsa cervice jubetur
 A lanio ; præhensque caput pro numine regis,
 Militiæque viris secum tribus ultima passis,
 D Orbis in arce pio pro lumine cæditur orbis,
 Fertur ei jugulo lac emanasse reciso,
 Nimirum fidei qui lacte nutriverat agnos.
 Emeriti summo proceres de culmine mundi
 Sidereæ pariter tolluntur in ardua sedis,
 Et Regem spolia ante suum pretiosa reportant.

A quo perpetui fastus insignia captant.
 Traditur Eoa quosdam regione petisse
 Ausoniam comites, charissima membra referre,
 Et curam propriis adhibere tribulibus aptam.
 Munera captantes fere per duo millia raptant,
 Quorum ausus Catacubarum sub calle relidens,
 Arguit immensi præcelsa potentia Christi,
 Summam præcipuis urbem decorare patronis
 Instituens, ferrent cuncto hinc solamen ut orbi,
 Orbis et in capite toto peterentur ab orbe.

A Terrentur tonitrus subito vi, fulguris igne:
 Sparguntur, tanti relinquunt conamina cœpti,
 Romulei cives, qui digni forte probati,
 Sectari tantum qui promeruerunt decorem,
 Attollunt, complectuntur, sibi rapta receptant
 Pignora, præ cunctis opibus ditissima mundi.
 Hinc loca quis servarentur pro velle capessunt,
 In quibus et toto veneranter ab orbe petuntur;
 Qui juncti Domino cœli super astra sedentes
 Incluta subjectum disponunt jura per orbem.

CAPUT IV.

De sanctis Processo et Martiniano atque Luciana.

Submotis Patribus, toto vibrat arma tyrannus
 In grege gnatorum, fundoque auferre laborat
 Hoc genus, a celsa cœli quod origine ductum,
 Sequere suosque videt fasces pervadere. Longum
 Truserat in vinculis Processum et Martinianum
 Paulinus, vana de nobilitate superbus;
 Auditisque Dei nomen cum robore fari,
 Constantis fidei, saxis contundier ora
 Jusserat; ast illi laudes super æthera tollunt.
 Affertur tripodem supra Jovis aureus; illi
 Excretis spargunt tripodemque Jovemque salivis.
 Suspensi nervisque attracti fustibus auctis
 Cæduntur, lateri flammæ accenduntur edaces.
 Præclara hic aderat mulier Lucina piosque
 Athletas bello validos durare monebat.
 Quos posthac iterum appensos divellit, acutis
 Viscera perfodiens armatus scorpio telis.
 Carcere contrusis iterum Lucina ministrat.
 Post triduum Paulinus hebes et dæmone raptus,
 Tortus, et extinctus Lethæis mergitur undis.
 Hosti virtutum præfectus id indicat urbis;
 Ille jubet cleri sanctos pugione feriri;
 Suscipit hos via percussos Aurelia ferro.
 Cunctipotens animas cœli splendere venustat,
 Corpora rure suo curans, et aromata miscens,

Atque pio venerans cultu, Lucina recepit.
 Gloria quæ maneat testantur miræ sepultis:
 Peste levati ægri, perjuri, dæmone rapti,
 Hoste fero vincti, sanctorum luce soluti;
 B Præsentibus rebus sese quærentibus ipsis
 Pandunt, carne sitis non nunquam visibus adsunt.
 Dicta probat matrona pias invisere tumbas
 Sueta; peregrino monachos assistere cultu
 Quæ cernens, dum ferre parat, capit ipsa levamen;
 Promisso certa auxilio, fit dignior actu,
 Scire datum cui venturam quam credere vitam,
 Hausit apostolicas sitibundo hæc femina corde
 Doctrinas, instructa pioque sacrata lavacro,
 Justorum fieri consors ardebat in usus
 Ipsorum indignos, præbens fomenta labori.
 Vinculis carceribusque datis tormenta levabat;
 More sepulturas celebri devota gerebat:
 Unde coronari meritis sociata piorum
 C Promeruit, sanctos pretiosa morte secuta,
 Introitum regni cui dat confessio Christi
 Atque opus egregium fidei quod junxit herili.
 Crypta beatorum membris constructa locandis,
 Devoto per eam studio, funus capit ejus
 Ornans pignoribusque jugans sacra pignora sacris.

CAPUT V.

De sanctis Nazario et Celso.

Traditur hæc rabies sanctos quoque Mediolanos,
 Nazarium, Christo, claris genitoribus ortum,
 Ac puerum Celsum, digne quem nutriit ipse,
 De feritate necis cœlorum ad regna tulisse.
 Nazarii matrem Petrus almo gurgite tinxit
 Perpetuam, sancto Clemens hunc fonte piavit
 Quem torquens Anolinus atrox, et carceris atri
 Cum sancto afficiens longo squalore cliente,
 Crudeli tandem emeritum mucrone trucidat.
 Membra dicata pii furto rapuere fideli,
 Romuleamque extra portam de nomine dictam
 In propriis tumulant, ipsis hortantibus, hortis:
 Illustratur enim visis Acetarius altis
 Dignus ad id visus, cui Fortunata jugalis:
 Huic mox insinuant cæsi sua corpora testes,
 Præcipiuntque levet crudo occultanda furori;

Sic latuisse placet donec volventibus annis,
 Arcadio regnante, pius pia munera præsul
 Ambrosius, Domino hæc sibimet prodente, levavit.
 Tunc quoque Nazarii post longa volumina solis,
 D Ut tandem patet egesta tellure sepulcrum,
 Sic tener atque recens recubat cum corpore sanguis,
 Hac jugulum reserante die diffusus ut ense;
 Vermibus illæsum caput intactumque repertum;
 Pexa levatis barba lotisque capillis,
 Tempore compositum veluti reniteret eodem,
 Nectarius fragrabat honos ut vinceret omnem
 Mæsis aromaticæ cumulatam germine massam:
 Pendent hunc Christi spiramina digna tulisse.
 Inveniunt etiam comitem puerilia membra
 Lecticaque ferunt, ponunt reverenter in æde
 Juris apostolici festo sud honore dicata.

CAPUT VI.

De vindicta Neronianæ persecutionis.

Injuste innocuo sanctorum sanguine fuso,
 Judicio divina reos ferit ultio digno;
 Nec dilata sedet tardans in tempora longa,
 Ne lupus ille ferus teneros exulceret agnos,
 Et vastator atrox necdum molimine firmo
 Radicum solidata satis plantaria vellat.
 Sanctis luce coronatis damnantur iniqui.
 Undique oborta lues, Urbem vindicta fatigat,
 Arma superna ferens, liquidus corrumpitur aer,
 Exoritur pestis nullis æquanda chelydris,
 Corpora conficiens lento liquefacta veneno;
 Pestifera aura ruit, campique et celsa Cyclosum
 Tecta superjecto nebularum uruntur amictu.
 Labuntur sceleratæ animæ, mors millia vincit
 Fungentum ter dena; sibi Libitina dicavit
 Oppida: Romanas nonnulla colentia leges
 Cladibus ac nimio cædis horrore teruntur!
 Magnas Armeniæ patrias respublica perdit;
 Parthica Romanæ legiones sub juga missæ,
 Urbes quasdam Asiæ sternit concussio terræ;
 Nec nimium claudo insequitur pede pœna tyrannum:
 Hinc Hispanis Galbam qui comperit oris
 Militiæ sumpsisse viris diademata regni,
 Sprevit, atroque animo totusque ad Tartara vergit,
 Dumque incredibilem rebus patribusque revolvit
 Exsili cladem, patriæ convincitur hostis:
 Prædicat id vulgus, gaudet sanxisse senatum.
 Territus ille metu, lapsusque ex urbe probrosc,
 Cumque ignominia fugiens deformiter alta,
 Dum timet arctari meritasque expendere pœnas,
 Quod superest scelerum consummans, transfodit ipse
 Se proprio lectas properans mucrone sub umbras,
 Cæsareæque labente labat quo gentis origo.

Mox Galba adveniens, comperta morte nefandi,
 Lædit avaritia ac turpi torpore Quirites
 Post demum imperii senos ab Othone peremptus
 Cum Caro menses periit, Pisone recepto
 In regni gnatique throno. Luit impia cædes

A Servorum Christi procerum nece Roma suorum:
 Et quæ primates superi sævissima cultus
 Punierat, regum punitur cæde novorum:
 Quæque sub adventu Petri divinitus arina
 Torpuerant civile nefas minitania pressa,
 Sanctis supplicio afflictis, patribusque necatis,
 Permissis patulo frenis lymphantur in orbe,
 Diversis ut mota plagis flabra aera pulsant.
 Ediderat siquidem confestim Hispania Galbam;
 Quo presso consurgit Otho, Romamque cruentat;
 Germanos inter Gallosque Vitellius exit:
 Vespasianus apud Syriam mox sceptrum capessit,
 Hi simul imperiis omnes bacchantur et armis.
 Romano luitur sanctorum sanguine sanguis,
 Et cruor almi fluit grassante cruore piatur.

B Monstravit quondam Ægypto pereunte profusus,
 Id sanguis laticum, teritur dum verbere primo
 In populum furibunda Dei præsumptio prima.
 Providet at Dominus famulis tunc turbine tactis
 Excidit tot bella promens solamina tanti;
 Hæc neque per terras, per aquas diuturna vagare
 Dimittit, facili moderans quin pace retundi.

Tertius imperii finem dat mensis Othoni:
 Dum vinci spernens, proprium sibi transfigit ense.
 Restitit hic victor, subiitque Vitellius Urbem;
 Qui, dum vitam hominum ingluvie propriisque (sic) h-
 Comperit ut fasces attollere Vespasianum, [tigit,
 Ponere præsumpti moderaminis optat habenas.
 Hinc animatus ad hoc urit, perimitque Sabinum
 Fratrem cum sociis in sanguine Vespasiani,
 C Quos Capitolino cogit flagrare camino.
 Post modo militia desertus speque relictus,
 Claustris eximitur cellæ, trahiturque moleste,
 Inque forum nudus cum stercoris impete raptus,
 Octavo regnum vitiis cum mense gravaret,
 Ictibus interiit crebris excarnificatus,
 Atque unco tractus Tiberinis mergitur undis.

CAPUT VII.

De imperio Vespasiani et Titi.

Tempestate tyrannorum ceu nube procellæ
 Discussa, miti sub principe Vespasiano
 Turbine pacato, mundi rediere serena.
 Sedatur regnum, mulcta plectuntur et hujus
 Hostes. Dispulerat superi qui numinis hostes,
 Quique Dei Proles per prolem bella ministrat,
 Per Domini Gnatum cum gnato regna triumphat;
 Et licet ignoret per quem sibi talia dentur;
 Sed videt haud sine vi supera sibi tanta patrari.
 Astipulante suo non hæc sua prælia Tito,
 Quæ per eum in reprobos mundi Regnator agebat.
 Sicque triumphando subeunt decus auspice nullo
 Retro celebrari per sæcula cuncta triumphis (169),
 Ut pater et genitus curru veherentur eodem,

(169) Post expugnatam Hierosolymam triumphum
 egerunt Vespasianus et Titus, quod antea inau-

Atque triumphantes pariter colerentur ab orbe;
 Insuper adduntur dominis adduntur honores (169*);
 Janus enim geminus bellis cohibetur abactis,
 Atque ita pax toto mox promulgatur in orbe.
 Ut Christo servetur honos idem, hostibus ulto,
 Qui delatus ei dudum de virgine nato,
 Gliscit in immensum belli sine turbine regnum.
 Cum Syria Rhodus atque Samos et Achaia tota
 D Thracia, Commagene, Byzantia rura subacta
 Romanos ultro dominos legesque capessunt.
 Pacificus, pius et mitis post Vespasianum
 Filius ejusdem Titus sine sanguine regnat.
 Pacatusque nitet Christi virtutibus orbis,

ditum.

(169*) Sic codex uterque.

CAPUT VIII.

De Lino et Cleto.

Magnum post Petrum Linus Ecclesiae moderamen
 Disponit Romae, quem Petrus apostolus ipse
 Pontificem pariter cum Cleto hoc jure sacrarat,
 Tractarent populis sacri ut mysteria doni ;
 Ipse vacans precibus licite verboque salutis
 Totus in augenda vigilaret plebe piorum.
 Hic Linus Ecclesiam illustrans exempla secutus
 Egregii Patris praëceptorisque beati,

A Martyrioque coronatus super astra recessit.
 At pia membra pii membris sunt juncta magistri.
 Cletus ab inde sequens Christi disponit ovile
 Bissenis post hunc residens sollemniter annis,
 Dum crescens scelerum molimine Domitianus,
 In Domini movet arma gregem parsæva Neronis ;
 Martyrio functus sub quo concessit in æthram.
 Ossa beata Petri tumulo sociata locantur.

CAPUT IX.

De discipulis apostolorum et de sancto Apollinare.

Isthinc beati et gloriosi principes
 Plures leguntur ordinasse praesules,
 Ad praedicanda clara Christi insignia
 Diversa mundi destinandos per loca.
 Quorum profecti competunt hi Gallias :
 Trophimus, Sabinianus, ejus et comes
 Potentianus, Fronto cum Georgio,
 Paulusque, Martialis, et Valerius,
 Sixtusque noster, Memmius, Sinicius.
 Simulque diriguntur ad Hispanias
 Torquatus et Tesiphon, secundus Esichius,
 Indalicius, Catiliusque, Eufrasius.
 Apollinaris, Antiochia qui Petrum
 Venit secutus, sic Ravennam mittitur ;
 Profectus ex Troade moratur mœnia
 Hospes foventis Cyrenæi militis :
 Cujus carentem honore lucis filium
 Visu reformans per crucis signaculum
 Divo parentes fonte sacrat elutos.
 Matrona quaedam post tribuni militum,
 Cui Thecla nomen, jam sub annis pluribus
 Addicta morbo decubans ægerrime,
 Jesu medentis invocato nomine,
 Manu levata sospitati redditur ;
 Mox et tribunus, uxor atque liberi,
 Domusque tota pacis unda tingitur :
 Divina cujus in domo baptismata
 Bis sex per annos cum piis sodalibus,
 Apollinare dante lotis mystica,
 Missarum et alma percoluntur munia.
 Tunc nobiles hic dedicantur suppres,
 Calocerus atque Aderitus, aucti qui sacris
 Uterque divæ factus aulae presbyter.
 At Martianum carne nobilissimum,
 Leucadiumque disciplinis praeditum,
 Cœlestis aræ collocat diacones,
 Aliosque digne praesul aptat clericos,
 Cum queis diebus concinens et noctibus,
 Hymnis supernam personabat gloriam.

Hæc optimati fama promit invida,
 Qui comprehendens hunc, acervat flamines.
 Piusque sævis immolandus traditur ;
 Mactatus atris semivivus linquitur,
 Cibus marinis ac feris exponitur ;
 Scholæ beatæ quem legunt domestici,

B Nec ferre curam differunt didascolo.
 Sex mensium post evoluto cardine
 Viri eminentis nobilis Bonifacii,
 Cujus leporem pestis ægra dempserat,
 Dum redditurus verba competit domum,
 Pulso puellæ datsalutem dæmone,
 Orisque solvens dura muto vincula,
 Quingenta summo corda Christo praeparat.
 Post tempus arctum tentus hinc ab ethnicis
 Diu severis maceratur fustibus,
 Stetitque nudus igne plantis subdito ;
 At dum nec igne nec flagellis vincitur,
 Pœnas triumphans victor urbe pellitur.
 Hujusce nec murorum ab ambitu procul
 Christi tugurium possidebant pauperes ;
 C Divina tractat hic sacer mysteria,
 Sacrans lavacro vastasanto cœrula
 Pio Domini timore formidantium,
 Isthinc benigno pascitur solatio.
 Postquam moratur hic per annos quotlibet,
 Illuminare pergit Emeliam, gerens
 Virtute Christi signa nixus plurima.
 Rufi reversus inde compos filiam
 A morte functi suscitavit corporis ;
 Prolem dein orbatis refert parentibus,
 Perfectum alumnum Veritatis se docens,
 A morte plures excitavit spiritus,
 Deique fecit consecrando filios :
 Nam tunc trecentos quatuor promiscui
 D Sexus parenti procreavit cœlicò.
 Rufum, patricia dignitate praeditum,
 Christi dicavit corde prono servulum,
 Quo Capua dives ditior fit martyre.
 Matrem puellæ fonte sacro diluit,
 Ipsamque raptam immanis Orci faucibus
 Christo beatam dedicavit virginem,
 Ac roboravit permanere immobilem.
 Annuntiantur gesta Rufi Cæsari ;
 At ipse successorem ei mox destinans,
 Scribit jubendo litteris vicario
 Dissuadeat aut Apollinarem, aut exulem
 Longe releget a Ravennæ finibus.
 Quem praestitutum interrogat vicarius,
 Minisque tundens, nec moveri comprobans,
 Exutum amictu cæde virgarum quatit ;

Gemensque temni sæva mente verbera,
 Perfundit unda bulliente vulnera.
 Hinc torquet appensum ora tondens marmore,
 Gravissimoque ferri onustum pondere,
 In ima claudit carceris teterrimi,
 Lignoque tensum lege dura conficit.
 Hominum relictus hic quidem solatio,
 Sed angelorum pascitur cibario ;
 Et ne putetur vilis astrorum Arbitro,
 Pastu potitur angelorum in publico :
 Productus atro sole quarto carcere
 Vincit catenis exsulatum mittitur ;
 Tres sponte navi se invehentes clerici
 Opem benigni subministrant feruli.
 Turbantur indignata rebus æquora
 Viri moleste injuriam ferentia,
 Iniquitatem vindicare parantia :
 Ferus profundum sidera petens vertice.
 Inaque gurges panditur voragine ;
 Nunc puppis alta scindit undis nubila,
 Nunc lapsa pulsat ima præceps marmora :
 Compage navis dissoluta suscipit
 Hostem severum, salsa sorbens cærulea ;
 Rimas per omnes mors penetrat fervida,
 Sævos sequestrans a piorum gloria ;
 Quos ultione subruit dignissime,
 Ut dura beatum arcere Patrem patriæ
 Tendunt, soli arceantur omni patria.
 Merguntur illi devorati fluctibus ;
 Servantur arvis at pii clementibus ;
 Scit liberare justus æquos arbiter,
 Justaque scit censura iniquos perdere ;
 Ut liberat vernulos Ægyptio
 Quondam jugo, per alta præbens æquora
 Profugis salutem, persequentes obruens.
 Apollinaris cum ministris commodis
 Desiderata salvus intrat littora ;
 Duos saluti dans simul satellites,
 Quos vellit undis funus inferentibus
 Lavitque lymphis regna vitæ dantibus.
 Progressus inde rura lustrat Isthmia :
 Tum post Corinthum transiens in Mœsiam,
 Cutem leprosi turpe nævos squallidi
 Decore comens, sanitatem reddidit ;
 Majorem et addens huic opem, quem corpore
 Salvavit, etiam mente salvat eruta
 Ab ethnicarum fœditate sordium,
 Animam lavando ablutione corporis.
 Ripamque ad Istri demigrans multos sibi
 Connectit alma roboratos in fide ;
 Necare quem dum gestiunt increduli,
 Partes capessit prædicando hraciæ :
 Terrentur hic eo morante dæmones,
 Serapis ejus obticet præsentia
 Responsa ferre nec valet rogantibus ;
 Tandem vocatus hoc remugit spiritus :
 Advenit hæc in arva discipulus Petri
 Christi catenis me ligans apostoli ;
 Hunc ni procul studetis hinc depellere,

A Responsa vobis non valemus reddere. »
 Ad flagra sanctus perferenda quæritur ;
 Repertus aspris verberatur fustibus.
 Ut censet autem Christus urbi reddere
 Hunc destinatæ ab arbitrio provinciæ,
 Navi super petenti Italiam ponitur,
 Sociis gregatis insuper sibi omnibus.
 Divina passim sic propagans semina
 Anno revisit tum Ravennam tertio.
 Paucis diebus hic tumultu postea
 Orto, profanis impetu ruentibus
 Vinculis adactus in forum perducitur
 Hic cæsus et cruenta passus vulnera,
 Sinit superbi flamines Capitolii
 Sacris cum quo suggerant Apollinis :
 B Huc ductus actutum preces ut erigit,
 Simulacra Phœbi dissoluta diruit,
 Vanumque numen comminutis exprimit ;
 Et ne feratur id parum, fani omnia
 Fundo fatiscunt dissipata mœnia.
 Isthæc tuentes obstrepunt fanatici
 Senem frementes stragis hujus impium,
 Quem morte sæva puniendum postulant,
 Traduntque Tauro (nomen istud judici).
 Huic cæcus olim matris alvo filius,
 Cui Christi Apollinaris alto nomine
 Lumen refundit invocato, plurimis
 Stupore mentis rem novam volventibus :
 Ac veritati corda submittentibus ;
 Mansitque Tauri præsidis vir prædio
 C Beatus annis sacra tradens quattuor.
 Sexto remotus Urbe milliario.
 Hinc Christiani commeantes pocula
 Vitæ serena hauriebant dogmata ;
 Virtusque tantis trita passionibus,
 Aromatum de more vel medicaminum,
 Excrevit hujus facta sic ditissima,
 Infirmitate quo subactum qualibet
 Ductum sibi mox sanitati redderet.
 Cucurrit autem fraudulenta relatio
 Orsis inimicorum ad ipsum Cæsarem,
 Contra beatum falsa portans præsulem,
 Edicit ille vel deis temerario
 Quis ore portat exprobrando injuriam,
 Faciat satis, vel urbe pellatur data.
 D Perfertur hæc Demostheni præceptio,
 Honore dictus est Pater qui civium
 Crudelitate persecutor mitium :
 Apollinarem hic exhiberi præcipit,
 Validoque fixum amore Christo sentiens,
 Dum cogitat quo perdat actum tormine,
 Viri fidelis mancipat custodiæ ;
 Nec Christianum suspicatus hunc fore,
 Quem noctis intempestæ is in silentio
 Ad edocendum gesta Christi insignia,
 Permittit, imo cogit, ire liberum.
 At dum retractans bella miles cætera
 Requirit, an tropæa, jam nunc expleat,
 Cunctatur horas implicando transagens,

Fugisse deses ne putetur praelia,
 Tenent morantem consequentes ethnici,
 Prensumque cædunt macerantes verbere.
 Dum rentur inter flagra dura mortuum,
 Linqunt, latenter quem ministri colligunt,
 Tolluntque quodam subvehentes prædio;
 Septemque qui supers'es advivit dies,
 Jugiter fideles ne fide discederent
 Monens, profatis instruit cœlestibus;
 Sic gloriosus laude Christi præditus,

A Ventura bella vel triumphos præmonens,
 Apollinaris fine claro fungitur.
 Capessit alium terra corpus, saxea
 Clausum sub arca, extra Ravennæ mœnia,
 Quam rexit urbem missus huc a principe
 Apostolorum ab urbe Roma pontifex.
 Bis quatuor decem per annos præsidens
 Vespasiano rege passus, ultima
 Pro veritatis laude scandit æthera.

INCIPIUNT CAPITULA LIBRI SECUNDI.

CAP. I. — *De sancto Clemente.*

II. — *De sancto Joanne apostolo*

III. — *De confessione propinquorum Christi coram Domitiano.*

IV. — *De ultione secundæ persecutionis.*

V. — *De reditu sancti Joannis evangelistæ.*

VI. — *De exilio sanctorum Nerei et Achillei.*

VII. — *Relatio sancti Marcelli de miraculis sancti Petri*

VIII. — *De sancta Petronilla.*

IX. — *De sancta Felicula.*

X. — *De sancto Nicomede.*

XI. — *De martyrio sanctorum Nerei et Achillei.*

XII. — *De sanctis Eutice, Victurnio et Severino.*

XIII. — *De sancta Domitilla, Marcello quoque, et Apuleio, Sulpitio et Serviliano.*

XIV. — *De doctrina, miraculis et passione sancti Clementis.*

INCIPIIT LIBER SECUNDUS.

CAPUT PRIMUM.

De sancto Clemente.

Janitor æthereus, divo moderamine fretus,
 Firma locans aulæ cautus fundamina celsæ (170),
 Ut sibi persentit contermina tempora metæ
 Sidereæque instare viæ, cœlumque patere,
 In medio situs Ecclesiæ, stipante caterva,
 Clementisque manu prensa sic inchoat orsa:
 « Conservi fratresque mei, mea sumite verba:
 Præmonitus quoniam propriæ jam tempus adesse
 Mercedis video, Christo monstrante magistro,
 Pontificem vobis Clementem hunc ordine summum,
 Huic coram positus doctrinæ trado cathedram,
 Qui mihi principio comes omnibus exstitit actis,
 Quique boni docilis mea dogmata cepit ad unguem;
 Omnis participem mihi quem tentatio sensit,
 Quem stabilem inveni, fidumque, Deumque co-
 [lentem,
 Præ reliquis fratres studio pietatis amantem,
 Discere ferventem, castumque, piumque, modestum,
 Justitia rectum patienter ferre scientem
 Garrula stultorum fatuæ blateramina linguæ,
 Cordaque discentum digno componere jure:
 Huic committo potestatem, quam prompsit ab ipso
 Collatam Domino solvendi sive ligandi.
 Judicium stabile ipsius super astra residat;
 Innodabit enim quod oporteat esse ligatum,
 Et simul absolvet quod congruet esse solutum,
 Ecclesiæ veluti liquido cui regula nota.
 Audite ergo ipsum Christo peccare timentes;
 Doctori vero fuerit quicumque molestus,
 Inde caret vita Patrem quia pacis acerbat.
 At præceptorem medici vice degere præstat,

B Non in subjectos belvæ feritate moveri. »
 Tam præcelsa pavens ejus vestigia Clemens
 Appetit, excusans tanti se pondere honoris.
 Cui senior: « Ne me super his oraveris, inquit,
 Quæ decreta ita sunt, potiusque videbere dignus
 Quo vitare cupis; nec enim ista cathedra requirit
 Ultro, petit sequi abdentem, quin moribus æquum.
 Quod si præsto mihi melior te præforet alter,
 Si quis et adjutor tam sedulus atque minister;
 Si quis tam celsi subiisset dogmatis arcem,
 Ecclesiæ specimen serie disponere noscens
 Tam recta, te non agerem hoc sumpsisse coacte;
 Quærere namque alium curæ reputatur inani,
 Cum te primitias hujus et gentis et urbis
 Obtulerim Domino; quin perspice, frena subire
 C Qui fugis Ecclesiæ, velut alta pericula puppis,
 Certus majoris tibi stare pericula lethi,
 Qui populo Domini posito quasi fluctibus altis
 Cum possis prodesse, fugis, tua commoda tantum
 Sollicitus quærens, renuens commune juvamen;
 Si certus plebis tibi magna manere pericla,
 Nec dubites memet pro te certare precando;
 Ocius ac quanto mihi connivere parabis,
 Tanta me citius cura ac angore levabis.
 Novi te tædere quidem perferre superba
 Obloquia indoctæ plebis, rudis ora popelli,
 Quæ te ferre tamen constanter et optime novi,
 Cernentem tibi quæ patientia munera servet,
 At volo te justa mecum ratione librare
 Quando labore tuo mage Christus egere videtur.
 Nunc ejus sponsam bello dum provocat hostis,

(170) Versus sequentes usque ad *Novi te tædere*, etc., omittit codex S. Genovesæ.

Aut ubi victricem soliis admiserit altis,
 Quando triumphanti cedit labor omnis et hostis,
 Quis modici saltem sensus modo nesciat esse
 Tempus, quo Dominus certamina sancta requirit ?
 Mentem igitur tota surgentia concipe bella,
 Atque opera summa praesentia seria tracta,
 Auxilium satagens certantibus addere promptum,
 Praemia magna recepturus post bella triumphans:
 Officium ergo libens nunc suscipe pontificatus
 Pro me, praecipue doctus, decus ordinis hujus,
 Ut nullo terrore salus plebeia vacillet,
 Per te firmatis quos lucrifecimus agnis »
 Prosequitur seriem qua dispensatio cunctae
 Clareat Ecclesiae praesul, quam cauta sequatur;
 Rebus ut externis penitus se subtrahat, omni
 Se dedens studio mentis verboque salutis:
 Presbyteri quid agant, vigilant ut amore paterno,
 Ac studeant salvam caelis inducere plebem;
 Quid clerus servet reliquus, sanctique ministri,
 Coetus quod laicus, vel quod generaliter omnes.

His ita dispositis, tanto moderamine dignum
 Pontificem impositis manibus statuitque dicatque,
 Omnibus atque palam cathedrae rubidum ora pudore
 Indit apostolicae, cogitque sedere sacrum,
 Testibus hinc populis papae mandatque, rogatque,
 Haec Jacobo Solimam mittens descripta revelet,
 Debita se postquam vitae jactura resolvet,
 Insinuans breviter vitam ut perceperit ejus
 Ore, comes sibi qui fuerit, quae dogmata ab ipso
 Hauserit, et qui se finis deprenderit illic;
 Affirmans fore ei solamina maxima mentis
 Noverit ut doctum, sancti nec juris egenum,
 Doctoris subisse locum Petrique cathedram.
 Cui parens implensque boni praecipua magistri,
 Delegat Domini fratri quae jussa benigna
 Magnifici altisono Petri susceperat ore;
 Consectansque Patris normam docti atque modesti,
 Qui sibi consortem scribit caelisque notatum,
 Omnibus omnis fit, salvos ut praebet omnes,
 Gentiles siquidem liquida ratione docebat,
 Ut populi fallax divorum irrepserit error,
 Unde genus hominum quoniam defecerit astu,
 Viperae fraudis persuasum haerescere vanis,
 Attestans ipsos venia vitaeque levandos,
 Idola linquentes Christo si corda pararint.
 Judaeis patriarcharum pro laude placebat,
 Attollens legem sacram patresque beatos,
 Ipsos sanctorum genus, arce sedilia caeli
 Prima docens accepturos, modo sacra piorum
 Dicta prophetarum in Christo completa tenerent.
 Dilectus magis Christicolis, et amabilis actu
 Omnibus exstiterat, conscriptaque nomina egentum
 Servabat, vitae tribuens pro posse levamen,
 Quaesitum nec abire sinens per publica victum
 Compita Judaico aut gentili munere pasti.

A His sordere inhibet divino fonte platos,
 Omnes assidue properare ad sancta monebat,
 Absentes scriptis, praesentes fame formans.
 Doctrina ergo nitens tali, populoque Deoque
 Gratus erat; sed non humiles haerere superbis
 Sacrilegisve placere pii dulcedine possunt.
 Stat mentis tamen intrepidus vigor, atque beati
 Terrores trucium miti pietate refutans.
 Hinc mundi culmen Domini postponit honori
 Clemens, qui celso Domitillam sanguine claram
 Sacravit Christo, sponso tulit Aureliano.
 Virginis eunuchi siquidem Nereus et Achilleus,
 Discipuli Petri Christique per omnia servi,
 Clementem super his adeunt, cui talia fantur;
 B » Gloria tota tuae Domino quod praedita mentis
 Discimus, nec te de nobilitate parentum,
 Quin de caelestis gaudere propagine Patris.
 Patruus ipse tuus Clemens, licet ordine consul,
 Atque tui fuerit germanus origine patris.
 Hujus nos mercata soror subeuntibus annis
 Aetatis parvos tenerae Plautilla coemit.
 Quandoque percipiens vitam tribuentia verba
 Credidit ore Petri, sacroque est tincta lavacro;
 Nos simul atque ejus soboles Domitilla sacramur:
 Hoc anno et dominus Petrus subit aethera martyr,
 Et Plautilla pio pacto terrena reliquit
 At Domitilla, viri clari sponsa Aureliani,
 Ore satam Cephæ nostro audiit ore salutem,
 Virgo Dei quod amore manens mereatur apisci
 Caelestem sponsum dominantem in saecula Christum,
 C Cum quo deliciis divoque fruatur honore,
 His aliisque animata Dei de munere dictis,
 Per te, virgo, cupit velamina sumere voti. »
 Reddit ad haec Clemens: « En debita tempora cerno
 « Martyrii palmam quoniam vocatio tendat;
 « Hac pensare via, Domitilla, nitere corona.
 « Sed quia mandato contemnere mortificantes
 « Praecipimur Domini, temnamus morte feroces,
 « Mortis et in simili nostrae ditione jacentes,
 « Perpetuae vitae Regi servire parati. »
 Hoc igitur Clemens animo robustus et actu
 Primatis sponsam Regi despondet habendam,
 Consecrat atque pio tactam caput ornat amictu.
 Sponsus, amore gravis, thalamum sibi virginis orat:
 Despicit illa preces, animo rigidissima durat,
 D Tendit hic insidiis castam vexare puellam;
 Nobilitas vim ferre vetat, tum principis aures
 Interpellat, in hoc ne principe vincitur illa.
 Virginis exsilium decernit Domitianus.
 Spretus ab hac, sacra praecipue quod temnat abhor-
 [rens
 Sancto a proposito revocari creditur exsul;
 Exsilio cujus data Pontia nobilitatur
 Eunuchi insignes dominam comitantur euntem.

CAPUT II.

De sancto Joanne evangelista.

Plures quin etiam diversa per abdita trahit
 Egregios clarosque viros, gladioque peremit

Turgidus hic princeps discussos iudice nullo.
 Insuper aggreditur scelerati incepta Neronis

Infanda sceleris successor theomachiam,
 Bella poli Domino indicens, sanctosque trucidans,
 Disquirensque piæ patronos plebis, ut audit
 Post reliquos regimen fidei mansisse Joanni,
 Hunc velut Ecclesiæ columnen petit improbus unum,
 Principis ut multa socium disperderet agmen.
 Ducitur ergo Epheso Romam, et spectante Senatu
 Induitur pleno ferventis dolio olivi ;
 Integer at testis, prodit, jam liber ab igne.
 Quam nituit cælebs omnisque libidinis expers.
 Igne triumphato, terris propellitur exsul,

A Expositumque salo Pathmos caput insula sablo.
 Hic profugum mundo mundi nec deserit auctor,
 Visitat extorrem, cœlique arcaua recludit ;
 Oromate illustri pulsum solatur amicum,
 Ecclesiæ signans tecto sub enigmate pugnas,
 Atque triumphorum secreto schemate palmas.
 Post, ad apostolicum fidei constantis honorem,
 Hic ubi candentis vicit pinguedinis ignes,
 Basilicam struxere pii portam ante Latinam,
 Quam clarum redimivit opus generatio Sancti ;
 Hinc quoque festa dies digno instauratur honore,

CAPUT III.

De confessione propinquorum Christi coram Domitiano.

Erectum ultra hominem meditans fera bellua man-
 [dat] Ut Dominumque Deumque coli se Domitianus,
 Invidia furit in Christum, sanctisque prophetis
 Credulus ut, metuitque etiamnum stirpe creandum
 Davitica, qui sceptrâ regat ; vestigat acerbe
 Davidis genus, et tormenta per impia quæri
 Interimique jubet ; fit quæstio cruda tyranni.
 Restituerant quidam Judæ tunc forte nepotes,
 Hi quoque delati, Christo quasi carne propinqui,
 Ducuntur regi ; rogat sint sanguine creti
 Davitico ? Promunt ; rogat his quam magna facul-
 [tas ?

Audit re tennes : Christi quam ditia regna ?
 B Ipse, quis inquit, vel quando, vel unde futurus ?
 Hi referunt hujus Christo non culmina regni
 Terreni rapienda suo, cœlestia summo
 Sceptrâ manere Deo ; angelicos parere ministros,
 Cui constet regnumque parare, in limine sæcli,
 Dum veniet judex divino fultus honore,
 Judicet ut vivos, mortis quoque lege subactos,
 Pro meritis et cuique suis ut digna rependat.
 Despuit inflatus personas tegmine viles ;
 Nec dignans punire, suos dimittit abire :
 Missi magnanimes præconia celsa fatentur,
 Ecclesiæque duces pacis post tempore vivunt.

CAPUT IV.

De ultione secundæ persecutionis.

Domitianus qui plures exemerat arvis
 Christicolâs propriis, in fautores fera vertit
 Judiciâ decreta trucidis ; pelluntur ab ipsis
 Militibus, quis consuerant cœli agmina pell' :
 Irreptant penetrantque domos, dominosque lacesunt,
 Exturbantque suis similes penetrantibus olim
 Egypti ranis populum quæ strage secunda

C Elatum proprias perscrutabantur in ædes,
 Pellentes misera vindictæ lege protervos :
 Omnibus infensus fera pessima Domitianus,
 A propriis famulis fidisque peremptus alumnis
 Omnia crudelis crudeliter exanimatur ;
 Sandapila evector quoque vespillonibus, antro
 Turpiter ingestus, populari mergitur urna.

CAPUT V.

De reditu sancti Joannis apostoli.

Post quem Nerva senex Trajanum lectus adoptat,
 Participemque facit fastus ; cassantur et actus
 Prædecessoris, profugi revocantur, eaque

Liber ab exilio (171) magnus pietate Joannes
 Regreditur doctrinæ Ephesum repetendo cathedram.

CAPUT VI.

De exilio sanctorum Nerei et Achillei.

Athletæ Christi, Domitillæ ad bella magistri,
 Pontia dat quibus hospitium, dum noscere curant
 Qualis humus, cujus fidei qualesve coloni,
 Bella viris tractanda piis terra hospita portat.
 Nempe scholæ Simonis quidam inveniuntur alumni.
 Artibus indigenas fere subvertisse profanis,
 Falsa per atrachas (sic) monstrantes signa figuras.
 Fallentesque Deo genitum genitore magistrum.
 Proque Dei Gnato Simonem suasere colendum,
 Hos dum prævalida sancti virtute refutant,
 Cœtibus effultos, populum scitantur in ista :
 « Marcellum Marco nunquid cognoscitis Urbis

D Præfectogenitum ? - Quis hunc hic nesciat ! » Illi :
 « Attribuitis eine fidem Petri Simonisve
 Laude super ? — Nimium rigidus qui credere temnat
 Personæ, referunt, tantæ, tam sanguine claræ,
 Et sancti : - Tantum id propriæ præstate saluti,
 A nobis apices donec capiatque feratque,
 His super istorum doctrina avertite mentes.
 Atque prius nostri recitetur epistola vobis,
 Quolibet hinc illa vestram gestante feratur.
 Ipsius ac vestras consulta legantur in aures. »
 Omnibus id placitum ; scribunt mox talia sancti.
 « Nos servi Christi Jesu Nereus et Achilleus

(171) Cod. prima manu *gentilium* ; corr. ab *exilio*.

Marcello condiscipulo per sæcla salutem.
Pontica propulsos cum nos ergastula pressent,
Nomine pro Domini gaudemus talia passi.
Discipuli Simonis sed gaudia nostra fatigant.
Furius et Priscus profugi pro fraude magistri ;
Assertant etenim innocuum vixisse Simonem,
Huncque odiis insectatus sit Petrus iniquis ;

A Cumque repugnaremus eis ne crederet ullus,
Dignum hinc te certis astruximus esse relatis,
Informare tuis possis qui fatibus illos,
Ejus cum vitam discussius ipse probaris,
Discipulus fueris, cunctos agnoveris actus ;
Ne pigeat, petimus, his scribere, promere verum
Insontes solvi ut valeant erroribus horum. »

CAPUT VII.

Relatio Marcelli de miraculis sancti Petri.

Hæc quoque rescribit solers Marcellus ad ista :
« Almitici Domini Jesu pia gratia tecum.
Marcellus prono Christi molimine servus
Nereo et Achilleo præconibus almis
Grammatibus vestris pia gaudeo gaudia lectis,
Constantes siquidem vos corpore sentio et ore,
Solliciteque proba pro vero insistere pugna :
Objectum sed enim innocuum quia forte Simonem
Promittis, hinc aliqua quædam pro parte fatebor,
E paucis pensare cati quo plurima norint.
Ipsius asseclam fore me nam contigit olim,
Quem dum fictorem atque magum, perque omnia
[nequam,
Infantumque necatorem, dirumque probassem,
Deserui, Petroque viam complexus adhæsi.
Hunc Zoroastreum memorat dum Samaritanus,
Inque odium populi mentes accenderet ejus,
Ecce repente ubi sincerum carpebat iniquus,
Turba ampla stipante virum, transibat amaris
Lamentans lacrymis orbata ut femina, cujus
Unicus occiderat gnatus, nomenque parentis
Abstulerat viduæ, gemino quæ squallida busto.
Hic Cephas Simoni assuetos affatur amicos :
« Ite, viri, præsens feretro nudate cadaver,
« Sicque probate fidem : cui mors, audire parata,
« Reddiderit prædam, invitisque remiserit antris. »
Quo dicto Magnus erigitur, nimiumque superbe :
« Istum ego si functum vinclis absolvero lethi,
« Hunc Petrum nostrumne necabitis ? ilicet hostem
« Vivum (turba fremit) flammis torrebimur atris ? »
Invocat illusos callentes fraude ministros,
Atracioque ministerio motus quatit artus ;
Quo viso populi laudem jactare Simonis,
Perniciem Petri stolido sævire tumultu.
At senior constans, turba vix pacificata :
« Si reduci fervore calet, vivitque, loquatur, »
Inquit « et incedat, comedat, sua tecta revisat ;
« Si vero ista nequit, falli vos arte probate : »
Acclamat vulgus connivens mente recepta,
Sin secus hunc Simonem Petri tormenta fatigent.
Iram fur simulans petit argumenta latendi.
Sec edensque fuga, capitur, fædeque tenetur,
Servaturque pavens, donec Petrus ista perorat,
Expansis cælo manibus : « Dominator Iesu,
« Nobis discipulis propriis qui hæc jussa dedisti :
« Nomine abite meo, Satanæ depellite fraudes,
« Curate infirmos, revocate cadavera vitæ,
« Hunc nobis redhibe puerum, cognoscat ut omnis
« Hic populus solum temet Dominumque Deumque ;

« Qui cum Patre tuo vivens, et Flamine sancto,
« Vitæ regna tenes, et in omnia sæcula regnas. »
Hæc ad vota niger Stygiis adducitur umbris
Exurgensque Petri vestigia pronus adorat :
B « Vidi, aiens, Dominum Jesum mandare ministris
« De me cœlicolis, ac talia jussa ferentem :
« Pro votis Petri, nostri constantis amici,
« Reddatur matri viduæ puer unicus iste. »
It cælo sonitus clamantum, ac voce virorum :
« Hic Deus est solus Petri quem prædicat actus. »
Angitur illector caput indutusque molossi
Appetit effugium, sequitur clamore caterva,
Arctatum tenet, ultorem quoque præparat ignem.
Approperat Cephas acrem sedare tumultum
Hæc inhibens et tali animos affamine mulcens :
« Noster nos docuit patientes vivere doctor
« Nec mala ferre malis, quin blanda rependeresævis. »
Hoc sale respersi dirum misere caninum,
Qui bonitate Petri liber, sed dæmone vinctus,
C Me petit, ignorare putans quæ gesta patebant,
Immanemque canem vix ferrea vincla sequentem
Vincit in ingressu : « Videamus si Petrus, aiens,
« Huc te sollicitare solens intrare valebit. »
At Petrus adveniens, longum neque deinde moratus,
Ferrea nexa feræ crucis ad signacula solvit,
Injungitque cani mandata ferenda canino,
Ut sensu captum valeat quibus increpet orsis.
Vade lubens, Simoni furiato talia perfer :
« Desine dæmonica populum seducere fraude,
« Vivifici pro quo Christi data sanguinis unda. »
Conspiciens ego tanto Dei miracula, curro,
Asternorque Petri pedibus, genibusque volutor.
Excipiensque domo probrosum elimino monstrum.
At canis effectus cunctis mitissimus, unum
Insequitur Simonem, pedibusque subopprimit actum.
D Accurrensque pio proclamatur apostolus ore :
« Nomine præcipio Christi ne viscera morsu
« Contigeris, lanians neu fixeris artubus arma. »
Qui præcepta sequens, vitansque irrumpere membra,
Dilacerat vestem, nulla permittit opertam
Parte manere cutem, carpit retegique latronem
Hunc populus nostræque domus per compita vernæ,
Cum cane procurrant Satanæ portenta fugantes,
Atque lupum mentis pellentes mœnibus urbis.
Opprobrii non ferre valens tam pondera magni,
Abditus hic toto nusquam comparuit anno.
Reppetit inde tamen, qui se insinuando Neroni
Suggereret, nequam pravo, sævus scelerato
Nectit amicitiam ; fit copula dira nefandis.

Posthæc a Domino munitur apostolus istis
 Per visum dictis. « Nero labe Simonque repleti
 « Te contra fraudes agitant, tibi sed timor absit,
 « Nempe ego sum tecum validæ munimine parmæ,
 « Atque mei servi tibi do solatia Pauli; [retis
 « Cras Romam ingreditur, cernes, bellumque ge-
 « Perversi contra Simonis ludibria nigra. [mis,
 « Quem Stygiis postquam dabitur sub tartara flam-

A « Victores ad me pariter scandetis in astra: »
 Nec mora, dicta, patent; Paulum lux crastina præbet,
 Ut sibi conspecti, post cum latrone palæstram
 Quam tulerint, Phæbes septem discursibus actis,
 Omnia præsentem cum vos vidisse patescat,
 Futile perspexi vos hæc tam nota docere,
 Cum Linus Eoæ Ecclesiæ sermone Pelasgo
 Horum conspicuos bellorum evolverit actus

CAPUT VIII.

De sancta Petronilia.

« De domini Petri Petronilla prole beata.
 Ejus quo fuerit certamine meta labori
 Paucis expediam jussus, quæ clinica facta est.
 Ut nostis, pro velle Patris, interque fuisse
 Vos memini plures, apud hunc cum discipulorum
 Prandia consuete gemina caperemus ab esca,
 Dum prandendum inter seniore[m] ita Titus adorsus:
 « Cum per te cuncti morbis vegetentur aniheli.
 « Cur paralytica negligitur Petronilla jacere?
 — « Expediit, inquit, ei Petrus, sed ne videamur
 « Excusare impossibilem sermone medelam,
 « Surge, rape officium celeris, Petronilla, ministræ. »
 Surgit at hæc virgo incolumis gaudensque ministrat;
 Obsequio explicito proprium de more grabatum
 Præcipitur repetens solito languore gravescat.
 Quæ postquam esse Dei cœpit perfecto timore
 Optime sana viget, morbos quin pluribus arcet.
 Hæc quoniam facie nimium speciosa nitebat,
 Flaccus eam comes uxorem vi ducere tentat;
 Quem cum militibus venientem ita ludit et armis

Virgo Dei, patrio lucis præcauta favore:
 « Armato focilis cuneo petis antra puellæ?
 « Si me legitimis tibi vis conjungere tædis,
 « Matronas, clara quoque virginitate puellas,
 « Post tres mitte dies, cum queis tua mœnia visam. »
 B Obtento virgo hoc spatio, virtutis honore
 Sese præmunit, castisque modilibus ornat,
 Continuas orans jejunia ducit in horas.
 Jungitur huic Domini Felicula clara timore
 Hujus grata comes ceu collactanea virgo.
 Tertia lux rutilo spargebat lumina terras,
 Et Nicomedis adest Petroniliæ presbyter, atque
 Sacra pio celebrat ritu mysteria Christi.
 Virgo ubi cœlestis divino munere pasta,
 Aversata torum, astrigeros conscendit in axes.
 Contigit ast, Domini divo moderamine gestum,
 Ut chorus innuptus matronarumque caterva
 A Flacco ad tædas, a Christo ad funera ducta,
 Virginis illustri exsequias celebraret honore.

CAPUT IX.

De sancta Felicula.

« At comes, avertens animum, solatia saltem
 Virginis usurpare petit, « Felicula, dicens,
 « Rebus de geminis tibi delige quamlibet unam;
 « Aut mea sis conjux, aut dis libamina funde ».
 Illa: « Nec uxor erotua, sum quia sacra Tonanti,
 « Nec libabo deis, quia sum vernacula Christi. »
 Carnifici Flaccus torquendam tradit atroci,
 Mandat et includi tenebrosi in claustra cubilis,
 Linquitur hic septem absque cibo perstare diebus.
 In quam custodum perflant hujusce maritæ:
 « Heu! cur morte mala properas decedere vita?
 « Sume virum celebrem juvenemque et rebus opimum,
 « Formosum, comitemque potentem et regis ami-
 [cum. »
 Illa nihil contra nisi tantum hæc edere curat:
 « Virgo quidem Christi sum, nullum præter eundem
 « Omnino accipio. » Vestæ post ducta fovenda
 Virginibus, gaudens alia durare sine esca

C Hebdomada, impuris minime suadet eorum
 Servitiis libare cibum; suspenditur ergo
 Tormentis, clamatque: « Meum modo cernere cœpi
 « Sobrium amatorem Christum, meus est amor in
 [quo
 « Fixus; at hostiles frendent blaterantque ministri:
 « Christicolam te te esse nega, pergesque soluta. »
 Clamat: « Amatorem, felix, nunquam ipsa negabo
 « Capta meum, me sit propter cum felle cibus,
 « Atque coronatus spinis, potatus aceto,
 « Affixusque cruci. » Post hæc sanctissima verba,
 Sordibus injicitur spurcæ vastæque cloacæ,
 Hacque capit meta cœli Felicula regna.
 In speculis positus Nicomedis ut aspicit isthæc,
 Nocte venit tacita, rapiensque suæ ossa casellæ,
 D Curriculo ducit, conditque via Ardeatina,
 Urbe procul septem fere millibus. Ejus ibidem
 Fructificant ad vota preces post tempore cuncto.

CAPUT X.

De sancto Nicomede.

« Audiit hæc Flaccus sancto a Nicomede patrata:
 Huncque ad sacra capi faciens, jubet imolet aris.
 Sanctus ad hæc: « Ego [sacrifico Domino omnipo-
 [tenti

« Qui imperat in cœlis, saxis non ergo litabo,
 « Quæ templis quasi carceribus clauduntur et an-
 [tris. »
 Hæc et plura ferens, plumbo diutissime cæsus,

Evolat ad Dominum; Tiberi pia membra feruntur. A Inque via Nomentana locat ossa beata;
 Clericus ipsius factis et nomine justus Hicque Deum orantes poscunt quæ digna merentur
 Undis eripiens corpus producit ad hortum Martyris obtentu passi pro nomine Christi.
 In biroto proprium, et tumulo prope mœnia condit, Cum Patre qui semper sancto et Spiramine regnat.

CAPUT XI

De martyrio sanctorum Nerei et Achillei.

His ita decursis, hæc rescribuntur ad ista:
 Entyces Victorinus Marco ad omnia servi.
 Qui Domini Jesu Marcello grammata missa
 Sic tua venerunt sanctis; triginta dies jam
 Transierant postquam ad meritam venere coronam.
 Flavia præclara et Christo vincitissima virgo,
 Docta per eunuchos Nerea et Achillea claros
 Virgo manere, Deo supremo credere Christo
 Objecto Jesu titulo sibi nominis, isthuc
 Truditur ab sponso, quem tempserat, Aureliano;
 Quique sequens eunuchorum tentare piorum
 Aggreditur mentem, per eos sibi virginis oplans
 Conciliare animum: spernentes munera sancti
 In Christo firmare fidem studuere puellæ;
 Unde attrectati per sponsum verberare diro
 Depositi Terracinam, Rufoque necandi

Suppliciis dantur; quos Rufus igne (172)
 Appensos crucians molitur cogere sacris;
 Dumque fatentur apostolico baptismate lotos
 Nulla unquam se sculptilibus ratione litare,
 Puniti mulcta capitis super astra recedunt.
 Auspiciis quorum rapuit sacra corpora noctu,
 Discipulus felix, quo Flavia crevit alumno.
 Naviculaque vehens Domitillæ in prædia duxit,
 Ac sanctæ juxta Petronillæ busta locavit,
 B Mille et quingentis distantia passibus Urbe,
 Quæ nos, Auspicio narrante, accepimus acta.
 Floreat ergo tuæ nobis dilectio curæ,
 Mittereque acceleres qui nobis vestra revelet,
 Nostra tibi, fraterna salus illustret utrosque,
 Lætior affectus tripotenti luce coruscet.

CAPUT XII.

De sanctis Eutyche, Victorino et Severino.

Indiculo hoc sumpto, Marcum Marcellus ad ipsos
 Germanum mittit qui, confessoribus anno
 Cum sanctis habito, rediens, hos prodidit actus.
 Dum post martyrium Nerei fratrisque peractum
 Aurelianus agit Domitillæ assensa subire;
 Audiit hanc eadem dictis consortia sanctis,
 Jungere. sacrarat quæ præceptoribus olim,
 Donarique petit sibi quos a principe Nerva,
 Sacris si fugerent simulacris sacrificare.
 Hos, dum persistunt animo durare virili,
 Carnificisque minas voto calcare fideli,
 Per sua depositos alto ferus arva sequestrat;
 Eutychem sex atque decem via millibus Urbe
 Nomentana procul, Victorinumque salina
 Sexaginta capit dirimens, hæc ipsa Maronem
 Mœnibus in centum trigintaque millibus aufert.
 Per totum ergo diem rastris insistere mandat
 Sanctos censor atrox, et catabra (sic) vespere præ-

[bet.

Sed bonus hic Dominus proprios non linoit alum-
 D [nos,

Ruribus inque peregrinis data gratia justis.
 Eutyches prolem nam conductoris agelli,
 Dæmone depulso, patrique sibique reponit.
 At Victorinus domini vice rura regentem,
 Tresque annos lecto paralytica membra foventem
 Incolumen dedit orando, rapuitque grabato.
 Curatorem urbis morbo Maro solvit hydropis,
 Annis quo septem undarat lymphante liquore.
 Denique formantes populos affamine casto,
 Instruxere fide multos regnantis Iesu,
 Presbyterique dati plebem augmentando creabant.

Invidus ergo boni mentem replet Aureliani;
 Erigit ira animos, tortores mittere suadet,
 Legantur lanii varias infligere pœnas;
 Cæditur Eutyches tota spectante platea.
 C Dum petit ætheream mens sedem flagra triumphans,
 Devotus digno temnentia membra lanistam
 Eripiens populus properat cumulare decore,
 Sacratumque super Christo parat edere templum.
 Mittitur oppressum sævo turgore Maronem
 Turgius inflatus, saxo qui sternere nitens
 Quem terrore nequit; prægrandi pondere rupem
 Trochleis librare homines quam septuaginta
 Vix quibant, jubet advolvi, sanctumque onerari;
 Quique leves paleas ceu per duo millia lætus
 Gestat, eoque loco solitus quo fundere vota
 Sarcophagum locat, ilæsus quoque pondere perstat.
 Totaque repletur miro provincia facto;
 Accelerant purgari animæ, sanctumque lavacrum
 Affectans populus, larvarum exterminat aras.
 Acta pii judex annuntiat Aureliano,
 Concessamque fero prædam mactare propinquat.
 Credentes lapidem populi, pia pondera, justii
 Hoc ipso gerula ossa locant tumultantque cavato,
 Desuper excelsi condentes muneris aulam
 In qua dona Dei meritis præstantur alumni.
 Est locus lances mittens spiramine tetros
 Sulphureo, latices veteres dixere cotillas:
 Hic Victorinum, resupino vertice pensum,
 Horrifico perimi mandat pædore tyrannus.
 Hæc tribus ut passus martyr furibunda diebus
 Nectare divino cœlique fovetur amœno.
 Aurelianus, adhuc defuncto in martyre crudus,

(172) Cod. 1 Rufus igne, relicto spatio unius vocis vacuo. Cod. 2, Rufus in mius igne.

Corpus humo prohibet, terram vetat abdere terræ :
 Ast ubi membra jacent incondita, sole meante,
 Accedunt Amiternenses, rapiuntque beali
 Præsulis ossa sui, referunt, conduntque decenter.
 Exstiterant equidem bino solamine fratres,
 Iste Severino Victorinus magis auctus,
 Munia post obitum dantes alterna parentum,
 Præbentesque sibi geminæ suffragia curæ ;
 Alterno submittentés se discipulatu,
 Alternoque magisterio sibi jura ferentes :
 Æmula servitii dedentes munera digni ;
 Vera probabilibus dilectio creverat actis,
 Obtulerantque Deo semet viva hostia facti ;
 Perfectumque petens virtus germana subire
 Tendit in id sua quod dantes sint rebus egeni.
 Ubertate poli dites, quibus omnia Christus ;
 Libertas eadem, imperium, gratus famulatus,
 Nil deerat, cum nil mundi pompalis haberent.
 At Victorinus spe scandere celsius ardens,
 Ac reputans imperfectum parere vicissim,
 Nec satis esse tenens utri deserviat alter,
 Si quid in alterutro liceat præstanter utrique,
 Aggrediens eremum, celsæ petit ardua rupis,
 Spelæoque sedet sub quo præterfluit amnis
 Abruptum bifidi lateris signarat utrique,
 Vix uni hospitium queat ut dormire sedendo :
 Si socium capiat, vigilans orabit et astans ;
 Edidit ostiolum lento dans vimine claustrum,
 Assiduus lectu, precibusque vacabat anhelus.
 Non tulit hæc cernens pietatis lividus hostis ;
 Affringensque dolum, teneræ induit ora puellæ,
 Ante foresque viti ingeminans ululantia verba :
 « Heu me ! inquit, miseram, silvis, errore, tenebris
 Solivagam, ignaramque loci callisque negati,
 Quisquis esistius venerabilis incola saltus,
 Virtutum famam polus undique, et undique silvæ,
 Eximiumque loquuntur opus, freudentibus apris
 Eripe me, trucibusque lupis et hiantibus ursis ;
 Quod victura, tuum moriar si denique, id ipsum ;
 Satque tegi mihi sufficiet vel limine tecti :
 Non diuturna peto consortia, noctis haberi
 Hospes et unius. » Pandit miseratus, et hostem
 Compatiens dirum capit, admittitque latronem.
 Unius spatium vix intercesserat horæ,
 Dum crebri membrorum inter molimina gestus,
 Illicis effigies monstri pede contigit alnum,
 Moxque Cupidinea transfigit corda sagitta ;
 Blanda dolum cumulant, ignes affamina sufflant,
 Urx pectus amor, facinus loca sola suadent ;

At velut antiquo præcellens robore quercus,
 Atque solum firmis penetrans radicibus altum,
 Montivagi succensa loco pecudum ducis, apta
 Ignibus est inventa quidem si forte caverna,
 Interno flammis consumpto robore victa,
 Labitur, atque diu tectis cælum applicat arvis.
 Alta columna ruit, cæcus scelus efficit ardor :
 Exclamat victoriam jam voce inimicus aperta :
 « Heus ! quid agis, quid agis, vir perfectissime ? Fra-
 [ter
 Cui gravis exstiterat, peregrino jungeris ? Ecce,
 Germani odisti qui contubernia ferre...
 En quid agis qui dogma novum silvis scopulisque
 Constituens, rupes moderamina casta docebas ?... »
 Hæc insultanti jactando diabolus ore,
 B Decepti ex oculis abiit ceu fumus in auras.
 At qui corruerat, tacuit quasi Gorgonæ visa
 Artubus exsanguis, sibi qui quandoque reversus,
 Egreditur silvis, repetens solatia fratris ;
 Huicque, pudore diu suppressa voce, silenter
 Assistens, causam stupido tandem ordine pandit ;
 Ipse sibi pœnam statuens, namque arbore scissa,
 Ingerit insertatque manus, cuneisque cicatrix
 Stringitur, arboreæ coeunt plagæ undique. Summo
 Pontifici frater fratris patrata revelat ;
 Qui veniens primo conatur solvere nexum :
 Utque reluctantem cernit, benedicit, et orans
 Compatitur, refovet ; munit, solatur abitque.
 At vir pervalidus, tanto vincimine fixus,
 C Fanis duntaxat modicum lymphæque liquorem
 Hebdomade prima capiebat, fratre coactus,
 Qui victu simili jejunia longa levabat,
 Pro fratri lapsu parili cruce semet adurgens.
 Volventes hiemes hujus tres pondere multæ
 Hinc Victorini dum jam patientia cunctos
 Inflectit, rediens præsul vix cogere vincit
 Carnibus absumptis sinat ut tormenta resolvi
 Quis se judicii dederat memor ipse tremendi.
 Is quam post sanctus nituit, quam mira potenter
 Egerit, humanæ non est expletio linguæ ;
 Quique Amiterninæ cuncto delectus ab urbis
 Erigitur præsul populo, quo martyre florent.
 Frateret ipse Severinus, commilito fratris
 Sæctorque sagax, post plurima mira datarum
 Virtutum, sancta locuples pietate quievit
 D Confessor, functusque loco legatur eodem
 Quo vitam mire degens abstemius egit
 Luce prius præsul quam præeligeretur honesta ;
 Quem ritu recolit Campana Neapolis almo.

CAPUT XIII.

De sancta Domitilla, Marcello quoque et Apuleio, Sulpitio et Serviliano.

Aurelianus, ubi solamine virginis omnes
 Dimovit sanctos, Domitillam solvit ab alti
 Exsilio Ponti, Terracinamque relegat ;
 Salpiciumque rogat claro cum Serviliano
 Conciliatum illam sponsæ mittantur eorum,
 Quo suadere queant animum ad connubia flecti,
 Virginis ut comites et eodem lacte refectæ.

Pontiæ sanctæ redeunti occurritur arvis.
 Conspicuas celebris gaudet vidisse sodales,
 Conspicue celebrem gaudent venisse sodalem.
 Gaudia concelebrant, nec eodem jure fruuntur ;
 Hæc animæ dapibus refovetur, corporis illæ ;
 Hæc recubant epulis, jejunia Flavia ducit,
 Cui sociæ : « Quia prandemus sponsisque jugamur,

Non quimus servire Deo quo talia tractas ? »
 Illa : « Viris claris desponsæ rite nitetis ;
 Obscuræ si vos aliquæ divellere malint
 Ac vincire sibi personæ, assensa negatis ? »
 — « Avertat Deus a nostris hoc mentibus, » illæ.
 Flavia sic « Et mente mea quæ gaudeo sponso
 Rege Dei Genito, cœlo qui venit ab alto,
 Atque spondit ei servantes pectora casta
 Sponsas esse sibi, vita donare perenni ;
 Scilicet ut post hunc cursus præsentis agonem
 Inducat thalamis æterna luce venustis,
 Angelico semper tribuens gaudere decore,
 Ac paradisiaco florum vernare nitore,
 Finis ut absque metu illustres epulentur in ævum :
 Filius ista Dei spondens dum credere vidit
 Vix ullum, firmare fidem non distulit actis,
 Dans cæcis lumen, leprosos fame mundans,
 Functaque restaurans amissæ corpora vitæ,
 Queis Dominum factis docuit se et vera fateri. »
 Theodora : « Herodes, ait, est Romæ mihi frater,
 Munere præterito captus qui luminis anno :
 Illud restaurato tui sub nomine Christi,
 Ex ipso nobis si dogmata vera tulisti. »
 Euphrosyna sub hæc : « Fratrem liquisse fateris
 Te Romæ cæcum, sed filia muta nutricis
 Ecce meæ mecum, » quam præcipit illico sisti.
 At Domitilla preces, longum flens, strata, profundit,
 Exurgensque, manus pandens ad sidera fatur :
 « Christe Deus, qui pollicitus te semper adesse
 Finetenus nobis, quæ testor vera probato. »
 Cum dicto, mutæ signum crucis addidit ori,
 « In summo Domini loquere, aiens, nomine Christi ; »
 Muta statim vocem clamans prorupit in istam :
 « Est verus, Domitilla, Deus tuus ; omnia vera
 Sunt verbis prolata tuis. » Tunc se ipsius ambæ
 Asternunt pedibus, credunt, sacrisque dicantur.
 Theodoræ cæco perductus tramite frater,
 Donatur, precibus Domitillæ, lumine utroque
 Corporis atque animæ renitens splendore superne.
 Tunc qui gentiles aderant ex Urbe, novantur,
 Credentes Christo, liquida baptismatis unda ;
 Hæc eademque domus Ecclesia sancta renidet.
 Sanctos Marcellum postquam ferus Aurelianus
 Ejus Apuleiumque schola sub utraque sodalem ;
 Hos etiam præter, Domino pro cœlitate plures
 Claræ jure necis regna ad cœlestia misit,
 Organa læta capit. Metico assultante beato,
 Ac venit ut nitcant unius luce diei

A Virginibus tædæ tribus ; at pia Servilianus
 Sulpiciusque, Dei miracula facta videntes,
 Credentesque, piæ fidei sua pectora subdunt :
 Aurelianus eis sponsas dum ducere suadet,
 Hi Domino ferri super his hortantur honorem,
 Queis manifesta Dei virtus radiaverat actis.
 Ille nec admittens animum, nec famina curans,
 Septa jubet capiant Domitillam arcana cubilis,
 Speque actu majora petit, sic gaudia ducens
 Victa pudicitie veluti jam regna domarit,
 Captivoque datum foret insultare pudori ;
 Dumque inter thalamis applaudentes salit amens,
 Corporis et gestus habitu convolvit inique ;
 Nescius, infelix, hæc inconcessa petendo,
 Insita concessæ solvi sibi fœdera vitæ,
 B Sanguineis anima est dum jam repetenda latebris,
 Exspirat subito, vitamque et ludicra mittit.
 His comites visis Christo se dedere certant ;
 Luxurius tanti frater post facta tyranni,
 Trajanum repetens, dominatum poscit in istos ;
 Quos simul obtentos diversa cæde trucidat.
 Sulpicium illustrem claro cum Serviliano
 Præfecto tradens Aniano, accusat iniquus
 Christianæ famulos fidei, defertque necandos.
 Virginibus posthac, trino charismate nexis,
 Opposito rideri ab eis gentilia sacra
 Res adimens avidus terrenis usibus aptas,
 Ignibus injectis, penetrat secreta beatis
 Quod dabat agnabus, flammis incendit adactis :
 C Prostratæ in facies illæ, Dominumque rogantes,
 Inter vota precesque animas super æthera tollunt.
 Altera sopitis pandebat clara favillis
 Sanctarum rutilum surgens aurora triumphum ;
 Cæsariusque adiens levita tepentia tecta,
 Invenit intactas tanto fervore beatas :
 Nil in eas flamma vestesve audente rogali.
 Tum sacra membra novo tumulans reverenter et
 [aptans
 Sacrophago, pariter claudit terraque recondit.
 Sulpicium præfectus agit cum Serviliano
 Dis libent ; celebri nuper qui flumine mundos
 Se perbibent, fœdis iterum nec sordibus addi ;
 Dumque via nequeunt adigi atris ritibus ulla,
 Sumere submissa gladium cervice jubentur.
 D Agro membra suo ipsorum posuere fideles,
 Moto mille via bis passibus Urbe Latina,
 Martyriique loco per tempora cuncta deinde
 Horum largiflue virtus exuberat ipso.

CAPUT XIV.

De doctrina, miraculis et passione sancti Clementis

Interea Clemens æterni semina verbi
 Insistente serens fidei fervore supernæ,
 Evolvit plures, veneranda volumina, libro,
 Instituens varias divino lumine gentes,
 Ad vitæ callem gentilia corda ciendo ;
 Inque fide constante pios perstare monendo ;
 Unde et catholicum monita accepere vocamen

Relligione per hunc informat Roma Coriuthum,
 Decernit scribas regionibus ordine gesta
 Qui bellatorum satagant expromere Christi ;
 Ordinatur et clerum, diversi culmine fastus ;
 Pontifices et quinque sacrat qui partibus orbis
 Mittuntur conferre datis moderamina legis.
 Hic jubet insignis, Dionysius effera Gallos

Corda petat; Christo Remensia mœnia Sixtus
 Præparet; acquirat Catalaunem Memmius urbem;
 Eutropius sancto Sanctonas sanciat ore.
 Doctrinis igitur Clemens cœlestibus instat,
 Egregiam monstrare viam nec lumine cessat:
 Romulæ institui properant examina plebis.
 Inde viri clari, illustris hinc femineus grex;
 Ex quo Theodoram zelo insectante maritus
 Insequitur, sanctamque petit Sisinnius aulam;
 Cœlica dum Domini præsul mysteria tractat,
 Intentusque sacris animo paganus inertis,
 Auditu ac visu plexus vacuatur utroque;
 Seque rogans tolli cæcum surdumque faletur;
 Tollentes famuli gyro falluntur inani,
 Circumagunt errante reum vertigine, cæca
 Nec reperire queunt aditum caligine tecti;
 Deque viri ductu pendens stupet anxia conjux,
 Quæ misso discens puero qua lite laborent,
 Sternitur, egressumque viri poscendo recludit;
 Expletisque sacris, vestigia protinus ima
 Præsulis amplectens, veniam sensusque marito
 Flagitat, evolvens actum eventumque jugalis.
 Flectitur amistes lacrymis precibusque petentis,
 Proque viri populum monet exorare salute.
 Atque lares, missa prece cœlitus, expetit ægri,
 Inveniensque oculis captum audituque vacantem,
 Effusis Domino precibus restaurat utrique.
 Pulsa nocte, dies patulas intrare fenestras;
 Vox simul obliquas capitis penetrare latebras
 Incipit; ille, videns Clementem astare maritæ,
 Loris astringi famulis hunc præcipit amens,
 Conjugis illicito perhibens ardore petendæ,
 Thessalicæ illusum se fuco fraudis ab illo;
 Incessit ludens properos aorasia servos,
 Injiciuntque citi positus vincimina saxis,
 Clementem clerumque simul inodare putantes.
 Exprobrat antistes ceu saxca corda gerenti,
 Dum qui saxa deos coleret, devolvere dignus
 Saxa probaretur; vanis terroribus ille
 Appetit hunc, temnit præsul, ridetque furentem;
 Hinc prece Theodoram fusa benedicit, abique,
 Assiduam precibus mandans insistere, donec
 Corda viri virtus dignetur visere Christi.
 Theodoræ oranti vir canitie venerandus
 Visus adesse palam, jam jam properantibus astris;
 Quam mœrore levans: « Per te Sisinnius, inquit,
 Salvus, erit, fratris pateant ut famina Pauli,
 Fida virum infidum faciet quod femina sanctum. »
 Unde liquet visus quod Petrus apostolus ipsi;
 Cujus in adventu malesanus, mente recepta
 Tactus corde Deo, humanum sapit, atque jugalem
 Accitam Dominum pro se exorare precatur;
 Erroremque fatens, tolerataque nubila tractans,
 Postulat acciri Clementem ac tradere vera.
 Accesit sanctum mulier, narratque relata,
 Adveniens præsul digno celebratur honore,
 Imbuit atque virum rationis lacte rigatum.
 Perceptis fidei dapibus Sisinnius almæ,

A Doctorem amplectens, genibus devolvitur hujus,
 Pro sibi collatis grates dans Omnipotenti,
 Qui se cæcarat verum quo vera audire valeret:
 Auditum tulerat quo vera audire valeret:
 Accusans tenebras, lumen benedicit apertum;
 Idola confutat, Christi præconia jactat;
 Plurima persequitur, sancta gaudente caterva,
 Nomineque exsultant sanctorum fascibus aucto.
 Contiguo Phase sacranti fonte piatur;
 Annumerantur ei simul, unda almoque renati
 Flamine, centeni quater ac vicesima supra
 Pars indiscreti sexus, atque imparis ævi;
 Illustresque per hunc multi sacra dona receptant.
 Lucra videre piget Christi virtutibus hostem;
B Damna pati captivorum tam crebra suorum
 Angitur, insidiasque petens certaminis atras,
 Instimulat mentes, crudas attollit in iras;
 Bella calere ciet, tetrum fervere tumultum,
 Deligit his comitem veteri fervore superbum,
 Tarquinii prisco referentem agnomine fastum,
 Dæmonico vulgi stimulo instigare furorem,
 Præsulis in nomen diro qui munere sævit;
 Dispescunt super his populi diversa ferentes.
 Defendunt alii innocuum sauctumque, profantes
 Quæ bona præstiterit, charismata quæque salutis
 Sparserit, auxilii solamina lata sequentes;
 Contra alii torvis furiata mente querelis,
 Artibus icta fremunt fieri subtiliter atris,
 Culturam Æneadum queat ut versare decorum;
C Eximio ille Jovi divinos demit honores,
 Herculis immundo simulacrum dæmone plenum
 Commemorat, Veneris meretricia turpia culpat,
 Mercurium, Martem, Saturnum, cumque Minerva
 Dianam incusat simul, insuper omnia turpat.
 Præfectus, populi tendens sedare tumultum,
 Clementem vocitat, lepidoque affamine mulcens,
 Nobilibus prætendit avis et sanguine cretum,
 Hortaturque deos, queat ut fulgere, colendos.
 Iste, nec adversis nec noscens cedere blandis,
 Præfecti monitis animum illustrare beatis
 Ac patula formare virum ratione laborat,
 Seditio unde caput teneat, quo plebe tumultus
 Prosiliat, rationis amans, ut vitet inepta,
 Effugiat tenebras, lucem sectetur amicam;
D Multa serens fidei rationis et ubere plena.
 Præfectus regi turbam facinusque revelat;
 Clementem assentire sacris Trajanus inurit,
 Seu Ponti profugum Chersonæ et rura subire;
 Arentem tolerare eremum glebamque vacantem.
 Intimat hæc sancto præfectus; at ille beatæ
 Doctrinæ fulgore viri componere mentem
 Nititur, haud metuens mulctam Augustumve mi-
 [nantem
 Respiciens; flectitque virum, lacrymisque resolvit:
 Prospera qui exoptans, accommoda quæque ministrat,
 Delegansque ratem, largitur congrua navi.
 E populo multi, clerique ex ordine multi
 Egregium amplexi Patrem comitantur euntem.

Ad loca pervectus sibi delegata beatus,
 Offendit profugos, paria almæ millia plebis,
 Mulctatos inibi saxis ad jussa secandis;
 Qui lacrymis omnes, viso Clemente, repleti,
 Pontificem tantum tam dura subisse gemebant,
 Quos mœrore levans, socium se numine missum
 Omnipotentis eis præblando fame tractat.
 Gloria consortem quem passio jungit, ut aptet.
 Sic medico cœptum mulcens sermone dolorem,
 Millibus edicit senis deferrier undam
 Sanctorum perlatam humeris arentibus arvis;
 Tunc Clemens: « Dominum cuncti poscamus Iesum,
 Marmore de sicco qui flumina proflua duxit
 In deserta Sina, nunc confessoribus isthic
 Lætifico promat salientes flumine venas; »
 Dumque, datis precibus, circumspicit undique præsul
 Ecce Dei montem super agnum assistere cernit,
 Qui pede porrecto innuitur loca pandere dextro;
 Haud dubitans Christum sanctus quin cerneret, unus
 Pergit, et: « Huc Domini sub nomine vertite rastra, »
 Dicit; at hi circa effodiunt, neque tangere norunt
 Pontifici ostensam supero moderamine glebam.
 Papa levi, ferrum rapiens, loca percutit ictu,
 Educitque novum cœlesti munere fontem,
 Robore qui sumpto fluvium vomit impete lætum.
 Exsultant populi, Clemens hoc carmine gaudet:
 « Impetus exhilarat divinam fluminis urbem. »
 Fonte novo celeri terras verrente meatu,
 Fluminis exsiliens haud segnius agmine fama
 Agros pervolitat, patriam virtutibus implet;
 Accelerant populi magnalia visere Christi,
 Haustu potantur bifluente, novoque novantur
 Flumine, quingentæque die super amplius una
 Salvatæ remeant animæ properantque dicandæ;
 Septuaginta magis toto fabricantur in anno
 Ecclesiæ, post fana deis eversa solutis.
 Tres hic iunbre pio populorum corda rigando
 Duxerat æstates, lucis dum lividus hostis,
 Atra venena coquens, mentes instigat inanes,
 Luminis ætherei quæstus agitare profanos,
 Augustique super Clemente exposcere leges,
 Innumeras superum plebes quod abegerit aris.
 Mittitur huc a Trajano trux Aufidianus
 Christicolas punire, deum vel subdere sacris
 Qui lupus ut rabidus, caulasque irrumpere pronus,
 Aut turbare greges late per pascua fusos,
 Præcipitat sævire, novos laniare bidentes,
 Nec mora, ferventes jugulique ad fenora largos
 Accipit hos nudaque ense cervice petentes;
 Cunctorum invidet ille neci, negat atque ferire;
 Clementemque modo divina in prælia poscit;
 Hunc vafro variis tentans conamine telis,
 Egregiique probans ut ineluctabile robur.
 Sentit agonistæ quem vincere terrea cernit;
 Æquoreis adigi cum pondere præcipit undis;
 Illisque salire putans, superari cæcula posse,
 Mergentis mandat nectatur ut anchora membris,
 Fertur at ille poli regna intraturus ab undis,

(173-74) Cod. enecti.

A Sidereus dudum factus qui civis in undis.
 Ætheream petit a summo mens gurgite sedem;
 Undis læta volans, non præfocata per undas,
 Exsequiæ desunt humano funeris actu,
 Obsequium sed adest divino munere latum;
 Officium præstent homines qui funeris absunt;
 Cœlicolæ curent qui munia funeris adsunt.
 Ad pœnam nexa, obsequium fert anchora ductus,
 Inque aulam structi deducit membra, sepulcri,
 Angelica positam fabrica, divoque paratu,
 Sidereis sancti manibus quo membra locantur.
 Littoreis populi flentes speculantur arenis
 Qualibet advectum detur si cernere funus;
 Discipulis nanciscendi fiducia sancti
 Corporis in precibus firma radice tenetur.

B Cum Phœbo populum hortatur Cornelius una
 Unanimes Christum exorent, dignetur ut illis
 Exuvias reserare polum raptæ æquore mentis;
 Dumque vacant jugibus pulsantes sidera votis,
 Spiritus e cœlo, Rubri qui marmora ponti
 Olim arere dedit, retro mare cedere cogit,
 Ac longum laxare sinum, per millia pandens
 Ingressum populis siccum tria, cernere præbens
 Angelica cæso fabrica data marmore templa,
 Cœlitis inque aula fabri moderamine ducta,
 Æthereum monstratur opus mirumque sepulcrum,
 Martyris arca tegens venerabile saxea pignus,
 Martyriique secus celebris manet anchora testis,
 Discipulis avidis sanctum transferre cadaver
 Oroma secretis divinæ panditur aulæ.

C Ne vacuare velint sacris data mœnia membris,
 Festaque dum redeunt, redeunt maris ima terentes,
 Altaque signantes sicco penetralia gressu,
 Dicta patent, subdunt positorum examina circum
 Se populorum uni summo veroque Tonanti,
 Præbet iter solemne maris Clementis, et illo
 Insueti pandente salo tria millia callis,
 Ærumnis vecti variis curantur anhelis.
 Contigit huc quondam parva cum prole profecta
 Mater ut ingrediens tandem, solemnibus actis,
 Sese impertiret dapibus sobolemque sopori.
 Interea sonitu repetentis littora ponti
 Concussis mulier sociis turbata recedit,
 Præcipitesque sequens, animum est oblita parentis;
 Inmemor amissi sub vasta cubilia nati,

D Anticipat rapido metuenda volumina cursu;
 Quæ mentem, tuta demum statione, resumens,
 Pignoris expositi gremio reminiscitur alti,
 Atque edens gemitus, portum plangore replebat,
 Luctumque ingeminans, summas percursat arenas,
 Everti si quis (173-74) geniti vidisse cadaver
 Depromat, nulloque, omnes scitata viritim,
 Indicio sumpto, mœstasque reducta sub ædes,
 Continuis longum producit fletibus annum.
 Phœbeo in semet solito redeunte meatu,
 Expectata diu remeant dum festa colonis,
 Illa redit, primosque inter mox prima recurrit,
 Si reperire queat saltem eluta pignoris ossa:

Æquore nam retegente viam prima impetit algas,
 Præcelerat, cunctisque prior pervadit arenas ;
 Insequitur fluctus, fugientibus imminet undis :
 Prima petit templum, ingreditur, prosternitur aræ,
 Explicitis surgit precibus, divertitur, ægri
 Imbre rigata genas cordis, madida ora reflectens,
 Aspicit en genitum cunis qua pacte relictus,
 Nondum continui rupisse silentia somni ;

A Defunctumque putans, properat lectura cadaver :
 Somnum efflare probans, celeris rapit, excitat ulnis,
 Incolumen levat, et populo spectante reportat.
 Matre rogante ubinam fuerit tot ductibus anni,
 Is nescire refert ducti rota fluxerit orbis,
 Una hausisse tamen blandum ceu nocte soporem
 Exponit, stupidoque terens spectacula vulgo,
 Cunctorum matris duplicat pia gaudia votis.

CAPITULA LIBRI TERTII.

- CAP. I. — *De sanctis Anacleto et Evaristo.*
 II. — *De sancto Alexandro papa et sociis ejus.*
 III. — *De relatione Plinii, et ultione tertiæ persecutionis.*
 IV. — *De sancto Sixto papa.*
 V. — *De sanctis Getulio, Amantio et sociis eorum.*
 VI. — *De sanctis Seraphia et Sabina*
 VII. — *De sancto Eustachio.*
 VIII. — *De sanctis Eleutherio et Anicia.*
 IX. — *De apologia Quadrati et Aristidis, et remissione persecutionis,*
 X. — *De Telesphoro papa et Hygino.*
 XI. — *De Novato et Pudente.*
 XII. — *De sanctis Praxede et Potentiana.*
 XIII. — *De sancto Alexandro episcopo et martyre.*
 XIV. — *De sancta Felicitate ac filiis ejus.*
 XV. — *De sancto Concordio.*
 XVI. — *De sancto Potentiano.*
 XVII. — *De ultione quartæ persecutionis.*
 XVIII. — *De pluvia et victaria militibus per invocationem Christi concessa*

INCIPIT LIBER TERTIUS.

CAPUT PRIMUM.

De Anacleto et Evaristo.

Ecclesiæ Clemens Anacleto regmina Romæ
 Liquerat, a Petro qui consecratus honore [crum,
 Presbyter, ornat apostolicum fabricæ arte sepul-
 Pontificum membris dans mausolæa locandis ;
 Hicque secus magnum sortitur busta magistrum.
 Quem post Ecclesiæ cathedram Evaristus adeptus,

B Ortu clara Dei præbent quem mœnia Romæ,
 Præsbyteris titulos magna divisit in urbe,
 Pontificem statuit septem asservare ministros,
 Dum rationali verbi dat semina terræ ;
 Martyrioque coronatus petit astra beatus,
 Cujus apostolicæ sociantur pignora tumbæ.

CAPUT II.

De sancto Alexandro papa et sociis ejus.

Sedis Alexander post hos moderamina primæ
 Ævi immaturus, maturus mente, capessit.
 Pro servis Domini sacra qui mysterio passi
 Corde colens humili jubet hæc solemnibus indi,
 Haud impar Elisei, spargi sale præcipit undas,
 Queis aspergantur benedictis tecta piorum.
 Contulit affectu populi cui gratia Christi
 Atque senatorum Ecclesiæ nexare catervam
 Hermen præfectum ad Regem convertere verum ;
 Fonte sacrat simul uxorem, genitosque, sororem,
 Mille jugans famulos, et quinquaginta ducentes,
 Conjugibus gnatisque una baptisate lotis ;
 Quos gaudere prius cum libertatis honore
 Muneribus præstaas Paschæ dat luce sacrari.
 Ales fama operis, pernicious excita pennis,
 Axe sub Eoo Trajano annuntiat acta ;
 Ille odisse Deum quem noverat Aurelianum
 Hæc legat rapido Romam plexum ire volatu,
 Quique solum pontumque legens, secat omnia lapsu

Præcipiti properus, Romamque repente perintrat.
 Augusti velut Augustus comes Urbe receptus ;
 Pontificum insano petitur plangore furentum,
 Millia Romulæ a sacris descisse phalangis ;
 C Quis Hermes et Alexander foret ausibus auctor ;
 Attritos sedisse deos, delubra relicta.
 Devincitur Alexander, contruditur Hermes,
 Quem custos suasorque Quirinus honore tribunus
 Convenit ; utquid se tanto patiat honor
 Privari, tam vincla pati tolerabile ducat ?
 Is mutasse decus, non se amisisse fatetur,
 Terrenum tolli culmen mutabile posse,
 Perpetuo prohibens fastigia diva manere.
 Stultitiam reputat suggestor credere vitam
 Post cineres, sibi sic visum olim reddidit Hermes,
 Ast ab Alexandro se doctum vera probasse ;
 Dumque alterna serunt avidæ commercia linguæ,
 Ventum quo statua præfecto assensa tribunus,
 Fœdere sul tali clauso jungatur ut ipsi

Limine Alexander, vincimina plura triumphans.
Hermes firmat; abit, prodit, triplicansque Quirinus
Pontifici nexus, aucto custode, tuetur.
Orat papa fides pacto claretur ut isto.
Æthera vota petunt, cœli demittitur astris;
Nam, stellis convexa poli pingentibus, ecce
Parvus adest puer, et rutilans illuminat atram
Tædæ luce domum, atque sequi se præcipit alnum.
Ille, dolum metuens, puerum faculamque videndo:
« Non simul ibo, genu mecum nisi flexeris, inquit,
Commemorando precem Christo dictante profu-
[sam. »

Implet jussa puer, dextramque antistitis ipse
Corripiens, per claustra rapit velut ostia pandens,
Præfectoque jugat clausi intra septa cubilis.
Insequitur reseratque irrumpens claustra Quirinus,
Inveniensque simul Domino sua vota ferentes,
Quos trusus antris statione removerat aucta;
Astupet ardenti faculæ, rebusque tremendis,
Propositoque tenore fidem servare petitus,
Artibus hæc Zoroastræis cunctando rependit
Præfectus contra: « Nunquid nos legimus ista?
Optio gesta tua est, jam credere cede paratus;
Nostri nam Domini permaxima dona tenentur,
Qui dedit auditum surdis et lumina cæcis,
Leprosos mundans, paralytica membra reformans,
Dæmones expellens, animabus corpora reddens;
Qui tulit et functum mihi vitæ ad munia gnatum,
Quem langore scholis disciplinisque vacantem
Correptum præcelsa deum Capitolia duxi;
Dumque fatigo gravi surdos libamine divos
Pontificesque precor, vanisque refertio donis,
Orbor, et inceptis animam unicus efflat ab annis.
Questibus ejusdem me tunc his urere nutrix:
« Credulus hunc sancti Petri si ad limina ferres,
Prosperitate tuæ gauderes prolis adepta.
— Cum privata (ego) sit visu, neque reddita luci,
Incolumem narras fore quomodo ob id mihi gna-
[tum. »

Illa: « Vides en me cæcam, sed credere Christo
Si mallet, exacto fruerer jam lumine lustro;
— I credens, et Alexander tibi reddere lumen
Si quibit, credam sobolem mihi posse reponi. »
Hora calore diem flammabat tertia; pergit
Seque refert sexta, gaudensque vidensque regressa,
Imponensque humeris frigentem currit alumnum,
Præcelerans, vix ut pueri juvenesque sequantur.
Pontificemque videns ad me nox pulsa recurat.
« Ille Erebi Christus puerum sic leget resolvat,
Infit, ut a lethi tenebris puer iste resurgat
Ut semel indultum maneat tibi lumen apertum. »
Sic fuis animam precibus remeare medullis
Obtinuit, sanoque ad me cum pignore venit;
Ejus, quo viso, pedibus prosternor, et oro
Christi mox fieri servus; hinc hæreo Christo,
Tutorem genito statui, patrimonia cessi
Matris, et ex proprio nonnulla libenter adauxi;
Cætera tum famulis, mecum quos unda novavit,

A Distribui, cunctos quoque libertate levavi;
Si qua superfuerunt ea post largitus egenis.
At nunc exertum nec confiscatio terret,
Nec superest hominis morituri offensa pavori;
Participem me illis credens qui munia fassi
Christi, martyrii meruere capessere palmam
Famine suspensus respondet ad ista tribunus:
« Per vos me Christus hac conditione lucretur:
Nubilis est mihi nata, viro quam tradere penso,
Egregiæ decorat hanc indulgentia formæ,
Infamis collum torques sed struma fatigat:
Hanc redimite salute, et ei mea cuncta relinquens,
Ingenua Christum vobiscum mente fatebor. »
Præsul: « Vade celer et claustra ad carceris illam
Duc, tollensque meo Boiam componere collo
Matura genitæ, salvamque resumito mane. »
B Ille: « Domus habeat cum te mea, qui mihi carcer
Temet restituet? propera, inquit, papa reduci
Illuc me siquidem faciet qui detulit isthuc.
Quem pergentemet eis patefacta cubilia dantem
Intrepidi proceres solito concludere cogunt;
Dumque valedicit precibus sibi tædifer astat
Ecce puer, panditque aditum, revocatque sub uno
Pontificem puncto, mox vincla reponit, abitque.
Post horæ libramen, adest cum prole Quirinus,
Custodeque videns quosliquerat advigilantes,
Claustra petit, munita probat, signata retentat;
Cernit Alexandrum reserans vestigia pronus;
Astringit, veniamque petit, cui talia præsul:
C « Non Dominus noster pessumdare quemlibet optat,
Converti quia peccantes; etenim in cruce fixus
Se crucifigentum petiit peccata remitti.
Tunc præsentanti genitam, quot carcere clausi
Hinc jubet inquirat, Christi pro nomine si qui.
Bis deni referuntur, eosque Eventius inter
Theodulusque amicit quos gloria presbyteratus;
Hos sibi deduci digno præcepit honore,
Intereaque suam soboli transumere Boiam:
Omnia continuo dissolvens vincla tribunus,
Allambensque pedes, torquem genitæ rogat addi.
Additur, urgetur, properet, vir jussa facessat;
Quo celerante, puer tædæ fulgore coruscus
Ilicet effulgens salvam jubet esse puellam,
Addens: « Dege tua semper cum virginitate,
Efficiamque tuum in cœlis te visere Sponsum
Quem stat amore tuo proprium fudisse cruorem. »
Æthera cœlicola post hæc repente, Quirinus
Presbyteris comitatus adest, sanaque reperta
Prole, replens clamoræ locum: « Prodi hinc, ait, alme
Doctor Alexander, ne, te jam indigna ferente,
Cœlitus expressum me fulmen adurat iniquum;
Quæ sibi sint præstanda magis papa ingerit, omnes
Sacratu poscens personas carcere clausas.
Conqueritur sanctum custos quid prosit iniquis.
Contra, Dei reteggit præsul, pro flagitiosis,
E cœlis venisse Deum, qui Virgine natus
Ad veniam cunctos laxandaque probra vocaret.
Convenit ergo omnes, monitus hac voce, Quirinus,

Accelerent, Christi cupiunt qui sacra subire,
 Et baptizati pergant pro velle soluti.
 Approperant igitur fidei se subdere cuncti;
 Quos affatus Alexander mysteria promit
 Cœlestis Domini, cœlum terramque regentis.
 Omnia servantem terris ut mittere Gnatum
 Virgine progenitum legit, genus omne vocavit
 Quique hominum cœlis, firmans affamina signis,
 Ut dederit vitam, tulerit post omnia mortem;
 Quam post calcatam surgens penetraverit æthram,
 Subjectisque potestatem dans mira patrandi,
 Venturum se prodiderit sub limite sæcli,
 Ut bona det justis, injustis digna rependat. »
 Subjiciunt omnes hæc ad documenta salutis
 Auditæ mentes fidei, manibusque beatæ
 Presbyteri impositis vitæ his primordia legant,
 Cum genita pariter Balbina, omnique Quirinus
 Fonte domu sancto, junctisque sacratur adauctis
 Omnibus ecclesiam vicus (sic) dat carcere abactis.
 Compertis quibus, iratus jubet Aurelianus
 Adduci, sisti, ductum affaturque Quirinum;
 Dilectus sibi cum fuerit, quod riserit ipsum.
 Ille sub hæc: « Me Christicolam pernosco factum;
 Vis occidere, vis duris substernere lignis,
 Urere seu flammis, aliud jam non ero quod sum;
 Exhibui Christo devinctos carcere cunctos,
 Dimisique exire suos, sed pergere nusquam
 Conati, poscunt pugnam pugnaeque coronam,
 Criminibusque fuit dum forte perire patrat, is,
 Quam melius reputant animas effundere Christo;
 Hic Hermes et Alexander, clarique piique,
 Esuriens dapibus veluti gaudere paratis
 Martyrio cœlique manent splendere nitore. »
 His ille acceptis, flammante incensior ira
 Tam patulo coram fari sermone quod ausu
 Non timuit, plectrum jubet abscindatur ut oris,
 Et pensus lanios spectatoresque fatiget.
 Qui quoque continuans probris agitare tyrannum,
 Abscidi mucrone manusque pedesque jubentur;
 Tum jugulo expleri canibusque vorandus omitti;
 Cui via prærepto a justis dedit Appia tumbam.
 Virginitate nitens hujus dum filia sacra
 Saniferæ crebro præfigeret oscula Boiæ,
 Sanctus doctor Alexander: Sine vincula nostra
 Lambere, quæ repetis [ms. 2, quære Petri] Domini,
 [ac vincimina come.
 Sic opera sumpta studioque sequente benigno
 Invenit hæc sancti, traditque reperta sorori
 Theodoræ Hermetis probitatis honore colendæ,
 Quæ decollati studuit dare membra sepulcro
 Germani, procul hac nec ab urbe Salaria sumpsit;
 Ipsa ubi promeruit post martyrizata sub ipso
 Judice corpoream fratri sociata quietem,
 Quem postquam jugulavit atrox comes Aurelianus
 Flagitiis reliquos cæcis in carcere lotos
 Antiquæ impositos puppi, saxisque gravatos
 Colla, vehi cunctosque altum jubet in mare mergi.
 Deduci posthæc papam sistique beatum

(175-77) Locus corruptus, ut alii bene multi.

A Mandat Alexandrum, lateat quæ causa requirit
 Quod magis occidi tendat quam absistere cœptis.
 « Non licet, inquit Alexander, canibus dare sanctum. »
 Fervet ad hæc, seseque canem furit ille vocatum.
 Indiciis præsul probat ut cane nequior exstet;
 Fixo divinis minatur flagra tyrannus;
 Despiciat iste minas jactantem, spernit honores
 Punitorum ab eo fastus et culmina præfert.
 Exsecrat intrepidus rabidum temnitque furentem:
 Qui ferus appensum torqueri præcipit alium,
 Unguibus et radi, face lampadibusque cremari.
 Ista diu passum nulla resonare severus
 Voce stupet sanctum, rogitatque silentia mira;
 Ille Deo fari se deprecando fatetur,
 Increpat et stolidum tormentis sacra rogantem;
 B Annorum monet ille fere triginta juventæ,
 Cogitet invictum mentis, hunc iste salute (175-77),
 Hocque cruore palæstrita dum sudatur agone,
 Dira se perhibens viduandam morte mariti (178),
 Pilato ut visis olim perterrita conjux,
 Mittit et absolvi suadet fortem uxor athleticam;
 Verba ferox spernens socios certamen inire
 Mandat Alexandri; relegunt vestigia læti,
 Jamque Patris palmas stadio contingere certi,
 Ignibus infelix Stygiis feraliter ardens
 Ut prodit invictos urget fervere caminum;
 Tunc ut, Alexander, jubet, atque Eventius, annos
 Octoginta gerens, aversi dorsa ligentur,
 Candentique dati flammis fornace crementur;
 C Astans Theodulus pœnarum horrore prematur,
 At fornacis Alexander furibunda triumphans:
 « Theodule, accelera nobiscum, frater, et alge;
 Ille etenim tres qui pueros apparuit inter
 Hebræos quartus, nobiscum exsultet et isthic; »
 Theodulus flamma irrumpens intersecat ignes,
 Cum sociisque Deo grates laudesque rependens,
 Concinit: « Ecce tuos examinis igne probasti
 Nos, Pater, istius, nobis nec adhæret iniquum,
 Igne furens victo flammatur mente tyrannus:
 Effert, hortatur, dubioque in crimine pendens,
 Presbyteris tandem cervices demetit ense.
 Nec tamen hoc patitur papæ finire palæstram,
 Visceribusque animam rimatur in omnibus altam,
 Multifora terebrans fortissima cuspide membra,
 Sic decorat triti tanto molimine floris
 Egregius rutilum meritam petit æthera sedem,
 Dumque insultat ut implicitis grassator amarus,
 En visus juvenis gerulus gestaminis igne
 Accensi chalybis virgæ quasi quam jacit ante
 Hæc addendo pedes: « Meritum, Aureliane, capesse,
 Tartaræ nigra namque patent tibi guttura portæ,
 Ast quibus infrendes paradisi aptantur amœnis. »
 Attremuit dictis, febrisque accenditur igne;
 Mens fugit, ac rabie rapitur, quatiturque phrnesi,
 Lingua editur, vita tetricas raptatur in umbras,
 Atque Severinæ præsaga profata maritæ
 Vera quidem, sed sero probat; quæ saucia, gestis,
 Membra beata rapit hæcque in sua prædia ducit,

(178) Deest aliquid.

Inque via Nomentana procul Urbe recondit
 Millibus ut septem, cum papa Eventius illic,
 Sarcophago ut juncti flammis tumulentur in uno.
 Theodulum recipit modo corpore tumba seorsum;
 Spiritus a sociis at non discernitur æthra.
 Membrorum Imma triumphantum devota sepultrix

A Tegmine ciniphii corpus tenerum asperat hirci,
 Atque heatorum tumulis astrata recumbit;
 Obtinet a sancto precibus dum præsule Sixto
 Hæc in rura loco sacretur episcopus illo
 Martyribus dignum post exhibiturus honorem;
 Pontificem sic inde locus consuetus habere.

CAPUT III.

De relatione Plinii et ultione tertiæ persecutionis.

Denique et hic plures variis et partibus orbis
 Tempestate sub hac terrestria regna triumphant;
 Funeribus quorum permotus Plinius unus
 Ecclesiæ vastatorem fert sceptrâ regenti
 Trajano monitus: « Hominum mitissima sævo
 Omni pene die ruerent ut millia ferro
 Nil contra leges Romanaque jura gerentum,
 Nec sceleris nece plectendi cujusque reorum,
 Ni Christi pro laude Dei, et conventibus æquis. »
 Rescribit Trajanus ad hæc: « Ne quisque requirat
 Christicolâs judex, at puniat interceptos; »
 Semisoporatus per quod ferventior ignis
 Visus, amicorum insidiis haud dempta facultas,
 Imo dolis furum vexantur castra piorum.
 At non ille oculus vigil Israelis amator,
 Pupilla obducta legi favet altor iniquæ,
 Imo pari rutilis compeusans omnia lance
 Præpollens auctoris opus hujusce nefandi
 Evortit sceleris, domus aurea tacta Neronis

Dum cœli flammis, cineres consedit in imos.
 Mox Romani orbis loca telluris tria quædam
 Funditus absiliunt Asiæ concussa tremore;
 Quattuor exæquans tellus sibi subruit urbes.
 B Græcia quo geminas motu, quo Gallia perdit,
 Antiochique Syræ pars maxima concidit urbis.
 Nec solam hæc homines, quin perculit ultio divos,
 Dum quasi cunctorum quædam simul aula deorum
 Pantheon Romæ divino incenditur igne,
 Tunc veluti quondam ciniphes Pelusia rura
 Emersæ subito, quateret dum tertia plaga,
 Orta situ et squallore locis animantia fœdis,
 Omne genus hominum sucta ac pecus urere morsa,
 Densatim sævos in vibravere colonos:
 Judæi variis effusi ita partibus orbis,
 Ægyptum, Libyam, Cyprumque, aliasque calore
 Emoti terras subito infestando quietos
 Turbant, ac vacuos fere dant cultoribus agros.

CAPUT IV.

De sancto Sixto papa.

Sixtus Alexandrum sequitur, qui culmina sedis
 Nactus apostolicæ, regimen disponit honeste,
 Dans tractanda Dei solis sacra vasa ministris,

C Subjectisque hujus moderans insignia sedis,
 Qui martyr penetrans, Adriano principe cælum,
 Busta secus Petri tumuli sortitur honorem.

CAPUT V.

De sanctis Gætulio, Amantio et sociis eorum.

Plerique cœli regna dicto principe
 Mercede fusi consequuntur sanguinis,
 Bacchante nube retro cœpti turbinis.
 Paravit astra carne tunc Cætulius,
 Ad quem tenendum quod fide firmissimus
 Et disciplinis degeret doctissimus,
 Sermone multos actibusque roborans
 In lege Christi, Cerealis mittitur,
 Collega cujus militarat Amantius,
 Qui carne frater ac fide Gætulii;
 Uterque gratus Adriano principi,
 Ducens repertus plurimos Gætulius
 Fratrem tribunum propalavit Amantium
 Metu Adriani qui latebat abditus;
 Quem Cerealis haud opine contuens
 Plenus sodalis fit salute gaudio,
 Vitamque sumit hoc reperto spiritus:
 Nam diligenter veritatis lumine
 Christique cultu ab his docetur Patribus.
 Romam inde pergunt, atque Sixto præsuli
 Mox baptizandum Cerealem suggerunt:
 Factumque Saulo sicut olim contigit,

Ut qui tenere Christianos venerat
 Sit ipse tentus; qui salutem tollere
 Properabat almis, salvus idem fulserit.
 Hunc præses arcæ Christianum æraris
 Quidam Adriano deprehendens nuntiat;
 Qui consularem dirigit Licinium,
 Quo Cerealem vinciat vicarium;
 Cum quo beatus stringitur Gætulius,
 Ac Primitivus cumque eis Amantius,
 D Tum Cereali consularis infremit:
 « Vitæ tibi sic facta desperatio
 Præcepta temnas ut procax dominantium
 In universi rebus orbis principum? »
 Cui Cerealis: « Insuper contradidi
 Visitationis integræ molimine
 Census fugaces, et redegi in publicum,
 Semperque me servire Christo spondeo;
 Vita perenni perfrui credo et peto. »
 Tum consularis: « Dic mori an vis vivere?
 Qui: « Luce vitæ ni frui contenderem,
 Christi supernam non faterer gloriam. »
 Relisus ille firmitate martyris,

Umbone rupis ut minacis alveus,
 Petit columnam præcluem Gætulium,
 Libare Marti, seu Jovi jubens cum,
 Ridet beatus dissipati insaniam,
 Pharos furentis ut procellam Doridos,
 At corda qui nequivit alta lædere
 Ad læsionem vertat arma corporis ;
 Carnis amictus impudice diripit,
 Quatitque mentis septa inexpugnabilis ;
 Firmumque robur ut renoscit martyrum,
 Victus coercet gloriantes carcere,
 Quo per dies et mansere septem et bis decem,
 Postque Adriano nuntiantur vividi,
 Christoque fidi a quo jubentur ignibus
 Tradi. Beatus ad rogum Gætulius
 Vivens triumphat, fustibusque mox caput
 Læsus divellit, corripit victoriam,
 Tredecim fidelis meta agonis millibus
 Ab urbe ponit, hincque penetrat æthera ;
 Tiberisque ab undis Symphorosa colligens,
 Uxor beati condecens Gætulii,
 Suo relatos collocavit prædio ;
 Quæ nec diu post conjugis certamina,
 Sodalitate filiorum prædita,
 Martyrisata scandit æthræ culmina.
 Quæ, cæsa palmis et librata crinibus,
 Elata terris fit polo contermina,

A Coelique discit ambulare semitas.
 Invicta terris ut probatur aere,
 Devincla saxo mergitur sub flumine,
 Ex quo triumphans sumitur mens æthere
 Germanus ejus principalis Tiburis
 Lectum cadaver auferens Eugenius,
 Terræque mandans membra condit terrea.
 Aurora Phœbum ducit alto ut Indico,
 Septem imperator mandat indi stipites
 Humo hisque nexos Symphorosæ filios
 Tot onerari se jugis cruciatibus ;
 Tensi trochleis, tela Crescens gutture
 Exhaust, alto Julianus pectore,
 Nemesio sub corde ferrum conditur,
B Per umbilicum Primitivo figitur :
 Justinus omnes tractus artus scinditur
 Cunctisque carnis vita frenis pellitur ;
 Silva inde Stacteus fusus alte ferrea
 Ab spiculorum turbine intrat æthera
 A pectore alvum fissus hic Eugenius
 Exutus imis astra membris ducitur.
 Mœstis eunte in crastinum jugalibus
 Titane, demerguntur alta ab hostibus
 Fovea sacrata lancinatu corpora ;
 Septem vocarunt ad Biothanatos locum,
 Claris piorum lucidi victoriis.

CAPUT VI

De sanctis Seraphia et Sabina.

Tempore virgo sub hoc Seraphia passa renidet,
 Sanguine quam generis signavimus Antiochenam,
 Illam, dum laribus fovet hospes clara Sabina,
 Juncta Valentino, quondam cui fana decori
 Principe nata metallorum præsignis Herode
 Præsidis audita rapiunt laude officiales ;
 Facta viro præsens, dis sacrificare jubetur.
 Illa : Deum timeo, Dominum colo cuncti potentem,
 Qui cœli terræque sator ; nam numina vana
 Queis libare jubes, non dii, sed dæmones exstant ;
 Nec licet hos orare mihi, quæ servio Christo .
 Dumque fidem celsam dictis attollit apertis,
 Lascivis stupro geminis mandatur ephebis,
 A quibus obscuro in penetralia æca cubilis
 Clauditur, utque petunt incestu attingere castam,
 Intima concusso tellus eliditur antro.
 Exanimesque ruunt omni virtute relictæ.
 Ast ubi jam rediens terris aurora virisque
 Purpureo vehit ore diem, cognoscere factum
 Præsidis ingressi sanctam invenere ministri
 Instantem precibus, stratos ut morte petulcos ;
 Dumque opus æthereum mirantes undique multi
 Visere concurrunt, præses jubet ante tribunal
 Victricem subigi, ferrique stupore jacentes :
 Quos votis tetigit mandans ita virgo profusis :
 « Surgite, et in Christi consistite nomine recti . »
 Actutum, velut excusso pulsoque sopore,
 Incolumes surgunt pedibusque insistere gaudent.
 Cognitor, ut mulier, rogat, mutaverit illos,

Amentes dederit, virtute resolverit acta,
 Illi : « Sol velut ingressus resplenduit alte,
 Præcellens juvenis mirus visuque decorus,
 Nos inter qui se objiciens istamque puellam,
C Defectu fulgore suo nos atque tremore
 Concussit. » Judex furivus subdere divis
 Præcipit hanc animum, quod agat nisi, fataminatur
 Patris. At illa : « Tui Satanæ nunquam impleo jussa,
 Christi præcipuo quæ nomine fulta resulto . »
 Lampades invictæ jubet apponantur utrinque
 Ardentes lateri ; maturantesque ministri
 Pone cadunt, forti rabiem vincente puella.
 Attolensque iterum caput, hæc exhibilat anguis :
 « Pare clam, biothanata, et maga, legibus æquis
 Effugere ut valeas pœnas consultior atras. »
 Illa : « Bioth natos (reddit) vos esse probatur,
 Præstigiisque nigros, vivum verumque negalis
 Qui Dominum, larvasque colendo peribitis ipsi
 Hærentes ; ego supremo Dominoque Deoque
D Offero sacrificans, me me dignetur ut ipse
 Sumere, peccatrix licet, at sum vernula Christi . »
 Cæditur hinc duris robusta virgo bacillis,
 Ponderibusque flagellatis humus intremis imis,
 Et pavefacta piam collidere virga puellam
 Frangitur, ac valido lumen petit impete diri
 Præsidis, atque attrita gravi pupilla dolore,
 Cæcum corde notat restincto lumine luscum.
 Ille furens cruda demptæ facis acriter ira,
 Lege velut posita capitalis ut ultio tollat,

Temnentem dictat proceres et publica jura,
 Dans magicis patrata Dei virtute figuris,
 Hanc rursus metam mox clara Sabino petentem
 Prosequitur Christi fidei devincta per ipsam,
 Cui præses : • Quid dedecoras, vilemque fateris
 Hoc temet quo Christicolis connectere cultu,
 Conjugii monumenta decusque oblita parentum,
 Aspernansque deos quorum te incurrere motus
 Horreo ? Quin remea propriasque revertere ad ædes,
 Atque relinque magam quæ multos artibus atris
 A cultu removens fecit secedere divum. •
 Alma Sabina : • Hujus, pravam quam fare, puellæ
 Artibus o suasus, veluti sum suasa, valeres,
 Impia spurcorum simulacra probare deorum.
 Et verum cognosse Deum qui, præmia justis
 Æternæ tribuens lucis, dat Tartara pravis. »
 Hæc ad verba verens præses sinit ire Sabinam.
 Virginis illa piæ finem palmamque triumpho
 Exsequiis celebrans dignis claroque nitore,

A Reliquias capiens pretioso munere claustrum
 Condecorai mausolei sibi rite parati ;
 Huncque interpositis aliquot comprehensa diebus,
 Sistitur Elpidio, censor qui his hanc rogat orsis :
 « Tunc Valentini quondam præclara Sabina
 Uxor, et illustris proles Herodis haberis ? »
 Illa : « Ego sum, grates Christo laudesque rependo,
 Qui peccatricem me sordibus eruit atris,
 Serva nitens ejus dum me Seraphia vinculis
 Absolvit lemorum, Dominum dans noscere verum. »
 Queis bile incensa sententia iudice dicta,
 Præsentis procerum probris temptuque deorum,
 Et cædi gladio fortis decreta Sabina,
 Egregiæ dotes titulis fiscalibus addi,
 Cujus ab illustris meriti sublata locantur
 B Membra viris ipso quo condiderat venerandæ
 Ossa suæ tumulo fidei pugnæque magistræ,
 Arcus Faustini, Jovis area Vindiciani.

CAPUT VII.

De sancta Sophia et filiabus ejus.

Virgineus decor hic trino splendore coruscus
 Martyrii meruit nexa radice coronam,

Tunc Charitas, Spes, atque Fides, cum matre Sophia.

CAPUT VIII.

De sancto Eustachio.

Fertur eo Eustachius, Placidus cognomine dictus,
 Turbine cum genitis simul Agapio, Theopisto,
 Juncta uxore, triumphalem meruisse nitorem,
 Quorum actus mira stupidi ratione leguntur.
 Militiæ princeps captus dum figere cervum
 Appetit, ut fuerit Domino venante sequacem,
 Ut data perdiderit terreni munera census,
 Insuper uxorem, natosque, et pauper in agris
 Ruricolæ ediderit vitam mercede laborum ;

Quomodo quæsitus, qua post indagine visus
 Militiæ antiquo sit restauratus honori ;
 Repperit ut natos sociamque abiturus in hostem,
 Quique triumphatis reduci redit hostibus ense,
 C Contemnensque deos, fana aspernatus abire,
 Traditus ut belvis abiit veneratus ab ipsis,
 Clausus cum genitis nuptaque Phalaridis igne
 Ut simul astra petit tormento illæsus aheni.

CAPUT IX

De sancto Eleutherio et Antia.

Tunc Eleutherius virtute et sanguine clarus,
 Messana celebri præsul pietate regebat,
 Qui fervore Dei castoque decore venustus
 Captantes ubi se captans dat sub juga Christi.
 Ignitum Chalybis lectum, pro laude Tonantis,

Ferventis pice, pinu, olco sartaginis ignes,
 Craticulæ prunas robusto pectore vincit,
 Expositusque feris superat pietate leones.
 Sic gladium jugulo rapiens cum matre recedit,
 Antiaque felix felici pignore gaudet.

CAPUT X.

De apologia Quadrati et Aristidis, et remissione persecutionis.

Dum bacchans passim per rura, per oppida talis
 In sanctos vice grassatur violentia legis,
 Fontis apostolici restabant dogmate clari,
 Insignesque viri, quorum Quadratus herilis,
 Effultus fidei doctrina et flamine vates
 Sidereo, scriptisque viam propugnat et ore ;
 Quique apologetica pro relligione volumen
 Christigena serie expediens illustre, vigore
 Id veri vallans Adriano offerre satagit.
 Tunc opus et quoddam egregium ratione nec impar,
 Præmissi ætherea redolens Aristidis aura,
 Suscipit hic princeps nostræ sub laude fidei.

D Præsidiis et graii [cod. 2 granu] [capiens consulta Sereni,
 Re super hac mites, non impellente reatu,
 Christicolas sceleris puniri cernit iniquum ;
 Damnari illicitum censens sine crimine nostros,
 Mox face flagitii furiosos cæde repressat
 Summa Judæos, ultus quos excruciant
 Sanctos quod socii sibi non traherentur in arma
 Romanos contra ; Solymaque hos arcet, eamque
 Restituens muris cedit cultoribus almis,
 Et patet his patriæ meritis sine more vocatus
 Priscorum conjux Augusta, favente senatu :
 Sed victor bellis rem legibus ordinat æquis.

CAPUT XI.

De Telesphoro et Hygino PP.

Post Sixtum Romæ solium Telesphorus ornat,
 Juris apostolici delectus ut anachoreta
 Angelica populosquam vasta per egerat arva
 Instrueret vita, sobrii qui tradere belli
 Instrumenta viris fervens, præcedere sanctum
 Quæ tenet Ecclesia statuit jejunia, Pascha :
 Natalis peragi Christi mysteria nocte.
 Tertia nec præter nisi candeat hora diei
 Qua crucis æthereus subiit miracula fulgor,
 Hymnus et angelicus monet inter sacra resultet.
 Hinc martyr renitens claroque in fine triumphans
 Conditur ad sancti sanctus sacra pignora Petri.

A Successorclerum disponit et ornat Hyginus ;
 Hac quo perfuncto per quattuor inditur annos
 Sede, Pius vita celebri cognomen honorans,
 Pastoris frater pietate ornatus uterque.
 Istius sub episcopio librum edidit Hermes,
 Quem primæ Pauli schedæ mandata salutant,
 Angelici sibimet monitus data jussa revelans :
 Pascha die trahit a Domino qui nomen agendum
 Schemate pastoris, hoc cœlicola imperitante,
 Quique legi Graiis solitus per publica templa,
 Credi Hieronymo dignus testante libellus.

CAPUT XII.

De Novato et Pudente.

Hoc nituere viri egregii sub præsule plures :
 Namque superstes adhuc florebat honore beatus
 lucis apostolicæ radians splendore Novatus,
 Timothei frater, Domini usque suprema minister ;
 Ille Pudens etiam cognomine et arce pudoris,

B Discipulus Pauli, titulum qui nomine sancti
 Pastoris claræ fabricæ construxit, honore et
 Dogmate apostolico sumptum baptismate cultum
 Insontis tunicæ ad finem servavit honestum.

CAPUT XIII.

De sanctis Præxede et Potentiana.

Hujus Pudentis sanctitate præclues
 Præxedis ac Potentiana filiæ,
 Quas luce Verbi et castitatis educans
 Servire Christo destinavit virgines ;
 Quæ post parentis excubantes transitum
 Oratione, laudibus, jejniis,
 Vitam benignis excolebant actibus,
 Suum erogantes omne Christi pauperum
 In sublevatione patrimonium.
 Fontem lavacri fabricata in regia
 A patre Pastoris beati nomine
 Struxere earum quo niterent vernulæ ;
 Quorum hic pius rutilante Paschæ lumine
 Novies decem sacravit, et sex gurgite
 Splendore libertatis omnes præditos,

Sequique Christi in bella signa promptulos.
 Istis sorores inclytæ virtutibus,
 Post patris æra pauperum per viscera
 Christi refusa, post agones plurimos
 Cælum petunt pro castitate exercitos,
 Pii laboris munerandæ præmiis,
 Cœmeterio decoræ Priscillæ edito
 Secus Pudentis ossa patris conditæ,
 Postquam piornm multa bustis comere
 Studuere membra glorioso funere.
 Hæc inter alium martyrem Symmetrium
 Cum bis decem duobus et sodalibus
 Præxedis aptis texerat mausoleis,
 Quos Cæsar Antonius ensis impii
 C Pro laude Christi cæde fecit obrui.

CAPUT XIV.

De sancto Alexandro episcopo et martyre.

Princeps hic atrox post Neronem Ecclesiam
 Jam persecutione quarta fervidæ
 Crudelitatis jussa spargens atterit,
 Sub qua piorum honore sancti nominis
 Cruor profusus plura mundi in climata
 Miraculorum gloria clarissimum
 Hæc martyrem dat sanctum Alexandram polo.
 Virtutum huic rumore latum cognito,
 Quodam cadaver algidum sub tempore
 Functi hic parentes admovere, crederent
 Illi rependunt, præbituros se fidem
 Christo rigentem si resolvat funere ;
 Vitæ beatus vota Regi destinat,
 Dein gelato præcipit cadaveri :
 « In Patris, aïens, unifique Filii
 Sanctique surge Spiritus vocamine. »

Hic excitatus voce celsa hæc promere :
 « Audite, cœpit, vos parentes, et simul
 Plebs universa : ductus a teterrimis
 Duobus ora turbidis Ægyptiis.
 Puteique missus sum loco obscurissimi ;
 Veniente ephebo sed repente splendido,
 Locus tremore totus ipse tunditur,
 Clamatque juvenis ille fulgidissimus :
 « Puerum sine ulla mox mora remittite,
 Famulus Dei quod hunc Alexander vocat. »
 Et en reductus, cernitis, sum corpori.
 Nunc, domine, lympa tinge Alexander pia
 Me, ne videre detur, huic quod hac die.
 Nomen resuscitati erat Luceius,
 D Cum quo sacrati fonte fulgent cœlico
 Centum et quaterna neophyti proportio.

At fama sanctum ubique dum respargeret,
 Hac mo'us Antoninus electum Dei
 Corneliano dat tenendum præsi.
 Ille hunc celebrantem et docentem mystica
 Ad jussa prendit incitati principis,
 Agitque Romam denotandum Cæsari,
 Manus revinctum cui beatum suggerit.
 Alto rogatus ut perorat syrmate,
 Christi supernæ veritatis in fide,
 Duro jubetur macerari robore ;
 Dein nigranti surrighi custodiæ :
 Quo deditis meante cum custodibus,
 « Cæsar reclamât quattuor dies tibi
 Induciarum dantur his cultus tui ;
 Explode vanitatem, et ultro nos adi. »
 —Jam præterisse (martyr) æstima dies
 Hodieque comple quæ retractas tormina. »
 Crescentianus hunc secutus presbyter
 Valentiano junctus et Bonifacio.
 Cæci beato clauso horrore carceris,
 Quadam sedebat ejulans sub arbore,
 Luctum secuto qui sopore marcidus
 Curas ferentem contuetur angelum
 Hæcque intimantem : « Roboravi præsulem
 Vestrum, resolvens visitando vincula ;
 Et nunc cavete jam sedere sub arbore
 Ne vos tyranno forte prodat nuntius. »
 Eductus hinc antistes e custodia
 Crudo exhibetur lancinandus principi.
 Pensus catasta dissecatur unguibus
 Laterumque flagrant ustione lampades ;
 Ista et triumphans ductus atque Apollini
 Ut orsa voti celsa agit trans sidera
 Pars cum deo perculsa fani labitur.
 Cæsar, dolosis imputans hæc artibus,
 Sanctum ferinis dat vorari dentibus ;
 Quem belluarum nulla dum contingeret,
 Calore summo ardere fornacem jubet ;
 Indutus ille fervidis candoribus,
 Medio precem securus fudit ut rogo,

Vexatione vicit hac Felicitas
 Dilecta Christo consecrando pignora.
 Uberrimam post læta dans poma arborem.
 Præfectus hanc conatus arte vertere,
 Mulcet serenis, ac minatur aspera.
 Serena, sæva, blanda ducens tristia,
 Huic re'ldit illa : « Nec resolvi mitibus,
 Nec quibo frangi sævientis asperis,
 Nec me supernus occupari Spiritus
 Sinet aucupantis proditoris retibus ;
 Secura quare sum superstes vincere,
 Etsi trucidet, te triumphabo integre »
 Præfectus, inde bella matri comparans,
 Die resedit Martis in foro altera,
 Hancque exhiberi prole septena jubet
 Stipatam, et indulgere natis admonet.

A Nullum calori restitit vestigium,
 Fornace læto mitigata martyri.
 Caput recidi mox tyrannus præcipit.
 Unus ministrorum, ore corda proferens,
 Exclamat, Herculianus huic vocabulum :
 « Crudelis Antonine, capte sensibus
 Tyranne, cur sic cæcus et surdus riges ?
 Christi ecce servus post acutas virgulas,
 Victas catastas, ac flagrantés lampades,
 Post unguarum fossionem, et idoli
 Templique casum, post leonem turbida
 Ursorum et ora clausa, fornacis rogam
 Post enecatam, lætus enses expetit :
 Verum Deum quis esse gurdus (sic) ambigat
 Qui tam suos vigore celso roborat ? »
 B Quem Cæsar, ira plenus, ut cruciatibus
 Variis fatigat, ense tandem percutit.
 At immolandus præsul obviam sibi
 Viduam precatur commodare orarium ;
 Sumptoque, sanctæ se crucis signo tegens,
 Tunica relectus, stansque sola in linea,
 Oculos amictu mutuato contegit,
 Genibusque flexis haurit impetum necis
 Viginti ab Urbe segregatus millibus.
 Mox facta terræ convibratæ motio
 Thermas et omnis tecta vici subruit ;
 Orariumque feminæ quod proditum
 Iniquitatis milites astruxerant ;
 Quodam ferente pusione redditur,
 C Quem cœlicum fuisse constat incolam ;
 Quem mox resumens cum stupore linteo,
 Confessa Christum fert honorem martyri
 Crescentianus et sodales præsulis,
 Pandente eodem, consecuti pignora,
 Loco locarunt quo camini fervidos
 Pressit vapores, dantque marmor continens
 Nomen beati, dignitatem, limitem.
 Cui papa cryptam construens post Damasus,
 Illo decenter ossa sancta transtulit.

CAPUT XV.

De sancta Felicitate ac filiis ejus.

D Ad quem beata his utitur Felicitas :
 « Crudelitas tua, lenis exhortatio,
 Pietatis hujus impia est miseratio. »
 Hinc versa charos convenit sic filios ;
 « Videre, nati, cœlum, et intuemini,
 Hic Christus almo sustinet vos cum choro ;
 Pugnate vestri pro salute mentium ;
 Ejus fideles vos amori pandite, »
 Alapis ad ista hanc concuti dat Publius,
 Et convocans litaresuadet liberis,
 « Hortaris, inquit, stulta Januarius ;
 Conservat autem summa me sapientia,
 Dabitque cuncta vestra vinci tormina. »
 Vibice plexum hunc censor abdit carcere,
 Felix secutus : « Unus est quem novimus,
 Cui vota puræ servitutis solvimus ;

ostri charitate dividi
Christi; sæviant si verbera,
« vinci nec potest verti fides. »
inde : « Quos vocatis vos deos
potentes, nec habentur numina;
vana, spurea sensu inania
subactos stat perire in sæcula. »
nquit : « Ista si probaveris
nos timere transitoria,
ctos auferent cruciamina :
us æquis splendeant quæ præmia,
iniquis constituta debita :
ges terreas contemnimus,
are cœlicis contendimus, »
rvus inde Christi Alexander Dei ;
fessus corde firmo credulus;
ter oro, supplex percolo
nam tueris ætas corpore
la permicat prudentiæ. »
in : « Ille vivit qui Deum
ecatur, haud rogat qui dæmonas. »

A Tum Martialis : « Qui Deum verum abdicant
Urentur ignis flamma ineluctabilis. »
Hæc prosecuti moribus pro strenuis,
Regis supremi judicisque sæculi
Amore fratres ac timore fervidi,
Censor lituris dicta legat principi;
Quos ille pœnis interire dissoni
Per differentes dat direptos judices.
Post sæva quorum flagra Januarius,
Post carceralia vincla plumbo cæditur;
Felix peremptus cum Philippo fustibus;
Silvanus alto vergitur fastigio;
At Martialis atque Alexander pia,
Vitale juncto, colla secti demigrant
Vitæ perennis subituri gloriam.
B Post passiones tot quot edit pignora
Parens beata plectitur novissima.
Et prole cœlis obviante prædita,
Regis superni permeat palatia
Sumptura certa præmiorum gaudia.

CAPUT XVI.

De sancto Concordio.

Spoletana sanctum civitas
ravit martyrem Concordium.
Romæ Gordiano gignitur,
itatus fulsit olim præsulis
atione subdiaconus,
post Pastoris auctus presbyter
erna servitute nobilis
benigne fultus ac jejuniis :
legens, his tenebris excubans,
le fulcris pauperum instans sedulus :
beato commaneret Eutychi
anti in prædio Salaria
entem celsa scandere filium.
nanens in urbe Spoleto comes,
s, horum lividus præconiis.
ib agro devocat Concordium
re scitans quo vocetur nomine.
it ille Christianum se fore [pro esse.]
« Requiro nomen, haud Christum tuum. »
Christianus, iste, Christum prædico. »
ad profana fortis in fide;
veris dorsa cæsus fustibus.
beatus Eutyches cum præsule
rogantes judicem pro martyre,
ue poscunt hunc sibi diebus dari
avore [cod. 2, favorus] forte præsul Antimus

Petita sumit, ordinatur presbyter
A quo diebus præstitis Concordius,
Et consecratus restituitur judici.
Circa salutem quod volutum poscitur.
« Salus at ille Christus, inquit est mea,
Cui laudis ipse sacra semper offero. »
Comes, furore plenus, appensum diu
Torquet; dat inde ferro onustum carceri,
Solatione quo levatur cœlitum.
C Tribus peractis in catenis noctibus
Superare mentem corpus aut fervens comes
Legat litantem cæde mentis qui necent,
Vel respuentem cæde carnis immolent.
Missi irruentes libet ut satellites
Jovis ferentes imperant statunculum
Stricto vel ense colla sectus appetat :
« Tibi rependo, Christe Jesu, gratias,
Animoque celsus in Jovis vultum spuit.
Confessione fretus alti nominis
Caput recisus ense, mentis integer
Emittit astris gloriantem spiritum,
Glebam relictæ colligentes pignoris
Gemina benigni charitate clerici
Juxta recondunt lota cæde mænia,
D Locoque eodem fonte vitæ proflui
Undæ liquoris excitantur plurimæ

CAPUT XVII.

De sancto Pontiano.

tianus Fabianum turbine
triumphans sæculi cum lumine
supernæ particeps fit gloriæ.
atus quod sibi vocabulum :
Pontianus (infit) a parentibus,
s illo Christianus nomen est. »

Iratus orsis, Fabianos exui
Virgisque cædi Pontianum præcipit,
Cæsus, cruoris dum fluere humus madet.
Nudis jubetur fervidas vestigiis
Pressare prunas. Martyr inquit : « Ambulo
Christi mei virtute fervorem hunc super. »

A Calida manum lingue Jovis in nomine.
 Dictis relisus ille suspensum jubet
 Uncis athletam lancinari ferreis,
 Atrocitate dum fatiscit carnifex ;
 Deinde trusus cæcitate carceris
 Corroboratur a Deo datis viris.
 Item, reductus ad duellum, exponitur
 Spectante binis oppido leonibus,
 Qui, mansueti martyris facti fide,
 Vitant beati membra testis tangere.
 Cœtus tuens hæc: » Christianorum Deus,
 Exclamat, altis magnus est clamoribus. »
 Iterum beatus carcere remittitur ;
 Bis sex diebus hunc tenebris obsitum
 Homines vetantur allevare affatibus.
 Nequit sed alta cœlicorum charitas

A Claustis repelli, vel coerceri seris ;
 Quin cui dapis negatur esca terreæ
 Supero ministrat ferculum solamine,
 Cœlique pascens roborat saturamine.
 Isto dierum devoluto tempore,
 Dum jam putantes hunc lanistæ mortuum,
 Auferre corpus se latebris ingerunt.
 Laudes canentem perstupentes audiunt,
 Eductus actus est grabato ferreo,
 Plumboque dorsa sparsus igne fervido ;
 Dum parvipendens ista ridet arduus
 Bellator, alta mente calcans tormina,
 Confusus edit censor atrox prælii
 Mucrone metam : sic, minutus vertice,
 Martyr supernæ regna scandit gloriæ ;
 B Gaudent recepto consodales pignore.

CAPUT XVIII.

De ultione quartæ persecutionis.

Turbo volans hic dividuus sola Gallica quassat
 Atque Asiæ, multosque fero tortore coronat
 Sanctorum validis vincentum terrea bellis.
 Pestis at insequitur regionibus acta per orbem
 Romanis, tabo inficiens data corpora morbo,
 Vermibus atque adigens, olim ceu regna Canopi
 Improba corrumpit verme atque putredine musca.
 Missa lues ipsam mox, quæ caput impietatis
 Exstitit, Ausoniam vasta sic clade trucidat ;

Qua sine ruricola passim rura, oppida, villæ,
 Desertum, silvas, magnas et versa ruinas,
 Occiderint acies late cunctæque phalanges
 Romulæ, longinqua procul liberna colentes,
 Vindicis absumptæ tanto fervore feruntur ;
 Utque exorta crepant mox Marcomanica bella,
 Nonnisi delectu fuerint tractata recenti,
 Quem struxisse datur Marcus tres jugiter annos.

CAPUT XIX.

De pluvia et victoria militibus per invocationem Christi concessa.

Hæc Christi virtus Domini moderata probatur,
 Non nostris tantum, externis quin relligione,
 Castrorum ut retegens ductoris epistola signet :
 Qualiter exusto cuneis sitientibus arvo,
 Undique dum circumfuso premerentur ab hoste,
 Clausis barbarie mortem cœloque minante,
 Christicolæ athletæ quidam, pietate vigentes,
 Poplitibus flexis in publica vota profusi,
 Imbribus obtentis sedarint nubibus æstus ;

Cœlo deductis satiarint agmina nimbis,
 C Fulminibus hostes ac cœlitus igne fugarint
 Crebrius expresso, legionem et ab inde vocatam
 Fulmineam, per quam victoria milite pauco
 Parta quidem, at multa Christi bonitate tributa,
 Priscis Romulidum nullis æquanda tropæis,
 Juris inexperta bellorum gesta cohorte.
 Culminis at Christi solito patrata vigore.

CAPITULA LIBRI QUARTI.

- CAP. I. — *De sancto Apollonio.*
 II. — *De sanctis Pontiano, Eusebio et sociis eorum.*
 III. — *De vindicta præfatæ crudelitatis.*
 IV. — *De sancto Aniceto papa et Egesippo doctore.*
 V. — *De sancto Polycarpo,*
 VI. — *De sanctis Sotere, Eleutherio et Victore PP.*
 VII. — *De vindicta quintæ persecutionis.*
 VIII. — *De Zephirino papa et sancto Calixto.*
 IX. — *De sancta Martina.*
 X. — *De sancto Urbano papa et Cæcilia.*
 XI. — *De sanctis Pontiano papa et Hippolyto presbytero.*
 XII. — *De Antero papa et ultione sextæ persecutionis.*
 XIII. — *De duobus Philippis imperatoribus et Pontio martyre atque Fabiano.*
 XIV. — *De sanctis Cornelio papa et Cypriano martyre sociisque ipsorum.*
 XV. — *De sanctis Abdon et Sennen.*
 XVI. — *De sanctis Parthenio et Calocerio.*
 XVII. — *De sanctis Anatolia et Victoria.*
 XVIII. — *De sanctis Pergentino et Laurentino.*

INCIPIIT LIBRI QUARTUS.

CAPUT PRIMUM.

De sancto Apollonio.

Flamma duelliferi paulum sopita vaporis
 In nostros tentat recalescere Commodus orbi

Dum imperitat, magnis jam complectentibus armis
 Jura viris fidei, Christique nitentibus armis,

Lucis Apollonius quorum virtute cluebat ;
Christi cum cultu sophicæ, Romæque senator.
Crimen huic vehitur Christo pollere magistro.
Ille palam verum non abnuat edere, tractans
Cœlite verba fide super, auscultante senatu,
Inque volumen agit nitido sermone rogatus,
Utque putes meruit Geticis orasse catervis,
Nam data ei caput abscidi sententia mandat,

A Hoc apud hos veteri jam dudum lege tenente,
Christicolas semel oblatos, ni vera refutent,
Haud impunitos ulla ratione remitti ;
Lex quam grata ! mori justos pro crimine veri,
Vivere falsidicos, verumque nitere negantes ;
Quodque probes verum damnare, admittere falsum,
Perdere virtutem, sine fronte attollere crimen,
Virtutem, vitium ; crimen defendere verum !

CAPUT II.

De sanctis Pontiano, Eusebio et sociis eorum.

Tunc Pontianus, Eusebius et compares,
Vincentius, Peregrinus, alta martyres
Macti lucrato subiere sidera ;
Qui censa cœlis intulere terrea,
Primo expediti sumerent ut cœlica,
Et lucra cœlis ut queant impendere,
Centuplicanda student talenta expendere.
Queis mox senator additis acquiritur
Regi superno Julius domesticis,
Rufinus unda quos sacravit presbyter,
Doctus magistris integris fit integer,
Miles senator Regis alti, et particeps
Regni caducis quod paravit copiis
Onerosa celsi tramitis docentium,
Tradens egenis per manus obstacula,
Dans terrulenta, et comparans cœlestia,
Fugitiva spargens, sempiterna colligens.
Quod imperator aure sumens Commodus
Jubet hunc teneri iratus, et Vitellii,
Peditum magistri, tradit audientiæ,
Opes requirat eumque flectat delubris ;
Tribus dat ille quem diebus carceri,
Posthac catenis mandat actum assistere.
A quo orsa capiens alta, dura, vivida,
Cædi severis tandiu egit fustibus,
Dum liberum transmittit astra spiritum
Senior supernæ dedicatum curiæ.
Pii magistri corpus alium colligunt,
Interque busta collocant Calepodii.
Hinc comprehensi cognitore Vitellio,
Dumpensiles librantur equuleo eminus,
Nervisque distenduntur artus fortibus,
Crudeliterque macerantur fustibus,
Flammisque latera conflaurant atrocibus,
Tuetur ista sub palæstra carnifex.
Stantem mederi Antonius cum spongia
Juvenem piorumque allevantem vulnere :

Clamatque : « Deus est Christus quem prædicant ; »
Clamat, deinde clanculam petit fugam,
Quem confitentem fonte Rufinus sacro
Lavit. Reversus ad tyrannum libere
B Dum Christianum se fatetur, plectitur,
Jugulique ad astra mittitur sententia,
Viaque terræ lata membra Aurelia.
In laude Christi immota stat sodalitas
Robusta, seu suspensa, seu remissior,
Nec fracta duris, nec subacta mollibus.
Furiatus ergo censor abscindi ferus
Plectrum beatæ vis Eusebio jubet ;
Sed jura Christi internecare non valet,
Datorque linguæ suffit oris munia,
Et absque lingua verba linguæ procreat,
Clamatque sectus voce testis integra :
« Tibi sempiterna, Jesu Christe, gloria. »
Septis retrusi post agonem carceris
Laudes datori personant victoriæ.
C Sic dum diebus ac resultant noctibus
Quidam sacerdos Lappulus Capitolii,
Obsessus annis cæcitate quattuor,
Venit tenebris et recedit lumine,
Illuminatus corde, cernens corpore.
Ergastuli patrata Simplicius videns
Servator, aris dæmonum renuntiat,
Passusque Christum mente lotus candidat
Quæ gesta judex nuntiat dum Commodo
Ut puniantur mandat ille concito.
Post ad coronas evocati martyres,
Scelerata fertur petra qua metam petunt
Illicque plumbo vota cæsi corpora,
Molesta linqunt, læta scandunt domata.
Quorum resumens membra Rufinus sacer
D Sexto recondit ab Urbe milliario.
Mucrone Mediolanus hoc sub tempore
Faustinus actus transit astra sanguine.

CAPUT III.

De vindicta præfatæ crudelitatis.

Iniquitatem regis Urbis ustio
Secuta, divo convibratur fulmine,
Insigne tactum quo flagrat Capitolium
Incensa bibliotheca majorum nitor,
Ædesque juxta concremata consitæ ;
Potius subinde consecutum incendium

Vasta æde Vestæ nobilique palatio,
Stravisse partem fertur Urbi plurimam.
Incommodus hic Urbi et orbi Commodus,
Hominumque judicatus hostis publicus,
Furore plebis strangulatus sternitur.

CAPUT IV.

De sancto Aniceto papa et Egesippo doctore.

Pontifices post præmissus in culmina sedis
 Lectus Anicetus Romanæ, sacra venustat
 Jura, coma clerum prohibens sub dogmate Pauli ;
 Martyrioque coronatus subit astra beatus,
 Cujus temporibus Romam Egesippus opimus
 Ingreditur doctor, jussis sectisque Platonis
 Qui prius imbutus, sæcliquesophismata callens,

A Dum præstare videt Christi super omnia cultum
 Sectarum censor melius legit assequiturque,
 Doctrinaque nitet veri, gestisque fidelis
 Excipitur testis, qui tempora puriter orti
 Explanans, Evangelii sine fraude patrata
 Prosequitur, Christumque libris et prædicat actis

CAPUT V.

De sancto Polycarpo.

Tunc Polycarpus, apostolico radiatus ab ore
 Luce Dei, auditor consecratorque Joannis,
 Lumine Romuleas divino illuminat arces,

Legitimo fidei revocans certamine plures,
 Lusoremque tuens Satana patre denotat hostem.

CAPUT VI.

De sancto Sotere, Eleutherio atque Victore PP.

Soter Anicetum sequitur, qui dimovet aris
 Feminæ quamvis pollentem robore sexum.
 Quo patribus juncto, succedit Eleutherus. Hujus
 Lucius indiculis rogat rex jussa Britannus,
 Fonte pio ut Christi fieri mereatur alumnus.
 Illic censet, ne Christicolis quæquam esca putetur
 Non fore munda, hominum mundam quam judicat
 [usus.
 Ecclesiæ post hunc disponit regmina Victor,
 Et cum præsulibus sanctum confirmat Eois

B Pascha die fieri, sacram Surrectio Christi
 Quam facit, atque jubet, fuerit si forte necesse,
 Gentilem Christi fidei mysteria fassum
 Sacrari quocunque loco, fluctive solove[ms. 2, salove
 Edita membranæ hinc linquit opuscula casta,
 Martyr et egreditur Christum insectante Severo,
 Qui late quintus post dirum jussa Neronem
 Dispersit sanctos truculenta cæde necari,
 Qua variis multi regionibus astra pararunt,

CAPUT VII.

De vindicta quintæ persecutionis.

Nec sedit vindicta diu, civilia nam mox
 Bella crepant, quæ terna ruunt trinoque fragore
 Romani quatiunt vires muniminis amplas
 Adjumenta rei sternerentia, non minus olim
 Ac sternit jumenta lues quæ quinta Syenes

C Regna terit Christo sacram turbantia plebem.
 His licet intercisa malis haud pressa procella
 Turbinis, hæc penitus quin tensa et incita dum orbi
 Regnat Alexander multosque polo erigit ense.

CAPUT VIII.

De Zephyrino papa et sancto Calixto.

Victoris Romæ Zephyrinus jura capessit,
 Ordo sacerdotum et sacræ mysteria mensæ
 Quo decorante nitent, proprioque reconditus antro
 Traditur hoc coram Proculus Cataphryga victus
 Christi lege, viro Gaio tractante deserto.
 Erigitur Petri post hunc in sede Calixtus,
 Sanguine Romanus, patria regione Ravennas
 Quattuor hic statuit jejunia sacra quotannis
 Temporibus recoli, vitari murmura plebis
 Doctorem contra, probrisque cavere minores
 Majorum, neque damnatis consortia jungi,
 Atque statuta Patrum non permutanda piorum,
 Contentumque suis externa incessere nullum
 Munia : mutari sedes quo jure sinuntur ;
 Quæ super incestis reliquisve sequenda probrosis :
 Qui rite accusare queant testeque probentur ;
 Utque sacerdotes lapsi de crimine surgant.
 Basilicam populo Tiberis trans edidit amnem,
 Atque sepulturam qua multis Appia carnis

Martyribus sacris dat præsulibusque quietem :
 Laudibus inque Dei addebat noctesque diesque.
 Instante hoc precibus Domini pro plebe levanda,
 Deque lacu mortis populo tetrisque tenebris
 Vellendo, reteggit devoti audisse Redemptor
 Servi vota Deum, pandens vertenda sacella,
 Humanumque genus læva quod lege premebant
 Sævis raptandum manibus ditionis iniquæ,
 Pertulit ergo Jovis summum inter cætera fanum
 Cujus magna ruens verum manifestat ab austro
 Admitti solem tenebris pars luce recepta ;
 Figmenti liquefacta manus vanescere pravi
 Dæmonis imperium promit, fluere omne profanum
 A facie Domini contraria regna terentis.
 D Diales aris rogitant libamina ferri,
 Placarique deos fit jussio cæca furentum,
 Mactantur pecudes mulcere sacro spurcamine certam,
 Dumque umbras mulcere sacro spurcamme certam,
 Fulmina dat cælum sine more allapsa serenum,

ant ante ipsas fulminis aras
 vi quattuor exanimati,
 nis ipsum Jovis uritur altar,
 se Jovis caelestia tela,
 bducere nubila caelum,
 eis mortalibus omnia mortem
 ipsa, polo pugnante, putata
 victrix abitura favillas.
 iam trepidis timor Urbe relicta,
 ada trans abeunt Tiberina monente,
 Domino sua vota Calixtum
 iunt dantem, lætisque vacantem
 nsul propere Palmatus istud
 ro, qui mox delegat eidem
 olas aris, vel subdere pœnis.
 militia, parere paratos,
 , clerumque Patremque Calixtum
 beunt qua concio lucis agebat,
 um vultus caligine produnt,
 lere queant ne lumine sacra,
 rito conspectu, lumina ponunt.
 nsul regi patrata revelat
 iros, cauto quos ille renoscens
 s hæc deputat acta venenis,
 : « Magicis si fraudibus ista gerantur,
 nt nostrorum et numina divum ?
 a dis pietas libamina ferri,
 isum ne horum per carmina detur. »
 net Augustus per sacra rogandum,
 lie cuncti præsto esse Quirites
 ta deum præcone jubentur.
 um sanguis dum funditur aris,
 cadunt vituli, porci inde necantur,
 s Bacchi per delubra misti
 rapitur torto virguncula divo,
 alam : « Vivus verusque Calixti
 ignans harum contaminate rerum
 st hic vestrum, quod vana petatis. »
 aptis Palmatus illicet alium
 stri accedens, vestigia pronus
 ognovi, aiens, Dominumque Deumque,
 eli Christum, quem dæmones acti
 die ; quare, conjuro per ipsum,
 u larvarum, almique lavacri,
 loces justos, me dilue lymphis. »
 e puro probat hunc depromere corde,
 hizat ei jejunia more ;
 ficis mundusque resurgit ab undis,
 Vere manifestum lumen Jesum
 ero qui me illustravit honore. »
 niti Ecclesiæ, conjungitur uxor,
 lomus famulorum grata caterva
 duo discreti limite sexus.
 s sanctis expendere egenis
 at, victum tegimenque ministrat.
 ta dies hunc Cæsar quærit, et audit
 factum, mandat sibi sistier actum,

l. est jacens tecto.

- A Tentus Torquato quodam insidiante tribuno,
 Truditur in Mamertini caligine claustris.
 Tres post inde dies vinculis adducitur ante
 Cinctus Alexandrum, solvi quem præcipit ille ;
 Solvitur, haud exarmatur, tunc induperator :
 « Siccine. Palmati demens, heu ! factus haberiis,
 Ut linquens divos hominem sectere sepultum. »
 Cui diversa inter consul data talia reddit :
 « Nescius infelixque olim per vana vagabar,
 Nunc verum noscens Dominum Christum expeto
 [supplex
 Parcat ut errori tenebris hebetudinis acto. »
 Ille dolo ridens tradit claro arce senatus
 Simplicio, revocet divum per mollia fanis
 Præcipiens, blandisque adigat, dum turbida vitet.
 B Quo de lenifico celebrique exceptus honore
 Excubiis precibusque piis jejunia comit,
 Summum orans lacrymis Patrem Genitumque pro-
 [fusus,
 Priscarumque petens veniam ex errore viarum.
 Accedit quidam interea qui conjugem poscit
 Hunc super ægrota, quæ, clinica (179-80) quattuor
 [annis,
 Semineci longum tractabat corpore lethum :
 Sternitur ille solo, famulis et conjugem coram
 Simplicii, madidusque oculorum fonte precatur :
 « Omnipotens, servum qui luminis irradiasti
 Luce pii, æternum præbens mihi lumen Jesum
 Quæso, tuam salvans famulam, lecto erige blandam,
 Cunctarum ut rerum solus noscare creator. »
 C Illico blanda suis gaudens accurrere plantis.
 Simplicii petit ipsa domum, clamatque rogatque :
 « In Domini Jesu me nomine tinge lavacro,
 A quo sum comprehensa manu, sublata grabato. »
 Felix acta videns hæc Simpliciusque senator
 Purificarentur cœpere urgere beatum.
 Actutum ille Patrem studet accersire Calixtum ;
 Qui veniens Christi sacrat baptismate cunctos
 Simpliciique domum, uxorem, genitos et alumnos,
 Sexaginta animas ipsis super amplius octo.
 Exsultant sancti veneranda tropæa colentes,
 Dant laudes Domino, per quem victoria, summo.
 Comperiens quod Alexander baptismate multos
 Delubris demptos, cur eorum dirigit arma
 D Armatos contra fidei munimine, membra,
 Quæ nec propugnare parant, leve terrea captat,
 Atque omnes capitis jacturam sumere censet ;
 Urbis et eximise capita in fastigia tollens,
 Depromit necis exemplum fideique triumphum.
 Presbyterum Calepodium jam sanguine fessum,
 Flamme robustum, rigido ferus ense trucidat,
 Romuleamque trahi faciens senis ossa per urbem,
 Abscondit Tiberi ; bonus at Pater ipsa Calixtus
 Undarum scrutatores perquirere poscit ;
 Illi inventa levant sinuosis flumine textis
 Et papam exhilarant lætis per nuntia dictis.
 Dulcibus ille hymnis Domino pia carmina reddens

Suscipit, ac multo sanctum implet aromate funus,
Carbaseoque tegens pretiosa monilia cultu,
Ipse quod ediderat senior studiosus honore
Christi athletarum recipit pollente sepulcro.

Ramorum dansa lanis propagine cæsa,
Ipsam persequitur fetum almo germine robur,
Pontificemque tenens lymphante furore Calixtum
Molitur superare fame : quintoque voluto
Sole magis confortari dum tristibus audit
Marcida robustis jejunia fustibus auget,
Roboreaue dies impugnans mactat in omnes
Cæde virum, prohibens ne quis solatia saltem
Visendi sub nocte ferat ; qui forte repertus
Crimen morte luat. Multis hic antra diebus
Dum fovet impastus, solamina præbet ei æthra.
Legatur Calepodius hæc dulcia portans :
« Esto, Pater, firmus, tua nam perfecta corona est.
Mercedem ut capias æterni muneris amplam. »
Nec vacat abstrusus medicamina pendere tutor.
Miles erat quidam, Privatus nomine, plenus
Ulceribus, dolor assiduus cruciabat anhelum ;
Is pedibus se prosternens cum fame papæ
Devote precis exposcit languore levare.
Suadet habere fidem Pater, hortaturque lavacro

A Mundari, spondens animæ carnisque nitelam.
Credere qui fassus, donumque indemptus utrumque,
Corporis indicio mentis depromit honorem,
Atque Deum verum jocundis laudibus effert.
Facti rumor Alexandri dum perculit aures,
Exagitat furor ; invalidum qui pondere pressus,
Irarum plumbi Privatum pondere mactat,
Pontificemque jubens propellier æde, fenestra
Præcipitem celsa dat saxo colla gravatum
Demergi in puteum, cumulat sorde barathrum.
Postque decem septemque dies curante levantur
Astero noctu juncto sacra pignora clero,
Quæ Calepodii bustis Aurelia sumpsit.
Ast longum posthac, divino numine, Remis
Delegata, Dei templum Genitricis adornant,
B Isthic consortem juxta palmæque gradusque
Consita Nicasium, qui urbis duo lumina nostræ
Condecorant clypeoque precum data mœnia servant
Presbyter Asterius, patrii curator honoris,
Tentus Alexandro, decus hoc zelante sepulcri,
Ut quem præstiterat, post ipse careret honore,
Præcipitatur aquas alto de ponte sub imas ;
Excipit attollens hujus tamen Ostia membra.

CAPUT IX.

De sancta Martina.

Præterea multos variis cruciatibus actos
Impius hic Cæsar capitali lege trucidat.
Sub quo virgo nitens natu, virtutibus alta,
Ornavit percelsa crucis Martina tropæa.
Quæ claris pollens opibus, patre consule nata,
Christicolis large victum præbebat egenis.
Prensa ab Alexandro, Phœbo dare thura jubetur.
Illa preces ut fundit, humum concussio vibrans
Percellit, tremit Urbs, fani pars versa residens
Sacrificos promit, effigies resoluta fatiscit.
His furiatus Alexander jubet ora puellæ
Tundi alapis, cilia horrificis irrumpier hamis,
Carnifices sanctæ pœnis insistere jussi,
Defectu stupidi, subito clamore fatentur
Cernere se rutilo radiantes quattuor ore
Stare viros, ipsam læto qui fame firment :
At sibi significam perstent infligere pœnam
Fragmine testarum posthac dum scinditur alma,
Perduratque potens lictores ista patrant
Octo quibus jussum sceleratas edere pœnas.
Divina bonitate pio stant lumine tandem
Induti atque ministerium crudele negantes
Christo proclamant Domino se credere vero.
Quos contra Cæsar furibundam accensus in iram,
Præcipit appensis lacerari viscera ferro :
Qui mundum et lanium secta cervice relinquunt
Martyres, et cœli felicia regna capessunt.

Suppliciis pulsatur item Martina relecta
Vestibus, ac plagis omnes incisa per artus,
Quattuor hinc palis distenta, et robore cæsa,
Cuncta animo forti suscepta pericula ridet.
Inde recepta nigro tenebrosi carceris antro,

Discissum pingui perfunditur unguine corpus,
Rursus Alexandro coram decernitur acta
Delubro subici, Christo sed dirigit illa
Ut de more precem, demittitur ignis ab æthra,
C Percutit ac redigit simulacrum in strage favillæ,
Exuritque sacerdotes sternitque popellam.
Territus his princeps victusque, ea bella remittens,
Præfecto cuidam Justino urgenda relegat ;
Qui conto hanc jubet extendi spatique secari,
Unguibus effossa tractari carne mamillas :
Horrida dum scrobibus centum octo decemque pa-
[tescit,
Carcere sic victrix, tenebrisque retruditur atris.
Amphitreatrali belvis post præbita ludo
Immani securo manet congressa leoni,
Quique pedes currens ad virginis ora coerces,
Nativa et feritate vacans velut agnus habetur :
Ast ubi placanti furias dimotus ad antra
D Impastus cavæ revocatur, omissa resumit
Ore venena famis, rictusque in corpora tendit
Obvia, cognatumque petit crudo agmine regis,
Vindictaque piæ subigit perimitque puellæ.
Nec regem aggreditur charo ne virgo careret
Martyrio, aut sævum pateretur inulta tyrannum.
Cæsar hanc iterum jussis ergastula claudunt.
Inde duos post acta dies offertur eunti
Libatum regi ; Domino dum fixa probatur
Tormentis iterum pensa est, iterum ungue cavata.
Omnia dum superat, magica censetur ab arte
Victrix, impexis ferturque latere capillis.

poliant sanctam quasi crine premen-
[tem,
um quondam ut Sansona ligarunt:
ite sui stans fortior illa,
is, nec frangitur obsita foedis
Triviæ armipotens invicta sacello;

Noctibus hic inclusa tribus totidem diebus
Torva pharetratæ in cineres agit ora Dianæ.
Sic sacra, sic proceres superans, censetur agonis
Extremam rigidi gladio concludere metam,
Hocque triumphali partum petit æthera saltu

CAPUT X.

De sancto Urbano papa et sancta Cæcilia.

i robustus jura Calixti
mini vigilanter prælia tractat;
s divina in castra fideles,
cet, disponit, munit, adornat,
; agit, cœlestia bella perurget.
a viros modo Christi ad mœnia cogit,
es admittit in arma puellas.
iæ præfulgida facta feruntur,
; generosa pio, generosior actu,
i terræ ornat nobilitatem.
; casta volvens sacra famina mente,
bus Dominique in lege vacabat;
tis quam dum decorare parentes
steri sponsarum more solerent
ii hæc velamine membra domabat.
isa viro quæ Valeriano
nis legi parere jugali;
as superatus amore petitor
; epulis gaudere choreas
ante melos achromate festi,
is cithara sua festa canebat,
casto tribui sibi corpore poscens.
s cœlum pingentibus astris
sponsa secreta cubilia sumit;
sed virgo prior penetralia cordis
dei fidum scrutatur amicum;
nans nullo se promere pacto
ir, hæc corde tegenda fideli,
go poli civem depromit amantem
sui multo se ardore tuentem,
uro procedat ut ultio tactu
r amor tutamine virginitatis.
juvenis, divino ac numine fixus,
icolam petit hanc quem jactat amicum.
ondet modo se sinat ante piari;
uis ad id sese mundare valeret,
um venerandæ heroæ senectæ
nctoque Dei purgamine doctum:
itrix per quos, ubi quærere monstrat:
erans cursor mandata beatum
assus qui jam divina secundo
coram, sacra inter busta latebat.
nara dum famina missa feruntur,
ia trahens animo, genua in sola figit
is gaudendo, manusque ad sidera tol-
[lens
gi gratesque precesque profundit
eriri ejus hinc corda precatur;
i promptis supplex hæc destinat astris,
pero visus moderamine vultus

Sidereis auroque notis signata tabella,
Ac diva irradiata fide perlata citatur:
• Unus adest Deus, una fides, baptismatis unum. »
Attremis his sponsus, credit, prostratus adorat,
Erigitur faturque fidem, fluctuque sacratur
Sincere doctus, sponsæque remittitur almus.
Dum veniens illum paranymphe cœlite fultam
Repperit orantem, qui candida lilia sertis
Anteferensque rosas properantia præmia pandit.
Huic germanus erat rebus Tiburtius unus
Præ cunctis charus, cui postulat ille salutem,
Pollicitusque poli se civis in astra receptat.
Interea monitis struitur dum tiro colendus
Pro votis dilectus adest Tiburtius, intrat,
B Admiratur odoriferam se nare rosarum
Percepisse auram, viduo quoque floribus anno,
Et jam se dulci memorat novitate reffectum
Prosequitur frater fidei, denique salutem
Alterno reserare studens affamine lucem,
Supplet virgo juvenis, grato nec egere jugalem
Permittit spolio, vitam vitæque tenorem
Atque viam pandens apprime informat alumnum,
Uberibusque fovet geminos, et lacte Sophiæ.
Vix una tantum quæ credita nocte marita,
Nubere namque putata, suum parit ipsa maritum;
Hoc quoque ne parvum credatur pignore feta
Augetur genitus pro telluris ecce supernus:
Gignitur ergo fide matris Tiburtius hujus,
C Perque ministerium papæ producit undis,
Filius Ecclesiæ, rationis et ubere gliscit.
Jam post lac majore cibo nutriuntur alumni;
Excrescunt juvenes culmen splendor in altum;
Robore perfectæ jamjam virtutis anhelant;
Attollunt inopes, fessos solamine portant;
Excisis solum superest quod dedere munus
Exequiale parant celebri pietate viriles,
Turbidus Almachius Romæ præfectus amicos
Omnipotentis heri pœnis cruciabat acerbis;
Huic livore niger, sanctæ dulcedinis hostis,
Peste per armigeros fellis lita tela ferentes
Denotat almorum blandi solaminis actus.
Tenti lethiferis, hoste instimulante, ministris,
Tirones justis censori adiguntur iniquo;
D Qui, titulum objiciens famosæ nobilitatis,
Arguit hos vanæ quod more superstitionis
Personas sua dilapident patrimonia ælendo
Indecores, lethoque datis pro crimine honesta
Busta parent, quo se doceant his foedere nexos.
Illi se famulos quorum accusantur amici
Exoptant, interque calentis spicula luctæ

Victores lepido dantur certamine fratres.
 Cognitor at rubidus mistoque furore diremptus,
 Luce triumphali præstantem Valerianum
 Dedecore affligi censens dat robore cædi;
 Gaudet at ille, monetque suo ne vulnere cives
 Frangantur, veri at maneant virtute viriles.
 Verbere deficiens lanius jubet ense feriri,
 Ni libent Jovis ut statuæ mactetur uterque.
 Maximus intererat, qui cornicularius actu;
 Hic flens prosequitur lætos ad funera fratres,
 Flens, quia gauderent præsentem amittere vitam
 Illi proponunt aliam semperque manentem,
 Hanc hujus perhibent reprobato percipiendam,
 Ut vitæ renovatur avis discrimine phoenix;
 Surgere ad hæc, modo vera probet, jam Maximus

[optat.

Promittunt huic in Domino ostentacula fixi
 Corpore qua Dominus dabit hos spoliare hora,
 Vita sequens quo sumatur spectare decore,
 Testetur se vanificum deponere cultum.
 Juranti maudent spatium impetrare diei,
 Ad cujus perducti, ipsis rogitantibus, ædes
 Divinis formant monitis ipsumque domumque.
 Aurea nocturnam pingunt dum sidera pallam
 Cæciliam ecce sacerdotes comitantur ad istos
 Perveniunt præbentque novæ baptismata proli.
 Aurora retegente solum fugientibus umbris,
 Siderei ductrix affatur castra duelli,
 Abjiciant horans tenebrarum obscura beatos
 Tirones, rutili et capiant pia luminis arma.
 Maurant bellatores, gladioque recisi
 Libantur, fragiles carnis ponuntur amictus,
 Divaque perpetuæ capiuntur præmia vitæ.

Complentur promissa, videt donum exsequiale
 Maximus æthereos cælo properasse ministros,
 Corporeque egressas gremio sumpsisse puellas,
 Virgincumque decus superas vexisse per auras;
 Quæ lacrymis enarranti per gaudia fuis,
 Credentes multi supero se subdere regi
 Gaudent. Almachio sublimia facta feruntur,
 Maximus atque sui quia Christi signa sequantur.
 Ille indigna fremens, et pondera dira furoris
 Ostentans, plumbi facit hunc per verbera tundi;
 Dum levis et gaudens exit jam pondere liber;
 Quem quoque virgo decens hujusque magistra pa-
 [læstræ
 Juxta ubi condiderat fratres locat ipsa sodalem,
 Nec sinit auspicii fideique latere probamen

A Sarcophago quin pingit avem qua credita vita;
 Post mortem cujus patuit paradigmate lumen.
 Ductatrix post belligeros ad præmia missos
 Poscitur ad bellum, optatumque vocatur agonem.
 Dum cupidus censor fratrum patrimonia quærens,
 Cæciliam hoc jubet arctari moliminis astu;
 Hæc ubi pauperibus divisa renoscit, eandem
 Thurificaturam veluti lictoribus aras
 Præcipit ad rabibas rabido certamine duci:
 Illa sed invertens avidos ad lucra ministros,
 Lucrantesque lucrans, et ditia fenora condens
 Ductores sceleris pietatis in edita ducit,
 Participesque Deo Urbano sacrante coaptat.
 Qui intra septa domus divino fonte beatæ
 Virginis emundans animas, prolem edit opimam
 Ecclesiæque sacris penetralia casta venustat.
 Hic festis celebrans mysteria sancta diebus,
 Detrimenta hosti, Domino pia lucra parabat.
 Nuntius Almachii gestorum ubi perculit aures,
 Præsentem jubet ille dari terrore puellam
 Censuræ; rogitans fit celsior illa; rependens
 Verba probat stolidum, vanam dat culminis auram,
 Arguit ignarum, sontem, probitatis et hostem
 Pandit confusum, docet omnia falsa secutum,
 Insuper ostentat cæcum risuque petendum.
 His immane dolens abduci visibus illam
 Inque domo propria thermali ardore cremari
 Præcipit invictam lucis virtute puellam.
 Inclusæ multo suffitur robore fervor;
 At nulla arte dato petitur pia virgo calore,
 C Quin alacris tota persistens nocte dieque
 Flammis congestæ assiduis interrita silvæ,
 Ceu fringente loco nullo sudore notatur;
 Utque triumphum atrox clarum capit aure tyrannus
 Conatur tegere ac sævo restinguere ferro,
 Hanc inibi crudo mandans mucrone litari.
 Jussa ferri dirus tendit complere satelles;
 Virginis at teneræ jugulo vis ferrea cedit,
 Ter librata neci, ter mitia colla fatigans,
 Nec caput a tenui cervice revellere noscens.
 Carne tribus post virgo manens ad vota diebus,
 Pastori commendat oves, quas mater alebat,
 Urbano, meritis functæ qui funera curans
 Exsequiis, inter collegas hanc locat almos,
 Castaque præsulibus conjungit pignora castis.
 D Qui sacer argento postquam edit cuncta sacrati
 Vasa ministerii, multosque ad sidera mittit
 Martyrio claros, capit inclyta præmia consors.

CAPUT XI.

De sancto Pontiano papa et Hippolyto presbytero.

Hinc Pontianus jura supplet regminis,
 Digneque summi bella tractans principis,
 Ob hæc dolosa fraude Sardinia datur;
 Quo destituta patre plebs prædonibus
 Animæ pateret, perditio grex ut duce
 Lupis patescit abditisque furibus.
 At ne relictus pergeret solatio,
 Hic papa, longe segregatus civibus,
 Ignota ruris, competenti presbyter

Hippolytus illi mente diva jungitur;
 Cives adoptat dives exsul fœnoris
 Multiplicandi barbarorum per fora;
 His æger hostis institorem fustibus
 Mactans opimam celsa mittit mœnia
 Cujus beata Fabianus pignora
 Præsul relata dat Calisti inter pia
 Decore busta consito mausoleo.

CAPUT XII.

De Anthero papa et ultione sextæ persecutionis.

Antheros hujus exsulantis culmina
 Capessit alta prosequens vestigia.
 Hic digna diligenter acta martyrum
 Causa beati mortis almæ Maximi,
 Qui carne martyr ac sacerdos solvitur.
 Notat requirens ac recondit in sacra ;
 Quorum meretur, Maximino principe
 Nostros agente post Neronem turbinis
 Sexti relecta lege, contubernia,
 Quæ lata decessoris odio Cæsaris,
 Cujus pio nitabat aula nomine
 Mamma mater quam fovebat strenue,

A Grassatur almos dira contra præsules
 Clerumque sacræ celsa plebis regmina,
 Tribusque in annis fine regis clauditur.
 Vindicta cujus turgidos in principes
 Illata juste, ceu lues Ægyptios
 Turgore sexti lancinavit verberis.
 Nempe hoc perempto Puppieni cuspede,
 Cum fratre regnans cæsor ipse cæditur.
 Nostri quot annis enecati præsules,
 Datis tot orbis ad necem primatibus :
 Hinc Gordianus bella spectat prospera.

CAPUT XIII.

De duobus Philippis imperatoribus et Pontio martyre et sancto Fabiano.

Egregia post hos splendescens pace Philippus,
 Præcelso superæ decoratus nomine legis.
 Participem fastus genitum facit esse Philippum ;
 Pontius hos martyr divina ad munia Christi
 Instituens monitis, prudenti dogmate vexit,
 Fulget at his mactus palma sub Vateriano ;
 Æneadum primus regum, prolemque, patremque
 Concordi venerans cultu cum prole Philippus,
 Inclyta sceptrâ regit consorti fulgida cultu.
 Fascibus hic altus, Christi ad mysteria curvus,
 Dum Paschæ excubiis ferri sibi sacra rogaret,
 Luctisonos inter stare et sua crimina flentes
 Præcipitur, farique et propria flere piacla.
 Ille sacerdotis voto mandata capessens,
 Pectore stat prono, dispellit culmina mente.
 Maxima supremi recolit dum culmina regni.
 Lugubris at tandem patrataque crimina fassus
 Implorat supplex summi rex numina regis,
 Divinumque manere pio sibi corde timorem
 Depromens, quæsitâ humili sacra pectore sumit :
 At Dominus pronom solito sustollere curat,
 Fascibus amplificat ; soli pia jura trementi
 Unicus hic confertur honos supero ordine regi,
 Urbis ut eductæ præsignia gaudia plebis
 Augusto hoc moderante micet millesimus annus,
 Eximii cultus summo celebratus honore,
 Quod decus hoc urbi summæ inter sceptrâ feratur,
 Urbs et apostolico jam dudum dogmate clara,
 Numinis atque pii sancto insignita decore,
 Principe Christicola celso hoc polleret honore.

Septies at postquam vestitur gramine tellus,
 Septenoque replet ridentia mœnia fructu,
 Munere divino terris regnante Philippo
 Gentibus et populisque nitentia jura dicante,
 Æstuat antiquus viresque recolligit anguis,
 Attritus totiens per tanta tropæa relisus ;
 Insiidiisque parat Christi vexare phalanges,
 Latronemque dolis Decium sibi præparat aptum :

B Instruit anguina liventis fraude veneni,
 Exacuit stimulis agitatque ad furta furentem.
 Ille dolos volvens inopino crimine justum
 Aggreditur, furvoque necat molimine regem.
 Principe subducto pervadens sceptrâ tyrannus,
 Quæ sua sunt diro curat producere nisu,
 Prosternit genitum, totum movet arma per agmen ;
 Hinc majora petens, Domini subvertere castra
 Nititur ; haud mora ductorem moderaminis hujus
 Impetit, atque data Fabianum lege trucidat.
 Crudelis Scythæ velli agmina sancta jubentis
 Sumpserat hic celebri præsul moderamina nutu ;
 Fertur enim digressus agro, comitatus amicis
 Ecclesiæ penetrasse domum, qua concio plebis
 In diversa studens certabat, et optio patris ;
 C Astitit ille nihil subeundæ conscius arcis,
 At summam tantæ visurus ad extima curæ.
 Hic discors diversa crepat dum famina cœtus,
 Dissociata parans digne sociare columba,
 Pacis amica, venit livorem fellis abesse
 Præcipiens fibris ; sentire dat omnibus unum,
 Unum de multis censens præponere cunctis
 Unius una petens caput eligit omnibus unum,
 Concordesque omnes patrem connectit ad unum.
 Conclamant cuncti cœlesti culmine dignum,
 Pontificemque legunt divino numine notum,
 Atque Petri cathedræ Fabiano regmina cedunt.
 Quique triumphorum servet ut gesta piorum,
 Colligit hocque studere operi decernit alumnos ;
 D Ecclesiam fulgere docet quoque legibus almis ;
 Ipse triumphali mox ut conjunctus honori est,
 Disperguntur oves, lacerantur, carceribusque
 Truduntur, quorum Moyses ergastula longum
 Post tolerata nigris petit ætheris edita septis.
 Diversis diversa gerit prædonibus hostis,
 Exterius patulis, intus latitantibus armis,
 Latronemque novum furtiva ad bella novatnm
 Deligit, impugnans bifidis pia castra catervis.

CAPUT XIV.

De sancto Cornelio papa et Cypriano martyre sociisque ipsorum

Providet inde pio Dominus charismate patrem
 Desertæ egregium plebi ; Cornelius urbi

Dum præsul datur eximie Petrique cathedræ,
 Ad quem dulcia ceu patris fomenta benigni

Dispersi properant gnati lapsuve recisi,
 Maximus et reliqui, confessoresque fideles
 Inclyta bella poli tractant rectore fideli.
 Fertur hoc instructus doctore ad bella gerenda
 Cœlica Pancratius, patruo ductante beato ;
 Impius exhorrens dolet agmina sancta coire,
 Densatasque parans Christi turbare cohortes,
 Ductorem rapit e medio, pellitque relegans
 Extorrem Centumque locans juncto ordine Cellis.
 Militiæ procerum, nequit ad se jungere amorem ;
 Principis agminibus properant invisere multi
 Atque levare pro pulsum lenimine papam.
 Tunc Africæ lux, ore fide Cyprianus opima,
 Huic jungit radios jubari signando beatis
 Grammatibus validæ Celerini gesta palestræ :
 Comperiens multos papæ solamina ferre
 Grassator, revocat falsoque sophismate justum
 Insimulat, contra quod publica jura libellos
 Sumpserit ac schedas peregrino a littore latas.
 • Grammata suscepi Domini super (ille) corona,
 Non rem Romanam vel publica commoda contra. •
 At veris furor auditis effervet, et ora
 Tam prompte plumbo tam pura fatentia tundit.
 Oppressare hebeti nisus discrimine verum
 Ducitur hinc præsul Mavortia sacra litatum,
 Sin temnens renuat, crudas mactetur ad aras.
 Dum sacra facturus properat magis ipse sacrandus,
 Hac ex militia quidam Cerialis adacta
 Quinque per æstates cunis pro conjuge poscit,
 Hujus ut in visu valeat gaudere salute
 Ejus at ille domum subiens hanc erigit (aiens) :
 « Surge, tuisque insta pedibus sub nomine Jesu. »
 Illico læta subit percepto robore, verum
 Esse Dei genitum clamans Sallustia Christum,
 Et currens vas implet aqua, conjurat et orat
 Ipsa lavacra ferens sacris se spargier undis ;

A Cunctorumque preces hujus mox vota sequuntur ;
 Qui punire dati pedibusque advolvitur ultor
 Concessi, poscitque datum sibi munia ferre ;
 Subditur addicto consternaturque subacto.
 Ille sui tractatores verso ordine tractat,
 Captosque capit, devinctosque revincit,
 Emaculatque undis sese foedare parantes ;
 Quique laborabant hunc associare profanis
 Participes Christi pia dat per mysteria sacris,
 Addit et Ecclesiæ nitentes se addere larvæ,
 Annectit nexis tendentes scindere nexos,
 Sævus id aure trahens Decius mittitque tenetque
 Candidulos, ducique sacris cum præsule mandat,
 Mox puniri aris si ponere thura retractent.
B Tirones divina rudes ad bella magistro
 Præcedente abeunt, ne fors a principe turma
 Desciscens hosti præcepta tropæa remittat.
 Incedit præsul tutus cœlestibus armis,
 Quem gaudet nova turma sequi, sputoque sacello
 Sumere conspersi maturant sanguine palmam ,
 Papa coronatus quos æthera ducit in altum.
 At Lucina pio mulier venerabilis actu,
 Fulta Dei clero, famulum stipante caterva,
 Sanctorum sacra membra legit cryptaque Calixti
 Inque suo cultu pollente recondidit arvo,
 Hujus Lucinæ Cornelius iste rogatu
 Sanctorum procerum catacumbis ossa levarat,
 Legaratque Petri sub monte Neronis in aulam,
 Aureus in Vaticano qui dictus, et in quo
 Arcitenens nactus habitarat delubra Phœbus.
C Ipse locum juxta cruce quo conscendit in astra
 Sidereum Cephæ Dominum per celsa secutus,
 Pignora tunc Pauli studio via sumpsit eodem
 Hostensis, capitis qua corpore cæde solutus
 Quæsitum Christo subiit convinctus honorem.

CAPUT XV.

De sanctis Abdon et Sennen.

Haud tantum in proceres totum quin sævit in agmen
 Militiæ furor hic rabidus, lateque petendos
 Decernit Justos, patrias lymphatus in omnes,
 Qua dominatur heræ probrosa potentia Romæ,
 Insequiturque pios magnus qua tenditur orbis :
 Discutit Occasum; ditem rimatur Eoum
 Sepositosque procul quatit hæc injuria Persas.
 Huc Decii rabies furiis advecta pererrans.
 Primates gentis Sennem sibi mandat et Abdon
 Præsentes fieri, cultum quibus opprobrat alium,
 Utque Deos contemnentes sint jure subacti
 Romanis merito, victores imo fatentur
 Se Christo tribuente Deo, quo regna triumphant,
 Perfidie, cujus laudant in sæcula culmen,
 Dumque catenatos custodia suscipit arta
 Glorificant Christum, decus id quod semper ama-
 rant
 Ejus magnifica gratanter laude ferentes.
 Hinc alii tenti supera pro lege necantur.
 Bis binos plena post fronte resumpserat orbes
Cynthia, Romulæis Cæsar dum mænibus istos

Invehit atque parat de invictis clara tropæa,
 Fert se victorem velut ense subegerit hostes ;
 Qui quo victores perstant studuere duello,
 Acciet Æneades, magnates excolit auro,
 Exhibet ornatos baccis cinctosque catenis,
D Monstrat honorificos sese superasse toparchas.
 Laudes in proprias studet, excitet ora popelli,
 Prætenditque feros hostes pietatis amicos :
 Jactat devictos cor libertate tuentes,
 In manibusque datos calcantes sceptrâ fatetur.
 Miratur procerum stupidus reverenda senatus
 Ora beatorum Christi ; constanter at illi
 Dum coram intrepidi præconia cœlica fantur,
 Devicto Decio traduntur Valeriano,
 Qui ni thurificent belvis hos pabula leget.
 Ille viros ferus aggrediens segmenta reveliit,
 Lathoidæque litaturos velut admovet aris :
 Cujus ut exspuerant faciem, exsecranda probantes
 Ora Dei plumbo sub tecti terga petuntur.
 Fortiter ista piis tolerantibus, ecce ferarum
 Poscitur hos contra auxilium, geminique leones :

Quatuor atque dati metuendi rictibus ursi,
Sanctorum usque pedes fremitus horrore feruntur.
Hicque agni veluti pacto jacuere stupendo,
Lene feras ut in obsequium venisse probares
Belligeratorum Christi quos pace tuantur,
Belluarum feritas humana in pectora transit,
Belluinoque legunt homines fervore petendos
Pacifice a belvis humana lege petitos;

A Mittanturque homines furiata mente frementes,
Atque feræ mites quos servavere, trucidant.
Perfecto sic emeriti certamine functi
Athletæ subeunt victo polum ab amphitheatro.
Indeptus quorum noctu sacra membra Cyrinus
Eripit atque vehit, plumbique recondit in arca,
Quæ, Christo retegente, patent post lumine pacis.

CAPUT XVI.

De sanctis Phartenio et Calocerio.

Parthenius Calloceriusque vigore nitentes,
Cæsareum fidei positi servare cubile,
Egregios casto decorabant corpore mores,
Et Christo et regi sua munia ferre probati,
Quæ regis regi, quæ Christi reddere Christo.
Quis opibus pollens Anatolia virgo relicta,
Consule patre pio decedente Æmiliano,

Quamque docent mores et opes conjungere Christo.
Tum vanas quia detrectant orare figuras,
Ignibus injecti superant incendia tuti,
Torribus et tumsi scandunt cœlestia læti.
B Terris virgineo rapiuntur corpora furto;
Sidereo cœlis capiuntur flamina regno.

CAPUT XVII.

De sanctis Anatolia et Victoria.

Impugnare viros lanio nec sufficit atro:
Quin ferro teneras pellit super astra puellas,
Quarum Anatolia jus mundi et Victoria vincunt,
Dein mundi proceres cœli convexa petendo,
Harum regna bonam melior provexit in alta,
Moribus et sanctis castam castissima compsit,
Ac vernans nitidis ornatam cultibus auxit.
Nam desponsa viro ductrix Anatolia sævo,
Dum refugit tædas et jura subire profani,
Mittitur huic licitos suasum Victoria nexus,
Pagano depacta viro jamjamque juganda
Eugenio, quæ deproperans suadere docetur,
Et captare parans capitur, venansque prehensa est.
Erigitur versare abiens opus omnipotentis,
Complanare petens, fit opus venerabile Christi:
« Audi me, soror, incipiens Anatolia (181), et ipsa
Christi sum famula, ac novi legalia vincla
Non damnare Deum, sanctos hæc vincla prophetas,
Hæc iniisse patres quorum benedicta propago;
Audi, me et sociare viro qui celet amice
Secretum sociæ Christi nec prodat alumnam,
Quin faveat nostris blandæ dulcore maritæ. »
Hæc illa texente, refert Anatolia: « Vince,
O victoria, ad hoc Zabulon Victoria vere
Esse queas; vacuo Omnipotens mortalibus olim
Crescite mandavit mundo, multoque replete
Fenore tellurem, qua jam modo germine plena
Humano, Christus postquam descendit ab æthra;
Multiplyate fidem, crescat dilectio, clamat;
Approperat regnum, cœlos replete, supernum. »
Talia post infert: « Ego quæ per viscera Christi
Ornamentorum explicui sata lucra meorum,
Cerno die juvenem in somnis diadematis auro
Cultum, purpurea gemmata et veste nitentem,
Meque tuens hilaris grato sic ore profatur:
« O pia virginitas quam mors evincere nescit,

« Perpetua quin morte rapis tua jura sequentes!
« O bona virginitas tenebrarum facta refutans,
« Sidereo semper degis quæ lumine compta! »
Auditis quibus evigilo fletuque rigata,
Inque pavimento Dominum prostrato fatigo;
Hæc mihi, qui tulerat, referat dulcissima rursus,
Sic stratæ mihi prosequitur gratissimus isdem.
« Virginitas nitide regalis purpura vernans
Est qua qui induitur reliquis præstantior exit;
C Virginitas divi gemma est pretiosa monilis
Virginitas regis inopinum munus habetur;
Thesauro insidias latitant huic tendere fures,
Quem tu sollicito advigilans tutamine serva;
Divitias quoque potius has nosis habere:
Hoc tutare magis furva ne fraude fatiscant. »
His aliisque piis animata hortaminis orsis,
Distrahit omne decus varii Victoria cultus.
Quæsitumque Deo pretium largitur egenis.
Accipiunt sponsi pactarum insignia gesta,
Et quoniam Christi nequeunt laqueare columbas.
Pellere præcipitant, Decioque sinente per arva
Propria legantes arcti modo fragmina panis
Vix vel sero ferunt; sed non jejunia frangunt
D Quas Christi confortat amor; molimina nulla
Proficiunt tædis has inclinare vel aris;
Durant invictæ post plura stupenda patrata;
Martyrium celebri cum virginitate jugantes.
Lilia mista rosis a Christo sarta capessunt;
Virgineos equidem præclara monilia flores
Junxit, ubi gladium Victoria corde recepit.
Percussor cujus, Taliarchus, vindice lepræ
Percussus, languore brevi, sex scilicet intra
Solis amare orbis exesus vermibus efflat.
Virginis at pignus curatum munere digno,
Virgo decens effulta piis Anatolia factis,
Piceni postquam multos curarat anhelos,

(181) Videtur legendum *Victoria*

Dæmoneque invasos, lunæque recursa paventes,
 Venatur varia Tyrian perducta palæstra :
 Cum serpente quoque illæsam nox integra clausit;
 Mox ipsum monstro anguilegum parente vorandum
 Mane rapit Christique Dei pietate venustat;
 Quique palam Dominum fassus se credere Christum
 Carceris hac clara sub laude retruditur antris;
 Virgo pia extensis manibus dum vota profundit,
 Transfigitur ferro latus, ut per utrumque reclusæ

A Admissus dextro penetraret mucro sinistrum.
 Spiritus Altithroni thalamum conscendit amati;
 Suscipiunt thecam Tyrienses cuspidè fossam.
 Audax ad Christum anguifero conversus ab astu,
 A claustris rabidos rapitur jam mitis ad enses:
 Mox caput abscissus, mortemque triumphat et
 [angues,
 Et quoniam hinc patria mactus transfertur Eoum.

CAPUT XVIII.

De sanctis Pergentino et Laurentino.

Tunc Pergentinus Laurentinusque beati,
 Flagra apud Arcium pueri pietate gemelli,
 Dura triumpharunt miracula magna ferentes;
 Tum ferro laceri simul aurea regna capessunt;
 Mœnia corporibus florent animabus et æthra.
 Hæcque nitet gemina gaudens urbs luce piorum.
 Et multis Decius sanctis ubi gaudia vitæ
 Præparat æthereæ, quos de cruciatibus astra
 Dirigit, indicens generalia septimus arma
 In Christi populum rabidi post bella Neronis,
 Barbaricos inter cuneos luit acta cruore;
 Et qui regnantem patris genitique trucidans
 Fraudibus implicuit famulum cum prole Philippum,
 Mercedem meritis, Christo cum Patre ferente,
 Rex regno procul evectus cum prole receptat.
 Idque parum cruor ulcisci per quæque rigavit

Arva, petit se sanctorum in laniosque ferosque
 Censores, delatores nutuque faventes;
 Exeritur passim Romani in climata regni
 Ultio peste vagans, corruptoque aere crudos
 B Infundit pecudumque hominumque venena per ar-
 [tus:
 Nulla vacat regio, non urbs aspersa cruore
 Justorum, cunctasque domos perstringit et ipsis
 Exantlat meritis nece spectatoribus actis;
 Ac ceu pestifero trivit quondam aera rura
 Grando ruens Pharii divino verbere regis,
 Cultores, segetes, jumenta et pascuasternens,
 Æthereo veniens æquo libramine regnis
 Æncadæ pestis digna sub clade tyranni
 Urbes, ruricolos, pecudes et pabula vastat.

CAPITULA LIBRI QUINTI.

- CAP. I. — *De sanctis Lucio papa et Stephano.*
 II. — *De sancta Eugenia.*
 III. — *De sanctis Rufina et Secunda.*
 IV. — *De sancto Sixto papa et sancto Laurentio.*
 V. — *De sancto Hippolyto.*
 VI. — *De sanctis Herennio et Abundio.*
 VII. — *De ultione hujus persecutionis in Valerianum et regno Romanorum.*
 VIII. — *De persecutione Claudii et sanctis Lucio, Marco, Petro et Theodorio.*
 IX. — *De ducentis et sexaginta simul martyribus.*
 X. — *De sancto Cæsario martyre*

CAPITULA LIBRI SEXTI.

- CAP. I. — *De sancto Felice papa.*
 II. — *De sanctis Basilicæ, Modali et sociis.*
 III. — *De sancto Agapeto.*
 IV. — *De repressa persecutione Claudii.*
 V. — *De sanctis Chrysanto et Daria.*
 VI. — *De sancto Gaijo papa.*
 VII. — *De sanctis Marcelliano et Marco atque Sebastiano*

CAPITULA LIBRI SEPTIMI

- CAP. I. — *De sancto Gabinio et Susanna.*
 II. — *De sanctis Primo et Feliciano.*
 III. — *De sancto Pancratio.*
 IV. — *De sanctis Claudio Nicostrato et sociis.*
 V. — *De sanctis Severo et Severiano,*
 VI. — *De sancto Genesio.*
 VII. — *De sancta Lucia.*
 VIII. — *De sanctis Marcellino et Petro.*
 IX. — *De sanctis duobus Felicibus.*
 X. — *De sancto Chrysogono et Anastasia.*

INCIPIT LIBER QUINTUS.

CAPUT PRIMUM.

De sancto Lucio papa et Stephano.

Lucius expositos sequitur splendore sacrati
 Pontifices juris cujus, moderamine fulgens

Mœnibus exiit patriaque abducitur exul:
 Servatur profugus salvusque reducitur urbi :

Munia disponit, jussas moderatur habenas.
 Pontifici censet lectos astare ministros,
 Et testes vitæ præsentis semper adesse,
 Ipsi pontifices pacis quæ vincula servant,
 Sacrilegis super arcendis quæ jura sequantur;
 Dumque Dei populum pro regmine dirigit æquo.
 Pastoris fulgore cluens sub Valeriano,
 Truncatus cervice petit cœlestia martyr.
 Quoque potestatem properans contradit alumno
 Præcipuo Ecclesiæ Stephano summoque ministro.
 Papa datus non inferior virtute vel ore
 Patre nitet Stephanus, leges promulgat, et ornat
 Ecclesiam, sacris tantum ad sacra vestibus uti
 Decernit; hic ovile Dei dum Valerianus
 Cum socio octava velli dat theomachia,
 Ductat oves fortis dux, inter bella leonum,
 Colligit, hortatur, solidat præstare duello
 Externosque vocat divina in prælia multos
 Pollentesque viros, quos inter honore tribunus
 Nemesius cum plebe domus ac prole Lucilla
 Deproperat, quæ cæca diu reparatur utroque
 Lumine corporis ac mentis revocata tenebris.
 Hac se præclara Christi irradiante lucerna,
 Fascibus excellens accedit Olympius æquis,
 Coniuge cum genito famulisque fidelibus auctis,
 Qui flammis aurum velut argentumque probati
 Sympronio cœli subeunt juncto ardua clari.
 Nemesius Christi levita sacrator ut aris,
 Hunc sine iudicio proceres quacunque repertum
 Præcipiant plecti. Supera is virtute repletus,
 Non cessat lustrare domos atque antra piorum:
 Quærit et abstrusos, censu solatur egenos,
 Adveniensque viam quæ priscis Appia dicta
 Comperit hic sacra pendere Valerianum:
 Et, genibus flexis, cœlum terramque Regentem
 Exorat, fanum secus ut sub nomine Christi
 Quem terris misit dignetur ferre salutem,
 Consilium fraudis hoc quo solvatur iniquum,
 A laqueis Satanæ miseri ut respiscere possint.
 Maximus intus erat consul qui, dæmone captus,
 « Nemesius, mox exclamat, me incendit et hujus
 Christicolæ dure crucians me oratio torquet. »
 Delubro egressi quidam tenuere beatum,
 Quem probris dum conficiunt, en Maximus efflat.
 Illi Nemesium perducunt Valeriano;
 Quique dolo mulcens insignia prisca recenset,
 Ejus consiliis fuerat quæ expertus et actis;
 Hortaturque coli divos quibus hæserat ante.
 Tum madidus lacrymis respondet ad ista diacon:
 « Semper ego infelix verum stultusque refugi,
 Effudique reus sanctum innocuumque cruorem;
 His quoque flagitiis vergentia colla gravatus,
 Sero licet, plastem propriæ cognosco figuræ;
 Propitiatoris Christi utile pignus adeptus,
 Hunc timeo, veneror, famulatum impedere certo,
 Omnia tacta manu abjurans simulacra refuto. »
 His Cæsar furivus atrox hunc mancipat antro.
 Tertia dum revehit posthac aurora labores,
 Cæsaribus præsens agitur, comitante Lucilla,

A Quam patris ante oculos plecti dant, hac subigen-
 [dum
 Flamme robustum divino cæde putantes:
 Lætior et sobolis sub strage ardentior atque
 Efficitur jam præco Dei; nec posse probatus
 A Christi valido flecti fervore fidei,
 Duci præcipitur Martis sic ante sacellum:
 Jam virtute triumphatum mucrone palæstram
 Terminat, abscissusque caput petit æthera mactus.
 Membra addit Stephanus cognatæ terrea terræ,
 Quæ Sixtus relegens post accuratius abdit.
 Symphronius hujus post funera fidus alumnus
 Sistitur arctatus fidei pro luce tyranno,
 Mandaturque dari cuidam ad tormenta tribuno,
 Utque facultates perquirat Olympius acti
 B Nemesii; qui suscipiens præcepta revolvit.
 Symphronius: « Domini census si quærere jussus,
 Jam retuli Christo regi famularier apto;
 At si sacrificare jubes, sacra libo libenter.
 Sed Jesu Domino votorum ac laudis honorem,
 Cui Dominus se Nemesius meus obtulit altor. »
 Hæc ad dicta truci repletus Olympius ira
 Imperat extensum fustes tolerare castata.
 Aureus allatus tripoda post verbera Mavors
 Cera ut ab igne fluens ad verba resolvitur hujus.
 Cognitur his stupidus secedit et acta jugali
 Commemorat divi confessor ut ora liquarit
 Bellivagi, atque reo veniam placet esse petendam;
 Consilium menti quod ut amborum utile sedit,
 Fortior ut fuso fuerit qui Marte petatur,
 C Nocte simul veniunt, gnato comitante, sub ipsa,
 Theodoto genitus qui solus utrique parenti;
 Sicque sui pedibus vincti se sternere gaudent,
 Salvari orantes ac pœnituisse probantes.
 Accitus præsul monitis cœlestibus illos
 Imbuit, æthereaque nitescere perficit unda
 Gratia quos Christi pluvia penetravit opima.
 Auditu procerum quo fervida pectora sanctos
 Hos sibi præsentis fieri torvo impete mandant,
 Candentesque agni belvis raptantur acerbis:
 Symphronius ferro pressus strictusque capistris,
 Nudus et exertus grato assignetur agoni.
 Augusti memorant pœnas differre tribuno,
 Sint velut indubii divos hunc linquere nolle
 Semper adoratos, prius ad quorum sacra multos
 D Suppliciiis egit, nec iners fuisse cruorem,
 Impius hæc. Ille: « Ut non sicut Olympius egi;
 Pœnitet at sceleris, lacrymasque effundo Tonanti,
 Cui famulor, Patri et Genito cum Flamme sancto,
 Parcere dignetur probris quæ immania gessi
 In sanctos, quorum per me arva cruore rigantur. »
 Consumi pariter flammis sententia mandat.
 Ducti mox ante ora Jovis holocausta parantur;
 Ignibus appliciti, Christo pia carmina dantes,
 Intacti flammis, præeunt ad celsa vapores;
 Atque ita dimissas recipit manus impigra thecas,
 Cum clero Stephanus sociis et relligiosis,
 Laudibus affusis hymnisque ex more solutis;
 Pignora quæ Sexto posthac translata gerente

Martyribus curam celebrem fecere Decembrem.

Hos crucis insquitur per munia Tertulianus
 Quem divi Stephanus fontis splendore novarat,
 Nec mora presbyterum larga bonitate sacrarat.
 Cui castos inter monitus et verba salutis
 Cæsorum Christi perquirere corpora jussit,
 Per biduum sacris vix debita solverat aris,
 Tentus et a Marco stat ductus Valeriano:
 Huc ille extensum mactari robore tradit,
 Cæditur acclamans: « Grates tibi pendo, benigne
 Jesu Christe Deus, quia me non dividis alnis,
 Ut mihi jam Dominus jungatur Olympius, acto
 Qui me martyrio præcessit ad alta sequendus. »
 Hæc dum proclamat, lateri mandantur utrique
 Apponi flammæ, constansque ea lætus et inter:
 « Matura quod agis, miser, ut pernicious, inquit,
 Me hoc fervore leves holocaustum et aromata Christo,
 Peccatis gravidum licet, hoc tamen auspice fultum. »
 Invidet his lanius, differt, rapit ignibus atque
 Tradit Saprício trucior qui creditus ipso;
 Rebus id ille probat, saxis nam proterit ora,
 Sicque diu torquet peusum amburitque catasta.
 Ignibus in mediis divino tutus honore,
 Prædicat esse Deum cœlis super omnia Christum.
 Invictus pœnis, ubi fertur Valeriano,
 Mox caput abscidi celeri mucrone jubetur.
 Tormine depositus jugulum petit æthera sectus.
 Hymnidicis præsul Stephanus locat ossa Latina
 Stipatus cuneis scissaque recondit arena,
 Presbyter hacque bonos (182) Faustus Maurusque

[recepti.

Tunc, aliis septem junctis qui tempore in ipso
 Cœlica martyrii subeunt penetralia lauro.
 His cinctum studiis, missas ad busta piorum
 In specubus celebrare, sacros huc cogere cœtus,
 Lymphati proceres Stephanum ad tormenta requi-

[runt,

Militiæque manu raptum tenere, jugatis
 Pluribus e clero senibus fidisque ministris;
 Præsule Cæsareum jusso penetrare tribunal,

A Sed solo: « Tu ne es Stephanus, huic Valerianus,
 Publica conaris regni qui vertere jura,
 Suasibus et pravis populum monitisque malignis
 A patrio divum cogis discedetre cultu?
 — Non equidem, antistes, nitor rem vertere regni,
 At monco quo, desertis qui in fana coluntur
 Dæmonibus, Dominum vivum verumque renoscant,
 Qui cœli terræque Sator, qui cum Patre Christus
 Flaminis et sancti virtute in sæcula regnat,
 Ne pereant simul æterna cum dæmone mulcta. »
 Valerianus ad hæc Martis præcedit ad ædem
 Hunc minui capite, effigiem ni numinis oret.
 Aspiciens ductus Mavortia fana beatus
 Dirigit ad cœlum visus et corda, Tonantem
 His poscens: « Domine omnipotens, Pater unice

[Christi,

B Qui destruxisti variis Babylonica turrim
 Fatibus, ora terens, hoc tu quoque destrue fanum,
 Qua populorum animæ cultu perduntur iniquo. »
 Annuit Omnipotens votis, tonitrusque fragore
 Respondet precibus summa de nube coruscans,
 Fulmina dissiliunt, et Marte potentior ædem
 Martis humo sternit. Mavors imbellis ad ista (183): « Hæc
 Panditur et Christi, Jovis hæc non fulmina nutu. »
 Diffugiunt lanii, non hos fiducia Martis
 Continet; haud fidos, haud se tutatur, alumnos.
 At liber pia sacra Deo libare sacerdos
 Christisona exultans abit, adgaudente caterva,
 Quam factis dictisque regens, ac robore multo
 Solatus solidans, mysteria mœnibus almæ
 C Dum lætus celebrat Lucinæ, turbidus ille
 Valerianus agit cuneos et ovile luporum
 Agmine vallatur, nescit, licet undique septus,
 Pastor magnanimus rabie trepidare furentum;
 Fixus et intentus sacris, Domino auspice, fortis
 Impavidusque litans sua se quoque munera perstat.
 Nec sentit rabidos strepitus, nec vota remittit,
 Intrepidusque libensque aries mactatur ad aram,
 Cœpta sequens. Hunc sacra manus cum sede beati
 Sanguine respersa patris arce recondit in ipsa.

CAPUT II.

De sancta Eugenia.

Carbasa nunc zephyris inflantibus, arva Syenes
 Visere Pellæumque juvat contingere littus,
 Mox rapido Ausoniæ repetamus ut edita cursu:
 Accipimus siquidem hoc æstu præsigne tulisse
 Martyrii decus Eugeniam, quam patre Philippo
 Urbis Alexandri Præfecto arviqque Canopi
 Æneadum ex apice procerum dat Claudia mater.
 Quis splendore nitens hæc moribus altior esse
 Deligit excellens casto pietatis honore,
 Quæ pagana licet vi casti numinis, alta
 Consule, vincla Proci geniti virtute perhorret,
 Dum sophicis ardens curis percurrere quæque
 Certat honore animi conscendere in edita Pauli,
 Quæ tanto fervore capit jam mente beata,

Ut summo regis flammescat amore superni;
 At Christi quia reppulerat pater urbe clientes,
 Cum castis sociis castisque sodalibus, altum
 Alta sequens rimatur iter. Proto atque Hyacintho,
 D Ardua quo valeat montis tam scandere celsi.
 Mente polo illapsa patrem petit arva videre,
 Prædia collustrare sinat, jocundior isto
 Intuitu ut redeat menso regionis amœno.
 Cedit adhæc genitor, comitesque hædere fideles
 Injungit, dominam salvo ductare pudore,
 Quæ, Pauli instrumenta legens dum fertur in agros,
 Christicolas melicis modulantes vocibus audit
 Psalmigraphi laudes: « Omnes di dæmones Ethnon.
 At Dominus cœlos septemplex edidit orbis. »

(182) Sic cod. uterque. An. pro *Bonosius*,

(183) Hic desinit ms. bibliotheca Sanctæ Genovefæ Paris.

Curriculum illa jubet consistere, clamque sodales
 Conveniens: - Sophico constat vos dogmate claros,
 Sudatisque hominum mecum permulta studendo
 Digna, indigna dolis astuque reperta catorum,
 Scrupea Aristotelis docti versuta sophistæ,
 Sectam Epicuræam, miri figmenta Platonis,
 Socraticos monitus et Stoica quid legat ora,
 Quod sparsere sophi, quod cautavere poetæ,
 Pellitur hac odo Christi qua concio gaudet.
 Accipimus nihil esse deos, simul omnia vana
 Numina responsis sanctorum addiscimus aptis:
 Divinis igitur credendum et vera tenenda,
 Ni magis oblectat mentes per falsa perire.
 At sapiens sapienter agat decet, impia sanctis
 Segreget, utilibus properet discernere inepta
 Justitiæ summam subeat quo tramite quærat.
 Dum serit hæc sociis rationis in arva, parantur
 Corda trium celsam ire viam, parit innuba casti
 Consilium voti: pariter petere alma beati
 Tecta Heleni cujus præstantia facta nitebant,
 Restituit visum cæcis et dæmone captis
 Sobria corda, adhibens medicamina plura gravatis.
 Hunc quia sacra Dei meditantem invisere nulli,
 Sancti aut septa senis licitum penetrare puellæ,
 Robustos animos habitu insignire virili
 Virgo legit, vacua ignaris lectica vehatur,
 Ut reliquis dominam fide comitentur alumni.
 At reparatur honos, arguta incepta geruntur:
 Tres caute socii mundana pericula tranant;
 Præsul adest laudes cinctus reboante caterva;
 Fit via vecta piis, sanctorum iter omne paratur;
 Suscipiunt juvenes divina oracula læti,
 Auspiciumque viæ rogitant de præsule plebem.
 Accipiuntque tropæa viri quo parvulus olim
 Immuni vectare sinu consueverit ignem
 Cereamque magum flammis exeruerit algens.
 Tres se virgo notat fratres ad sacra venire
 Christi postulat hæc fieri quoque nota beato
 Præmonito in sommis patri, signantur adesse.
 Ille genus nomenque rogans capit urbe Quirites.
 Germanosque domo, dat nomina virgo duorum,
 Se Eugenium memorans secretius esse prehensos
 Agnoscunt se, præpositoque manere jubentur
 Sacranturque, monasterioque almisque jugantur
 Solamen capiunt, certamina quæque gerenda
 Prædocti a sancto, cui cuncta recluserat auctor.
 At temone levi vacuoque abeunte veredo
 Fit gemitus populo tantos lugere parentes
 Amissam sobolem tam caro pignore captos.
 Discutitur regio, vici, nemora, oppida, montes;
 Delphica scitantur, vanus rogitatur aruspex;
 Dis rapta asseritur cœlique recepta remotis;
 Creditur obscure quod post credatur aperte.
 Dat pater effigiem divam sibi collocat auro,
 Contentus genitam caro pensasse metallo.
 At mater fratresque dolent, nec credita credunt.
 Virgo decens animoque habituque virilis et actu
 Certat opus Domini, meditatatur dogmata Christi,
 Lege vigil supera, memori dum mente recondit

A Bina Dei bino sibi testamenta sub anno.
 Nec modo nescitur mulier, sectanda virorum
 Quis agit egregiis, quam virginitate, pudore
 In præcelsa ferens humilis dilectio ductat,
 Laudibus in Domini, precibus, pietate, vacantem.
 At prisci comites dignissima gesta sequentes
 In cunctis dominæ satagunt parere beatæ.
 Hæc in vota datis jam tertia volvitur æstas
 Emeritusque loci pater alta ad præmia transit,
 Quodque in se melius sibimet præponere cunctis
 Complacet, Eugeniumque legunt, licet ima sequen-
 [tem,
 Nisibus et totis fugientem sumere fastus.
 Tandem evangelicis parens instructa profatis
 Culmen prona subit monitis servire subacta;
 Subdita præficitur quasi servula tramite Christi.
B Non dominetur; at ut cunctis inserviat una,
 Infima præcellens renitet subjecta ministris,
 Ultima subjectis servit servire paratis;
 Interna externaque studet succurrere cura;
 Laudibus in Domini semper jussisque supernis
 Degere cum sociis omni virtute laborat;
 Crescit et in miris animo mirabilis olim
 Dæmonas imperio perturbat sedibus actos;
 Lumina pupillis cæcorum infundit apertis,
 Plura gerens quorum late respergit odorem.
 Accedunt multi vario languore levare:
 Febribus acta diu quædam Melantia venit,
 Quæ mox incolumis depulsa peste recessit;
 Munera at illa parat medicinæ pendere dono:
 Mittit gurda scyphos solidis auroque repletos.
C Respuit hæc Domini præsaço flamine plena,
 Ac jubet indignis tribuat, marcentibus addat,
 At contra dirus medicamina prospera serpens
 Tetra venena coquit, salvatam corpore mente
 Perdere præcipitans, opus obscurare benignum,
 In bona non reputans Christum mala vertere suetum.
 Nam sanata salutiferam dum sedula visit,
 Assultans alio rapitur languore furoris,
 Egregiamque tuens tormam aptum spirat ephelum
 Pellicibus, cæcoque miserrima carpitur igne
 Quo pressi plures. Pretiosi ponderis offert
 dona levem spirans animum hac vincire catena.
 Omnia cui supero cernens sordere vigore,
 Uritur hinc gravius furiisque agitata recludit
D Quem male concipiens animo confoverat æstum
 Nec sufferre valens tantos secretius ignes,
 Pandit operta sinu vastare incendia vestes:
 Produntur flammæ; juvenis censetur inani
 Frugalis cultu macie tabescere vana,
 Accepti decoris juvenilem perdere florem,
 Ceu tristes Deus accipiat, modo gaudia charos,
 Temnentes habeat delectamenta perosos
 Colligat, aut hominum cruciatibus altor alatur.
 Ingratissime tributori videre tributa;
 Quin videat credatque sibi solaminis esse
 Concessam meritis, requiem finemque laborum,
 Lætitie sociam, rebusque accedat opimis:
 Largiri Dominus quam et opes et sanguis adornet:

Nec Christo injustum juvenem sumpsisse maritam. A
 Hic pia virgo, premens anguinæ sibila vocis,
 Fida tegit decoris speciosum culmen honesti,
 Et laqueis animam tentans evellere mortis,
 Ostendit miseri vana oblectamina mundi,
 Ut fugiant, subito dum credita posse teneri,
 Dulcia prætendant, ad amara pericula ducant,
 Cultibus invitent maculis, fœdare suescant,
 Gaudia promittant, et mœsta perennia tradant.
 His aliisque parat letho servare subactam,
 Illa repleta malis, caligine mortis operta,
 Cui furor aspidis obstructas oppresserat aures,
 Saxea marmoreis transibat durior antris.

Ruminat ægra dolos, externum subdola morbum
 Nequius interna mentitur perdita peste;
 Flagitat hujus opem meditans auferre salutem;
 Invitat medicum cupiens abolere medelam,
 Ingressam petit obscenis lupa nisibus agnam,
 Effugit amplexu accipitris velut ungue columba.
 Addit et increpitans: « Digne Melantia nomen
 Nigra tibi, quæ perfidiæ ferrugine livens
 Struxisti tetri larvis habitacula cordis,
 Discede, imposterix, canis illecebrosa, recede,
 A Christi pellax agnis discede colubra;
 Non hac militia Jesu sancta agmina certant,
 Nomine quin Domini virus superabimus istud,
 Atque triumphantes clementia proteget alta. »
 Vulnere at illa gravi præfert percussa pudorem,
 Diro corde nefas cumulans, ducitque petendum
 Improba præfectum querulo clamore Philippum,
 Ni falsis petat, ipsa peti verisque notari
 Vafra pavens, juvenem passamne questa scelestum
 Hunc nisi succursum prope captivasse pudorem
 Christicolam memorat, cultuque operire pudorem.
 Ille his accensus, juvenem sociosque teneri
 Mandat et innecti, ferroque ergastula pressi
 Ut foveant, dum sæva fame paret ora leonum.
 Queis subigat discerpandos tradatque tremendis
 Rictibus, impuri paveant audita pudici.
 Paretur jussis, gravibus nodantur ahenis,
 Consentur meriti perferre asperrima lethi.

Exspectata dies exit tempusque palestræ,
 Exponendi ursis Libycisque leonibus agni
 Ducuntur nexi; fit quæstio certa vicissim:
 Diversum Eugeniam bellum, victoria præsto
 Quam prohibet pietas, aliena pericula tardant,
 Insontemque jubent discrimina sontis adire.
 Æquius e cornu sed dexteriore duellum:
 Candida signa movet justos pessumdare iniquum,
 Prodere justitiam, castis scelerata jugare,
 Sidereum super hæc Christi fuscare nitorem.
 Accedunt famuli tristes, dominæque sequuntur
 Ac scelus accumulans; cornix candore notatur;
 Inficitur fico præclara columba nigello,
 Quæ, licet exoptet celsi penetralia nidi,
 Martyrio concussa poli captare quietem,
 Indignum sed patre pati pereunte retractat,
 Quem servare queat, fratres matremque lucrari,
 Hostis sed miseret, poscitque admissa remitti.

Consiliumque diu tectum, quod mente superna
 Sumpserat, hic tandem rupto manifestat amictu
 Femineo robnr se corpore ferre virile,
 Femineamque maris carnem virtute nitere.
 Pandit se Eugeniam, patrem matremque fatetur;
 Commemorat fratres, quis Sergius et quis Avitus,
 Eunuchos reteggit, factum factique tenorem,
 Expediens paucis. Sobolem pater ipse renoscens
 Adstupet, amplexu fratres lacrymisque sorori
 Adgaudent; famuli dominam gratanter adorant,
 Deproperant, certant primi qui gaudia matri
 Hæc inopina ferant: rapido vix credula cursu
 Maturat stupido nova carpere gaudia visu
 Promuntur vestes auro gemmisque coruscæ.
 Curritur, invitam licet, exornare puellam,
 Fulvo percolitur habitu exonerata catenis,
 Tollitur inque altum, rapitur patris ante tribunal:
 Unum cuncta Deum clamat Christum esse co-
 [rona.

Laudibus accincti si qui ad spectacula mœsti
 Christicolæ astiterant, irrumpunt agmina læti
 Glorificantque palam divæ magnalia dextræ.

Addit et Omnipotens hunc magnificare triumphum:
 Flamma Dei jussu celsa demittitur æthra,
 Absumitque domum pellacis et omnia vastat
 Pellicis infaustæ, lino modo signa favillæ.
 Nascuntur populis nova gaudia mista timori;
 Sacrandis patet aula Dei, dispersus in unum
 Cogitur Ecclesiæ reparato cœtus honore;
 Præfectus sacris genitque uxorque novantur,
 Jura piis reddit procerum dat pace nitere
 Fascibus in prælecturæ ceu præsul haberi,
 Cernitur Ecclesiæ pensans miti omnia jure;
 Christi passim ædes in celsa cacumina surgunt,
 Florent pace pii, livore teruntur iniqui,
 Torquentur requie sanctorum, uruntur honore,
 Armantur sævo rabidi fervore veneni;
 Contendunt Romam sanctum insimulare Philippum,
 Tam longoque pati ducunt leve calle laborem,
 Ionique minas et sæva pericula temnunt:
 Sollicitant querulis proceres plangoribus esse
 Christicolam præfectum, ipsum suadere colendum
 Urbibus Ægyptum Christum, omnia vana videri
 Jam populis figmenta Deum, fanisque relictis
 Cœlicolum, venerari hominem cruce funere pas-
 [sum;

Augustos proceres antiqua et publica jura
 Æneadum temni, Romanaque sacra revelli.
 Moti his sceptri feri legant decreta Philippo:
 « Aut divis solita deffundat per delubra liba,
 Aut rebus cedat dejectus honore secundus. »
 Ille sagax possessa poli transponit in arcem
 Rideat ut fures, minitancia culmina spernat;
 Augendas committit opes et munera Christo.
 Spe cassus crudam rapitur successor in iram,
 Huncque neci dare disponens inhibetur amore
 Devincti per blanda viro modulamina vulgi,
 Anxius ille dolos ægra sub mente volutat,
 Affingitque nefas; armat mittitque, reperta

Fraude, viros : simulans socios, comuntur ovina
 Pelle lupi, celerique dato conamine fructu,
 Qui veniant pandunt, precibus votisque vacantem
 Percutiunt Patrem vestigia diva sequentem.
 At populus monitis structus, virtutibus auctus,
 Qui per eum cæcis visum larvisque repulsam
 Viderat inferri, stringit traditque latrones
 Latroni : gerit ille suos sinuamine mores,
 Utque reos capit, ut gratos dimittit amicos.
 Martyris ossa monasterium quod virgo pararat
 Filia virginibus recipit, quo Claudia mater
 Pauperibus fessisque via pia domata condit,
 Prædia delegat, dignis res usibus aptat.
 His ita dispositis, Romam natalia regna
 Cum gnatis repetit robusta et virgine gnata.
 Præfecti genitos capit applaudente senatus
 Lætitia, claris et honoribus afficit auctos ;
 Candidulis ornare Dei hic quoque floribus aulam
 Undique collectis non cessat virgo virilis,
 Dumque serit nitidis candentia lilia sertis,
 Sanguine regali accedit Bassilla renidens,
 Quæ fructus respersa pie fragrantis odore
 Tam dulcis visu decoris flagrare beato
 Cœpit ; at obsistit diversa professio Christi ;
 Sed rogat institui cultu tam suave reflantis
 Nectaris, allectis intercurrentibus, orsos
 Mascula virgos hilaris votorum munere notos,
 Affatur comites, accingi ad jura duelli
 Mandat honoriferi, conducta ad munia tradit
 Præclaræ hæc Domino dandæ per dona puellæ.
 Suscipit illa velut famulos, veneratur ut alti
 Legatos Domini cum queis ad sacra supremi
 Nocte dieque vacans cultus ornatur herilis
 Culminibus decoris, sanctoque ad sancta vocato
 Perficitur papa divaque renascitur unda ;
 Lilia secreto jam sæpius alba jugantur :
 Jungitur Eugeniæ pulchro Bassilla decore,
 Æterno potius splendor radiare nitore,
 Virgineique chori celsæ appropere magistræ
 Fit clari cœtus decoris, fragrantia late
 Spargitur, atque poli præcelsa palatia replet,
 Unde micans lucis rutilo fulgore coruscat,
 Emicat alma ducum penetrans interna duorum,
 Atque æternus honos æterno lumine gliscit ;
 Alterutri comitis fit proxima nota corona.
 Interea Eugeniæ lactis dum rore rigantur
 Illustres genitæ, mellis Bassilla cibatur
 Nectare depacto. Produntur gesta sodali
 Pompeio, qui, sollicita dum mente requirit
 Virginis alloquium, fit onustior ore negato
 Pondere fervoris, cæcoque incenditur igne :
 Fatibus eximias gregat allegatque puellas,
 Quæ simul ambitæ debellent pectora pactæ ;
 Illa, velut turris constanti robore tuta,
 Spicula missa terit nullis cessura pharetris ;
 Quin capit hostiles, placatque, adigitque catervas.
 Quæ, simul aspersæ divi dulcedine roris,
 Desciscunt armis atque improba bella remittunt,
 Barbaricoque duci servire ad frivola temnunt.

A Tollitur in diros juvenis rancore furores,
 Nec piget Augustis miseras plorare querelas ;
 Cernitur aut sponsum tandem Bassilla resumat,
 Aut jugulum spernens legum dependat honori ;
 Eugeniæ vel numinibus sacra pandere jussis,
 Vel subigi pœnis et atroci morte perire.

Diversa assurgunt ventorum flamina turri
 Robusto innixæ lapidi ; Bassilla relictis
 Suasibus appetitur, diversæ conditiones,
 Ætates, sexus, varia instrumenta laborum,
 Machina nulla valet ; Christo hæc effulta resistit
 Immoto cunctis animo, sponsumque nec aure
 Ni Christum admittit, cui pectora fida reservat,
 Ast ubi tot nimbis jaculorum invicta probatur,
 Furtivo appetitur dum lux natalis apertum

B Decutiat ferrum, inque domestica septa triumphum
 Ense capit, terræque polo permittat honorem,
 Mox sancti comites dignæ pia dona magistræ
 Captantur, dominæ velluntur pignere mactæ
 Et despecta ad fana Jovisque trahuntur ad aras.
 Minc regi supero dum vota potentia legant
 Labitur ante pedes actus virtute superna
 Qui deus orari cultu mandatur iniquo,
 Solvitur in cinere pulvisque probatur inanis.
 Corde sub obscuro Nicetius artibus istud
 Deputat athraciis, victoresque ense recisos
 Regna triumphantes ab agone ad cœlica mittit.

Tum petit Eugeniæ religatque, efflagitat artes
 Christicolæ quibus innisi magicamque revelet ;
 Illa Dei summi præconia mystica libans,

C Prædicat hæc Zoroastræis potiora figuris.
 Queis stupidus mentemque nigra caligine tectus,
 Hanc præfectus agi dat Venatricis ad aram
 Truncarique, deæ vel sacrificare Dianæ,
 Illa preces cœlo dum dirigit ante sacellum
 Delubri tremit ima vibrans fundamina tellus.
 Nec gentile sacrum venerandæ ad verba puellæ
 Stare valens, splendore velut dissolvitur umbra,
 Cyclopeæque ruunt fabricæ quasi sole favillæ.
 Acclamat populus sanctam ; pars nequior atram
 Infremit esse magam : saxo sic colla jubetur
 Pressa dari fluvio. Sed non immergier undis
 Terrestrique valet cœlestis pondere subdi :
 Solvitur at supera saxumque avellitur alta
 Vi Salvatoris : regitur secretius atque

D Navigio victrix agitur super æquora divo ;
 Quæque manus Petrum quondam per cærula rexit,
 Eugeniæ rapido latent ne gurgite vexit.
 Clauditur ignitis virgo invictissima thermis ;
 Sed fugiunt flammæ, cunctus dejungitur ardor ;
 Admissaque magis fornaces virgine frigent
 Quam nivibus lapso arctois si flumine pressæ.
 Ignibus absumptis debellatisque caminis,
 Accipit immunis tenebrosa ergastula victrix.
 Lumine discluso multis escaque diebus :
 At pactam interno cœlique nitore micantem
 Haud sinit externis sponsus latitare tenebris,
 Luminis emisso refovens cœlestis amœno ;
 Huncque diem præter lux altera mittitur orbis,

Visitat et fidam Christus solatur amicam,
 Æthereoque cibatur dilectam pane clientem,
 Quoque sibi societ thalamo super astra revelat
 Instituitque diem qua terris editus olim
 Virgine virginea venit gaudere marita.
 Fatibus immotis stat pollicitatio regis ;
 Decretaque die jusso mucrone satelles
 Horridus appropinquat, ferroque ad regna puellæ
 Pandit iter ; cælum illa petit gaudentibus aulæ
 Spiritibus superæ, qua missa die mera terræ
 Lux ortus splendore sui psallentibus æthræ
 Agminibus summæ divoque aspersit honore.
 Virginis egregii thecam rapuere propinqui,
 Nec prócul urbe via proprie posuere Latina
 Cespite sanctorum multis quo busta pararat.
 Cujus ad exsequias luget dum Claudia mater,
 Gnata piis comitata choris solamina defert ;
 Vestibus et rutilo auratis quæ compta nitore
 Lætitiâ matri mansuraque gaudia portat ;

A Imperitans gaudere simul proditque receptam
 Lucis se thalamis, sanctorum patre senatus
 Sedibus applicito superis apicique perenni ;
 Designansque diem qua sit potitura polorum
 Pace pia, mandat decus asservare supernum
 Almoneat fratres quos possit habere sodales.
 Lux monitus comitata micat splendore caducos
 Exsuperans nimioque hebetans vibramine visus.
 Cœlicolæ cum luce Deo modulamina ferre
 Vocibus auditi melicis, nec ab ore ferendis
 Mortali, Christus tantumque et Spiritus almus
 Accipitur. Regressa domum dat Claudia gnatis
 Sollicitæ fratrum cœlestia jussa sororis,
 Atque die ostensa cœlo fruitura recedit.
 Quam genitæ geniti associant, legata fideles
 Jussa colunt dignique polorum munere vivunt ;
 B Lucraque curantes acquirere ditia Christo,
 Damna parant Erebo, densissima fenora cœlo

CAPUT III.

De sanctis Ruffina et Secunda.

Ruffinam hoc bello capimus pariterque Secundam
 Regna hominum vicisse pii fulgore triumphi,
 Desponsos quarum cuneis desciscere Christi
 Pessima sub dubiis monitrix formido coegit.
 Hinc infensæ animis pactorum fœdera temnunt
 Degenerum, turpesque legunt vitare sodales.
 Prædiolum aggressæ voti solatia, magnam
 Nobilium multo decernunt linquere Romam.
 Sublimesque humilis sub culmo degere tecti
 Aurato mersæ quam culmine in urbe manere.
 Explorant reteguntque fugam comiti Archisilao
 Eversi et causam socii, qui more columbas
 Accipitris sequitur, volucrumque advectus equorum
 Præcipiti prendit fugientes agmine nidum ;
 Quas revocans Urbis præfecto ac legibus offert
 Donato, clausas gemino qui separat antro,
 Corde cohærentes uno quod dissociare
 Arte valet nulla. Post hæc dum tertia reddit
 Lux elementa operum, præsto sibi mandat haberi,
 Excipiensque prius penetralibus appetit orsis
 Ruffinam : « Illecebris, natu cum nobilis, inquit,
 Eniteas, cur serviles sectare labores,
 Nexibus ut malis gravibus captiva sedere
 Libera quam grato florens gaudere marito ? »
 Reddit virgo : « Duo prorsus hortaris inepta ;
 Omnimodis dubium incertus promittis et unum ;
 Sacra litare jubes pœna queis perpete plectar.
 Pendere amore viri das virginitatis honorem,
 Tamque adversa sequi durantia gaudia nectis,
 De te ignoans an crastina tempora cernas. »
 His super hanc præses cædi admittique. Secundam
 Præcipit. Illa videns flagris recubare sororem :
 « Quod facis, exclamat, divini numinis osor,
 Quod facis, o trucium scelerate, quid est quod ho-
 [norans
 Invide germanam, me indignam hoc culmine ducis ? »

Quæsitur : « Pares insanior esse sorore. »
 Illa : « Nec insana est soror, haud insanior ipsa ;
 Christi sed cultu Domini connectimur ambæ ;
 Congruit et pariter cædi quas culpa ligat par
 Quo simul ornemur Christi ut simul alma fatemur. »
 Sicque fidem prompta superam dum laude retexunt,
 Tradit eas tenebris fumumque fimumque ministrat
 Improbos exactores : sed aromata stercore surgunt
 C Nectarique locus flatu repletur odoris ;
 Vincitur obscurum rutilæ vibramine lucis.
 Tum jussæ inde rapi thermisque ardentibus indi
 Dum simul enectæ hoc missi fervore putantur
 Corpora qui tollant, sed pressa incendia cernunt
 Igne Dei blandoque alacres algore sorores.
 Adstupet his iudex victricesque amne tegendas
 Decernit Tyberi, saxo quæ colla gravantur.
 Fluctibus abduntur ; vix transegere sub undis
 Horæ dimidium et referunt sua pondera lætas
 Quæque ierant nudæ tegumento vestis in undas
 Vestibus ornatæ emergunt immunibus amne,
 Christum laudantes clarumque celeuma canentes.
 Cognitor his pavidus comiti pietate fatetur
 Harum se victum magica seu fraude subactum
 Reddit et addictas ipso vel iudice muletam
 D Accipiant censore suæ vel vadere possint.
 Archisilaus eas nil emollitus ad acta,
 Abduci nemorum, mandatque in lustra perempta
 Pabula silvicolis mitti alitibusque ferisque.
 Gratia sed Domini cæsas nec in abdita linquit
 Plautillam accipimus, cujus hæc rure patrata,
 Matronum visæ cui sunt residere parato
 Gemmatæ in thalamo, et sibi talia jussa ferentes :
 » Desine flagitiis, cessa, Plautilla, scelestis ;
 Cultibus idoli iamque impia vivere linque :
 Et credens Christo propriam rem visere perge.
 Corporaque inveniens oculis ibi condito nostra. »

Exsurgens mulier monitus explere propinquat;
Et data repperiens sibi munera, credit, adorat,
Inque Dei laudes veneranda sepulcra perornat,
Hoc plures æstu passim cœlestia scandunt;

¶ Hoc superant Basileus pariterque Jovinus in astra
Aurea regna via cæsi petiere Latina,
Lavicana parit dum quinquaginta triumphum.

CAPUT IV.

De sancto Sixto papa et Laurentio.

Regmen apostolici mundo venerabile juris
Post Stephanum Sixtus dignus moderatur habenis,
Qui Romam sophicis clarus legatur Athenis.
Dumque furore nigro tentus detruditur umbris,
Et penetrare simul Laurentius expetit antra
Colluctaturus, positus huic rebus, agonem
Ecclesiæ jam lætus adit panditque ministro
Proxima bella; dein ductus libare sacellum,
Ut partim sternit, libat caput Omnipotenti.
Juncti levitæ cui, felicissimus atque
Agapitus, comitesque alii sibi quatuor aucti,
Traditur; et quartus veneranda tropæa secutus.
Interea expensas capitur Laurentius almas
Depromens dotes simul ac se occumbere promptum:
Nempe datas largitus opes in viscera Christi,
Circumiens cryptas, perlustrans antra piorum,
Indignos refovens gemina curaverat esca;
Et viduam capitis Quiriacam solverat æstu,
Evacuans tristes longum quos passa dolores:
Hauserat amissum Christi Crescentia signo
Lumen, clarificæ referens hæc lucra fidei
Cernere certantem cœli qua optavit atletam,
Explicitis opibus properam qui sanguine palmam
Quærens differtur. Potiorem ferre palæstram
Censetur: patris retrusa talenta jubetur
Pandere servandus, dum quæstio sæva feretur.
Traditur Hippolyto cujus devinctus ahenis
Lumina fert cæcis; Lucillum instaurat utroque
Interno externoque levans qua luce refusa
Plura simul surgunt cœlestis amœna corusci.
Hippolytus cum plebe domus divina capessit
Numina, et æterno rutilus fulgore nitescit.
Exhibet irradiatorem post talia jussus,
Tectarum rogitatus opum qui aperire crumenas,
Dulcia dat sapiens æris tractator honesti,
Atque interstitium poscens opulenta ferendi
Xenia, tres capit ampla dies promissa daturus,
Magnum mox inopum vulgus ditemque catervam
Fenoris adensat, Christi altos condit acervos.
Et decus Ecclesiæ numerosa examina cogit,
Aggestisque opibus promit fecunda tyranno
Munera, mendici præbens densa agmina cætus.
Quæsitur furibundus atroxque atrocior exit
Riderique fremit, rabidus spem ponere avaram:
Arma acuit, traciore parans sævire furore
In vinctum virgis subigens quem sulcat acutis;
Lamina dum, fervens lectus, plumbumque parantur,
Dum tormentorum ac mortis genus omne revolvens
Expedit, asperius vitam quo crimine pellat,
Exhibet apta truci necis instrumenta lanistæ
Infrendetque minas: Epulas hæc martyr amatas

Deputat, ac valido cæsores robore lassat,
Templa fide ardenti cum lamina vincitur ardens
Plumbea præstanti superantur pondera mente:
Omnia ridet, ovans cœli polamine fortis;
Dumque triumphata frangit tormenta catastæ,
Lumina divini torquentum corda capessunt
Præsidi: miles Romanus ad orsa beati
Belligeri mentem cœlesti lumine tactus,
B Cernere se clamat radiantia cœlitis ora
Oraque certantis divo fulgore corusca,
Auxiliumque petit ne in tam scelerata residat,
Annuit Omnipotens tortorem angore fatigans
Æstuat ergo animo, nescit quo se regat astu;
Utque recrudescens hostem ferventior ira
Conficiat, jubet exsolvi tempusque remitti
Invicto, ceu tractandi victumque levari
Se quærens monstrat, qui dimicet arma retrectat,
Apta sibi ferri Romanus tempora cernens,
Approperansque polo lymphas queis splendeat af-
[fert:
Victorisque pedes precibus subnixus adorat.
Salvari poscens sacrante et fonte piari.
Nec differt levita rudem lustrare sodalem;
Abluit, armaque candidulo victricia tradit.
C Tyro novis novus addiscit pugnare sub armis:
Assuescit rigidis quoque vincere fustibus actus;
Eximioque probans sese munimine tutum,
Victor et expertus ferro cervice recisa,
Aspernatus humum præcedit in astra magistrum.
Supplicii pulsatus item Laurentius, alta
Mense hilaris vultuque manet, contusus et ora
Saxis perstat ovans; Christique in laude triumphans,
Constrictus nimio torquetur tormine. Tortor,
Cuncta nolens vacuo consumi tela furore,
Invidet hunc ictu celeri super æthera tolli,
Invictumque Dei tota virtute lacessit,
Bellificum lento tandem consumier igne
Præcipiens, flammam volucer ne transeat acres;
D Assarique jubet tepidis sub vate favillis.
Igne ministrato prunisque ardentibus auctis,
Applicitus chalybei nudato corpore lecti
Cœlicus ore nitet martyr nec gaudia tosto
Diffugiunt, fractusve lepos ad vota tyranni,
Arma cadunt lanio, surgunt insignia passo;
Offert se lætus holocaustum nobile Christo
Solanti grates Domino laudesque rependit,
Gratificasque inter superi charismatis odas
Emicat e prunis, cœli fulgore coruscus;
Regnorumque petit Christi alta palatia victor,
Judice confuso. Pignus venerabile licium
Hippolytus pariterque sacer Justinus honestis

Curant exsequiis, Quiriacæ et conditur agro.
 Jungitur ac sanctis Crescentia cæde triumphis.
 Traduntur passi tunc Claudius atque Severus;
 Virtutum eximii decoratur honore sepulcrum
 Levitæ, innumeræque nitens splendore medelæ
 Mirificis radiat reverendum crebrius actis,
 Et quaquaversum decori loca martyris almi
 Eduntur, veneranda micant monumenta salutis.
 Sic ejus templi dum fabrica lapsa Brionis
 Restruitur cæsæque trabes et tigna parantur,
 Trabs inventa brevis meritis producitur hujus,
 Atque favet votis visa est quæ futilis arbor;
 Robore tensa opere variæque repensa medelæ
 Proficit hæc: fabricæ fidei quoque proficit auctæ;
 Proficit indignis tribuens pia dona vigoris.

A Sed nec Mediolanensem minor extulit urbem
 Levitæ egregii virtus, ubi nobile templum
 Nomine sacrali superato martyris igne
 Cristalli calicem specioso stemmate servans;
 Sanguine divino claro de vase clientes
 Potabat cœli specie cœlestia præbens;
 Quod manibus lapsum sacram tollentis ad aram
 Frustatim nimio dispersum fragmine cessit.
 Pallidus, exanimis, pavor inficit ora ministri,
 Qui sata frustra legens altari martyris infert;
 Et fidens virtute Dei fidei arma capessit:
 Excubiis precibus lacrymis dans tempora noctis
 Aram mane petit, vas damni immune resumit;
 Idque fidei solida solidatum pectore fulcit,
 Et cumulo fidei cumulat solemnia voti.

CAPUT V.

De sancto Hippolyto.

Martyris exuviis celebri decoramine functis,
 Hippolytus rapitur tosti quod membra magistri
 Legerit, arguitur; Christi mox verna repertus.
 Verberibus quatitur; fidus fortisque probatus
 Antiqui Hippolyti mulctam perferre jubetur.
 Christiloquæ famuli sectæ rumore notati
 Ducuntur, Domino ad mortem servire parati;
 Confessoris eos inter concordia nutrix,
 Promptior ut reliquis fidei fervore videtur,
 Culmina prima subit plumbatis incita cœli;
 Cætera mox fortis famulorum inventa caterva;

B Jactura cervicis heri super æthera bigas
 Præcedunt, metaturi Domino ardua regni.
 Ille decem atque novem famulis ad sidera missis
 Subsequitur, completque sui integritate secundam
 Perfectus seriem, cœlos per scrupula vectus.
 Quem sævi rapiunt passis ad cœlica plantis
 Cornipedes, monstrantque polum callem ire per ar-
 [cum.
 Et tribulis tritum mittunt super æthera mactum.
 Justinus laceros variis appulsibus artus
 Colligit, meritoque pium dependit honorem.

CAPUT VI.

De sanctis Herennio et Abundio.

Tuncque intercepti subeunt Herennius atque
 Officii consors felicitis Abundius æthram.
 Enectos idemque sacer, sordente cloaca
 Hippolyti quia nutricis hinc membra levarant,
 Proripit, illustraque sacris sacra pignora thecis.

C Nec longum sepelitur ab hoc Tryphonia quondam
 Funesti conjux Decii, quæ, fonte piata
 Divo, cum genita superis terrestria regnis
 Nec mora permutat, veroque nitescit honore,
 Inter vota precum celeri capta agmine cœlum.

CAPUT VII.

De ultione in Valerianum et regno Romanorum.

Multa per Æneadum sanctorum millia regnum
 Hæc postquam succensa feri fervore draconis
 Suppliciis ad regna lues cœlestia misit,
 Letho ac suppliciis gravius fert dedecus auctor,
 Et qui servili multos sub lege rotarat
 Vertitur officio servili ac turpe capessit
 Servitium, captus Babylonica regno regentem
 Romulidum princeps plantis ut dorsa gravatus
 Incurvus sustollat equo pensamine digno.
 Luminibus miser effossis quo Valerianus
 Consenuit plexus prius ut fixisse probaret
 Se cæcum tenebras et furva pericla secutum.
 At non sufficiens tot funere millibus actis,
 Sanctorum probris unum caput hisce subactum,
 Dum variis cruor effusus regionibus orbis,
 Non modico in sævos ulcisci sanguine poscit.
 Undique enim laxis surgunt nova prælia frenis:

Ac, veluti quondam Pelusia rura locustæ,
 Barbaricæ Romana tegunt ita culmina gentes,
 Germani Italiam post Rhetica rura pèrerrant,
 D Hæcque Alamannorum terebrata et Gallia tria
 Turbinibus, Pontus, Macedonia pressa Getarum
 Fluctibus, inque Asiam hac populatur Græcia plagæ
 Ablata penitus Dacia quantum abserat Ister
 Sarmata Pannoniam incursu profligat eodem;
 Euphratis Mediam fluviorum ac Tigris alumnam
 Diripiunt Parthi Syriamque abradere missi;
 Germanisque peregrinis Hispania cedit,
 Et ne tuta quies intus per viscera regni
 Securos alat, immunesque fovere putetur
 Fors aliquos, bella interius civilia totis
 Fervescunt latebris largumque effusus ubique
 Plurimus Æneadum cruor, insistentibus ipsis
 Barbarieque, in se sanguis quos sparserat almus

Sed data pax justis pacem confoderat orbis
 Bellorumque trucidis sopitis ignibus æstus
 Pace nitent populi, decorantur munia Christi,

A Oppressis passim trucibus per probra tyrannis,
 Lugubris ante quidem, floret pia concio tandem
 Laudibus inque Dei gaudent nullo impete tungi,

CAPUT VIII.

De persecutione Claudii et sanctis Lucio et Marco, Petro et Theodosio.

Claudius extinctæ rediviva incendia flammæ
 Donec et obiectos reflando resuscitat ignes :
 Qui Decii prolem, divo Jordane piatam,
 Temnentemque minas, monitus et jussa profani
 Felicem crudo peragit mucrone Cyrillam
 Militiæ plures, quos fonte novaverat almo
 Successor Sixti Dionysius, arctat et atra
 Ridentes rabidi perimit præcepta furoris.

Quattuor hos inter validæ fervore fidei
 Lucius et Marcus, Petrus, Theodosius alte
 Flagrando mox ensiferos properare tuentur ;
 Poscunt præproperi primis cælum ictibus ire :
 Quos et Justinus tumulis sanctamque Cyrillam
 Præterea multos cinctus pietate receptat,
 Confessorque sequens consors adhibetur honoris.

CAPUT IX.

De ducentis et sexaginta simul martyribus.

Fertur ducentos eruendis glareis
 Simulque sexaginta ductos martyres,
 Hic rex gravi labore tunc exercitos
 Turmis petitos et sagittis saucios
 Ad regna cœli a servitute terrea
 Vincit coronis extulisse tempora.
 Horum tulere membra servi cœlici
 Marius pia jugale Martha præditus
 Junctisque votis Audifax et Abbacuc,
 Quorum notantur apta cœlis nomina,
 Orationis gratia qui ex persida
 Apostolorum venerant ad limina
 Joanne fulti nobilissimi advenæ,
 Honore dignus qui nitebat presbyter,
 Cultuque honesto colligentes linteis
 Emptis sacra ossa condidere Salaria.
 Tunc et Quirinum amore Christi qui vigens
 Proscriptionem, flagra, vincla, funera,
 Spreto triumphum passus hoste sumpserat ;
 Quem dum tenetur foverant ergastulo
 Tiberi revectum Pontiani interserunt
 Bustis, decore quo decebat martyrem.
 Post hunc prehensi cum Valentino in domo
 Ultro manentes, qua beatus hic sacer
 Confessionis clausus almæ gloria
 Animas sacrabat, clara dans miracula,
 Queis cæcitatibus erutum caligine

B Gaudere pulchra præstat Asterium face
 Sudo puellæ restituto lumine,
 Plures tenebris luce agens hac liberos,
 Ipsam patremque, conjugem ac domesticos.
 Tum verberatus nec subactus fustibus
 Truci capessit sectus ense cœlicam
 Mercede capitis quam paravit regiam.
 Hinc exhibentur advenæ illustrissimi
 Actique flagris, terga cæsi robore,
 Regi superno vota reddunt gloriæ,
 Mox igne tosti et ungue fossi ferrea
 Pensi catasta, gratia Deo litant
 Christique clara in laude læti concrepant.
 Manibus recisis inclytumque in dedecus
C Ad colla nexis, territis spectaculum
 Ducti per Urbem triste dant Quiritibus,
 Sic colla secti regna scandunt cœlica
 Caput cruore Martha gaudet tingere,
 Quæ mersa lympha cælum ab undis expetit :
 Nec tanta adactos cæde mites sufficit
 Quin ne sepulcris muneraret charitas
 Rogis litata conflagrarunt corpora.
 Semiusta fertur ossa sed Felicitas
 Rapuisse diris oculenda ab ignibus
 Bustisque proprio condidisse prædio
 Pure levatant conjugans viraginem.

CAPUT X.

De sancto Cæsario martyre.

Tempestate sub hac, divino numine ductus,
 Cæsarius Terracinam devenerat urbem,
 Saxicolasque videns dum mente redarguit alta,
 Principe Firmino, divos tutante, prehensus,
 Carcereque inclusus, probri affligitur actus.
 Suscipit addictum, post ista Leontius atque
 Invictum sermone probans feritate lacescit :
 Nam præ curriculo pergens agit ad sacra Phœbi
 Vestibus intectum post terga manusque revinctum ;
 Quo dum perveniens Domino pia vota refundit,

D Latoidæ non jussa ferens, fundo ruit ædes
 Pontificem pariter Firminum amplexa ruinis.
 Sacra triumphantem populus ne laude coronet
 Mox nigris victor divum retruditur antris,
 Qua Domino junctus toto mansisse sub anno
 Fertur, et hinc plenum supplet dum Cynthia cursum
 Redditus inde foro precibus dum transilit astra
 Luminis ambitur subito fulgore superni ;
 Externis lux lata oculis interna perintrat
 Corda virum : supero splendore Leontius auctus

Credere se prodit chlamidisque obnubit amictu
Præbentem nudo spectacula corpore vulgo.
Nec mora, diluitur divaque renascitur unda,
Vitæ et sacra piæ, Juliano dante, capessens
Fusis mox precibus celeri petit æthera saltu.

Presbyterum sanctum Julianum alimumque mini-
[trum

Cæsarium princeps ejus sacco insuit urbis
Luxurius, parricidalem quasi sumere mulctam
Promeritos, gremio sumpti qui in cærula ponti
Ne maris ebiberent fluctus lymphantis amaros
Vorticibus scandunt Thetidis cœlestia summis.
Littoreis thecas, reddentes illico arenis,
Eusebius quas inde pius monachi bonus actu
Dans terræ terram dictam prope condidit urbem
Quorum ad busta preces Domino ac jejunia libans,

A Dum multos cultum a vanis convertit ad alimum
Presbyter æthereo felix quos fonte novabat,
Efferus æquivoci pietate Leontius ambos
Rapti inconcussam stringit genitoris ad arcem,
Inde foro inducti nulloque rigore subacti
Tum tenebris trusi, dum ferre litamina temnunt,
Excipiunt enses migrantque ad sidera læti ;
Corpora fluminei lymphis exposita lavacri
Ad mare concedunt, custodem quippe fidelem
Cui sese dedant quærentia munera dignum :
Quartus ad id Capua perductus ab urbe sacerdos
Littoribus legata levat commissaque perfert
Curriculo sublata casam, capita atque requirens
Invenit, hæcque sibi se ultro pandentia sumit
Junctaque corporibus qua pignora sancta locarunt,
B Ductorum tumulis scollata recondit honestis.

INCIPIIT LIBER SEXTUS.

CAPUT PRIMUM.

De sancto Felice papa.

Felix in cathedræ applicitis moderamine Petri
Succedens, bene gestat onus, bene tractat honorem,
Mystica decernens victorum ad busta litari
Atque coronatus fusoque cruore triumphans,
Quem jubet impendi, impensum caput ipse decorem.
Euticianus eum officioque fideque secutus,
Nequaquam inferiore studet pietatis amore
Gliscere in emeritos, nam per diversa trecentos

Quadraginta duosque ferunt polyandra locasse
Cæde coronatos, manibus quos ipse recondens,
Martyribus digno cultuque affecit honesto.
Nec mora, conjunctus victores evibrat inter,
Testibus et testis convertitur auctus honore.
Ipse quibus loculos habitu contextit amœno
Occurrunt læti socio aurea regna petenti
C Luceque conspicuam ducunt gratanter in aulam.

CAPUT II.

De sanctis Basilide, Mandali et sociis.

Tunc imperator incitatus manibus
Aurelianus castra regis cœlici,
Edicta cudens nonus indignissima,
Vexabat, evitanda certans prælia.

Basilidis isto Mandalisque traditur
Tripodis simulque his decem sodalium
Romæ triumphum nacta virtus impetu :
Via receptos quos ferunt Aurelia.

CAPUT III.

De sancto Agapito.

Agapitus Prænestinum fervore sub ipso
Illustrat virtute solum : qui luce beati
Functus Porphorii, celebris pietate magistri
Ut fontis liquidam sitiens desiderat undam
Martyrii summum fibris ardebat honorem.
Vix natus post quinque decem compleverat annos
Sceptiferi jussis et tentus ob inclÿta Christi
Quæ non cessabat præconia spargere dictis :
Crudis subrigitur nervis flagrisque severis ;
Invictus tandem lasso cæsore probatus
Censori Antiocho datur appellendus ad aras,
Spurcis qui latebris antroque nigrante receptum
Quatriduo tenet impastum sumptuque carentem ;
Exhibitus posthac ardentes vertice prunas,
Suscipit exultans testis gradesque rependens
Omnia servanti seque hæc in bella levanti.
Cæditur inde flagris nudus, suspenditur acto
Ad terram capite, ac fumo perfunditur acri

Ille inter : « Frustra sapientia vana laborat
In fumo, præses tua. » Turbidus ille profatis
D Vexat item crudis, lanio alternante, flagellis,
Inque vicem sibimetsuccedere quattuor addit.
Hinc ventrem profudit ei ferventior unda,
Frangunt maxillas, laudem perfringere Christi
Sed nulla arte valent Satanæ superante ministri
Ast ne sacrilegis longum subsanet inultum
Cognitor athletam Christi dans effera tutus,
Hæc inter subito caligine cingitur atra,
Deque tribunali recidens virtute subactum
Martyris addiscit delatus robore inanis,
Lectoque applicitus, tristi sic funere functus,
Plenam felle animam vacuas emittit in auras.
Acta hæc Cæsareas stupidant dum protinus aures
Ipse leoninis dicat haustibus esse vorandum
Victorem humani per tanta tropæa furoris
Mitent corda feræ, naturam ponere gaudent,

Mansuetæque ruunt, vincti et vestigia lambunt.
 Securum ergo feras inter magis esse dolentes
 Flagitii fabricatores scelerisque clientes,
 Belluina quam inter homines feritate furentes,
 De medio testem multa virtute probatum
 Abripiunt, procul abducunt, colla ultro litantem
 Celsithrono feriunt ferroque ad sidera tollunt.
 Deproperant noctuque legunt sacrata fideles
 Membra sibi que suæque vehunt tutamina plebi

A Ac nova tum loculo, divina mente parato,
 Illicet invento pretiosa monilia condunt.
 Hoc inter tormenta Deum læto ore fatente
 Quo regitur Christum, quidam ex astantibus illic
 Clamat Anastasius: « Vere magnus Deus ipse
 Præter eum nullus. » Dictis stupefactus et amens
 Nuntiat Augusto seductum martyris arte
 Præses Anastasium, quem mox jubet ille perire
 Sicque pium coelos pia fert confessio testem.

CAPUT IV.

De repressa persecutione Claudii.

Nec longum turbare datur Christi agmina sævo,
 Qui mox inter acerbisoni primordia belli
 Dum dictat leges, fera dum decreta recenset,
 Turbinibus nigris actum per nubila fulmen
 Proruit ante pedes feralia scita serentis,
 Omnibus horrifici trepidis formidine visus;
 Haud secus Ægypto dudum caligine pressa
 Horrendæ noctis stupuisse feruntur alumni
 Servantes Pharii crudelia jussa tyranni

B Nec mora Cæsar iter carpens perit impete turbæ.
 Non hominis pro velle probans sævire flagella
 In famulos Christi supero mage numine ferri.
 Pacis item suda Christi sponsa unica gaudet
 Hinc nullo terrore palam conterrita lethi,
 Legibus ense dato, donec Diocletianus
 Accensus furiis, Bellona armatus Averni,
 Producit flammæ Acherontaque vergit in orbem.

CAPUT V.

De sanctis Chrysantho et Daria.

In quosdam furuisse licet rex Numerianus
 Tradatur, multo palmarum culmine mactum (184)
 Cum sociis sanctum qui mittit in astra Chrysanthum.
 Terrenus generis proavorum stemmate clari
 Auctor Alexandrinus erat Polemius isti
 Qui genitum studiis dans liberioribus uti
 Imbuit et sophicos callere per abdita fucos.
 Is dum sollicitus multorum inventa revolvit
 Tandem evangelici scandit solidamina portus,
 Doctoremque catum legis sectæque requirens,
 Carpophorum reperit, casto qui jure sacerdos,
 Civica jura cavens, nemorum spelæa fovebat.
 Quo duce siderei modico sub tempore callis
 Nactus iter, graditur clivosa per ardua liber,
 Intrepidoque palam Christum sermone fatetur.
 Fertur id ad patrem, procerum qui jura tremiscens,
 Claudit in obscuro fœdi spurcaminis antro
 Afficiensque arcto gnatum, jejunia solvit
 Grata cibo; gaudet juvenis quæsitâ subisse,
 Gratatur, favet, assultat, complectitur, ambit,
 Sicque diu se exerceri promptissimus optat:
 Suggestitur genitori ardor genitique voluptas,
 De cruce pendere et jejunia lætus inire.
 Christicolarum animos tali sub mœre suetos,
 Gloria queis et honor hoc crescere jure putatur,
 Quin studium vertat, tales non hacce premendos
 Lege viros, contempla ferat, vitata reponat,
 Deliciis subigat, connubia clara procuret,
 Nexibus his nodet, trahat hac in vota catena.
 Audit at ipse libens monitus et jussa facessit,
 Instruit et thalamos, amicit triclina cunis,
 Protinus et genitum squallenti carcere raptum

C Munere præculta pretioso vestibus ornat:
 Iuvehitur cellæ nitido splendore venustæ.
 Applicitæ lepidis animum mollire puellæ
 Lusibus electæ vultuque habituque decoræ:
 Infarcire dapes, opulentas ponere mensas;
 Carcere quæ graviora ferens immobilis obstat
 Vir valido fixus lapidi Christoque cohærens
 Cœnum delicias, angues reputansque puellas,
 Oscula et amplexus, clypei velut ære sagittas,
 Discutiens armis validæ objectuque fidei,
 Sternit sopitas cantu sapiente colubras:
 Victis nobilior primis rationis acutæ
 Fatibus, exquisita venit, speciosior ore,
 Conjugio Daria velut socianda sodali;
 Capto dum reddet patrique deisque Chrysanthum.
 D Crescit, ea subeunte, datum varia arte duellum:
 Nobilitas, species, lepidæ facundia linguæ,
 Impugnant valido temnentem cuncta renisu.
 Gratia quem, fideique pecus, sapientia vera
 Cinxerat, alterutrum, adversis confligitur armis
 Illa deos præfert divino jure colendos,
 Iste docet miseros divoque nitore vacantes,
 Idque probat veris patulisque edisserit actis.
 Virgo probe cedens rationis acumine tandem
 Christi victa jugo accedit submittere colla:
 Virginitas servanda placet, fictumque subire
 Conjugii multo decorandi pignore nomen.
 Abluitur sacro conjux baptismate virgo,
 Sicque pares casto Christi vincimine juncti
 Gignere cœlesti non cessant fenore gnatos
 Multiplices, cogitque virum pia castra Chrysanthus,
 Femineas Daria densat sub signa catervas.

(184) In margine codicis 1 eadem manu scriptum: « *Mactum* veteres Romani vocunt *auctum*, » etc.
 SCALIGER, lib. 1, epist. 20.

Agmina plura videns hostis tota Urbe coire
 In Christi sacra jura ducis, claramque repulsam
 Indici penitus priscis arisque jugisque
 Livida tela vibrans diro excitat impete turbas,
 Inque pios movet atroces ardore tumultus
 Urbis tunc præfecturam Celerinus agebat,
 Qui hos cuidam legat tentos ad flagra tribuno ;
 Claudius huic nomen qui septuaginta Chrysantho
 Tortores adhibens crudis astringere nervis
 Hunc satagit, sed stat subito virtute solutus
 Siderea nulloque jugo sibi vinela cohærent ;
 Stringitur hinc validi nodoso robore cippi,
 Tertius hic morsus crus ut divaricet actum,
 Ligna sed in tenuem cippi resoluta favillam
 Nec vim, nec pondus valuere iudicare sancto :
 Putente inde lavant artem depellere mictu
 Sudantes, in nectareum sed versus odorem
 Belligerum læto fragrans spiramine mulcet ;
 Inde recens rapti vituli sub tergore sutus
 Stringitur urgendusque faci datur Hyperionis,
 Jura sed ignorat Phochus ponitque vigorem,
 In testis tantum validi tepefactus amictus,
 Nec sentit fervere cultis mitissima solem :
 Artubus ut detracta manens ex corpore robur
 Forte trahens sancto cessit cui Cynthius ardor ;
 Inde manusque pedesque subactum et colla catenis
 Carceris injiciunt barathro cæcisque latebris :
 Nec mora, solvuntur cuncti nodamina ferri,
 Lux micat innumeris radians ut consita lychnis.
 Supplicii artifices referunt hæc cuncta tribuno
 Ille sibi exhibitum nemoroso verbere cædi
 Mandat, at applicitæ rigidissima brachia silvæ
 Lædere membra pavent, lento ac flaccescere lapsu
 Incipiunt ; omnem inque manus posuere rigorem.
 Claudius ista tuens sanctum tellure levare
 Præcipit atque tegi, genibusque advolvitur orans
 Seque suosque pia sanctorum lege sacrari.
 Mox catechizatus divinas excipit undas,
 Pluribus applicitis paribus sociaque jugali,
 Hilaris junctis genitis, qui Maurus, Iason,
 Militibus pariter quoque septuaginta jugatis.
 His sibi subjectis multisque hærentibus auctis
 Numerianus ut acta capit, vitreo æquore subdi
 Ingenti implicitum saxo fervore tribunum
 Deputat insano, tum septuaginta jugatos
 Jasonis et Mauri pariter capita ense recidi.
 Antiqua latitans erat arte cuniculus illic
 Qua cæsi testes, quem noctusorde levantes
 Christicolæ multis decorando monilibus ornant.
 Colligit Hilaris genitorum membra tribuni
 Exsequiis perfuncta piis, ubi vota profundens
 Continuansque preces arctatur ad acta profanis.
 Dum trahitur poscit se implere precamina mittant ;
 Sicque gradum signis Christi dum mystica sumit
 Atque genuflectens palmas ad sidera pandit,
 Æthera cum precibus scandit cælum accipit orans.
 Tam subito stupidi raptos sine rapinæ
 Quæ comitabantur famulas ad funera linquunt ;
 Hæ dominam extremo famulantur munere, condunt

A Basilicamque super, pro posse in culmina tollunt.

Interea Augustus truciore furebat in altos
 Signiferos ira ; trudit squalore Chrysanthum
 Carceris honorifici, qua stercora fluxa cloacas
 Extenuant : Dariam meretricia septa receptant.
 Suggestitur clauso sed lux divina Chrysantho,
 Balsama respirans pariter fragrantia fertur.
 Evadens caveam Dariæ leo mittitur audax
 Servator decoris cellamque ingressus honorat
 Orantem, astratus placidoque rigore tuetur,
 Dumque ferunt Christo plures reverenter honorem
 Mirificis trepidi visis, præfectus in ipso
 Fornicis ignem aditu multa trabe præcipit edi :
 Bellua raucisono flammis pavefacta rugitu

B Perturbare locum, cui virgo animosior : « Exi
 Secure, emigrans nullo lædore tenore,
 Liberat ille quidem te in me quem mitis honoras. »
 Exhibitus posthac præfecto aptatur equino
 Sub trabe tormento porrecta immane Chrysanthus.

Machina sed refugit, rapiturque in flabra minutis
 Dissiliens frustis, sparguntur vincula passim,
 Lampades applicitæ, depulso ardore, gelantur.
 At Celerinus, eo concussus corda stupore,
 Gesta refert domino. magicis qui fraudibus acta
 Dependens, castos pretioso fine jugales
 Grandine saxigero submergi mandat arenis ;
 Tramite quo cæli Stephanum super alta secuti
 Lacteolo roseoque innexas flore gemellas
 Stemmato perpetuo rutili meruere coronas ;

C Largoque per populos dum spargunt dona salutis
 Crypta supra tumulos claro fabricatur honore ;
 Quo dum sæpe coit votiva frequentia plebis,
 Æneadum dux sæva fremens, celebrante caterva
 Mystica, voti aditus claudi jubet ora levato
 Pariete, conclusumque premi vasto aggere templum,
 Sicque manet dum cruda pios tribulatio tundit
 Sculptilium pulsa donec Urbs sorde piatur
 Et Christo sacra busta, Deo retegente, notantur.
 Restitit at quædam sacris intecta fenestra
 Qua sanctorum inspectari monumenta licebat :
 Visitur argentum hac intus quod vina litare
 Plebs olim intulerat, clausaque resederat aula.
 Hac quidam, jussus specie, penetrabilia, prædæ
 Spe, irrepit, rapiturque rapax rapiente rapina ;

D Sic raptus rapiens extra prorepere nisus,
 Haud valet egressum introitus reperire reperti,
 Circumiens tota gyroque vagante laborans
 Nocte nec inveniens aditum quo claustra relinquat ;
 Dum lucis spatio cælum nigresceret acto
 Exitus hinc rursus petitur rursusque negatur,
 Nocte notata die tota cataracta recedit ;
 Sic tribus elusum jam noctibus ægra fatigat
 Cura laborque vacans ; reddit lux tertia cuncto
 Jura foro, pueros ferulis vulgusque plateis,
 Diversoque reum certamine carcer adurit :
 Hinc pudor, inde famas rapiunt incerta trahentem ;
 Quid cui præponat libratur vita pudore :
 At cruciante fame pauso decus interit ore,

Egrediens tandem, populo spectante fatetur
Flagitium, pressante probro, non ære gravatus.

A Damasus ut factum longo post tempore sumit,
Obtegit os ædis, sacra limina versibus ornat.

CAPUT VI.

De sancto Gaio papa.

Sedis apostolicæ Gaius post Eutylianum
Culmina sortitus, moderamine tractat honesto ;
Nam statuit gradibus scansuros celsa subire,
Saltibus a nullo Ecclesiæ superarier arcem,
Militiæ Christi primatum ut nemo capessat
Ni tirocinio per singula munia surgat.
His aliisque nitens sanctorum ductibus altum
Sacra columba petit, supera in fastigia fertur,
Augetur, colitur, vernat, munitur, amatur,
Regmina dilatat, decoratur, magnificatur.
Lividus antiquum nigranti felle venenum
Anguis inexhaustæ mentis torvo agmine volvens,
Suggestit arma dolis animosque accendit ab atris
Cociti facibus, suadetque domestica bella,
Fratrī frater ut invideat carpensque lacessat,
Mordeat, incuset, civilis ferveat ardor.
Sic magis inspiciens externa pericula posse

Sumere proventum postquam intima viscera turbat,
Languidulum in vulgus robustum suscitāt hostem
Tartareis armans flammis Diocletianum.
In Christi famulos totum qui concitat orbem :
Et quia nonnullos constabat fascibus altos
Militia claros, primo hos depellere, flagris
Vel censet subigi, totum mox sævit in agmen :
Scita dicat, decreta notat, præcepta resignat,
Ecclesiarum aulæ lapidem evertantur ad imum,
B Scripturæ superæ diro exurantur in igne :
Quilibet insigni nostrum suffultus honore
Culmine sublato nomen prætendat inane :
Servorum si quis Christo famularier optet
Sic maneat penitus spe libertatis adempta,
Primo hæc legantur, post hinc truciora seruntur :
Ecclesiæ proceres redigi sub vincla monentur
Omnimodisque adigi pœnis ad sacra jumentur.

CAPUT VII.

De sanctis Marcelliano, et Marco, atque Sebastiano.

His incitatos orbe toto fomites
Comitatur atrox flamma Christi per sata,
Solum vacasse cæde nullum creditur,
Quanto minus Romana belli incendia
Haustum cruoris nesciere mœnia.
Hic comprehensi destinantur vinculis
Gemini parentum clara fratres lumina,
Marcellianus atque Marcus, nobili
Sat stirpe celsa provehentes stemmata.
Eis simulque traditis clientibus
Sebastianus, vir Deo plenissimus,
Sub militari veste quamvis abditus,
Honore clarus, regibus gratissimus,
Juge exhibebat in dies solatium
Consulta firmans vividorum pectorum,
Quo blanda calcent, dura temnant sæculi,
Fluxu labantis quæ fastidant pulveris.
His dum calorem mentis armis roborant
Minasque stabili et flagra corde transeunt,
Capitis subacti læti eunt sententiæ,
Pariter genitrix, conjuges ac liberi,
Eos amore prosequuntur nexili.
Quo fit dierum ut impetrent inducias
Præfecto ab Urbis tredecim Chromatio ;
Reddantur aris ut jungantur legibus,
Pulsantur ergo plurimarum flatibus
Aurarum : eos amica turba concutit.
Quid saxei, quid perseverent ferrei ;
Patrem abdicent, tormenta matri præparent,
Demant sibi ipsis respucendo gaudia,
Spernantque vitam deserantque gloriam
Necemque templis appetant affectibus ?
At se parentes filiorum dulcium

Meminisse pandant, vel citati pulsibus (?)
Mox mater intrat se misellam clamitans
Soluta canos exhibendo lacteos,
Pectus resecta, fert papillas pendulas
C Lacrymis retexens ejulando crepundia,
Pressam nec ullis conferenda se malis
Tribulatione, sponte lethum liberos
Sequi petentes, quos tulissent barbari
Sequeretur audax per catervas hosticas,
Novo applicari pugionem funere,
Gladium neganti vim neci diram inici
Senes parentes liberorum ultroneam
Spectare mortem, filiis superstites.
Hæc dum seruntur, tum senex et debilis
Pater ab sequela servulorum adducitur
Qui pulvere caput sordidando cygneum,
Hujusmodi ægras implet auras vocibus :
« Vale daturus ultro lethum adeuntibus
Accedo gnatis, quæ meo paraveram
D In liberorum præbiturus funera.
Et quæ repente nata, gnati, insania
Amare mortem, proh dolor ! vos addocet,
Quos imbuebat eminens peritia
Et singularis mentis ornabat vigor ?
Vobis quid appetita solum in prosperis
Adversa nulla quam timeri non jubent ?
Venite, patres, inhibere talia,
Contingat unquam ne pati vos talia.
Juvenes, adeste, flete sponte perditos ;
Lacrymis rigata præferant caliginem
Seni perosa destituto lumina,
Ferro feriri ne duces considerem
Ægræ senectæ, flere quos non pertuli

Ferulisque quondam vapulanter horruī. »
 Natos ferentes prosequuntur conjuges
 Obtutibusque grata pignora ingerunt,
 Quorum relinquunt se querentes fastibus
 Jugalem amorem queis putentur perdere,
 Dominos domorum ac filiorum quos probent
 Sic lancinatori ultro tradi gaudeant,
 Spernant parentes atque amicos nesciant,
 Pellant maritas abdicentque liberos
 Has inter auras conjugumque lacrymas
 Ac nesciorum pignorum suspiria
 Animi resolvi militantum cœperant,
 Læso dolorem contrahentes pectore.
 Horum beatus altor huic spectaculo
 Sebastianus militari schemate
 Latens adesse non inane duxerat ;
 Vidensque belli fasce frangi milites,
 Perrumpit agmen concionis lividæ,
 Medium tumultus se ingerens victoriæ,
 Lassosque adortus his petens palæstrides :
 • O milites virtute jam fortissimi
 O prælii cœlestis instructissimi,
 Palmæ vigore mentis altæ proximi,
 Sic nunc coronas frivolis ineptiis
 Juvat perennes nugularum ponere :
 Sed, quæso, discat fortitudo mitium
 Per vos fide potiore cunctis instrui
 Armis rigore quæ parantur ferreo ;
 Victoriæ nolite vestræ insignia
 Per blanda perdere feminarum murmura,
 Hostis subacti colla ne dimittite,
 Calcate bella ne resurgant vivida,
 Neu victa vobis se erigant victricia :
 Licet hujus experti acre fortis prælium
 Repetita scite duriora vulnera,
 Quin gloriosa celsa belli culmina
 Amore longe terreo sustollite,
 Nec parvulorum fletibus deponite ;
 Nam lugubres angore quos attenditis
 Gaudere staret, noscerent quæ noscitis ;
 Nempe æstimant hoc esse solum vincere
 Quod temporali jure mundo vivitur,
 Quo desinente vita nulla splendeat :
 Scirent enim si mortis ac molestiæ
 Securam ei in qua regnat immortalitas,
 Ac sempiterna commorantur gaudia
 Vobiscum ad illam current pertingere ;
 Hac flocci pensa, concupiscerent eam
 In gratulatione quæ jugi manens,
 Omnino habere nescit unquam terminum :
 Lugat (sic) inde vita qualis ista transeat,
 Quam falsa, quam dolosa, quam celerrima
 Malesuada, vafra, circulatorix, perfida,
 Quæ dira pravos invehat per crimina,
 Quo diligentes ducat, et quid præparet
 Æterna procreata mors ut ex ea
 Huic servientes jure sumit perpeti
 Ut exulare protoplastos egerit

A Vitæ perennis destitutos patria.
 Hæc vos, amici, fallit, istos ludere
 Vitam petentes quos manentem sistitis ;
 Hæc vos parentes ad decorem cœlicum
 Gnatos euntes detinere suggerit :
 Hæc conjuges honore blando martyrum
 Lethale mente ferre cogit poculum,
 Assensa vobis queis adessent tempora,
 Jam separari contigisset perpetim,
 Vobis nec illos æterna iuter tormina
 Unquam deinde cederetur visere,
 Incredulorum ubi flamma carpit pectora,
 Edunt dracones labia blasphemantium
 Vorant colubræ, perfidorum viscera,
 Strepit ejulatus, fletus hic et dissonus,
B Plangor gementum quem exigunt incendia
 Pœnæque nullo finiendæ termino,
 Ustus cremandus dum novatur millies.
 Hæc ergo et istos transilisse linquite,
 Vitare et ipsi mente cauta pendite,
 Hosque ad coronas destinatas mittite,
 Nec separantur, absit hic vobis timor :
 Vadunt parare quin domus in æthera
 Manere vobiscum atque læti vivere
 Ubi sempiterna gratulentur gloria :
 Quod si domus hic diliguntur terreæ
 Quam sunt petenda structa domata obryzo
 Præclara gemmis fulgide stellantibus
 Qua non decor marcescit unquam florens,
 Nemus virente se coma nunquam exuit
C Rivis decenter irrigata molleis ;
 Hic nunquam amœnum prata perdunt floscida,
 Grato perennem odore vitam flantia
 Lumen sine umbra, nec diem nox terminat
 Serenitatem nunquam inumbrant nubila,
 Securitatem nulla rumpunt improba
 Dapes celebres nulla sistunt tristia
 Lamenta, luctus, ejulatus, sibilus
 Non audiuntur hic, nec unquam perstrepunt :
 Horrenda, tetra, sordida aut deformia
 Non hic videntur ; pulchritudo, amœnitas,
 Splendor serenus ac nitens, formositas
 Oculos fovent hæc semper intuentium :
 Quod corda vexet nihil resultat auribus
 Ubi angelorum læta psallunt organa :
D Hic fulgur, aut coruscus, aut tonitrua
 Nunquam nitentem verberarunt æthera ;
 Amaritudo nulla gustum conficit ;
 Virgulta gignunt cinnamomum et balsamum
 Quorum saporem grata fert fragrantia ;
 Non ulla stercus esca cogit, nectaris
 Digestionem non agit refectio ;
 Ut cum bono pascuntur aures nuntio
 Nares odore lumen aspectu optimo.
 Quod quisque sumere ambit, hic mox percipit ;
 Frustratur appetitus illic nemini :
 Istic rebellis qui illecebris exstitit,
 Et quidquid hic dimisit affectu Dei,

Multiplicatum consequetur centies. »
 Vitæ creatum, morte juxta consita,
 Hominem timere cujus antra debeat,
 Vitæ futuræ quale regnum quærere
 Cur hic voluptassit domanda corporis,
 Bona respuenda quæ Creator edidit,
 Narrando promens clara doctor lumina,
 Veras opes et vera pandit gaudia :
 Ab his ad illa quo migretur tramite
 Horumque amicis quid paretur postea.
 Quam tetra sint tormenta, quam crudelia,
 Sinant beatos hæc cavere martyres
 Patienter ista ob illa ferre qui sciant ;
 Vertantur in tranquilla gaudia lacrymæ ;
 Jamjam quiescant desinentes plangere
 Regnare quos constabit alto culmine
 Christoque junctos scepra cœli sumere ;
 Quin ad coronas se petendas excitent,
 Hostemque partam inisse foveam noverint.
 Hæc dum beatus miles Agni disserit
 Qui militem ore proferebat sæculi,
 Firmare signis dicta supremo Patri
 Placet, corusco fulgurante cœlitus,
 Illuminando disputatorem suum
 Mox cœlicorum visitatu civium
 Gaudens renidet, veste præclarissima
 Juvenisque fulgens osculum fert pollicens
 Sui perennem gratiam consortii.
 Zoe, Nicostrati uxor, in cujus domu
 Ista et geruntur ore sex clauso silens
 Manebat annis pressa vi ægritudinis :
 Quæ mente sana dum capessit edita,
 Tuens superni tantum honorem luminis,
 Stupore tertis (sic) exprobrans manu innuit
 Quod tam patenti corda non dent famini
 Et advoluta quis valet rogat notis.
 Sebastianus, ut capit silentii
 Causas, « Ego, inquit, verus esse si probo,
 Servus Tonantis, vera si sunt omnia
 A me relata, hæc credidit quæ femina,
 Solutor ejus solvat ora Zachariæ. »
 Exclamat hac sub voce Zoe gratulans
 Gratesque pangens ac medentem prædicans
 Vidisse testans ab supernis angelum
 Missum volumen attulisse cœlicum
 Virumque pansa luminasse pagina,
 His adstupens vir ejus indulgentiam
 Astratus almi flagitat vestigiis,
 Christi clientes quod gravasset nexibus,
 Manusque baccis occupatas eximens.
 Rogare sanctos liberi recederent
 Sese beatum et expiandum prosequens
 Horum recessu si mereretur pati.
 « Quo fiet, aiunt expediti martyres,
 Perfectione vestra tanta si fides
 Cœpit, velitis pro necandis ut mori,
 Qua fronte tanto roborati tempore
 Prodemus haustum passionis propriæ
 Nam larga Christi constat affluentia

A Potiora præbens quam rogatur munera
 Qui tam supremo vos nitentes culmine
 Perfectionis addet eminentia. »
 Hæc atque plura dum profantur inclyti
 Fratres, parentes atque amici perfidæ
 Persuasionis flendo pœnitundinem,
 Parti, jugo cœpere Christi promere :
 Sibi sancta tradi urgere primiscrinus ,
 Sebastianus hunc redactos vinculis
 Jubet gregare, simul capessant mystica,
 Stupere Nicostratus ut reatibus
 Pressi subire sacra possint munia,
 Capit supernæ dignitatis præselem
 Pro liberandis morte peccatoribus
 Mortalium sæ contulisse obtutibus ;

B Id tradidisse credulis mysterium
 Funes resolvi quo valerent criminum.
 Paret reorum obsessor omnes aggregans,
 Quos allocutus miles almus invenit
 Promptos supremi servituti principis.
 Polycarpus exhinc advocatus presbyter
 Gaudet tuendo lucra divini horrei
 Hortansque divis imbuit profatibus
 Casto sacrandos præstruens jejunio.
 Hæc ergo Nicostratus ut fert omnia
 Patrata Commentariensi Claudio.
 Mox ille gnatos, peste varia languidos,
 Quorum fluore venter unum turgidum,
 Frequens leprosum fecit ulcus alterum,
 Adducit, imo se fidem sub pectore

C Tenere fassus, Christus horum gloria
 Quod imminente mortis a periculo
 Restituet illos sanitate reddita.
 Quos dum beatus fonte Polycarpus sacro
 Tingit, residunt nulla morbi stigmata.
 Felix notantur atque Felicis simul [f. Felicissimus],
 Feliciores jam pati parentibus,
 Post inde Tranquillinus æger artubus,
 Marcelliani fratris atque prosator,
 Dum se faletur corde puro credere
 Et post lavacrum si luet, non desinat,
 Litus sacro sospitatur unguine ;
 Liber dolore podagrigo ac chiragrigo,
 Ut absolutus stagna saltu irrumperet,
 Verum invocans, quem mundus ignorat, Deum.

D Post hunc amici diluuntur pignorum :
 Crescentianus, Justus, Urbanus quoque,
 Vitalis, Euthycianus, aucto Aristone ;
 Deinde Nicostratus et Castorius,
 Sequiturque Commentariensis Claudius.
 Zoe dehinc et Symphorosa ac Martia,
 Vernaculorum et turba primiscrinii,
 Cum carcerali de rigore liberis
 Omnes quaterni decies atque septies
 Pio sacra fonte Christi in laudibus.
 Noctes diebus copulantes ambiunt.
 Ferro supernæ consecrari curiæ
 Dilationis expedito tempore,
 Vocante Tranquillinus et Chromatio,

Grates rependens redditis pro liberis,
 Quibus astruit se redditum, ipsos et sibi,
 Adgaudet his præfectus et ferant jubet
 Dis thura, sed Christi audit ut præconia,
 Clamat subactum liberorum insanæ
 Errore captum haud eruisse erroribus.
 At iste quid sit error apprime explicans,
 Quam dogma nostrum errore sit liberrimum
 Ratione lucis orat invictissima.
 Ast qui triumphos destinavi percito
 Signare curru fervido axe volvere,
 Omitto et ista transvolans, et plurima.
 Præfectus illum sessione proxima
 Ut audiendum dimoveri postulans
 Noctuque mittens advocat secretius,
 Aurique magna præferendo pondera
 Petit revelet quis viget medicamina
 Ipse ut salutis his resumat robora.
 « Scito, inquit iste, Dei furorem perpeti
 Christi putantes nundinalem gratiam,
 Fide parari quæ valet, non obryzo ;
 Credas modo illum sanitatis præselem,
 Vitæ datorem, sospitatis præficem,
 Gaudere quibus integra cum gaudio
 Salute mentis gratulans et corporis. »
 Judex ad ista pandat hunc flagitat
 Quo Christianus vi salutis gaudeat.
 « Possim, inquit, ipse Christianus degere
 Ut sanitatis nuntiarit gaudia. »
 Polycarpum at ille dicta et acta digerens
 Ante ora secum proripit Chromatii,
 Medium bonorum cui salutis munere
 Præfectus offert, cœnum ut iste respuit,
 Christum colendum sospitatis fenore
 Modo hac salutem merce dandam prædicans.
 Struit faventem ac imperat jejunium,
 Nec segnis implet quod fiendum præmonet,
 Sebastiano fultus inclyto duce :
 Hoc jure postquam dedicarunt triduum,
 Commilitonem visitare eunt novum ;
 Hunc sustinentem dum salutant actuum
 Fidem vigere jam medullis hauriunt :
 Poscit, parentem ceu piorum crexerant,
 Nodositate se resolvant artuum ;
 Illi dolores sempiternos præferunt
 Crudelitate terminandis impares,
 Eos timendos, præcavendos admonent :
 Charissalutem competendam perpetem.
 Præfectus, ut mos est sacrandis, unicum
 Dat nomen, augens filium Tiburtium.
 Sebastianus sancta sancte tradere
 Doctus salutis corporalis præmonet
 Subire sacra ne petat modo gratia,
 Vitæ perennis corde quin spem colligat
 Mentemque veram, si salutem diligit,
 Ad visionem veritatis excitet ;
 Quis sit creator omnium fide præbet,
 Cultore semper gaudeat qui simplice :
Vulgus deorum vel dearum reprobet

A Frangat figuras quas colebat fictiles ;
 Nec posse fonte sanctitatis ablui
 Secus nisi omnes idolorum nugulas
 Prius abdicarit, strage quorum sanitas
 Redintegrari sauciato debeat.
 Queis annuente et vernulas Chromatio
 Ad hæc jubente, non sinunt doctissimi
 Duces inertem hoc prælio manum dari ;
 Bello supernis imo tuti principes
 Cinguntur armis, vana adorti schemata
 Rotare, divum mox ducenta vel amplius
 Figmenta larvis fabricata conterunt ;
 Queis comminutis gratias Deo ferunt.
 Dilata suadet cura diligentius
 Hunc sciscitari, pressius hunc discuti.
B Quid mente gestet, si qua vel resederint
 Illæsa monstra turbidorum numinum,
 Dubiove corde subnotatum scrupulum
 Adulterina pandit ille machinam
 Vitrei cubilis arte cultam cœlica,
 Portentoso signa dantem ænigmate ;
 A patre plura fabricæ hujus pondera
 Auri litata nil domi esse charius
 Monstrant docentes id salutis æmulum
 Nil esse fidum, aut veritati consonum
 Figmenta vaftris cæca nugis volvere :
 Nil puritatis, nil juvaminis edere,
 Probantque clara luce divi muneris
 Nil veritatis his latere mœchicis.
C Stupet relecta luce vere languidus,
 Deumque solum legis hujus prædicat,
 Qui tam serena luce servos evibrat,
 Favetque demum confragosi numinis
 Subire damna, salutatis arcem duplicis
 Sic appetendam confitens se credere.
 Exponit ergo si quid ornandæ domus
 Signi residit gemmei seu vitrei ;
 Fragilis metalli dum teruntur stemmata,
 Chromatii se præferens obtutibus
 Juvenis corusco splendet ore flammeis,
 Missum asseverans se supernis sedibus
 A rege Christo sospitatem vividam
 Credentis ægris ut refundat artubus,
 Ad hæc vigente sanus omni corpore
 Præfectus audax post medentem currere,
D Cœleste corpus inhibetur tangere ;
 Sebastiani sed tenens vestigia
 Fatetur esse celsa Christi culmina,
 Solum hunc colendum prædicat Tiburtius,
 Paulo ante sanctos destinans fornacibus,
 Sebastianus Christi alendum tegmine
 Spoliare mundo deligit Chromatium.
 Suadetque successore lætus exeat
 Mundi occupatione ; poscit gratia
 Deo vacandi rebus arbitrum urbicis.
 Fidem rogatus, voce pandit libera
 Abominatus corde celsus idola ;
 Scitatus an peccata cuncta deserat
 Causatur hic non proditum sibi antea,

Rerum ante nodos dissipandos asserens,
 Iram merenti ut præstet indulgentiam,
 Omni relaxet debitori credita;
 Grassante si quid abstulit cupidine,
 Juste repensum mox reformet integre.
 Se concubinis, se resolvit vernulis,
 Renuntiare libet ut queat probris.
 Juvenis beatus et decens Tiburtius
 • Renuntiandis si, pater, negotiis
 Queis obligare rite tempus flagitas,
 Ego implicandus, his libidinem nego
 Susceptionis exsequendorum actuum,
 Ut advocatus cœlicorum pragmatum,
 Non terreorum, tradar aulæ cœlitum.
 Sebastiano hunc vinciente amplexibus,
 Polycarpus almīs imbuīt liquoribus;
 Pater morosa nec retricans tempora,
 Mundi abdicatis integre negotiis,
 Hominem veterne se exuens ferruginis,
 Novum induit candore florens lacteo
 Cum quo remissi centum eunt bis septies
 Honore divi candidati gurgitis,
 Quos servitutis expedit vinculis.
 Sic acta flagris sancta Christi Ecclesia
 Crescebat inter persequentum verbera;
 Tritura fortis sic replebat horrea.
 Furoris ignis acriter proruperat,
 Sed læta Christi pullulabant germina.
 Jus abnegatum civibus Christi, fori,
 Fontesque circa, et nundinas statunculi
 Quibus litarent, queis necesse huc egredi
 Per rura et urbes id student, per insulas,
 Omnis negata jam piis civilitas.
 At vix decenter inclytus Chromatius
 Fovebat omne ovile Christi creditum,
 Necessitudo ut corporalis neminem
 Diris piorum cultibus substerneret.
 Sed dum tenebris lumen abdi non valet,
 Respergit arva ductum ab urbe longius
 Nempe ut tenellas Christi oves Chromatius
 Servaret ampla per vireta tutius,
 Campana late, seu medendi gratia
 Possessionis adire censet prædia:
 Ad bella prisca præparantur milites,
 Campum duelli turpe visum linquere,
 Quo per furentis colla se hostis subdere
 Adversa norunt tela cuncta frangere.
 At doctor almus et Petri vicarius
 Pastore cassos ne remittat Gaius,
 Ad irriganda parvulorum pectora
 Polycarpum abire neophytis cum fetibus
 Jubet, coronam partam hiantem sumere
 Legis ferens haud immemor licentiam
 Corrobórandos ire cum Chromatio,
 Cui jungit aptum ceu sodalem filium.
 Ast ipse fortis tiro castra linquere
 Deforme ducens incitatus Spiritu
 Exclamat: « Oro, sancte præsul præsulum,
 Ne me velis dare terga bellis obviis;

A Stat nempe gratum valde jam si millies
 Cædi daretur, pro Deo vero mori,
 Quo finis ignaram inde vitam consequar,
 Congratulans his papalacrymas litat,
 Capit (sic) petitque Christi ei victoriam.
 Fortes residunt ergo castris milites:
 Marcellianus, Marcus atque horum parens
 Sebastianus ipse cum Tiburtio,
 Fratresque Nicostratus et Castorinus,
 Zoeque, Victorinus atque Claudius,
 Cum liberatis fauce mortis liberis,
 His papa sacra dividens moderamina
 Moratur ipsis junctus in palatio,
 Custos fovebat ædium quos Castulus.
B In laude Christi fletibus jejuniis
 Illic diebus et vacabant noctibus,
 Orationum grata Jesu munera
 Devotione deferentes sedula.
 Ægris medelas exhibebant pestium
 Larvas fugando, dando cæcis lumina.
 Hæc dum geruntur inclytus Tiburtius
 Quodam plateam sole quamdam transiens
 Delapsus ab alto repperit juveniculum,
 Quassata cujus ossa discrepantibus
 Cessere frustis, corpus ac summum caput
 Ita comminutis dissipantia artibus
 Solum ut sepulcro cerneretur congruus.
 Huius appropinquans fundit Symbolum
 Precesque jungit ore latas cœlico;
C Mox integratis sic resurgit ossibus,
 Salute lætus ac vicens homunculus,
 Contusionis ceu nihil subiverit.
 Tenent euntem sanitatis prodigum
 Pueri parentes offeruntque servulum
 Recessitatum sive poscat amplius;
 Quos apprehensos paulo turbis segregat
 Summique vires numinis pure indicat,
 Cernensque eorum roborari pectora
 Timore Christi, præsulī offert Gaio.
 Illum ferentem qui levatum gratias
 Baptizat auctis gloria parentibus,
 Primos novella colligens ex arbore
 Fructus fidei, possit ut cognoscere
 Lignum decore præbitorum fructuum,
D Furibundus hostis, lucra tanta crescere
 Dolens fidei, hanc dum laccessit publice,
 Congressione clancula aggreditur quoque,
 Legensque notum criminis satellitem,
 Delegat alnum mentiatur supparem
 Junctusque patri clara vertat pignora,
 Captetve fucis; aucupatus abditis
 Quem dum frequenter arguit Tiburtius.
 Tonsoris arte quod repexos digerat
 Fronti capillos, queis glabellum percolat,
 Quod prandiornm sedulus se luxibus
 Det, seminarum pandat ultro aspectibus,
 Orationi et subtrahat jejuniis;
 Vitet manere Christi in hymnis pervigil.
 His acre tactus, fronte nubem protegit,

Tulisse mente fingit orsa simplici ;
 Dolos sed alto corde fraudis ruminans
 Instaurot arma perfidis, secum æmulum
 Prodens precatu ac mente cœlo deditum.
 Ducuntur agnus et lupo nexu pari,
 Animo remoti, cogitatu dispares.
 Fabianus Urbi præsidebat cognitor
 Pium cruorem diis litare militans,
 Vinctum reatu qui petens præcognitum,
 Professionem ac nomen edicat jubet.
 « Torquatus ille et Christianus prædicor.
 Præfectus inde jussa texit principum.
 Ast hic magistrum dat sibi Tiburtium,
 Eum sequendum et ejus acta proferens.
 « Audisne iudex iste qualia asserat
 Confessor æquus jam diu fallaciter ;
 Se Christianum jactat, inquit, perfidus
 Simulator iste, vis at ipsa nominis
 Rapi gravatur moribus contrariis,
 Ferens moleste vel vocari ab improbis,
 Virtute nomen fulget istud cœlica
 Christus sequaces quo nitere præstitit.
 Vere excoluntur qui sophiæ cultibus
 Et obterendo militant libidines,
 Nec credere Christianum istum fore
 Fibras alentem molliter lenonibus,
 Tonsore lætum gestientem nutibus
 Nisunque gressus fluctuantem turgidi,
 Viris fugacem nexilemque feminis.
 Non hasce pestes Christus unquam colligit
 Nam qualis ante vixit, ecce comprobatur
 Quod acta nostra se secuturum asserit,
 Præsentem te mentibus approbatur. »
 Censor saluti persuadet consulat
 Explere jussa principum nec abnuat.
 « Melius saluti, martyr ait, haud consulo
 Divum refutans vulgus unum quam colam
 Fatearque Christum sæculorum principem. »
 Torquatus ultra conditi silentio
 Celare cæco vim veneni non valens,
 Prorumpit ossa dirus in nefaria :
 « Crudelis, aiens, Christianus non modo
 Hic, quin suadet decipitque plurimos,
 Magicæque fraudis occupatur sedulus ;
 Socios scelestis imbuat cantibus. »
 Confessor inquit : Falsus haud pertransiet.
 Impune testis, quem vides, vir eminens,
 Nunc Christianos improbantem perfide,
 At nil cohesit Christianis amplius
 Ni probra cordis sanctitatis nomine
 Tegens, fidelis crederetur perfidus,
 Dira ut fideles arte sævus luderet.
 Redarguebam sed giganteam gulam,
 Vino et sepultam castitatis regulam :
 Antonianus ut suetus helluo,
 Edebat, esuribat, absorbens, vomens,
 Siti flagrabat et bibebat ebrius ;
 Non Christianos culpat, urget, arguit,
 In nos quietum cognitorem suscitatur ;

A Trucem moranti præbet ense iudici
 Suadetque larvis colla sancta subijci :
 En vota parent, en latebræ pectoris
 Produntur, atri torva sanguinis sitis ;
 Parare dira carpe jussa, carnifex,
 Adhibe catastas, Christianos applica,
 Bene nos capessis, ure, damna, percutite,
 Vis exsulemus sic sophi urbe patria
 Tormenta profers; carcerem, his evadimus
 Ab ore blandi quo Patris sejungimur ;
 Ignes minaris, sævior cupidinis
 Devicta nobis flamma cessit liberis.
 Decerne quod vis ; pura conscientia
 Triste omne temnit, cuncta videntur aspera. »
B Tum censor atra comminatur, suggerens
 Lethique poculum, rore mellis oblitum ;
 At miles altus, anguis ora suppressens,
 Probrosa divum furta prodit proterens,
 Deumque prompta laude Christum prædicat.
 Prunæ jubentur igne coram fervidæ
 Sterni, super quas thura ponat, aut terat
 Plantis eadem, ab involucris liberis.
 Mox ille signo se crucis communiens,
 Pedes reiectus intrat ignem exercitos.
 « Depone mentem, iudici aiens, perfidam,
 Edisce solum hunc imperantem conditis
 Quem confitemur esse cunctorum Deum ;
 Molles rosarum nam videntur flosculi
 Teri vigore gloriosi nominis,
C Viden Creanti qui creata serviant. »
 « Magica a magistro præditos quis nesciat ? »
 Stupidus videndo clamat ista carnifex
 Beatus : « Obmutesce, non felix, ait,
 Meo nec infer hæc nefasta auditui,
 Rabido ore probra ne latrantem perferam »
 His censor ira dicat actus fumea (sic)
 Cadat resectus ense colla vindice.
 Sic urbe Lavicana ductus compita.
 Cervice prompta pugionem suscipit.
 Unoque ab ictu victor æthram competit
 Locoque eadem busta mactus percipit.
 Zoe beata, cujus ora solverat
 Fides negata, longo inorsa tempore.
D Sacrata Petro dum frequentat atria,
 Cœli coronam mente, voce postulans,
 Arctata pagi traditur naumachiae,
 Libens patrono thura Marti incendere,
 Temnens deorum et sacra ridens principum,
 Statim latebris noctis atræ clauditur
 Dies, cibusque, potus atque demitur,
 Sic sole cœno destituta linquitur.
 Pensam capillis arbor inde suscipit
 Funique celsam dirus horror impetit.
 At illa Christum conditorem confitens
 Convexa cœli scandit alta culmine.
 Aiunt quid ultra jam ministri funeris
 Restat gerendum, celsa victrix exiit,
 Superisne sacrent Christiani ut hanc deam
 Linquetur ? an profunda inibit æquora ?

Ad hæc ligato membra saxo vitreis
 Tradunt fluentis, Tibris alveo ingerunt.
 Martyr magistro non ferens bæc oculi
 Sebastiano gesta subito serit.
 Hæc ille sanctus narrat ut sodalibus,
 Vir inquit hujus : « Quid moramur ? feminæ
 En advocantes nos coronas præeunt :
 Fiunt maritæ martyres quod vivimus »
 Accensus ergo apostolorum limina,
 Accepit unde optata conjux, visitat
 Oransque manifesta Pauli ad limina,
 Repetita patrum dum nitent solemnia,
 Dolosque passus, imbre saxorum viam
 Stephani secutus alta scandit culmina.
 Datisque prono flumini almis artibus
 Tiberina funus abluere cærulea.

Itemque Nicostratus, atque Claudius,
 Simulque Victorinus et Castorius,
 Symphoriano rebus aucto, corpora
 Tibridis per oras dum reposcunt martyrum,
 Fieri inter undas promerentur martyres :
 Capti exhibentur nam notato judici,
 Hortatur illos thura ferre qui deis
 Blandisque et aspris per dies agens decem
 Movere nullo prævalet molimine :
 Fractoque nisu pandit ista regibus :
 Tum lancinari tertio tortoribus
 Jussi, atque torti flagra ludum deputant ;
 Humo subacta, destinantur æquori :
 Libet palæstram marmora intra claudere,
 Libet fluentis ferri in æthram limpida
 Mundique fonte consecrantur gurgite,
 Postquam hi recedunt astra pulsati a perfidis,
 Torquatus almi fraude coetus hospitem
 Ducit petendum : comprehensus Castulus
 Ter sciscitatus ter catastæ culmine,
 Fortis repertus dum Deo fert gloriam,
 Fovæ barathro mersus alto glareæ,
 Sub fasce tantum clausus imo corpore,
 At mente liber, celsa scandit sidera.
 Marcellianus, Marcus hincque ab impiis
 Tenti, foratis alligantur stipiti
 Plantis, secuti Conditorem stigmatem.
 Tormenta fratres ferre Christi consona
 Letantur hymnis diva dantes organa,
 Jam territantes voce suda territant.
 Et gratulantes gloriantur optimo
 Dilectionis stare fixi robore,
 Optantque abire hoc præditi fulcimine.
 Vota audiuntur, perseverant laudibus.
 Sic nox diei hæc in palæstra jungitur,
 Crucisque Christi ut expleantur munia
 Latus hinc utrique perforatur lancea,
 Sic et sequuntur regna Christum in aurea.

Regi talentis his lucrorum redditis
 Sebastianus, expeditus insequi,
 Fertur regenti sceptrum diis contrarius :

(185) An sacerdotes Jovis Viminii ?

A Vocatus astat in deorum injuriam
 Latuisse contra principum tulamina
 Culpatur ; ille principum pro gloria
 Vera precatum se fatetur sedulo
 Jesum benignum, saxeas non formulas,
 Quos postulare mentis esset perditæ.
 His sævioris imperator turbinis
 Afflatus ira : « Miles, inquit, prorue,
 Proceres et alma despuenti numina
 Ne dent citatum fervidi ense exitum,
 Denso cohortis impetatur agmine,
 Crebra suatur spiculorum cuspede,
 Cingat corona fronte nexum in stipite
 Signumque telis præstet irruentibus. »
 It obsecundans turbidi agmen militis,
 B Parant patente jussa campo, farciunt
 Ferro pharetras, ambitumque digerunt ;
 Lunantur arcus, exeruntur spicula :
 Eunt in unum hinc inde tot arundines,
 Certant quis aptiora figat vulnera ;
 Cute ille summa tela cuncta suscipit,
 Vis nulla sedem mentis ingredi valet :
 Solus petitus tot pharetrarum agmine
 Viris tot astat arx inexpugnabilis,
 Christi lorica quem tegebat muniens :
 Silvescit hirtus tuta setis ut fera
 Quem judicantes post necis tot ostia
 Lanii tenore posse nullo vivere,
 Linqunt, nec actum mortis antris ambiunt
 Cui tot videntur funeris vestigia.
 C Noctu relicta martyris Zetarii,
 Curare funus lancinati gestiens,
 Vivum reducit quem petebat mortuum
 Ædes in altis ductus hostis roborata
 Paucos resumit sospitatis in dies,
 Fugamque inire suggerentes in fide
 Magis triumpho roborata roborat ;
 Ipsisque pandens regibus sese intimat,
 Surreptiones falsitatis arguens
 Hostesque verbis veritatis increpans.
 Mirantur illi quem necarant vivere ;
 Ad supprimendam reddit iste insaniam
 Se restitutum qua beatos atterunt,
 Offendit ergo Vimosos (185) admonens.
 D Jubetur hinc eousque cædi fustibus
 Dum concitatus astra scandit spiritus.
 Hanc Christianis invidentes gloriam
 Sævi cloacæ membra dedunt sordidæ ;
 Squalore mergi sed vetat Divinitas
 Tot consecratum corpus olim præliis.
 Lucina castis hic vacabat actibus
 Matræ, sancti plena luce Spiritus,
 Hanc allocutus per soporem cœlitus
 Martyr. « Require nostra mandat abdita
 Circi cloaca quæ levabis pignora,
 Suspensa gumpho (186), sordibus nec addita.
 Hæc tu reperta apostolorum regia

(186) Clavo,

Locabis alma ad principum vestigia. »
Exsurgit illa læta, somnum dissicit.

A Parensque junctis nocte eadem vernulis
Jusso recondit nacta honore munera.

INCIPIIT LIBER SEPTIMUS.

CAPUT PRIMUM.

De sancto Gabinio et Susanna.

Frater erat Gaii Gabinius, ille Suzannam
Nutribat sobolem, supero quam ornauerat auro,
Fama aures hujusce terens Diocletiani
Nuntiat egregiam forma sensuque puellam,
Ille parans sagam genito vincire maritam,
Dirigit illustrem quemdam, horum carne propin-
[quum,
Qui catus ista serat tædarumque omnia firmet.
Hinc patrem ille petit ; pater at patruusque Su-
[zannam
Inveniunt firma penitus radice vigere,
Semina quæ dederant nullo agmine flabra timere.
Claudius imperii summos proponit honores,
Eximiam regis prolem, patris alta sequentem,
Et ditione pari sublimia sceptrâ regentem,
Præcipuum juvenem splendore ac robore celsum :
Illa fidem servans cœlestibus, ima refutat
Fœdera, divino humanum postponit honorem,
Sidereo fastu terrestria culmina sordent,
Perpetuis regnis mortalia regmina vident.
Diversa alterno dum famine vota seruntur,
Qui capere advenit, capitur, laqueansque tenetur ;
Instruitur patribus, scelerati pœnitent actus,
Fluctibus abluatur divis, supero amne novatur ;
Tingitur atque domus geminæ duo lumina prolis,
Quæcivas et Alexander, Prepedigna jugalis.
Integer esse Dei cultor dum Claudius ambit
Atque sequi Christum ad cœlestia sceptrâ vocantem,
Cuncta facultatum vendens largitur egenis,
Singula quæque valet victorum ergastula lustrans
Sanctorum sese pedibus prosternit, et horum
Tegmine vel victu satagit relevare catenas,
Ipse precum poscens per eos pietate levare.
Pluribus Augustus hunc exspectare diebus
Fert, firmare putans solidissima fœdera jussi.
At neque consumptam reparat dum Cinthia formam,
Ad celsas ædes vel festa theatra reversum,
Quærit utrum longe discesserit, an remeanti
Quidlibet obstiterit ; credit languore moratum,
Hujus erat secum frater comes ordine rerum :
Maximus hunc illi solatum invisere mittit.
Ægroti qui strata levet, qui fervida sedet.
Turbida componat, fastidia cruda repellat
Insper inquirat dotes et pacta puellæ,
Quid gestum referat, poscat quæ dona rependat.
Maximus accedens precibus cum plebe vacantem
Reperit Ecclesiæ fratrem, stupidusque renutat
Quid sibi res pangat ; mirantem Claudius almos
Proripit ad Patres, recti qui pervia callis
Dum retegunt, famulant (?) agitantque ad lumina
[mentem.

Credit hic acceptis vivisque infunditur undis,
Culminis eximii contingere nititur arcem,
Addicitque foro census ac libat egenis ;
Utitur hac in re fido Trasone sodali :
Is, velante toga, Christi texto igne calebat,
Chrismate quem Gaius dudum sacrasse notatur
Noctibus ille adiens vicos, ergastula lustrans,
B Indignis alimento Dei sub honore ferebat,
Gesta recondebat, titulis monumenta colebat.
Ast ubi sollicito reserantur facta tyranno,
Qui sævis subigat mittit cruciatibus almos
Julius, exsilio fratres qui missus ad ista
Deportat gemino et Prepedignam pignore fultam.
Cœlum vinci impossibiles holocausta per ignem
Hi subeunt pariter, rutilo fulgore nitentes ;
Ostia reliquias quorum capit æquore lectas.
Obsessus cum prole nigris Gabinius antris,
Longum ubi continuas teritur limando catenas,
Emicat e vinculis penetrans cœlestia liber.
Æstuat imperii furor ægrescitque decoros
Ire pios, mandatque suæ perducier aulæ
C Dotale invictam sociamque venire jugali,
Quam stolidus famulam ignorans pietate superni
Regis, ea reputat flecti ad sua jussa Suzannam.
Accipit at postquam votis et cantibus illas
Exæquare simul noctes, ita condere soles
Christi laude, jubet soboli revocata paternis
Ædibus, ut presso subigatur virgo pudore.
Adgaudens juvenis spem præripit atque reductam,
Nocte abdente nigræ terras velamine pallæ.
Appetit, ingressusque domum splendore corusco
Hanc radiare videt, superoque nitore micantem.
Obstupet horrifico tremefactus lumine, pallet
Marcidus, exanimis, repetitque palatia cassus.
Anguis id Atracio gestum dans perfidus ore,
Mittit eum Numicis (?) cogat qui subdier aris.
D Jussus in ista Macedonius dum flectere tentat,
Robore subnixam divo non cædere parcat,
Fustibus ignavis quatiens pia viscera flagris.
Gloria virgineo regisonat ore superno,
Continuansque Dei laudes invicta feritur ;
Ense triumphalem subiens attollere palmam
Eque domu patris ætheream transcendit in aulam,
Intrat et æterni thalamos dignissima regis.
Membra Serena legens tenebris dat, aromate multo
Condit, et involvit nitidis promptissima velis
Atque pium manibus satagens componere funus,
Patris Alexandri secus ossa beata recondit.
Nec patitur sanctum tellure latere cruorem,
Carbaseo rimas scrutans quin sumit honore
Candenique levans tegit inclyta dona metallo.

Quæ secreta colens intraque palatia servans
Occulta Domino sese libabat in ara,
Hujus dum meritis evecta levatur in astra
Sanguine martyrii Gaio cœlestia nacto,
Inque poli regno merita renitente corona,
Marcellinus ei sedis succedit honore
Ac sequitur lactis, sub eodem colla tyranno
Desectus, cœlum et pretio cervicis adeptus,

A Cumque Antoninus, tum Claudius atque Cyrinus
Membra ubi nuda jacent triginta et quinque diebus
Post a Marcello cum laude leguntur et hymnis
Sæva per immodicas tribulatio canduit orbis
Hæc partes, uno tantum sub mense dierum,
Ut septem atque decem tunc millia cæsa feruntur.
Tempore nec parvo cœlum actis undique sanctis,
Præsule præcipuo sedes Romana vacarit.

CAPUT II.

De sanctis Primo et Felicia.

Tunc Primus et Felicianus, auream
Evecti ad urbem, cæde cœlum competunt.
Qui glorioso dum renident culmine
Christique cultu gratulantur sedulo,
Calumniantur a profanis Romulæ
Cives quod urbis lege Christi viverent.
Quæruntur, exhibentur ambo regibus
Trudique dantur, ferro onusti, in carcere;
Qua sublevati cœlico solatio
Gaudent superni regis uti nuntio:
Item reducti principum conspectibus
Fano applicari deputantur Herculis,
Cui liba ferre forte si contemnerent
Immane tortos flagra dira subderent.
Tormenta victa nuntiant dum milites
Legant furentes hos Promoto principes
Cruda necandos quæstione præsi.
Item tenebris mancipantur carceris
Itemque cœli roborantur nuntiis.
Plures teruntur ubi dies, præses jubet
Foro ad tribunal exhiberi præsidens;
Responsa forti proferentes pectore
Quos separari fraude censet subdola,
Fraterna credens quos tuentur robora,
Vel segregata supprimant certamina.
Felicianum hinc cædier mandans, foro
Spectante, plumbi proterentis verbere,
Aut, deligat, proponit ut lætos dies
Aut cogitandis macerari machinis.
At ille: « Cui servire legi, serviam:
Iere jam octoginta cursus temporum
Mihi terque deni ut veritatem comperi,
Queis nil retractans sæculi de nugulis
Servire summo Conditore prætuli. »
Sic gloriantem præses ardens vincere,

Stanti renecti destinavit stipiti
Sudibusque palmas perforavit ac pedes;
B Diuque tortum, nec cibus per tres dies
Potuve fovit: alta Christi sed manus
Alit levando protegentis; qui Dei
Dum laude gaudet permanere immobilis
Item flagellis imperatur affici;
Nec sic subactus, lætus antris truditur,
Sanctusque Primus lancinandus sistitur
Qui valde sævis maceratus fustibus,
Victor catasta sublevatur editus,
Circum flagrantes accipitque lampades;
Invictus alto dum renidet prælio
Humi refusus applicatur lectulo,
Plumbumque in ora bulliens dum funditur
Felicianus dira visere additur.
Angustiatur præses ambos intuens
C In laude Christi gloriari immobiles,
Gemensque victus, amphitheatro jube
Dari furore bestiali, ut expleat
Quod non flagellis, igne, ferro prævalet.
Missi leones ad pedes horum ruunt
Agnique facti torva corda nesciunt,
Aguntur ursi, et hi piorum gloria
Immanitatem mente mutant sobria.
Isthæc corona contuens spectantium
Mirisque tacti corda decertantium
Dextras fidei ad mille quingentos ferunt.
Angore septus præses undique horrido
Mucrone cædi gratulantes præcipit;
Regni coronas sic triumphantes petunt,
Sic regna cœli gloriosi subeunt,
D Pioque Numentanus agger cespite
A Christianis rapta condit pignora.

CAPUT III.

De sancto Pancrati.

Pancratius puer hac reges sub strage triumphat
Æternamque parat capitis mercede coronam.
Membra pio rapiens studio Octavilla venustat,
Haud procul Urbe tegens, virtus ubi digna petentes
Damnat inimicos verique adversa ferentes.
Traditur huc si quis veniat perjuriam tractans
Edere, vel diro rapitur spiramine captus
Vel delapsus humo vitales deserit auras.

Hinc multi hunc adeunt discrimina certa rogantes,
Quem patruus fovit Dionysius, atque dicari
Fonte dedit vitæ, Christique accendit amore,
Robore firmavit fuso fulgere cruore,
Sicque diem claudens pietatis pace quievit.
Tunc virgo illustris veram est lucrata salutem
Corporis attritu capiens hoc turbine palmam.
Sacra Deo Soteris (?) et mente et corpore felix.

CAPUT IV.

De sanctis Claudio, Nicostrato et sociis.

Claudius atque Nicostratus cum Symphoriano
 Castorioque renidebant, excidere docti
 Marmora, priscorum facies effingere ad unguem.
 Scepstrigero hinc chari formant ad jussa metalla,
 Cunctaque pro votis quæcunque incepta sequuntur
 Dum signo munire crucis molimina curant.
 Simplicius quidam, dispar mente, arte sodalis,
 Dum comitum nequit ingenio conferre laborem,
 Sollicitusque manens quærit vel quis Deus horum
 Nomine sub cuius tam compta edantur et apta,
 Symphorianus ei hoc studio secreta roganti:
 « Credere si valeas, inquit, pandemus ut artem
 Invenias, capiasque jugem sine limite vitam. »
 Moxque fide ostensa solidant, sanctoque Cyrillo
 Sacrandum assignant, diva quem diluit unda
 Informatque sacris, et mystica dona revelat
 Nec longum a sophicis delati munia Christi
 Decertare, nec indictos excudere divos
 Velle, jubentur uti doctæ moderamine linguæ

A Lampadio disquirantur censente tribuno.
 Quos ille aggrediens Hyperiona suadet adorent
 Consilium delatorum quo vertere possint
 Illi constanter. • Manuum nunquam edita¹, no-
 [strum
 Oramus Dominum cœli, sed qui imperat orbi
 Filius ipse Dei, qui condidit omnia, vivi. •
 Pluribus hinc orsis, varia quoque fraude petitos
 Dum perstant validi custodia publicasumit;
 Atque fide Christi verti non posse probati,
 Tegmine nudantur flagrisque secantur acutis.
 Lampadius dum dilaniat torvo impete sanctos
 Dæmone correptus, tetro demittitur Orco,
 Auditus quibus Augustus furiaque repletus
 Mandat uti plumbo loculi ducantur et illic
 B Claudantur vivi, fluviique tegantur in undis,
 Post mensem bis sexque dies inventa fidelis
 Nicodemus quidam levat undis, alma domique
 Pignora cum oculis pretiosa talenta recondit.

CAPUT V.

De sancto Severo ac Severiano.

Severus ac Severianus postmodum
 Simulque Victorinus, atque horum comes
 Carpophorus, acti ad sacra, nullo subjacent
 Litare suasu, nec minis, nec fraudibus
 Queunt moveri colla dent ut impiis.
 Hæc turbulento dum citantur principi,
 Jubet applicentur ante sacra Asclepii,

Quæ ni precentur, cæde plumbea cadent,
 Mactata mandans in platea corpora
 Canibus relinqui vel feris volucris.
 Quæ sole quinto exposita postquam sic jacent
 Levant pii collecta Christi vernulæ.
 Præmissa juxta collocantes funera
 Ubi et coronis gloriantur quatuor.

CAPUT VI.

De sancto Genesisio.

Mimorum princeps lepidæque Genesisius artis
 Vertitur et quatitur tritura hac, atque probatur,
 Inventusque probus dignusque, poli horrea scandit.
 Hic torvos nugis animos lenire suetus
 Principis, atque feros ludo componere sensus;
 Deditus et placitos grassatori edere gestus,
 Festivum simulare dolum, in derisa referre
 Crudeli infensos captori ludicra ritus.
 Ergo die quodam tentans ludenda parare
 Perverso spectatori mysteria Christi
 Nugator, medio proponit acrama theatro
 Ut cubet ægrotus poscatque salute lavacrum.
 • Heia, inquit, nostri, gravis en, levis, expeto, red-
 [dar,
 Collegæ? — Fabrine sumus, te aut runcina nostra
 Esse levem faciet? » Populi ridere corona
 Vesani: ille subit: « Christi volo cultor obire
 — Quare, aiunt? — Summa, ille, die quo transfuga
 [sumar. »
 Ecclesiæ accitus venit exorcista, sacerdos,
 Qui lecto secus assidunt quasi lusibus ægri.
 Ecce repente Deo fraude inspiratur abacta;
 Dumque rogant quid eos vocitaverit, omnia ponens
 Prisci furta doli, puro jam corde fatetur

C Se charisma Dei totis ambire medullis,
 Quo renovatus aquis, pravis rapiatur ab actis.
 Utque sacramenti complentes mystica Christi
 Vestibus hunc decorant albis, mox milite raptus
 Sistitur ut ludo specie scitetur inani.
 Ille datus coram subit edita sicque profatus
 Inchoat: « Audi, Auguste, jocis exercitus astans
 Audiat et populi sapientes urbis opimæ
 Advertant: ego Christicolæ vel nomen abhorrens
 Christi insultabam famulis ipsosque parentes
 Nominis exsecrans titulo tam risibus apta,
 Rebar ut in nostrum mysteria vertere ludam
 Niterer excito turpare arcana cachino;
 Ast ut aquas tetigi fideique profata rependi,
 D Coelitus emissam video mihi verticis alta
 Protexisse manum, cœli me ambisse colonos
 Lumine fulgentes, supero libroque citantes
 Quæ gessi a puero mala, delentesque lavacro
 Scripturam hanc ipso tinctus quo candidus asto.
 Et nive candidiore dein splendore corusco.
 Inclyte nunc igitur princeps, populique sequaces
 Omnes qui mecum hæc mysteria gesta probatis,
 Esse Deum verum Dominum quoque credite Chri-
 [stum.

Hunc lumen radiare pium, veram hanc pietatem
 Sumptuos veniam, si pœnitel esse, per ipsum. »
 Induperator ad hæc ira repletus amara
 Fustibus hunc, dire et vehementi verbere tortum,
 Præfecto addicit Plutiano cogere sacris
 Tormento, cujus lacerans secat ungula pensum;
 Lampadibus tostus fidei in præconia durat,
 « Præter eum, dicens, quem vidi, quem colo, non est

A Rex pro quo occidar si millies ipse manebo :
 Qui cœpi Christum, rapiet mihi nullus ab ore :
 Nunquam a corde meo Christum tormenta repel-
 [lent
 Pœnitel at nimium horroris quo cœlica risi,
 Serius et Regem quod tiro superbus adivi. »
 His perstans claraque Dei sub laude resultans
 Martyrii tandem æternam capit ense coronam.

CAPUT VII.

De sancta Lucia.

Nobilis hujus anus stragis Lucia rigore
 Cœli celsa petit viduam quam pluribus annis
 Dextra Dei sanctam supero servavit honore.
 Filius hanc famulis Dominus ceu præcinit olim ;
 Adversa defert Christi diis vivere lege.
 Quam jubet adduci ductam aggrediturque tyrannus
 Quod cruce confixum colat insultetque sacellis :
 Vivere si libeat, divis dare thura propinquet,
 Quo sibi propitii per sacra litamina pareant
 « Propitii, illa, sibi neque, nec cultoribus ipsis,
 Nam mihi propitius Dominus meus esse suevit,
 Nec linquet pœnas pro cujus amore parata
 Quaslibet intuleris, sum ferre, et vincula et ignes. »
 Feminæ capiens robur vincique pavescens
 Carceris hanc coluber mandat vafer abdier antris.
 Hic hominum desolatam fulcimine cuncto
 Rex suus haud abicit, cœli dignatur honore
 Tollere et æthereo solans relevare nitore.
 Volvit atrox furias leo temnentemque rapinam
 Carpere bacchatur coramque reducta beata
 Femina subigitur rigidis ad verbera lignis ;
 Dumque diu teritur, subitus tremor incutit ædem
 Delubrumque Jovis lapsu dissolvit opimo,
 Parietibus lapidi ut lapis haud hædere valeret.
 Sævior at dirum gravius coquit ira lanistam,
 Afferrique jubens amplum vasti æris ahenum,
 Repleri plumbo, pice mandat, et omnia circum
 Robore succindi latera hinc atque inde gregato
 Immergique truces victricem Hammonis in igne
 Qua dum læta tropæa tribus canit illa diebus,
 Visere crudelis tota an subsederit hostis
 In cineres legat, recipit quia salva resultet,
 Nec feritate vacat percussus culmine tantæ
 Virtutis lanis, furias neque ponere motus,
 Præcipit insanus ferro plumboque per urbis
 Ductetur mulier victrix onerata plateas.
 Illa ornata means gravibus per compita baccis,
 Accedit foribus civis cui Geminianus
 Cognomen, pollens opibus qui thure penates

Innumeros suffire solens stolido igne colebat,
 Utque domum pertransit ovis mactanda tonantis
 En subito cœlis visa est allapsa columba
 Et super effigians ter stigmata Geminiani
 B Clara crucis caput annisu moderante resedit.
 Is quoque suspiciens cœli alta patescere cernit
 Propriensque fugam, celeri petit impete campum
 Qua mulier virtute animi tormenta fatigans,
 Prævalidum duro tractat luctamine bellum,
 Certantisque petens pronò vestigia cursu
 Cernere quod cessum pangit sacra munera poscens
 Quo duce sydereo Protasius iresacerdos
 Præcipitur divoque avidum purgare lavacro
 Jussa gerit, puroque virum sacrat a nive pium,
 Tertia ab inde dies victricia bella reformat
 Cum rege Æneadum læta tirone recenti,
 Tormentis quos ille novis pœnisque repertis
 Impetit, hisque furens cassis addicit atroci
 Quem truciore via retur sævire lanistæ,
 Suppleat ut si quid torturæ desit in hostes.
 Ille quid ingestis valeat superaddere volvens,
 C Victorum rigido cervices roboret undit
 Moxque solo incusso procerum terit ædis adacta ;
 Victores contra capit hinc apofrasius arma ;
 Quinque sub hoc palmas et septuaginta capessunt
 Qui juga subierant Christi virtutibus acti,
 Quas Deus in famulis miro patrabat honore.
 Funera post quorum, judex abjectus in undas
 Præcipitatur, equum duce concutiente sinistro
 Alto a ponte petens imam demersus abyssum ;
 Corpore Tænareo cum mente voratus hiatu :
 Nam miseræ exuviæ nullo post littore visæ.
 Post contra athletas portenta tropæa nitentes
 Insurgat Stygiis Megalesius anguibas actus
 Invictosque probans nullo superarier astu
 Aggreditur gladio mittens trans sydera ferro.
 D Inclyta membra rapit mulier cui Maxima nomen
 Utque triumphantes decet abdit honore venusto.

CAPUT VIII.

De sanctis Marcellino et Petro.

Hoc Marcellinus sub agone Petrusque triumphant
 Quorum multimodam Petrus exorcista palæstram
 Luctatus gravidas clausus limabat ahenas.
 Carceris obsessor gnatam obsidione dolebat
 Dæmonis astrictam, Dominum quem credere Petrus

Hortatur Christum summi genitum esse tonantis,
 Quo sobolis pacta valeat gaudere salute.
 « Miror consilium, prudens Artemius inquit,
 Te Deus eruere haud potis est tuus, et colis ipsum
 Ipsius ut plagas et vincula nomine portes

Qui salvare meam poterit si faveroprolem ?
 Atqui (ait ille) Deus valet hinc meus omnibus atque
 Pœnis eripere, at præstat certare duellum
 Fortiter, æternum ut valeam captare triumphum.
 Credere si me vis, custos, geminabo catenas,
 Te quoque in ima tenebrarum sub vincula solum
 Detrudens cavæ claustra omnia tuta relinquam,
 Omnibus et credam, si te Deus eruet istis »
 Dat Petrus assensum se ejus testatur ad ædes
 Venturum, non ad libidum tentaminis (inquit)
 Id fiet humani, quin ad deitatis lesu
 Lumina demersis hominum pandenda tenebris.
 Ille, caput quatens : nimiis delirat hic actus
 Tormentis (infit) ; properat, narratque jugali.
 En subito noctis, solem claudentibus umbris,
 Petrus adest, veneranda crucis signacula gestans ;
 Illi ejus strati pedibus clamare supernum
 Esse unumque Deum, Dominum sine figmine Chri-
 [stum.

Filia mox plenam sumit Paulina salutem,
 Et Christum, quos illa domus retinebat, adorant :
 Dæmone se Domini profitente vigore subactum.
 Vulgatur circumpositis, curritque virorum
 Tercentus major cuneus, sexusque secundi
 Amplior irrumpit numerus, spectacula clara
 Visuri dantesque Dei præconia summi.
 Tum Petrus Marcellinum cupientibus illis
 Sacra subire vocat, cunctos qui, presbyter almus,
 Abluit ablutosque pio connectit ovili
 Sacratosque reos jungit custode solutos,
 Nexibus exemptos, vitiis quos expedit atris.
 Comperiens censor mandat sibi sistier ambos,
 Presbyterum atque exorcistam, fatusque sacerdos
 Vera, ubi prosequitur, dictante furore jubetur
 Carnificum sævistundi per viscera pugnīs.
 Deficiunt lanii, sacer insuperabilis astat.
 Sejunctum inde Petro densata cuspide vitri
 Trux nudum jubet insterni cæcisque latebris
 Luminis auxilium auferri victumque negari
 Ingemit abjungi Petrus sævoque tyranno :
 « Cum vocitent subjecti (inquit) te forte serenum
 « Nubilus es per cuncta tuis tenebrosus et actis. »
 Sic quoque constringi ipse datur, sic nexibus indi
 Arctarique pedes ligni pressantis hiatu.
 Astrigera desolato cœlestis alumnus
 Presbytero summi legatur ab arce tonantis,
 Erigit hunc plagis, proprio circumdat amictu,
 Proripit in cippo ac ferro qua Petrus agebat ;

A Hunc simul expediens ambos perducit in ædes
 Quo nuper læti votis et laude vacabant
 Consiliis munire novos cœlestibus agnos.
 Præcipiens post hac censori accedere duro.
 Albescente polo noctis dum tetra recedunt,
 Dispositis luctatores repetuntur ab antris.
 Queis minime inventis, Artensius ipse jubetur
 Arctari, atque deis sacra ferrelitamina cogi,
 Stans sub honore Dei cum prole ac conjuge fortis
 Rudere mandatur junctis affectibus abdi,
 Cæditur ipse quidem gladio per limina cryptæ
 Filia cum matre abjectæ saxisque notatæ
 Mortem evadentes capiunt sine limite vitam,
 Ductores esse γλάνιis ante ora ferentes
 Terrorem incutiunt, comitati plebe frequenti
 B Carnifices ipsi retinentur et intercepti
 Stant, sacra dum celebrans consummat rite sacer-
 [dos.

At confessores sibi jam differre coronam
 Horrentes partam, populum secedere mandant,
 Se vinculis ultro, gladiis se sponte ferentes.
 Ergo canes rabidi nulla dulcedine moti
 Præmissos ubi dilacerant, acuuntque furorem
 Non ponunt proceres, æterna trophæa petentes
 Nexibus invadunt, nodisque ad robora jungunt,
 Quodque ferant lethum properant rogitare magi-
 [strum.

Is monet abduci in sylvam quæ *Ninra* vocata
 Candida facta piis nemora, atque sub abdita cædi.
 Obscurum ducti in saltum lucosque sub altos
 C Avulsis spatium cædis sibi sentibus aptant,
 Inque vicem suplices, pacis sibi ut oscula libant,
 Vota genu dantes posito sed corde levato,
 Lethiferum prompta gladium cervice receptant.
 Virginæ gemmis animæ visuntur ej auro
 Præcultæ specie superæ cultoribus aulæ
 Celsa subire poli, cœlum penetrare per auras,
 Carnifici hæc concessa truci spectare feruntur,
 Qui dum visa refert, torvis dum pœnitent actis,
 Jam senior vitæ meruit sacra dona per undas.
 Digno danda solo retegunt sua membra beati,
 Quæ Firmina levat pariterque Lucilla, venustæ
 Sanguine matronæ, mentis mage lumine claræ,
 Admonitæque, specu positus Tiburtius almis
 Qua floret meritis sacrata in septa recondunt.
 D Damasus hæc quondam quæ percussore ferente
 Compererat stricto licet edita carmine vulgat.

CAPUT XI.

De duobus sanctis Felicibus.

Presbyteri divina duo per sacra nitebant,
 Nomine Felices, felices actibus ambo,
 Fratres lege Dei, germano sanguine fratres.
 Corruptus senior procerum dictante furore
 Judicis invehitur secreta ad numina Dracchi
 Æreus urgebat Pelusia sacra Serapis
 Hebræos olim duce qui Tricante subegit,

Cujus, ut insuffat patribus supplicata vetustis
 Ora, velut vento folium, vasta æra labascunt.
 Hinc alias victor simili deductus ad aras
 Insultat Maja genito virtute reliso,
 Nec dea venatrix arcuque et arundine terrenis
 Oris flabra pii restare ad tenuia fortis.
 Judicis ad sedem post clara trophæa reductus,

Tormento erigitur, quo carmine tanta rogatur
 Tam dira acta dedit, divos qua fraude refregit
 « Non malefacta, inquit, sunt, at bene facta tonantis
 Non hæc fraude vigent quin laude Dei omnipotentis. »
 Censor item legat vertenda ad fana beatum :
 At ne forte solo solito sacra arida cogat,
 Quæ viridi viget assistens radice sacello,
 Arboris orandas frondes et robora mandat.
 Ille preces effusa censet radicitus arbos
 Corruat evertens longo sacra tempore tecta,
 Amplius hic vanis ne decipiantur inanes,
 Ima petens robur paret, præcepta facessit,
 Obvia fana terit quatiens vastatque premitque,
 Atque minutatim spargens protrita revellit,
 Cognitor hæc sumens jubet hunc ultore subiri
 Ense, ferisque dari, communia jura negari.
 Tramite decreto metam scandebat agonis
 Lætus et accelerans parta gaudere corona
 At magis ut niteat socium Deus applicat auctum

A Qui dum scita capit cædisque edicta litandæ
 Obvius addicit promptum se ad regna tenenti
 Offert exitio currens apprehendere palmam :
 —Atque ego, proclamat, legi summittar eidem
 Qua nitet hic senior, Dominumque ipsum colo Chri-
 [stum, »
 His rapitur dictis et sancta per oscula junctus
 Felicis parili meritis sub strage jugatur,
 Et simul exsectus cælorum ad gaudia surgit ;
 Hujus post nomen quia nescivere minoris
 Ob decus infusæ vocitant virtutis Adauctum.
 Aggressi tacita justis sub nocte laborem
 Qua vastum convulsa sinum patefecerat arbos
 Corpora humant conduntque pii tellure triumphii ;
 Tabescens livore nigro manus improba tentat
 B Vellere deposita insigni de rure talenta,
 Quique ruunt operi furiis raptantur Averni
 Tempore qua pacis fabricata educitur aula
 Martyrum et illustri præculta tropæa nitela.

CAPUT X.

De sancto Chrysogono et Anastasia.

Chrysogonum in vinclis Anastasia fovebat
 Pluribus hæc etiam solatia plura ferebat ;
 Nam vir hic asservans annos ergastula binos
 Plurima perpetitur, Christi sub nomine, victor.
 Insuper et Rufum custodem acquirit et ejus
 Quæque reperta clientela est servare penates,
 Cum qua vincit ovans Dominus certamine mactus.
 Anastasiam conjux, ne invisere possit
 Carceribus positos quos Christi ut membra colebat,
 Obscuris solam injiciens penetrantibus abdit.
 Præclara hæc ortu celebri, præclarior actu,
 Sævo addicta viro, votis at dedita Christo,
 Hæret mente piis, cæcis obsessa latebris.
 Chrysogono sed anu gerula pia grammata legans,
 Signat uti parvam sacrari præstitit undis
 Mater eam, diva quæ religione nitebat
 Cujus post requiem infidi juga dira mariti
 Sumpserit, at nexus morbum mentita refutet,
 Nocte die Domini amplexans vestigia Jesu ;
 Vir cum sacrilegis ejus patrimonia vastans,
 Se tenebris mersam penetrantibus egerit atris
 His quoque corpoream jamjam dimittere vitam
 Autumet, ob Christum gaudens quam ponere malit ;
 Tristetur sed opes, cælo quas vovit ad assem
 Virtuti, invisis scelerum famulentur amicis.
 « Quare, serve Dei, supplex te deprecor, inquit,
 Ores instanter Dominum vel corda jugalis
 Subjuget ipse sibi, vel si videt igne vorandum,
 Ferre locum jubeat, satius quod credo negare.
 Quam Dominum fontemque manere fatentibus illum,
 Testis Christus adest quod, jam si libera degam,
 Sanctorum hærebo pedibus curamque piorum
 Mente velut cæpi vigili exercere laborem. »
 Rescribit precibus fuis confessor ad ista :
 « Turbinibustibi nutanti mundique procellis
 Adveniet propere gradiens super æquora Christus ;

Et fera belligeri fauce incita flabra draconis
 Uno præcepti reprimet sermone relisa.
 Ergo, maris velut in medio, patienter adorans
 Expecta Dominum cum sancto mente propheta,
 Proclamans : quid me turbans anima ægra fatigas ?
 Fide tuo in Domino, nempe ipsum pressa fatebor :
 Ipse mei præclara salus, et gloria vultus.
 Muneris ætherei geminum amplexabere donum :
 Cum tibi reddentur terrena, superna ferentur ;
 Namque ideo Dominus longum bona protrahit alta.
 Ne sit vile quod impertit, cita neu data migrent ;
 Nec turbere, piis quod quondam adversa sequantur,
 His equidem neque deciperis quin fixa probaris.
 Haud tibi per hominem constat defensio tuta :
 C Nam maledictus homo in hominem spem ponere ni-
 [tens,
 Et benedictus homo in Domino spem figere gau-
 [dens.
 Denique cuncta cave vigili peccamina mente.
 Christi jussa tenes, ejus solatia quære,
 Ille cito aspiciet placito sibi tempore versus,
 Post noctis tenebras florentia lumina cernens.
 Post hiemis glaciem, Boreæ post frigus abactum,
 Aurea verna tibi cedent, spirantibus austris :
 Tum pressis sub amore Dei præscutia præbens
 Nexorumque levans solamine vincula blando,
 Siderea accipies et fine carentia dona. »
 Erigit his animum caligine clausa virago,
 Lumen ut interius nequeant fuscare tenebræ :
 D Fortior at pollet pressuris, gaudet agone,
 Angitur infelix socius, cumulatque furorem ;
 Atterit obsessam potuque ciboque negato ;
 Vix impendit aquam, consumptæ ut morte jugalis
 Liberius dominetur opum quas deserat illa.
 Quæ recipi se jam sperans hæc ossa relegat
 Consolatori : « Finis mihi corporis instat :

Esto memor nostri, tenebris animam egredientem
 Ipse ut suscipiat patior pro cuius amore
 Hujus anus inici nobis quæ cœperis ore.
 Ille sub hæc : « Lucem semper progredier umbris
 Constat et ægroto licitum expectare salutem ;
 Vitam post mortem : sic uno fine fatiscunt
 Omnia mundani vel læta vel aspera cursus,
 Quo sit spes mœstis desitque superbia lætis,
 Velificant uno nostræ vectæ æquore cymbæ,
 Remige sic uno cunctis corda acta feruntur.
 Hic firma nexæ quædam compage carinæ
 Turbine pulsatæ superant vada concita ponti ;
 Nonnullis trabium male capula juncta phaselis
 Tranquillo admissum rimis parit æquore pontum,
 Et cito dispereunt tricantes quærere portum.
 Ast animis tu, verna Dei crucis inde tropæa,
 Aptans te Domino, quo postquam vota subibis
 Martyrii scandens palmæ cum culmine ad ipsum. »
 Nec mora legatus peregrinis Publius oris
 Efflat, et egelidum revocatur corpus in urbem
 Conjugis. Hoc viso custodes limina relinquunt
 Diffugiuntque ; probum tuta Anastasia vatem
 Expetit enarrans lacrymasque et gaudia miscens
 Quid factum, pia contingerit oracula quorsum.
 Libera sic vinculis victorum servula Christi
 Enitet asservans ergastula, vota ministrans.
 Arbiter in sanctos hujus tam pestis acerbæ
 Maclabat testes aquilinæ in partibus agni ;
 Nec satis est lanio præsentum sanguine tingi,
 Romanos enses latum quin spargit in orbem ;
 Carceribus servat quos præfectura per urbem
 Dico mandat agi gladio ; sibi mittier alium
 Chrysogonum ; sequitur voto gravis ære ministra,
 Largaque devinctis etiam hic solamina præbet,
 Denique Chrysogonus grassantis in ora draconis
 Perductus, petitur laqueis, quatiturque secundis
 Suadetur, vel præfectus, vel consul adoret
 Numina Romulidum, neu spernat sacra parentum.
 « Unum (ait ille) Deum veneratum mentis adoro,
 Corde colo suplici, sinceris prosequor actis.
 Vestrorum simulacra deùm quæ vana probantur
 Utpote dæmonicas contemnens exsecro thecas.
 Famine quo pandens animi insuperabile robur,
 Terminat egregiam, desectus colla, palæstram,
 Membra salutifero populis ne jure niterent,
 Livore æquoreis demersa lavantur in undis.
 At non nereio præsumpta vorantur hiatu
 Non ad portum hostis, vel inhospita littora, læta
 Sanctarum ad saltus veniunt legata sororum,
 Cyoniæ, Hyrenes, Agapesque, senex ubi justus
 Conderet hæc Zoilus casto servanda cubili.
 Panditur indeseni qua sit caput æquore vectum,
 Inventumque velut sectum mox cæde recenti
 Deligitur, propriaque super cervice locatur.
 Pace fruens martyr superaue in luce beatus,
 Ipse sui curatoris memor esse probatur ;
 Apparensque seni dictarum bella sororum
 Jam patranda, piæque docet solamen alumnæ
 Hunc sumptum ire datam sanctorum sede quietem.

A Ille ferens sacris divina sororibus orsa
 Ter decimo explicitum testis post sole triumphum
 Celsa sibi scandit penetralia martyre parta,
 Pignoris eximia lecti mercede recepta.
 Hinc in prædictas grassante latrone sorores,
 Ut sibi fert jussum, non deserit alma ministra
 Carcere detrusas Anastasia sodales,
 Impendens geminum pietatis munere victum.
 Nec minus indignos rebusque foroque repulsos,
 Nomine syderco, gremio genitricis adoptat :
 Omnia sollicite curans, patrimonia cœlo
 Condere deprecens, votis operaue laborans,
 Ne qua latere sinat terris quæ voverat astris ;
 Grassatorem etenim sequitur qui strage piorum
 Ardet ubique loci vastas effundere cædes
B Ac velut haudquaquam valeat reperire necandos
 Qua pergit ; ductare studet sub vincla repertos,
 Quos inter Macedum dictas perducit ad urbes
 Germanas nullo sudore abtrice dirempta,
 Quæ celso superat corde scruposa viarum
 Quamque supernus amor per dura, per ardua tollit
 Pharsaliæ quærens aptos ad dira ministros ;
 Trux leo victrices rapit huc ad sæva sorores,
 Quas pia solatrix acres non inter agones
 Deserit, haud mactas post clara tropæa relinquit ;
 Hisque æternorum festiva palatia nactis
 Regnorum, meriti thecas cultu ornat honoris.
 Hujus per multos superis legata supellex
 Dum pollet celsis jam centuplicanda talentis
C In terris augere bonum, pietatis amator
 Non renuit gemina hanc præstans retinere lucerna,
 Dum parili jungit Theodotem luce micantem.
 Hostibus hæc addicta sagax evadere curat,
 Mundani, saltu astra petens, laqueamina retis,
 Zelantique proco sibi debita prædia linquens,
 Nectitur ætheræ studio exercenda magistræ
 Quælibet apta foro discens impendere cœlo.
 Hæc omnis cura ambabus, hæc sola cupido,
 Matres ut genitis, solatia pendere sanctis,
 Subsidium ferre indignis, dare robora tritis,
 Præsidium pavidis, suffragia tradere mœstis,
 Latis cœlo opibus, raptisque ad sidera justis.
 Quæritos solito lustrans ergastula mater,
 Dum probat emeritos Anastasia migrasse,
D Se lacrymis desolatam solatur amicis,
 Quæ fletu madida ora rigans secus antra reperta
 Intrepido Christum nisu quia fassa roganti,
 Traditur Illyrici stipato jure forensi
 Præfecto, scitansque datum nihilominus ille
 Accipit egregium tenero sub pectore robur
 Quærentique genus, causamque interrita pandit :
 Adventus, Jesum super astra sedere profatur,
 Præsentemque solo sanctis solamina ferre ;
 Nec negat his se sollicitam servisse ministram
 Quos impugnarunt : trepidis auxisse vigorem,
 Arma dedisse, viam monstrasse, levasse laborem
 His se desertam queriturque repente relictam,
 Æmula cordi pio post hos fervore ferentem,

Hosque sequi cupidam, hinc et aperto lumine pau-
 Quo post exactum tandem vestigia censum
 Ipsa triumphantum ad cœlos, vel sera sequatur;
 Comperiens claram præses gentisque togatæ
 Stirpe satam, regi ducit depromere dignum
 Se prætextati sobolem servare prehensam
 Christicolæ tanto sextæ nodamine captam
 Nomine sub Christi, jugulum quæ pendere malit.
 Præcipit ille datam studio servarier omni,
 Jussa tenens quid censor agat, quæ munera ponat.
 Exquirat præfectus opes, patrimonia poscit;
 Accipiens impensa polo, libamina profert.
 Probra Deum capiens, insana oracula censet,
 Dementem demens vocitat, probat illa socordem,
 Invalidumque animo veris discernere falsa.
 Quæstor dicta refert regi, furit ille requirens
 Milite quo fixam superet, queis dimicet armis,
 Sacricolam eximium capiens uxore vacantem,
 Tradit huic vel subdendam, fanoque, thoroque,
 Vel si restiterit, subigendam tormine letho.
 Ille datam gaudens varia in penetralia ducit,
 Dissimilis diversa monens discrimina belli:
 Hinc gladium, hinc aurum, gemmas hinc, inde cata-
 Mollibus hinc cunis argenti strata refulgent;
 Ignibus inde feris ferri usta grabata reident;
 Inde penu dapibus nimia stipe dite refertum;
 Inde specu tenebris testisque horrescit acutis.
 Quæ verum lutum fortis testata virago,
 Cernere se cumulos opulentos stercora censet,
 Ferrea vincla poli pretiosa monilia ducit.
 Ille putans spatium a cœlis ad terrea volvi,
 Fert triduum invitæ jam jamque superna tenenti,
 Allegatque decem sagas pervertere corda,
 Indomitam visco laqueisque ligare columbam.
 Hanc illæ variis attentant retibus: aurum,
 Ardentes gemmæ, Parthique feruntur odores
 Illa polo defixo oculos, elataque palmas,
 Stat precibus hærens, nec corda nec ora reflectens,
 Non escam somnumve petens, sensuve pigrescens;
 Cornicum ut voces aquila spernente fatiscunt;
 Sic fusi suasus, immota hac stante, labascunt.
 Cessum ubi post spatium muliebria tela relisa
 Improbis insistens athleta libidinis audit,
 Irrumpens sacra jam penetrat per vota dicatum,
 Nititur amplexus cœlesti inferre puellæ,
 Quem subito cingens tenebris aorasia vallat
 Gyrat inane domus, Christi contingere servam
 Invalidus; surdos vacuo vocat aere divos;
 Queis tandem elusus, pestisque rigore coactus,
 Astantes foribus clamans ciet, hisque receptus,
 Evehitur, cultasque diu defertur ad aras,
 Sacra litat, vitam a mortis ductoribus orat,
 Orsa capit se digna pati dementibus ausis,
 Tartareasque agitur raptus tysiPHONE sub umbras.
 Libera bellatrix sociæ magalia visit,
 Et sibi gesta Deo Theodotæ ex ordine pandit:
 Solibus atque Dei noctes in laudibus addunt.

A Bebricia interea Theodotes urbe petitor
 Adveniens, opibus justæ perfunctus inique,
 Hanc sibi connecti studio flagrabat inertii
 Dumque dies vano insistens terit impete plures,
 Invenit hanc pariter quæ roboraret ore sodalem,
 Quam feros abripiens censori addidit atroci,
 Prinatique suæ Theodotem destinat urbis.
 Ille piam sceleri nitens substernere tetro
 Dum probat intrepidam, natum sub tormina primum
 Destinavit Evodium, pueri præcelsa profata
 Indignans, flagris et matris in ora lacessit,
 Robora cui genitrix cumulat sermone virili
 Verberibus testans his gaudia sumere Christi.
 Arbitrator impuri dat scortatoris honestam
 Sordibus addici, posthac meretricibus addi.
 Incesto castam nisu temerante petenti
 Naribus exundans valido fluit impete sanguis,
 Improbis et clamat juvenem fulgore nitentem
 Auratæ vestis solamina dedere matri,
 Cujus agente datum pugno sibi naribus ictum.
 Præcipit hic censor vastum succendier ignem.
 Et trina cum prole rogo demergier almam.
 Quæ grates Domino referens, benedicit ovanter
 Omnipotentis heri nomen, clementia cujus
 Pignore se proprio nec sæclo separat isto,
 Nec patitur Christi confessio sancta revelli,
 Sed nec martyrii sinitur sub agone relinqui.
 Cœlica cum natis scandit sic prævia victrix;
 Illyrici præfectus hians opplere crumenas
 Munere, proventus matronæ obsederat, abdens
 Romuleam claustris matrem custode frequenti
 Obseptam, tentansque animum sub pectore, sexus
 Infirmi, validum, suadet præcepta magistri
 Expleat, et facili census sibi dote remittat
 Temnentem temnens imitetur munera Christum,
 Illa terens firma calentia spicula parma;
 • Verrere me mandata jubes quæ Christus egenis
 Præcipit, ipse tibi locuples impendier orans,
 Dum neque te mensa dignum decreverit auctor,
 Pauperibus poni quam jussit amore benigno.
 Munera quin si nostra juvant, quod egere pro-
 Accipito, et largis fidei ditesce talentis.
 Dumque alterna serunt, censor rationis opimo
 Deficiens antris victricem claudit opacis
 Impugnansque minis panem vix sero ministrat.
 At Dominus charam in tenebris non linquit alumnam,
 Huic redhibens comitem dudum cœlestia nactam;
 Nec patitur desolari solamine dulci,
 Noctibus insigni Theodotem lumine cinctam
 Sedibus a superis ad cæca cubilia legans,
 Cui socianda polo, ut sancto sibi vinxerat actu,
 Hæc dapibus mensam, varioque decore paratam
 Apponens, pariterque preces ad sidera tollens
 Ætherei solamen ei fundebat amoris,
 Sensibus et carnis superum impendebat honorem,
 Cœlica regna petens cœlesti ut luce niteret
 Divinoque poli gauderet nectare pasci.
 Hoc ubi ter denæ decorantur lumine noctes

Defecisse fame. tetrisque horroribus hostis
 Hanc ratus inquirat tamen an vel fraude supersit
 Fortius illa vigens, meliusque reperta nitescens
 Pellitur undique curam vinctæ hoste ferente,
 Mutatisque sigillato custodibus antro
 Mergitur, et tenebris latet abdita mense secundo
 Nec sueto de more tamen solamina desunt,
 Nec charam linquit comitem dilecta sodalis:
 At solito refovens cœlestibus educat escis,
 Clarior illa nitens, hilarique augustior ore,
 Dum dape siderea, divoque nutrimine floret,
 Liquitur hostis iners, nisuque fatiscit inermi
 Destituique tuens hoc se molimine, tentat
 An pelagi invictam terris queat abdere lymphis
 Admiscensque reis Thetydis jubet indier undis.
 Flatibus acta ratis vastum raptatur in æquor;
 Fluctibus atque feris spoliata addicitur armis,
 Bis sexagenis sociis onerata legendis;
 Undivagam lethi fremitu quatiente carinam,
 Præsentem expositis intentant omnia mortem.
 Ast animas horrore legens educere diro
 Cunctipotens, famulæ trepida sub sorte sodalem
 Mittit, nutantis relevet quæ corda tumultus.
 Approperans æthra Theodote margine cymbæ
 Subsedit; firmansque animos de puppe labantes,
 Componit celeri sternens tumida æquora nutu,
 Et solans comitem vinctos simul advocat astris.
 Eulichianus eos inter pietate serena
 Pollebat, qui rura et opes amittere gaudens,
 Fixus amore Dei contempsit gaudia sæcli.
 Qui quotiens quæsita palam promoverat orsa:

A * Non mihi tollet (ait) Christum et qui vertice de
 [met! »
 Quem dum magnificent celebri sub honore sorores
 Altera fluctisono ponti vallata susurro,
 Altera vesano turbarum libera motu,
 Christi facta Dei præsentia pectora sumunt,
 Inque sali medio, statione quieti
 Ceu portus, cum nocte diem sine turbine jungunt.
 Tertia lux terras palmarum nomine dictas
 Fert, quæ nonnullis vario certamine trusis
 Gaudentes fulgere, piis augentur et istis.
 Præcipiens coluber quibus egerentur arenis
 Spectari, teneant alacres quæ rura, capessit,
 Ut valeant, quid agant, Christum quod corde se-
 [quantur.
 B Ille furens sævos celerat legare ministros
 Crescentes reprimant nisu qui quolibet ausus
 Maturant rabidi præcepta patrare lanistæ.
 Tum mentes mulcere dolis, terrere flagellis,
 Invitare humiles, donis ferre ultima duris;
 At non egregios aurum, non vulnera frangunt,
 Non mors ipsa, animos properant ad funera
 [fortes.
 Bis centum hic subiere viri vario æthera ductu,
 Quos septingentæ comitantur agone puellæ.
 At ductrix robusta manus exercita, fixis
 Vincta pedes palis, medios exsultat in ignes,
 Exsultansque animam radiantia tollit in astra.
 Funus Apollonia matris servante fideli
 C Curatum, multoque ut condit aromate membra,
 Basilicæ fabrica celebrique decore venustat,
 Christus et emeritos insignibus auget honores.

CAPITULA LIBRI OCTAVI.

- CAP. I. — De persecutione Maximiani et sancto Marcello papa sociisque ipsius.
 II. — De sancta Lucina et sociis ejus.
 III. — De sanctis Joanne et Crispo.
 IV. — De sancto Erasmo.
 V. — De Sanctis Sossio et Januario.
 VI. — De sancto Domino.
 VII. — De sancta Barbara.
 VIII. — De sanctis Secundo et Alexandro
 IX. — De sancto Theodoro.
 X. — De sanctis Felice, Victore atque Nabore.
 XI. — De sanctis Carpophoro et Abundantio.
 XII. — De sancto Gregorio martyre.
 XIII. — De sancto Sabino episcopo et sociis ejus.
 XIV. — De sanctis Felice et Fortunato.
 XV. — De sancta Afra.
 XVI. — De sancto Eusebio papa.
 XVII. — De sancto Timotheo.
 XVIII. — De sanctis Marino et Amalchio.
 XIX. — De sancta Agnete.
 XX. — De sancta Emerentiana.
 XXI. — De visione parentum sanctæ Agnetis.

CAPITULA LIBRI NONI.

- CAP. I — De sancto Valentino episcopo.
 II. — De sanctis Anthimo et Maximo.
 III. — De septem fratribus.
 IV. — De sancto Bonifacio.
 V. — De sanctis Gorgonio, Dorotheo et Maximo.
 VI. — De sanctis Luceia et Acceia.
 VII. — De sanctis Archelio, Hyppolito, Vincentio et sociis eorum.
 VIII. — De sancto Silvestro.
 IX. — De synodo quæ facta est sub ipso.
 X. — De Gallicano et Constantia.

- XI.—*De sanctis martyribus Joanne et Paulo.*
 XII.—*De sanctis Januario, Gordiano et sociis.*
 XIII.—*De sancto Pigenio.*
 XIV.—*De sanctis Herculio, Hilarino et sociis.*
 XV.—*De sanctis Prisco, Prisciliano et cæteris.*

CAPITULA LIBRI DECIMI.

- AP. I.—*De sanctis Marco et Julio episcopis.*
 II.—*De sancto Eusebio epis., Greg. et Oresio presbyteris.*
 III.—*De sanctis Damaso, Hieronymo et Siricio.*
 IV.—*De sanctis Innocentio, Zosimo et Bonifacio episcopis.*
 V.—*De sanctis Celestino et Sixto episcopis.*
 VI.—*De sanctis Leone, Hilara et Simplicio episcopis.*
 VII.—*De sanctis Felice et Anastasio episcopis.*
 VIII.—*De sancto Symmacho papa et Paschasio levita.*
 IX.—*De sanctis Hormysda papa, Remigio atque Germano episcopis*
 X.—*De Joanne papa, Symmacho, Patricio atque Boetio,*
 XI.—*De sanctis Felice, Bonifacio atque Mercurio episcopis.*
 XII.—*De sanctis Agapito et Cassiodoro, Silverio atque Vigilio.*
 XIII.—*De duobus Pelagius Joanne quoque et Benedicto episcopis.*
 XIV.—*De sancto Gregorio papa et affnibus ejus.*
 XV.—*De miraculis ipsius monasterii.*
 XVI.—*De ministro qui ejus imminuit eleemosynam.*
 XVII.—*De monachis ipsius monasterii.*
 XVIII.—*De purificatione fundi ejusdem.*
 XIX.—*De visionibus Tetgaudi episcopi*
 XX.—*De eo qui meretrices monasterio ipsius introduxit.*
 XXI.—*De revelatione sancti Andreae.*
 XXII.—*De eo qui fontem ipsius inquinavit.*
 XXIII.—*De visione Joannis levitæ.*
 XXIV.—*De visione imperatoris Mauriti.*
 XXV.—*De humilitate ipsius sancti Gregorii.*
 XXVI.—*De successoribus ejusdem.*
 XXVII.—*De sanctis Deusdedit, Bonifacio et Honorio episcopis.*
 XXVIII.—*De sancto Severino papa et successoribus ejus.*
 XXIX.—*De sancto Eugenio.*
 XXX.—*De sanctis Vitaliano et Adeodato episcopis*

INCIPIT LIBER OCTAVUS.

CAPUT PRIMUM.

De persecutione Maximiani et sancto Marcello papa et sociis ejus.

per varios vestigia diva legentem
 quimur matrem, decretam liquimus urbem,
 eque procul missis excessimus agris.
 rice poli quæsitæ sedilia adepta,
 tum repetamus iter, redeamus in urbem :
 e incendat rabidus, quos excitet ignes,
 : collega furiis Eoa terente,
 iflet strepitus videamus Maximianus ;
 rages diris, quæ bella perurgeat armis.
 us vacuum longo jam tempore sedem
 apostolicam, vigili tutatur ovile
 ssum studio : quo quis certamine sudet
 ens, quæ tela gerat, quos certet agones.
 tus in specula Prasonem ope castra levantem
 it, humana cuneos pietate foventem,
 menta cui Sisinnius, et Cyriacus
 nt operi, Largus simul, atque Smaragdus,
 es, agiles, virtutis amore ministri.
 nus hortatur proceres, sacrantur et aris
 inistra manus Sisinnius et Cyriacus,
 ut niteant operi, insistantque labori.
 e ministerio explendo nec nocte quiescunt,
 perfidiæ penetrant lictoribus antra,
 enebrarum, rimandæ hinc dantur arenæ :

A Hærentes operi decreto, aliena levare
 Pondera decertant, læti laudesque ferentes.
 Carminibus divis regique Deoque benigni,
 Ut capit hæc Cæsar, mandat Sisinnius or
 Assistat, nomen carmenque referre rogatus,
 Servorum Christi famulum venumque fatetur
 Laudibus attollens præconia cuncticreantis.
 Herculis anguis (ait) « tribues vel adorea sacris
 Vel tua funestis addicam viscera flammis. »
 Iste sub hæc jugiter devota mente cupita :
 « Hæc mihi contingent, meritis si forte coronam
 Quæsiti reperire diu censebor honoris. »
 Lauditio posthac præfecto traditur, illum
 Qui custode cato septemque decemque diebus,
 Obsidet, offerri hinc sibi præcipit Apronianus ;
 B Præsentem custos ubi dat fulgore superno,
 Ilunc radians videns, vocem simul haurit ab æthra :
 « Approperate, patris benedicti, sumite regna
 Jamdudum vobis, mundique ab origine parta. »
 Famine quo tremefactus adit vestigia testis,
 Adjurans liquido se mox purgamine tingi,
 Ut queat æterni contingere dona decoris.
 Nec longum dilatus honos ubi vota capessit
 Decisus jugulo quæsito stemmate fulget.

Inde senem Saturninum Sisennius antris
 Cœpit habere parem, cujus relevatur amore,
 Nuper eum duro solans ut fasce levabat.
 Sicque dati septis plura obsidione gehennæ
 Agmina solvebant quærentum munera lucis,
 Dogmate purgantes tenebris, et fonte sacantes,
 Atque ita quinquaginta duos datur abdere soles.
 Hinc nudis acti pedibus, vinctique catenis,
 Præfecti in vultus sistuntur et ante tribunal ;
 Ærea defertur tripas, atque litare jubentur.
 Tum Saturninus : « Sceleratos atterat (inquit)
 Hic Dominus divos ! » tripodem qua voce resolvit,
 Impetu ut acta procella lutum, tremat alta satelles
 Jura potestatis Christum Dominumque Deumque,
 Papias, Maurusque cient ; mox ora relisi
 Grandine vulnifico, traduntur carceris antro,
 Distentique duces nervis, pensique catasta
 Velluntur flagris, torrentur in æthere flammis.
 Dumque ferunt grates nec cessant edere laudes,
 Depositum cælum cæsa cervice merentur.
 Cum Joanne solo claudit pia pignora Traso,
 Marcello confessores tingente platos
 Judicio præfectus agit, quos diva fatentes
 Munia, sacra refutantes gentilia, sterni
 Rure jubet, ignisque terit nihil ore sonantes
 Munera ni Christi ; lignorum robore trito,
 Plumbea plumbens, annectit quo pondere agonis
 Pondera ponentur : cœlorum ad culmina surgunt ;
 Corpora Joannes venerando presbyter actu
 Dat Petri ad nymphas ubi cœlica dona ferebat.
 Interea sanctum custodia longa ministrum
 Cingebat fessis Cyriacum robora dantem,
 Oppressis columnen, septis caligine lumen.
 Principis at sævi soboles Diocletiani,
 Flamme vesano fervens Artemia diro
 Perculerat patrem furibundi vulnere cordis ;
 Ipse fatebatur dæmon nisi voce jubentis
 Non se egressurum Cyriaci. Mittitur atque
 Nexibus exemptus thalamos penetrare rogatur.
 Luctam ingressus init, cum tetro dimicat hoste,
 Huncque reclamantem, multamque labore minantem,
 Pectoris invasi propulsum eliminat antris ;
 Nec vacuum patitur vas inde patere latroni,
 Gurgite quin sacrum sensu renitere fidei
 Præstat, et æthereæ decorandum destinat aulæ,
 Solvitur his actis, libertas munere fertur.
 Nec mora longa orientalis legatio regis,
 Post longos maris emersos, terræque meatus
 Romanam sedem petit, imperiique cacumen,
 Non belli terrore pavens, non indiga pacis,
 Non pacto, augusta non majestate coacta,
 Mitia Chaldaici prodens orata tyranni
 Romuleum civem quærentia adesse Sapor,
 Non sceptris rutilum, non ostro auroque coruscum,
 Pauperis ast habitus Cyriacum vilibus actum,
 Contentumque sagis, devotum, humilemque mini-
 [strum,
 Hostem qui nequeunt reges quem pellere pellat,
 Regis et absolvat genitam nexu anguis adactam.

A Augusto monitus panduntur at ipse jugalem
 Barbarico pro suggestu dat abire petitem.
 Levites haud horret iter, haud abnuat hostem
 Promptior in loagos oneroso tramite ductus
 Ac petit Eoum, regina adhibente veredos,
 Cum Largo comitante solum, socioque Smaragdo.
 Externas hostem procul insectatus in oras ;
 Sed nec equo patitur tolli, rhedisque juvari ;
 Quin baculo contentus abit, superatque jugales ;
 Ast ubi perventum radiantem regis in aulam,
 Auro præcultus rutilante tyrannus egenum
 Stemmata contentum vili dejectus adorat,
 Invitatque auro penetralia fulva subire,
 Quis captiva sedens multo non quiverat auro
 Injectis redimi vinclis, exire catenis.

B Ingrediente salutifero secreta ministro
 Regia, torquetur tortor, vincitur adactor,
 Multa gemens et multa querens, dimittere tandem
 Cogitur, invasam torvo molimine prædam.
 Sicque fide replens vacuatam dæmone mentem
 Membra triumphator cœlesti protegit unda.
 Proficuum soli nec ita datur esse puellæ :
 Solvitur hæc vinclis, manifesto exempta furore,
 At pater interno cæcoque ligamine liber
 Redditur, et Christo pectus dicat hoste pium.
 Nec solus rex sacra subit, comitantur amici,
 Bis deni et quadringenti baptismate culti.
 Munera sceptrigeri pauper contingere temnit,
 Præmia magna fidem ducens, pane usus et unda.
 Glorifici Persis Cyriacus honore triumpho

C Sublimis remeat, capit inclyta Roma ministrum
 Egregium ; pudet huic bellum conferre tyranno ;
 Pace frui annuit, invitus fera continet arma,
 Hunc tamen in solum, quod ei sub munere præstat
 At dilata patris genitus supplere calescit,
 Atque vicem patris exercet, veramque paterna
 Se prolem feritate probat ; furit impius hæres
 In pietatis amatores ; punire benignos,
 Devotosque flagrans, Cyriacum tegmine nudum
 Opprobrium reliquis cultam procedere rhedam
 Præcipit obstrictum gravibus, septumque catenis :
 Mitior erravit si quid pater, iste piare
 Contendit, famulosque Dei sub agone lacessit.
 Carpere Carpasio Cyriacum verberare tradit.

D Ille furens vincti pice verticis alta nigrare
 Perfundit candens picei caput igne liquoris ;
 Iste ferens grates, offert præconia Christi
 Congaudens, seseque Deo dant dona sodales.
 Crescentianus unus horum tollitur
 Altus catasta, crescit atque tormine,
 Tensusque nervis fuste crebro cæditur
 Ac membra aratus jugulis irradiatur
 Dum supernam voce clara gloriam
 Præfert, adactis incalescit ignibus,
 Interque laudes, inter ignes spiritum
 Emittit astris luce pura fulgidum.
 Hoc ita præmisso, comites custodia claudit.
 Quatuor exactis Cyriacus solibus istis
 Eximitur claustris, suasusque litare profanis,

Solius Domini sequitur libamina Christi :
 Attractus nervis cæsusque libramine tensis,
 Laudibus et precibus regem persultat Iesum,
 Carnificemque viri superat patientia fixi.
 Ille pudore gemens properat narrare tyranno,
 Et præceptori devicta renuntiat arma ;
 Qui furibunda fremens omnes quos claustra retentant
 Cum Cyriaco ensi jugulum dependere mandat ;
 Atque ita bis deni clarum super astra ministrum
 Sectantur testes, roseo fulgore nitentes.
 Pignora Joannes senior rapit, abdit humoque
 Deponit ; Marcellus abhinc, comitante beata
 Lucina, celebri comens disponit honore ;
 Suscipit hæc etiam socios Largum atque Smaragdum,
 Quos dominæ capiunt Juliana et Menica busto :
 Fratris tunc etiam affectus Arthemisia sensit,
 Germani framea capiens cœlestia regna.
 At Lucina facultates ex asse ministrat
 Ecclesiæ, traditque domum, qua rite sacrata
 Lege licet plexa mysteria papa frequentat,

A Quo comperto, hostis stimulata mente retractat,
 Quid pœnæ statuat, dum publica bella renutat ;
 Deputat ergo domum stabulum, patremque mini-
 [strum
 Jumentis adicit ; pronò qua corde subactus,
 A Domino illati medicatur vulnera læsi,
 Temporeque hic longo gemino dum pabula ritu
 Suggestit, ac bifido diversa animalia victu
 Perfovet, emeritus paradisi in septa levatur.
 Finetenus duro tectus membra inclyta sacco
 Nocte die precibus divisque vacabat ut hymnis ;
 Joannes artus sacer et Lucina recondunt
 Ædes Carpasio Cyriaci munere cedit
 Sævitiæ, ingressus fontem quem papa sacrarat .
 Obsceni luxu maculat sordente lavacri :
 B Qua dum scenica cum pravis et fœda frequentat,
 Tartareum subiti torvo lethi agmine raptus,
 Complicibus junctis, descendit ad usque profundum
 Sic pia clausa domus diris, intranda benignis,
 Terrorem sævis adhibet, solamina justis.

CAPUT II.

De sancta Lucina et sociis ejus.

Sanctorum plures Lucina beata fovebat,
 Cui conjux Pinianus, opes et prædia linquens,
 Ut Sisinnius ac pariter Diocletianus,
 Grandine saxorum pressi, Florentius atque
 Congaudente piis ab eo data busta capessunt,
 His quoque susceptus meritorum fulget honore.
 Imbuit hanc martyr sublatus ab ore cloacæ,
 Temperet egressa ut proprias jejunia vires,
 Corpore dote nucis gerula cornice referto,
 Parva daret vini cui sorbitiuncula curam,
 Quam penes eductis jam fratribus alma Beatrix
 Simplicio gemina ac Faustino luce nitebat ;
 Queis vario sub agone poli penetralia nactis,
 Corpora verticibus Tyberinis abdita nutu
 Redduntur patefacta Dei quæ Crispus honore
 Joannesque levat celebri junctaque sorore
 Debita militibus dependunt munia mactis.

Ast inhians quidam contermina rura piorum
 Subdere vicinis propriisque annectere fundis,
 Ad fera fana Beatricem Lucretius urget,
 Quæ scelus exhorrens clamat : non libo profanis,
 C Altithroni cultrix Domini ; » sic carere trusa
 Dum retinetur ab infesto divellitur hoste :
 Præfocata nigris sub nocte latenter in antris.
 Quam fratres secus explicitos Lucina receptat.
 Ambitor rus ingrediens, indebita gaudet
 Pervasisse colens opibus convivia raptis ;
 Quo securo epulis laute recubante sinistris,
 Parvulus avellens os matris abcolere clamat :
 « Audi, Lucreti, post cædem invasa capessis.
 Traderis en hosti infelix possessio factus .
 Acceptus sub voce feri laqueamine lethi,
 Prandia perturbat patinas et pocula miscens
 Tartaraque irrumpit, flagris agitated erynnis

CAPUT III.

De sancto Joanne et Crispo.

Joannes Crispusque, ubi plura decore nitenti
 Pignora justorum natali tegmine condunt,
 Ipsorum macti meritis, capiuntur in astris
 Quorum sede pin mandarant corpora glebis.
 Ipse etiam dives sanctis qui multa ministrans

D Servierat Thrason, gibbo cedente cameli,
 Limina transit acus, gratumque expertus agonem
 Martyribus conjunctus abit palmamque capessens
 Cum sociis gemino petit aurea regna triumpho.

CAPUT IV.

De sancto Erasmo.

Multa quidem quæcunque loci celebrata trophæa
 Hoc fervore micant. Quanto cumulatus arva
 Credimus Ausoniæ rutilo radiasse nitore,
 Tunc bellis clarum Campania pandit Erasmum,
 Pontificem dignum, crebro sub agone probatum.
 Grandine quem plumbi quatiens Diocletianus
 Invenit ut validum, valido dat verberare rursum

Mactandum. Rigido tritus qui robore sylvæ
 Invictus victo superat tortore flagella
 Arctatur coluber : Varia exercere palæstra
 Athletam meditans, vario parat unguina fotu,
 Diversas rapido species simul igne resolvens,
 Resina, plumbo, cera, pice, sulphure, olivo
 Permictis ; talique resecta liquamine membra

Respergit, disquisitos non passa calores :
 Stat pius illæso spectacula corpore præbens,
 Tutorisque fidem mirantum cordibus addit.
 Carcere vallatus magno quoque pondere ferri
 Depressus, posthæc dira obsidione tenetur,
 Missus at æthereus summa delabitur æthra,
 Largiturus opem testi pia bella gerenti :
 Vincula dissolvit; patefactaque limina reddit,
 Educit tenebris raptum, dat abire solutum.
 Sic, dum plura gerens populis miranda lucrandis
 Oppida, rura replet factis insignibus, ales
 Fama palatinis etiam notat auribus acta.
 Jamque triumphator proceris virtute prioris,
 Culmen in alterius mandatur inire duellum
 Laude lacessitus raptat quem Maximianus

A Suppliciisque agit variis duraque palæstra
 Exercens, æris lorica inducit adusta.
 At flagrante nitens tunica stat nescia martyr
 Membra gerens ignis, spretoque ardore coruscat
 Vi supera; recrudescent tormenta, redactæ
 Præmissæ refluent species fervoris in olla,
 Miles et ignipotens flammatis mergitur undis,
 Quas tepido veluti fatus, gaudensque lavacro,
 Cuncta simul superans molimina dira triumphat.
 Egrediturque alacer, divoque levamine tutus,
 Eruitur duce sidereo, campana peragrans
 Arva, fidemque piam multorum in pectora plantans,
 Et tenebris plures ad veri lumina ductat,
 Sicque Deo jussus celebres consummat agones.

CAPUT V.

De sanctis Sossio et Januario.

Aulæ ministrum cœlicæ hac tyrannide
 Misena clarum præferebat Sosium
 Qui sanctitate, dote qui prudentiæ
 Juvenile robur protegebat strenue.
 Quare beatus sæpe Januarius
 Benevento ab urbe qua nitebat pontifex
 Hunc visitatu sublevare sueverat.
 Unde et petitem clara Christi dogmata
 Domini sub aula dum citantem respicit,
 Cernit comantem abire flammam vertice.
 Solusque tali convibratus lumine,
 Mox exiturum prædicavit martyrem.
 Haud immorata, haud ducta longum famina.
 Pauci rotantur post prophetiam dies,
 Et ecce, tentus dum astra levites fovet,
 Levare solers vincla vates advenit,

B Atque apprehensus fit palæstræ particeps.
 Hærent sodales optimi, diaconus
 Honore Festus, lectione et clius
 Desiderius. Hi, sæva post egastula,
 Mulctam subire destinantur verticis,
 Qui præstitutam dum terunt lethiviam,
 Cumulantur aucto dignitatis ordine,
 Puteolana nempe ab urbe Proculus
 Levita fertur cum duobus obviis
 Et plebe justis (hique Acutus, Eutices,
 Isti rogantes cur necem justis petant :
 Ubi probantur plebis almæ nobiles.
 Simul jubentur colla secti occumbere ;
 Pariterque septem cæde plexi compare
 Rapiuntur acti gratiæ prædonibus,
 C Variique cives busta dant tribulibus.

CAPUT VI.

De sancto Dominino.

Julia Cæsarei procerem primumque cubilis
 Domininum fera vitantem consortia regis
 Felici hospitio capiens, mox læta triumpho

Persultat: rabies quem consecrata cruenti
 Carnificis, rapit, æthereis gladio erigit astris.

CAPUT VII.

De sancta Barbara.

Tuscia tunc vidit certans ut Barbara virgo
 Clara trophæa tulit, genitor Dioscorus arcta
 Quam longum obsidione terens dat præsidis iræ,
 Qua nudata flagris crude divellitur atris,
 Dumque manet stabilis nervos et taurea ridens
 Fricta recrudescent hircina vulnera palla,
 Inde recepta antro cœlesti luce levatur,

Costarum applicita flammatur lampade cratis ;
 Malleus incutitur, capitis libratus in arce ;
 Præcissæ diro teneræ cæsore mamillæ,
 Stigmata deinde crucis nudare resecta plateis
 D Ducitur, atque diu truculenta cæde resecta,
 Culmina sortitur juguli mercede superna

CAPUT VIII.

De sanctis Secundo et Alexandro.

Castra etiam scrutabantur, quo si quis in armis
 Christicola inventus, nomen legemque professus,
 Aut nece Cæsareum, aut satiaret thure furorem.
 Lapsacidas inter proceres tunc forte Secundus
 Nomine deprensus, reliquis virtute priorem
 Cœlestis quem fecit agon, post vincla, tenebras,

Perpetuum specimen caput ense recisus adivit.
 Hujus Alexandrum legionis in agmine sacra
 Sidereæ audierat luctæ sumpsisse tyrannus
 Ritibus appositis petit hunc libare profanis.
 Is cœli convexa tuens: « Mihi gratia talis
 O utinam præstaretur quo vana repellens

Sensibus ista tuis et vertere corda valerem !
 At tuor putridum, video insanabile vulnus.
 Ille quoque qui cunctas vocat ad sua munera gentes.
 Consiliis at parce feris, Satanæque suasus
 Linque tuos et pange malos quæ gesseris actus,
 Viventemque Deum qui condidit omnia nosce. »
 Motus ad ista obici Cæsar jubet arma neganti
 Invitumque sacris raptumque litamine cogi.
 Ille fide fretus, colubri præcepta refutans,
 Confundit torvos interno robore vultus,
 Mensam calce petens, glebis superaddita miscens.

A Mox furor hunc frendens ultore dat ense feriri ;
 Stat trepidus ferro nutans titubante satelles ;
 Quem ferus increpitans iudex succendit inertem.
 « Hujus (at ipse) caput pro me mons magnus habetur,
 Unde tremor membris, horror mihi sensibus actus. »
 Ille alios adhibet, plures ciet unius ora
 Qui resecent ; properat martyr, gaudetque resolvi
 Procumbensque genu telluris ad ima volutus,
 Mucronem petit ac prona cervice capessit
 Sed prece præmissa mactusque iit ardua castra.

CAPUT IX

De sancto Theodoro.

Theodorus validis staret cum miles in armis,
 Strenuus altithrono pendebat munia Christo.
 Crimine quo raptus celsa ad prætoria fertur
 Jura Dei fassus, differtur vertere sensus ;
 Irrevocanda tenens æterno pectora vero,
 Sistitur Æneadum censendus regmine legum ;
 Agnitus infrenis, cohibetur carceris antris.
 Ostia signantur, sed non solamina diva
 Arcentur claustris relevato ; visibus altis

B Judiciis restauratus, trabe tollitur altus
 Unguibus excisus, ferroque insectus ad ossa,
 Costarum cratem lacerata carne renudat.
 Inde roge data victorem sententia prodit,
 Qui vexilla crucis rapiens partos petit ignes,
 Cleonicumque sequi vestigia fortia mandans.
 Glorificansque Deum, mentis litat ignibus ignem.
 Funera devote Eusebia satagente coluntur.

CAPUT X.

De sanctis Victore, Felice atque Nabore.

Victor canitic fideique decore nitebat,
 Sanguine qui Maurus, primisque fidelis ab annis,
 Cæsareas animi decorabat honore phalanges.
 Felicis patria civis civisque Naboris,
 Africa quos cæsos urbi dat Mediolanæ,

Cæsare compulsus fanis impendere honorem,
 Victor perduransque pius fera robora vincit :
 Lignorum tritus longum, ignarusque dolorum ;
 Stansque expers ignis, plumbi perfusus ab undis,
 Augusti gladios sic post tormenta triumphat.

CAPUT XI.

De sanctis Carpophoro et Abundantio.

Maturitatis hoc calore copiam,
 Carpophorus aucto percipit Abundantio,
 Spoletum agone qui venustant gloria,
 Prior sacerdos ac minister subsequens
 Pro laude Christi nam subacti fustibus
 Primum, inde tetro mancipantur carceri,
 Potus negato vel cibi solamine.
 Ductore at inde proferuntur cœlite,

C Semenque verbi in arva spargunt pectorum.
 Rursumque tentis ora saxeus rigor
 Tundit, levantur hinc eculci culmine ;
 Fortesque diro dum probantur tormine
 Iterum tenebris ingeruntur horridis.
 Queis macerati, ac præparati laureis
 Tandem ense cæsi celsa scandunt sidera.

CAPUT XII.

De sancto Gregorio martyre.

Tunc et beatus sic subegit presbyter
 Anguis furorem lividi Gregorius.
 Cui Flaccus (inquit) : « Tu rebellis principum,
 Temptor sacrorum tunc restas numinum ? »
 At ille : « Nosse si velis constantiam
 Qui me creavit e luto Deum meum
 Ab inchoante non relinquo infantia, »
 Sic perseverans in fide fortissimus
 Dilancinatur dorsa tritus fustibus,
 Nodisque versi venter actus vellitur ;
 Dein ligatus crate palmas ac pedes,
 Arctatur ignis subter aucto pabulo.
 At mox soli coacta divellit tremor

D Qua parte lapsa civitatis occidunt
 Super trecentos sacra dantes delubris.
 Ferro hinc onustus atque septus carcere,
 Levatur usus cœlico solamine.
 Genua inde carduis atteruntur ferreis,
 Latusque utrumque flamma torret lampadum,
 Dicente sancto teste sævo judici :
 « Si perdis omne corpus, haud me deseret
 Mediator almus qui benigne perfovet,
 Sanat, reformat nostra Christus viscera.
 Tum tractus amphiteatra spargit sanguine,
 Sectusque colla gaudet alto culmine.
 Diris vorandum corpus objectum feris

Intaminatum et dente et ungue permanet.
Respocit inde pignus alium femina
Pietate fervens martyr Abundantia.

A Gratis sed obtinere quod nequiverat
Triginta quinque sumit aureis datis
Honore condens quo decebat martyrem.

CAPUT XIII.

De sancto Sabino episcopo et sociis ejus.

Triumphat hoc Sabinus æstu pontifex,
Qui disciplinis nobilis cœlestibus,
Sensu pius, sermone facundissimus,
Venustiano tentus adstat præsi
Junctis sacræ Marcello et Exuperantio,
Aræ ministris, pluribusque clericis.
Cui præses obdit aureum Jovem suum,
Ad supplicandum veste fulva fulgidum.
Hoc ille sumpto vota Christo dirigit,
Deoque trito dorsa terræ percutit,
Et comminutum dissilire projicit :
Venustianus hinc furore fervidus,
Manus recidit proterenti numina,
Comites castatæ lancinandos applicans,
Quos dire acerbis maceratos fustibus
Sævis secando sulcat atro sanguibus ;
Post igne tosti confitendo gloriam
Christi beatum in astra legant spiritum,
Danturque lymphis membra mersa gurgiti
Quidam vividarum persecutor gentium,
Juncto sacerdote, alma tollit munera,
Yiamque juxta lecta ab undis collocat.
Præsul Sabinus carceri detruditur,
Devota servit cui Serena, lumine
Captum nepotem Priscianum quæ dolens
Perducit ejus sublevandum tegmine.
At trunca, clausos præsul orbis brachia

Super coaptans, flammam extinctas faces,
Oratione clara fundens lumina.
Virtute visa subditi custodiæ
Pii datoris competunt vestigia,
Mox fonte loti consecrantur undecim :
Quæ nuntiata dum patescunt præsi,
Languore lippum quem coquebant lumina,
Ut nec cibus, nec somnus huic captabilis,
Mittit jugalem cum duobus liberis
Pescens Sabinum adesse, venire e carcere,
Pedesque visi cum dolore et lacrymis
Petit recisi, dando pœnitentiam ;
Lamenta conjux auget, atque filii
B Sacro dicari se petentes gurgite,
Intinctus unda pelve ut exit candidus
Præses, dolorem haud sentit ullum luminum.
Annuntiantur hæc patrata Cæsari,
Qui raptus ira dans Sabinum tormini,
Venustianum capite plecti præcipit ;
Quem cum jugali ac liberis fert Lucius
Letho tribunus, nec rogatum judice,
Spoletum in urbem qui Sabinum dirigens,
Cædit beatum dum dat astris spiritum ;
Glebam Serena quæ manus aromate
Condiverat complexa vitri dolio
Domi receptans mœnia secus collocat.

C

CAPUT XIV.

De sanctis Felice et Fortunato.

Hoc fervore triumphantes Aquileia vidit
Felicem ac Fortunatum, caro, gratia fratres
Quos dedit, at Christi ferro præconia necl
Prodiderant ; quique Enfimii sunt præsidis acti
Huc rostris, ubi dant Christi fortissima laudis
Robora. Qua pectus furiati judicis ira
Oppletum, tela in testes crudelia torquet,
Applicat, appenditque feris cruciatibus arctos,
Mente quidem celsi tolluntur honore catastæ ;
Lampadibus latus appositis urentibus ardent,
Quæ tamen almorum divino carmine frigent ;
Vincunt igne animi flagrantis lampadas ignis ;
Viscera perfusi, ardentique liquore madentes,
Flammas interimunt hymnis, oleoque superni

Unguinis exsuperant ignes ferventis olivi ;
Perstantes in laude Patris sine limite fortes,
Urbem extra ducti fluvium secus urbis alumnum,
Verticis e multa capiunt cœlestia regna,
Et ferro expliciti subeunt fastigia cœli.
Nocte pii sublata viri sacra membra receptant
Aulæisque obnupta novis, et aromate eondunt.
Pignora chara referre viros Vicentia mittit ;
Nisibus at cœptis obstans Aquileia sancti,
Tandem agitata piis sopitur pugna querelis
Pacto jure caput capiens Aquileia sancti,
Felicis, Fortunati simul ossa capessat,
D Pectora Felicis caput et Vicentia fratris.

CAPUT XV.

De sancta Afra.

Traditur hac rabie procerum perpessa furorem
Afra Dei cultrix, Zabulique erepta rapinis,
Hospite Narcisso sublata libidinis antro,
Lumine cœlesti squaloribus eruta cœni,
Solis uti radiis sordens uligo (187) fatiscit.

Quam sacer aggressus laqueis eduxit Averni,
Subversa que lupæ cavea Christi edidit aulam,
Nec solam evellit ; famulæ comitantur amicæ,
Quamque sequebantur furiis, pietate sequuntur :
Digna vel Eumenia, spretoque Euprepria luxu,

(187) Humor terræ.

Lampade nocturnas diva superante tenebras ;
 Qua lustrante etiam mater se prole trahente
 Hilaria ascitur cultum confessa profanæ
 Cypridis, addictam cui fert contaminate gnatam.
 Unde gemens hostis, prædamque amittere mœrens,
 Tristes induitur vultus, ægerrima præfert
 Ora, nigrans elephantinæ scaber ulcere pestis,
 Vimque pati queritur, proprii dispendia juris
 Ingeminans, nec posse dari sua vascula Christo,
 Cogitur at nolens Jesum, adstrictusque fateri,
 Pro noxis Dominum peccatorum ultimo passum,
 Accipit æqua sequi servum possessa petentem
 Tutoris, propria Dominique reposcere jura,
 Qui furem subigat, captiva talenta reportet.
 His ille oppressus, bellique tenore subactus,
 Ad versuta precis fraudem detorquet agonis,
 Posse referre potens animam vel retribus unam :
 Attollunt præmissa animum, solantur egenum.
 Roboris elatus jam spem consumit inanem,
 Furta dolosque sacer calcans ligat ore latronem
 Jurantem proprio, prædam mox enecat actam
 Ni Christo penetrare imam jubeatur abyssum.
 Munera constricto præsul depacta resignans

A Lethiferum lethi tradit sub jura colubrum,
 Colluctantem angore terit, fontem capit angui
 Ipsius in charum vertit tela hostisamicum :
 Sordibus emaculans captata monilia purgat
 Sanctificans animas pia post jejunia lotas
 Hilariam genitamque, ancillantesque puellas,
 Plures præterea affines charosque sodales,
 Ecclesia instruitur, templo sacer ordo dicatur,
 Presbyter et Zosymus sacratur avunculus Afræ,
 Dispositoque pater clero petisse Gerundam
 Fertur, ubi martyr juncto Felice triumphat.
 Afra beata piis pravas largita crumenas
 Pauperibus, securo crucis sectatur honorem ;
 Capta manet fortis ; nec desperatio, nec vis
 Hanc a spe removeere valent, vel laude superna
B Mente petit prona tormenta, amplectitur ignes,
 Exsultat, gratesque litat circumdata flammis,
 Hostia viva Deo nitet, hostiaque ignibus exit ;
 Hostia fit, nec tanta focis purgata probantur
 Membra ; recepta rogo mater famulæque beata
 Hæc tumulo dum rapta locant ipsæque merentur
 Emeritam splendore sequi, cælumque per ignes
 Ingressæ Domino perfecta holocausta feruntur

CAPUT XVI.

De sancto Eusebio.

Eusebius, post Marcellum jus excipit alium
 Urbis Romulæ : Christi pia sacra venustans,
 Diruit hic pressitque hæreses, et ad æqua redegit
 Prava per obliquos errantia corda Meandros :
 Sicque nitens meritis consortibus additur almis.
 Nec mora Melchisedech sequitur, decorique probatur

Esse piis, terrore ferox apparet iniquis ;
 Perversos reteggit ; festis jejunia solvit ;
 Ecclesiam socians sacrato munere ditat,
 Nec patitur scindi, Christi sub amore ligari
 Enitens mentis quæ post monumenta fidelis
C Emicat emeritus cœlesti sede receptus,

CAPUT XVII.

De sancto Timotheo.

Patre sub hoc Romam veniens urbe Antiochena
 Timotheus, Christum per compita per fora pangit,
 Dapsilis hunc juvenis sanctæ pietatis amator
 Silvester, cupiens attolere laudibus ardet,
 Plurima qui postquam populorum corda sacrando
 Continuo hic anno Christum, et quadrante fatetur,
 Tentus laude crucis præfecto traditur urbis,
 Verberibus sectus, longo squalore catenæ
 Tritus, ac invictus mulctam ter judice sumens,
 Fortia suppliciis solidans ter pectora sævis,
 Morte sequens Dominum sævis in funere mixtum,
 Probrosos inter capitali cæde coruscat,
 Ut spinas inter rutilans rosa fulgurat hirtas.
 Intempestivo Silvester noctis abacta
 Membra domum referens, papa cleroque vocato,
 Martyrium excubiis, divis quoque dedicat hymnis.
 Corpus humo mandat proprio veneranda Theonem,
 Asciscens horto secus incluta pignora Pauli,
 Cui pro discipulo socium cognominis addit,
 Basilicæque domu venerabile funus honorat.
 Deficiens præfectus in hunc, in pectora torquet
 Hospitis arma pii, dimissa talenta reposcens
 Pœnis impliciti, vincto graviora minatur
 Nec postquam addiscit non adduxisse crumenas

Punctum, sedet ira fremens, invisæque jura
 Nominis objectat, terrenis sacrare sacella
 Ni petat, efflabit tormentis cæde propinqua :
 « Suppliciis (Silvester ait) hac nocte labantem
 Famina diva ferunt animam de sede revelli
 Cordis stulte tui, quo pectora torva resultas,
 Protinus æternæ subiture pericula mulctæ,
 Ut cæsos gaudere videns sine fine gemiscas,
 Et quæ inflixisti sub puncto, intermine sumas,
 Infelix quos punisti tuerere beatos. »
 Tarquinius dapibus discedit inane replendus ;
 Silvester ferro properat sub honore premendus.
 Interea poscente pio, prandente severo,
 Judicium summa rectum procedit ab æthra,
D Gaudiaque in pœnam, pœnamque in gaudia vertit.
 Denique deliciis ventrem infarcire paratis
 Gutturis annitens avido præfectus hiatu
 Os piscis rapiens incauta fauce volutat,
 Interius raptare volens conamine nullo
 Proficit egerere, assurgens nisu urget inani,
 Methodici, empyrici, logicique dolore jubente
 Acciti, nulla gaudent ratione medendi :
 Carmina nulla valent, nulla experientia prodest
 Tortus et ad medium noctis horroribus actus,

Tetram tartareas animam demittit in umbras,
Ad pœnas pœnis cruciatibus ad cruciatus
Cogitur, ad tenebras mundi de luce superbus.
Eximitur tenebris, exitque ad lumina justus.
Ducitur ille rogo qua verbera voverat hora.

A Privati Dominum juris plangente tumultu ;
Ducitur iste domum, quo tempore sæva putatus
Flagra subire, poli toto plaudente senatu,
Victorem quoque livores reverenter adorant,

CAPUT XVIII.

De sanctis Marino et Almachio.

Innumeros usque hanc urbem compsisse triumphos
Accipimus, postquam præcelsa insignia Christi
Huc Petrus Paulusque ferunt, larvasque fugantes,
Signa superna crucis rutilare in mœnia præstant
Non intantum apicem prisce vexere parentes
Romam lite truces, fraterna cæde madentes ;
Non Numa, non Decii, Marii, Camilli,
Bruti, Scipiades, Cicerones, sive Catones
Non reges, proceres, non annua jura gerentes,
Non orbis Domini mundi fulgore potiti :
Quam quot prætulerant regnis ad summa relatam,
Tot simul addixere jugis ad sæva subactam,
Que hanc signiferi crucis athletæque potentes
Solvere compedibus certant, cœloque coaptant,
Diversis ducibus multoque ardore nitentes.
Ex quibus Onesimus, Pauli sub vincula gnatus,
Verna Philemonis, famulus sed munere Christi,
Quondam durus hero, post ipsi et pluribus aptus
Propria quem magnus commendat visere Paulus,
Pontificemque sacrans delegat semine verbi.

Pastorem hunc Ephesi memorans Ignatius ipse,
Hunc sibi doctorem præfert charumque magistrum,
Inque ejus præstare greges hortatur amore :
Magnificans Dominum tali qui pro duce caulas
Servandas retinere dedit, quem Roma petitem
B Nube premit lapidum, conditque sepultum,
Nec retinet longum, sedique gregique remisum.
Hic etiam occurrit clarus virtute Marinus
Almus et Almachius, valida qui mente furores
Indocilis vulgi spurcasque redarguit aras
Qua solitum insanire die libamine nugis
Anno plus reliquo ; dumque atra recidere tendit
Cordibus atque calet stolidis avellere dira,
Mystica quo festo data circumcisio Christo,
Bacchantum furias in se rotat, atque furentes
Tot turbas prohibens solus, tot millibus unus
Obsistens ratione feros, pietate severos
Aggrediens vesana animis avertere torvis
Enitens, gladiis grassantibus appetit atque
Sorlibus indignatus adit cœlestia dignus.

CAPUT XIX.

De sancta Agnete.

Inclita nobilitat venerandæ virginis Urbem
Agnes fama, decus tenero quæ nacta sub ævo
Martyrii, tumidos mundi calcavit honores.
Hæc dum lege Dei pueriles consecrat annos,
Summis mente vacans studiis, specie terit alti
Sanguinis impubem, præfecti patris alumnum,
Qui gemmas, aurum pretiosa monilia ferre,
Divitias, pompas, famulos, agrosque, domosque
Prodere, dotalem donis, precibusque parentes
Muneribusque petit. Virgo hæc ut stercora ducit
Serpentis velut ora proci capit ; æthera terræ
Præfert ; Æneadum rectori stemmata Christi
Præponens ; aurum, gemmas, redimicula, vestes
Spernit honore poli gemmanti lumine cultam
Se memorans, sponsi thalamos melioris, inisse
Nobilitas cui præcellens, potiorque potestas,
Pulchrior aspectus, præ nectare gratia dulcis ;
Gazarum se addens inopino pondere pactam,
Continuans et opes, et gaudia nescia mœsti,
Organa curarum dulcorem mella prementem
Munera, fulgorem, vires, fastigia, numen
Cælicolas subicit ; hinc solem ac sidera subdit
Quæ bona provideat, præstet quæ præmia textit.
Carpitur igne fero juvenis morboque perustus
Decubat, haud perferre valens tam pondus iniquum.
Insinuant patri sævo decumbere gnatum
Oppressum medici ; puero replicantur ab illo,
In vanum ; a genito frustra dispersa per auras.

C Illa dati inviolata refert jam vincula pacti
Permansura, fidem æterno durare sub ævo.
Præfectus generis sperni se sanguine quovis
Adstupet, indagansque capit Christi ardua ferri ;
Lætus at ille tumet, jussis ceu parta furori ;
Perstrepit hanc sisti, blandusque minaxque resul-
[tat.

Illa æquo præstans animo tumidumque piumque
Uno fert vultu, similique rigore perhorret ;
Aspera, nec frangunt stabilem, nec lenia fallunt,
Ille videns vacuo labi molimine fraudes,
Arma serus manifesta rapit truciore paratu.
Cernensque hanc optare necem, tormenta vocare,
Omnia præ votis hanc temuere dura supernis,
Quæ magis horrescat versuto providet astu,
D Pelliceoque jubet nudam raptarier antro,
Quodque magis doleat, per turpia ludicra velli.
Accedit luctatrici pia gratia Christi,
Tegminaque effusis crescunt per membra capillis,
Densantur raptim crines inoperta tegentes
Corporis, a Christo fusi non unguine creti :
Ast ubi belligerans obscena libidinis antra
Virgo subit, lucis subito fulgore coruscans,
Emicat ætherea specus irradiata nitela,
Accedit, magis insolitu pulsante palæstra
Sidera, cælicola, summa nam vectus ab æthra
Congrua belligeræ fert indumenta puellæ,
Suscipit illa stolam cœlesti lumine cultam,

Terræque ignaram, membris at virginis aptam
 Cœlesti ductrice pia, quo tēgmine compta,
 Antrum spurcitæ templum fit lucis amœnæ.
 Ingressi numen superi splendoris adorant:
 Quoque inspurcari soliti ibant fornice mundi.
 Improbus at vivens, castæque petitor amatae,
 Irruit, exprobrans lumen venerantibus alium;
 Contemnensque pium divini fomitis ignem,
 Irrumpit medias immensi luminis auras.
 Nec datur indignis decus attrectare sacratum
 Impuro manibus; sævo quin dæmone plexus
 Vertitur, elisaque exspirans fauce necatur;
 Postque moras tandem inventus spiramine captus
 Innuitur patri, gemit hic solamina rapti
 Ingeminat crud (*sic cod.*) pelit at monstrarier actu
 Vivifico, non hanc magico sævisse furore.
 Illa preces legans cœlo, perducit ab antro
 Nigrum tartareo, redivivo munere; patrem
 Attollit stupidum; clamor diversa frementum
 Increscit, varioque ardet fervore tumultus;
 Innocuam quidam, plures reboare dolosam
 Fraudibus hæc cæcis, lumenque extinguere divum,
 Turbam actor fugiens decreta vicaria suffit,
 Exstruitur rogas humano fervore flagrante,
 In mediasque agitur papulis grassantibus Agne
 Læta pyræ flammæ, ignis fugiente calore.
 Fervor abit cedens, atrox discinditur ardor,

A Ac petit insanos, horrens pia tangere membra;
 Solaque tot turbas agit ignibus æquore vasto
 Virgo loco nec mota Deo quo vota profundit.
 Flagrabant flammis fremituque furente phalanges;
 Illa Deum medios nitet venerata vapores,
 Supplicat, immunis cuncti trepidi agminis æstus,
 Orans se recipi cœlis, gratesque rependit
 Muneris impensi, cujus prece cuncta residunt
 Culmina flammæ, sed nec vapor ullus anhelat.
 Ponere nec noscens rabies ignita furorem:
 Vertitur in ferrum igne exarmata subacto,
 Sicque exempla sole thalamos petit innuba celso,
 Lilia mista rosis, sectato vertice vibrans,
 Gaudia prælecti radians subit ardua sponsi.
 Victrici superis laudes, imisque resultant.
 B Funera ducentes ignorant flere parentes,
 At talem gaudent meruere quod edere prolem
 Cujus se meritis fidunt et honore levare.
 Plebs pia Romulidum veneranda sepulcra frequen-
 [tat;
 Lividus invidia, lethæoque uritur hostis
 Igne; venena coquens, inimicaque pectora flam-
 [mans,
 Incitat insidias devotæ tendere plebi;
 Incessunt armis sola pietate vigentes,
 Impugnantque pias telis sudibusque catervas.

CAPUT XX.

De sancta Emerentiana.

Hic Emerentiana virgo virginis
 Mactæ sodalis educante ab ubere,
 Dum fortis atris exprobrat tumultibus,
 Plebis resistens improbæ furoribus,
 Lapidum petita nube, tumbam ad martyris
 Martyr beatum in astra legat spiritum.
 Quæ sacro necdum fonte Christo, at credula,
 Cruore tincta conservatur proprio.
 Elementa sævis excitantur actibus:
 Tremore tellus comminatur funera,

C Cœli serenum densa raptant nubila,
 Crepant superna vi fragoris culmina,
 Christusque in hostes tela torquet ignes;
 Sternuntur armis bellicosi cœlitis
 Quidam, miserto mentis auctore insciæ,
 Servantur assertoris uti dogmate;
 Cessant tumultus hinc quiescunt turbidæ
 Rebelliones in sacris conventibus.
 Agnes parentes sic sodalem colligunt
 Dantes sepulcro in arva collactanæ.

CAPUT XXI.

De visione parentum sanctæ Agnetis,

Dumque pio sobolis celebrant insomnia ritu
 Pro tumulo mediæ lethæa silentia noctis,
 Sorte data fessis ducente laboribus orbis
 Lumine præfulgens rutilo splendentibus agmen
 Virginibus dici aspiciunt quæ vestibus auro
 Irradiant textis, quas luce intermicat Agnes,
 Eximia renitens auri insignissima cultu.
 Virginis ad dextram candet nive clarior Agnus
 Attoniti supera mortales luce rigescunt.
 Illa gradum comites paulo defigere mandat
 Alloquiturque suos: « Cari exsultate parentes,
 Cavisi genitam præclara scdilia nactam
 Nec lugete nigram, optato quæ juncta supernis
 Lætor ovans sponso thalamis, molimine cordis
 Quem toto colui terris. » Hæc infit et almis

D Se recipit sociis, nisuque volante recedit.
 Multorum hæc volitans crebrescit fama per ora,
 Tandem Augustigenæ donec post tempora proli
 Traditur, ulcerea squalens quæ peste fluebat
 Mente vicens, gentilis adhuc, at credula veri.
 Spemque capessendæ properans sortita mædelæ,
 Testis nocte petit tumulum precibusque moratur
 Inque moras dulcis correpta sopore quietis,
 Agnem solamen cernit sibi tale ferentem:
 « Crede Deum, constanter agens, Constantia, Chri-
 [stum,
 Per quem membrorum celeri potiere salute. »
 Virgo excita subit sospes, stupet ulcero nullo
 Ulceris aut signo per libera membra relicto;
 Gaudia fert patri, fert fratribus omnia læta;

Urbs simul exultat; soli torquentur iniqui.
 Illa patrem fratresque petens dat virginis aulæ
 Membra renitendi mausolæumque locari,
 Tum sibi mandat ibi ut maneat cum virgine virgo,
 Fama propagatur, currunt ad dona salutis
 Undique salvandi; nullum spes fallit inanis,
 Lætantur justī quæsitam ferre medelam,
 Virginitas aut regigenæ placet hancque venustans
 Fine tenuis colit, accumulansque insignia lucra

A Plura studet Christo comitum allegare talenta,
 Asservatque sacram sub religionis amore
 Cum sociis Agnem, præsentis ut ora magistræ,
 Cujus in exemplo tractant cœlestia multæ.
 Hæc ego naufragiis vulsus licet horreo tetrus,
 Lintre vagans pelago, Ambrosii sed vela secutus
 Virginibus venerans collata monilia legi,
 Quarum me precibus fusca peto sorde piari,
 Ut capiam veniæ meritis quæ non queo dona.

INCIPIIT LIBER NONUS.

CAPUT PRIMUM.

De sancto Valentino.

Luce Valentinus cœli rutilante cluebat
 Præsul doctrina, virtute et nobilis alma;
 Huic Craton genitum sophicorum fotibus altum,
 Viscereæ gravido pestis sed pondere pressum,
 Cui nomen Cheremon, relevandum casibus offert,
 Fœdere sed pacto, puero quo sospite, Christi
 Sub juga colla ferat, Dominumque sequantur alu-
 [mni.

Robore corporeo nati mens prædita patris
 Eximitur tenebris, implet promissa, sacratur,
 Cum stipante domu, nec longum summa capessit
 Munera militiæ, martyr dum terrea linquens,
 Aurea sidereæ sortitur præmia vitæ.
 Flagra Valentinus virgarum, et tormina passus,

Carcere detrusus, calcet dura omnia lætus,
 Invictusque manens sub vasta silentia noctis
 B Exigitur latebris, cæsusque admittitur astris;
 Pignoris impuberes glebam furantur alumni,
 Proculus atque Apollonius sub noctis opaco,
 Ecclesiæque ferunt propriæ, et dant ultima caute,
 Excubiis qui dum jugibus sacra munera servant,
 Tenti, antrisque dati tum quæsitore petiti,
 Nec victi stant blanditiasque minasque ferentes,
 Immoti tandem deduntur vertice plecti,
 Nec procul exuviis urnam sunt patris adepti
 Domna, paresque micant gemino hic sub honore
 [coronis.

CAPUT II.

De sanctis Antimo et Maximo.

Romuleas quoque clara vias portumque venustant
 Festa tropæa polique Erebique flagrantibus armis
 Queis mundus mundique subacta potentia Christo
 Hinc sale, sanete, tuo condita salaria gaudet

Anthime virtutum laudisque insignia regis,
 Qui factis atque ore ferens super astra fluentis
 Ingereris tutus Tyberinis eque procellis.

CAPUT III.

De septem fratribus.

Tiburtina tegit cineres septem aggere fratrum
 Appia Cæciliæ testes centum octies addit
 Hæc quoque Trasitium recipit sub busta Calisti,
 Munia qui veneranda gerens, assecla sacrorum,
 Tempore dum quodam Christi sacra mystica ferret,
 Sacrilego offensus capitur, trahiturque tumultu,
 Prodere discutitur quid lectum occultius abdat.

C Indignum ille ferens gemmas exponere porcis,
 Lignorum ac lapidum tanto contenditur imbre
 Dum mentem cœlis capiendam emitteret astris
 Nec decus hoc incorporeum subit æthera solum
 Corporei quin rapta simul mysteria panis
 Excutiunt equidem vestes et membra revolvunt
 Infandi, nec sacra valent reperire negata.

CAPUT IV.

De sancto Bonifacio.

Pro meritis decorat Bonifacius æde Latinam
 Impensis dominæ pietatis honore lucratæ,
 Qui dum furta tori proprio sudore lavare
 Procurant, superi nutu moderaminis acti
 Decernunt pariter Bonifacius alma levatum
 Corpora festinet Christi prostrata decore,
 Si fors obsequiis sanctorum ad vota pientur
 Spectator properans belli, fit belliger ultro,
 Jesum magnificans alieni laude duelli,
 Magnificetur uti proprii parat impete belli;

Vincula prælambens, vinclis appenditur altus;
 Athletas armans, mox capto armatur agone;
 Attollens plagas, plagis laceratur ad ossa;
 D Alfixos firmans, calamis infigitur unguis,
 Prælia ferre movens læte, fert prælia lætus;
 Gratificum fervens nequit os occludere plumbum;
 Immersumque olla pix fervida lædere nescit.
 Suppliciis lanius denuntiat ultima victus.
 At tremit abscisso tellus, mons atque trementes,
 Inque fidem cogens, Christi præconia pangit.

Jam cœlorum epulis gaudentem, labe popinæ
 Immergi mussant socii, scortoque teneri
 Quem rentur, supera inveniunt dulcedine functum,
 Mercari sacrata petens, mercede receptus
 Allata, sacer ipse emitur, pretioque refertur,
 Sparsus aromatibus, merito decoratur honore :
 Cœlicola Aglæ res præcursore notatur ;
 Occurrit non jam famulo, quin serva fidelis
 Obvia fertur hero, capiensque optabile munus,

A Parta sede locat, templumque nitore venustat,
 Mundi exēpta jugo servorum colla resolvit,
 Libertate novans famulos, fit libera vere,
 Dum Christi famulam factis se pandit honestis ;
 Sæcli se expolians pompis, virtutibus ornat,
 Res terræ largita, Deo, ditescit opimo
 Culmine virtutum, signisque corusca nitescit,
 Consummansque piis cursum feliciter actis,
 Martyris ossa domo, cœlo mens inditur alto.

CAPUT V.

De sanctis Gorgonio et Dorotheo.

Hæc inter geminas meruit via pignore lauros
 Gorgonii comi, Dorothei et honore sodalis.
 Imbuerant comites fidei præstare vigore
 Unde quoque in Christi dantem tormenta ty-
 [rannum,
 Objurgant famulos, seque hac pietate nitere
 Pectore et ore notant ; hoc sese fervere cultu,
 Omnibus hunc animum sociis, hoc vincere jure.
 Luce data hac, totis lacerantur viscera membris,
 Pelleque discerpta, sale et infunduntur aceto,
 Fortiter hæc passis cratis substrata jubetur
 Igne vaporari, lentoque calescere fotu,
 Ne ferat optantes raptim succensio mentes ;
 Reliquiæ sic jam victo tortor flagrorum
 Hic superadduntur, vinci si forte coquendo
 Ossa queant longo tostis ardore medullis :
 Dumque pudet fidei vulcanum ardore subactum,

B Membra rapi semiusta monens nidore lanista
 Erigit arce crucis sustollens luce triumphi,
 Eductique astris penetrant cœlestia læti.
 Raptus et angelico suetis duce redditus aris
 Cessa talenta colit quo munere vertice plexus.
 Maximus hunc sequitur, cujus vice corda piorum
 Roborat, ac præstans validus cæde æthera captat :
 Membra solum servant solitus quo vota litare.
 Bassus abinde subit Dionysia sacra refellens,
 Atque terit flatu cererem, spiramiue divos
 Qui sternens tenui, cæsus petit ardua cœli,
 Sic Fabius longum vinculis et carcere tritus,
 Astra sacer tandem conscendit vertice plexus ;
 Victor, et emeritus cœli conscendit honorem
 Bis centum hanc comunt quoque sexaginta duoque :
C Pignoribus testes quos hæc via celat arenis,
 Et cui dat famam ventrosa cucurbita clivus.

CAPUT VI.

De sanctis Luceia et Acceia.

Tum comitante salutarem Luceia caterva
 Regis, et Acceiæ victoria barbara comit,
 Qua properant explere, poli se rege vocante,

Zenonis insignis manans jure gutta palæstram
 Millia quem sectata decem tres atque ducenti.

CAPUT VII.

De sanctis Archelao, Hippolyto, Vincentio et sociis eorum.

Romuleum ditant etiam pia munera portum
 Archelaus, simul Hippolytus, Vincentius atque,
 Præterea plures Quiriacus, et Herculianus,
 Enitet hic martyr fortisque, decensque Hyacinthus,
 Ignibus immersus superat qui incendia lætus,
 Inde datus rapidis spumosi fluminis undis,
 Incolumis siccæ redhibetur in aggere ripæ ;
 Tum gladio sectum servis comitata, capessens

Julia, rure suo celebri disponit honore.
 Titulis triumphis lege Christi fulgidis
 Notantur istic advenarum martyrum,
 Cum Martiale, Aprilis ac sodalium,
 Felicis atque cæterorum plurium
 Istosque præter cognitorum uni Deo,
 Qui circa et infra laude dignis Romulam
D Urbem coronant efferendo fascibus.

CAPUT VIII.

De sancto Sylvestro.

Sylvester, cathedræ sortitus culmina Petri,
 Patrem se plebis magnis minimisque probabat ;
 Errantes revocans, sectantes cœlica firmans,
 Regmine sollicito clerum, populumque gubernans,
 Res pius Ecclesiæ perpensa lance librabat
 Indignis, templi et fabricis, dignisque ministris.
 Quos quoque disponens cautò sub honore dicabat
 Moribus hos sanctis, supero sale, vestibus ornans,

Atque vacare Deo discreto tempore mandans.
 Præterea certamen ei cum gentibus ingens,
 Falsa refutanti assertis, et vera tuenti,
 Quodque ad id usque datam, manus ut contraria
 [ponat,
 Huic bellum cum Tarpeio grassante dracone,
 Carmine qui sacro oratus, ritumque profano,
 Igne tamen diro rupis vicina terebat,

Incautos populi suprema peste fatigans.
 Convocat ille patres cœlestia dona merentes,
 Prædicat et ternis jejunia danda diebus,
 Queis precibus castis, votisque insistit anhelis,
 Parte sub hac Christi ut manifesta potentia gliscat.
 Tum pastor visus defert solamina Petrus,
 Cum monitis sacri sumantur in ordine cleri
 Theodorus senior, ac Felicissimus, atque
 Tertius his socius Dionysius, inde ministri,
 Romanusque, et Honoratus mysteria libet ;
 His prius annis posthac descendat agoni,
 Additur et quid reppererit, quid muneris edat,
 Hostem quo dirum subigens certamine vincat
 Aggrediens init aversa terrente cohorte ;
 Instructus latebram, intrepidusque barathra pene-

[trat ;

Appellens tandem rabidi ad spelæa chelydri,
 Obtrudensque hostem, valvas sidi ducit ahenas,
 Mox chalybis vinclo cyclos, atque ostia munit,
 Ferro atque ære luem subdens, et clave coercens ;
 Hinc voti compos repetit spectacula victor.
 Anguicolæ demum portenta subacta probantes,
 Livida projiciunt exuti pelle ferina,
 Candentisque tegi gratantes vestibus agni.
 Nec longum cessat, clauso serpente, cerasta
 Proturbare pios, instigat in arma profanos ;
 Christicolæ divos suplicent edicta propagat ;
 Queis laceram fervore novo quatientibus urbem.
 Qui magis impetitur, sanctus Pater, urbe relicta,
 Soractis secreta subit, ruri que moratus
 Cum cleri cuneis reddit sua vota Tonanti,
 At princeps quem suasus agit discriminis error,
 Constantinus, uti sanetur mente, feritur
 Corpore, quemque elephas dira prurigine turpat,
 Nec modo foedari infandis dolet ora papillis,
 Quin properare pavet funesto fata veneno ;
 Quærit aruspibus, quærit suffragia divis,
 Omnigeno explorat conamine jura medelæ.
 Nulla manus prodest, nullo medicina labore
 Proficit, artifices cunctos ars irrita fallit :
 Ast inventores scelerum umbrarumque ministri
 Invisum tractant facinus, horrenda lavacra.
 Crimen inauditum, medicinæ dona ferentes,
 Insontique lui maculas dant sanguine sontes.
 Atque salubre viri multorum funera dictant.
 Mittitur arva teri, famularum adducitur ordo ;
 Millia natorum rapiuntur, millia matrum,
 Mortis in obsequium matres sua pignora gestant :
 Fundendum jamjam nutriunt quæ lacte cruorem.
 Ut visum superare nefas, data criminis hora
 Ad necis Augustum spectacula sæva trahebat ;
 Quo strictis gladiis scelerata lavacra petente,
 Obvia turba ruit, nudato pectore matrum,
 Passo crine, trucem lacrymarum et flumine mortem
 Prægressæ, fassæque gravi plangore dolorem.
 Exhorret scelus Augustus ; tremefacta potestas
 Expavet, ac fletus regalia lumina reddunt ;
 Figitur, et procerum cinctus patrumque corona,
 Tactus corda pia mentis probitate perorat :

A Seque hominem meminit sub conditione creatum
 Servorum simili, atque pari qui surgat ab ortu,
 Nec causa par esse sui tot millia perdi.
 Servati in tumidos juris reminiscitur hostes,
 Subjectisque pudet concessa negare : superbis
 Hostibus esse patrem, crudelem civibus hostem :
 Victores vitiis populorum cedere victos,
 Legibus atque reos propriis grassando teneri ;
 Sicque juvat virtute feros componere mores,
 Vincere sævitia, sola pietate domari ;
 Contemnit pietas morum consulta sacrorum,
 Atque dari lacrymis mandantur pignora matrum.
 Pectora percellit stupor, ac metus intima pulsat,
 Credere nec facili suadetur tramite ; læta

B Augentur trepidis solamina, præmia callis,
 Adjumenta viæ, lamentis gaudia crescunt ;
 Ut quæ lugentes invisæ ad mœnia ductæ
 Dura resultabant, hilares sua tecta revisant.
 Unde egressa poli pietatis semina pulsant,
 Secessus superis proceres a sedibus alti,
 Dum sapor angorum properat sedare tumultus,
 Splendida mittuntur regi duo lumina mundi
 Claviger æthereus Cephas et quis fuit alter,
 Excoluit totum verbo qui gentibus orbem,
 Seque Deique ferunt monitus, finemque furori
 Impositum, domitosque animos, et gesta benigne
 Rectori superum placuisse levamina pandunt ;
 Seque datum missos reducis consulta salutis :
 Audiat ac peragat, nec cœlica jussa renudet.

C Sylvestrum latebramque notant, et quærere man-

[dant

Hunc sibi qui valeat conferre lavacra salutis ;
 Moxque vicem studeat talem redhibere Tonanti ;
 Ecclesiæ inflicta curet moderamine plagas
 Restituat fabricas, sese spurcamine purget
 Dæmonico, solum, Deus est qui verus adoret ;
 Ejus velle sequi toto conamine certet.
 His simul astrigeram posthac repentibus aulam,
 Imbutus superis affatibus induperator,
 Accitum legat divo medicum auspice notum.
 Ille tuens rapido Augusti se milite cingi,
 Tempus adesse putat capiendæ sanguine palmæ,
 Atque monet prompto socios certamen inire
 Pectore, gestandæque crucis vexilla petenda,
 Sectandum Dominum exemplis ad vera vocantem ;
 D Sicque Deo se committens, oransque, ferensque
 Oscula pacifico subjectos munere firmat.
 Discipuli fortes patrem comitantur euntem,
 Gaudentes pariter plexi mage tormina ferre,
 Quam patre sejuncti dapibus recubare caducis
 Ast ubi sollicitas perventum regis in ædes,
 Tandem hilaris surgit, stupidumque salutal amicam
 Rex resalutatus ; sedes perducit in altas,
 Incipiensque actus et cœlica visa retexit,
 Continuansque rogat, qui dii, quæ numina visa .
 Sint Petrus et Paulus, sibi talia jussa ferentes.
 « Hic pater est unus, colimus quem ritibus almis :
 Omnipotens cœli, terræque, marisque creator :
 Unus et ipse Deus, qui viribus omnia replet.

Istius Petrus, Paulusque sciuntur alumni.
 Qui Christi divina Dei gentibus isthic
 Monstrarunt, orbemque pio splendore venustant;
 Hinc testes Domini, primique in sede superna
 Sanctorum asciti, cœli decorantur in arce,
 Summorum summi procerum Omniregentis amici. »
 Cæsar ad hæc: « horum vobis num livea vultus
 Exprimit? » Ostendique sibi argumenta reposit:
 Visorum intutus papa monstrante figuras:
 « Verius haud quidquam hos (inquit) mihi jussa de-

[disse,

Te mox ascisci, debere lavacra salutis
 Te nobis nostri, quibus ulcera cuncta fatiscent. »
 Lætus ad ista, sacer filei fert ubera regi,
 Hortaturque fidem prompta comprehendere mente.
 Credere se ille refert, ideoque vocasse patronum
 Flujus eum legis, ritus quo jure capessat.
 Dictantur mox mansueto præcepta tyranno:
 Tironique, novo submittere colla parato,
 Arida pro dapibus dantur jejunia summis;
 Hircinoque flagrans ostrum mutatur amictu;
 Amplivagi pro lascivo fulgore palati.
 Invia mandantur stricti secreta cubilis;
 Pro pompis, pro judiciis crudelibus, alma
 Ore triumphantis resonet confessio Christi.
 Lamenti gemitus mulctati sanguinis error,
 Delubra claudantur; larvarum liba facessant;
 Debita pauperibus fisco donentur ab omni;
 Vincula carceribus tota reserentur in urbe;
 Exsiliis etiam, et variis cruciatibus acti
 Solentur venia; dentur solamina fessis;
 Degentur digni digne hæc ad agenda ministri.
 Excipit Augustus, fida quoque mente retractat,
 Et Christum verum Dominumque Deumque pro-

[fessus,

Vana probans simulacra, crucis signacula sumit
 Pontificisque manu insignis catechumenus exit.
 Papa sacris cautus ducit jejunia lætus,
 Ecclesiamque pio sibi jungit adesse labore,
 Ritibus explicitis per vota celebria dignis
 Conscia surgentis Christi instat vespera felix,
 Eductura nigris altissima sceptris tenebris,
 Fonsque perennis aquæ præcelso munere lymphæ
 Fontem implet, pestes extinguere non modo mentis,
 Corporis at valido morborum dira levare.
 Summus it antistes summum sacrare Toparcham,
 Ille Dei summi virtutem lassus herilem,
 Sordibus impuris, sævisque renuntiat aris;
 Tingitur et sacris trino mersamine in undis,
 Et subito cœlis ad vota, ad præsulis orsa,
 Lux radiat celebris superans rutilamina solis.
 Tum crepitus fontis stridentia frixa resultat,
 Quo surgens lotus rex mente ac corpore mundus
 Egreditur salvus, Christi visa ora professus.
 Mente nitet purus, pueri micat ore serenus;
 Mens intus splendet, foris ac caro fulgida candet;
 Gaudet at eximia donatus utrinque medela.
 Candida sumit ovans, et legibus alma propagat:
 Hunc debere coli lætus qua tenditur orbis

- A** Qui sibi sæva fugans tribuisset læta salutis:
 Hunc qui blasphemet punitio digna sequatur;
 Christicolæ afflictor census sectore prematur:
 Romulidum papam veneretur episcopus omnis:
 Si reus Ecclesiam petat, ut censore tegatur:
 Præsulis annisu modo templa locentur in urbe:
 Cæsareæ fabricas decimæ redigantur in almas.
 Albis depositis, ardentia ut ostra resumit,
 Mundus et incolumis Petri mausolea visens,
 Sternitur in faciem, capiti diademate dempto.
 Et lacrymis stratum Tyriosque infundit amictus,
 Seque reum memorans sancto de sanguine fuso,
 Excibat populi fletus gemitusque sonantes
 Mixto pangentis luctu nova gaudia lætis.
- B** Rex servile aggressus opus, chlamydisque nitorem
 Rejiciens, insueta petit, fossorque bidentem
 Arripit, et glebas pronò conamine vertit,
 Atque viam pandit sacri fundamina templi
 Qua figantur apostolici, quo curvus honore,
 Egesta fundamenti scrobe rite locandi,
 Bis sex fert humeris cophinos tellure gravatos.
 Curriculo residens aulam hinc cum præsule scandit:
 Altera lux terras roseo spargebat amictu.
 Sanctus et Ecclesiæ sacrare palatia surgit
 Rex Lateranensis fabricæ, passimque revelat
 Altithroni juga sub Domini se colla dedisse.
 Lege data pauper si quis se subdere Christo
 Deligat, ut vestem capiat candore micantem
 Munere Cæsareo solidosque decem geminatos.
- C** Accrescit Domini messis, populique, nitentes
 Sacra Dei summi, linquunt scelerata sacella;
 Millia candentum renitent duodena virorum,
 Infantum præter matrum quoque debile vulgus,
 Quorum stat numerus cœli mensore libratus,
 Romulidum Patribus fidei fugientibus alta,
 Haud sinit Augustum Pater indignarier almus.
 Ille throno residens aulæ plebemque patresque
 Lumen in æthereum radiantibus excitat orsis:
 Non debere deos testans dicive colive
 Qui manibus fiant hominum, tueantur et actu,
 Quos conservandos restaurent casibus actos;
 His se conjicere indignos placamine divo
 Qui reparare queat tritum et revocare salutem;
 Quodque in se factum liquida stet luce probari,
- D** Artificem Christum ritu venerarier æquo,
 Unde superstitiosa petant jam numina finem,
 Solus adoretur qui cuncta quit edere solus;
 Qui servat dignus, non qui servatur, honore;
 Sit cæcis visus ianime (sic) imperitetur
 Auditus; desistat ab his sapientia nostra;
 Ecclesiæ pateant Christi, quæ jura profanis
 Flaminibus servata, piis sint cessa ministris.
 Cœpimus ergo operam Christi, quo regia templo
 Nostra micet, videat passim romana potestas
 Nulla subesse animo dubii vestigia nostro.
 Conclamant ad dicta Patres, fortesque Quirites,
 Christum attollentes, claudique sacella petentes,
 Templa patere Dei Christi, qui verus et unus.

Præstitit Augusto subitam sine more salutem :
 Urbe repellantur Christo vincente profani.
 At moderator ad hæc pandit qua mente colenda
 Jura Dei, quæ corde flagrent, quæ sponte petantur ;
 Invitus nullus, nullus subigatur adactus
 Censeat ultro animus justum deliberet æquum,
 Quod verum inveniet sumat ratione librata.
 Hanc omnes vanis etiam laudare subacti
 Legem quæ nullum impellat nullumque repellat.
 Urbe coronata Phœbi lux lampade multa
 Vincitur, Ecclesiam gratantia gaudia replent.
 Sanctorum rutilo ornantur splendore sepulcra ;
 Exsiliis trusi claro sub honore vocantur,
 Quique sua læli patria gaudente recepti,
 Regis et asciti meritis venerantur amici.
 Interea genitrix Augusti, femina veri
 Scrulatrix, Helena partes lustrabat Eoi,
 Bebrycias peragrans urbes et regna l'elasga,
 Quæ dum monstra Deum venerari cauta renulat,
 Deligit astrorum regi famularier uni ;
 Unde favens veteri Judæa litamina sectæ
 Censebat sectanda, monetque hortamine natum
 Sumere Mosæam priscorum tramite legem,
 Haud credi debere Deum cruciatibus actum,
 Ast illi divum medicamina læta repulsa.
 Gnatus ad hæc, summo sese moderamine vectum
 Culmen in eximium tractans, præcedere mentem
 Humanam, ut cœlum, terras, divina fatetur,
 Nec quem delegit defendere numine cultum,
 Ne tam præcelsi ritus sibi conferat ausus ;
 Doctores at Christicolæ, gentisque vetustæ
 Conveniant certaturi libramine veri
 Lege sacra, libris cultus, et dogmate divi
 Alterna quid præcipuum sit lite revelent,
 Cervicem cui summus apex, cui sæcula subdant.
 Undique Rabbini, legisque citantur amici
 Carnalis, superique gregantur Flaminis hostes,
 Culmina sectantum paleas duodena leguntur,
 Romuleam Græco Latioque lepore politi
 Quique habiles visi scribæ legantur ad urbem.
 Iluc quoque pontifices Christi pietate nitentes
 Sedibus asciti variis in bella vocantur,
 Dumque legi alterni litis qui summa capessant
 Censentur Christi famuli, Sylvester in uno
 Spem fixus Domino bis senis se objicit unum.
 Pars adversa suis horrens superarier armis,
 Hæc prohibet tangi ; Cæsar probat apta triumpho ;
 Pars inimica suis dum sternitur obruta telis,
 Æthereus consurgit ægon, capiturque duellum.
 « Blasphemant stolidi tres nos orare Tonantes. »
 Papa libris pandit priscis tria Numine summo
 Complecti, totumque creasse triformiter Unum,
 Qui sibi nil dispar majusve minusve receptet.
 Uno hoc eliso geminus prosternitur hostis.
 Objiciunt Jesum Christum pericla tulisse
 Idque peroratum priscorum panditur orsis,
 Omnia quæ Christo factis implentur in uno ;
 Promitur adventus et causa rogata laboris,
 Utque Dei gnatus hominis susceperit artus.

A Hæc sacer exponens diva ratione resolvit,
 Æmulus et veris tradebat colla tumultus.
 Restiterat solus belli conflictibus expertus,
 At Zoroastræo nisus molimine Zambri,
 In quo sacrilegi fiducia summa triumphi.
 Exprobrat iste levi ut sociis certamine versis,
 Actibus et se, non verbis, conferre palæstram
 Poscit, et indomitum quæri sævumque juvenum
 Virtutem summi valido quo numinis actu
 Prodit, et audito labatur nomine taurus ;
 Quod nil ferre queat vivens, nec sufferat auris
 Vix haud ulla pati valeat, vel habere notatum.
 Exhibito juvenum multo sudore juvenco
 Cruribus implicito, vinculis et funibus acto,
B Fraudibus innitens insultat vera tenenti,
 Morte probet cultum mandans, vel morte probetur.
 Cœpta sequi justus patiens dimittit iniquum.
 Ille bovis dirum mussans immurmurat auri,
 Labitur atque miser mugitu flamina linquens,
 Et nece spectantum consternans corda virorum.
 Tollitur ingeminans clamor confusa coronæ.
 Ut leo Sylvester fidens intrepidus astat,
 Nec turbæ curat strepitus, nec probra pavescit,
 Fixus opem cœlis tota quin mente precatur ;
 Tum rogat Augustum vel sera silentia mandet ;
 Quæ voces, ubi jussa premunt, excelsa sacerdos
 Ascendens, ad vera piis populum erigit orsis :
 Se vitæ auctorem, Dominum se ferre salutis
 Auribus Ausoniæ, cœcis qui lumina, surdis
 Reddidit auditum, mutis affamina linguis,
C Dextras restituit mancis, vestigia claudis ;
 Hic verbo lepras, morbos hic depulit omnes,
 Rettulit et reduci defuncta cadavera luci :
 Ille Deum sese iudiciis patefecit apertis
 At qui morte ferit, vitam nisi reddere possit,
 Supremus non ille Deus : fraudem nam mortis amici
 Dæmonis hic viginisse liquet, ni rapta rependat.
 Æstuat Abracius cultuque et corde recisus
 Justa nec aure valet patiens, nec sumere mentis,
 Postulat et latrans superasse, silentia poni
 Colluctatori belli, neque jura relinqui.
 Haud Pater [patet] id dignum, priscumque orasse
 [prophetam
 Papa refert, Dominum vitæque necisque potentem
 Ut qui morte premat, flabris qui motus reddat
D Percutiat, sanet, validus moderator utrinque
 Unde probum superas post funera conferat auras
 Omnia rite sibi quo credula corda parentur.
 Instat ad hæc fallens vafer atque silentis poscit
 Virtutem repetens pandi solemniter actis,
 Spondenti vitam attonitus demensque repugnat ;
 Cogitur at Dominum verum summumque fateri
 Flamina qui functo referat, denotat et addit
 Seque suosque sequi cultus insignia Christi,
 Si data Sylvestri cedat promissa patrari.
 Edit papa preces, non murmura surda susurrans,
 Clara sed auditu cunctorum vota profundens,
 Atque palam Christum auctorem, vitæque datorem
 Invocat æthereumque, haustus repetente juvenco

Aurarum positos, Numen monstrarier optat,
 Accedensque feræ nomen proclamat Iesu,
 Nomine sub cuius revocatum surgere taurum
 Imperat, absolvit laqueis, et pergere mandat.
 Protinus exsiliens stupidæ miracula plebi,
 Lætitiâ justis, mœrorem importat iniquis,
 Ac sese armentis viduata in pascua reddit.
 Vincenti prostrata ruens vestigia turba
 Mox adversa petit poscens victore salutem,
 Ipsaque regiparens aulæis publica raptis
 Egreditur, veniamque dari sibi prona precatur.
 Nec solum bos sentit opem, pugnantiaque arma.
 Sylvestro vincente, crepant quin flamina nigra
 Linquere se, captos cœli quos gratia salvos
 Reddit, et æthereis plures sacer abluit undis.
 Crescit et ornatur Christo desponsa columba
 Templis, muneribus, cultuque dicatur amœno,
 Exuitur fractis elisus viribus hostis,
 Ægypti primogenitis sub tartara mersis,
 Pellæas acies imo æquora gurgite volvunt,
 Victricesque aquilæ Jesu ductore triumphant,
 Sensit et internis grassans Maxentius armis,
 Qui, terrena terens divinaque jura lacesens,
 Par Pharaonis lethum subit improbus undis,
 Incurrens foveam pugna sibi fraude paratam,
 Dum pius exsultans cœlestibus emicat armis,
 Cui cœlis patefacta crucis vexilla coruscant,
 Cui promissa favet victoria voce superna,
 His genitrix Augusti actis feliciter aucta
 Atque animum firmata fide percenset amici
 Tramitis ad Solymam spe continuare laborem,
 Exsultansque sacrata Dei loca lambere plantis.
 Expurgat scelus undecimi livore patrum
 Cæsaris, emundans spurcis sacra rura sacellis,
 Religione pia sanctisque altaribus ornans.
 Perventum Solymam, quæ lectu cœperat, haurit
 Perscrutans oculis, interque insignia rerum
 Indagare crucis cordi sedet inclyta ligna,
 Quæ pretium cuncti vitale pependerit orbis,
 Dum via nulla patet, qua tecta talenta petantur,
 Accitis varia sub conditione magistris,
 Golgotha supplicii discrimina nosse laborat ;

A Quæ patefacta, viris diversæ partis utrinque
 Consona testatis, regina aggressa capessens
 Spem divinam animis, scrobibus rimatur operta ;
 Nec mora longa operi : connivent vota labori :
 Munus et ambitum cupidis se visibus offert ;
 Tecta diu infidis arcana fidelibus adsunt.
 Gaudia sed lucri obnubit titubatio certi :
 Dum, tribus inventis, quæ crux erectio vitis
 Vivificæ steterit nutat discussio veri.
 Arbiter at summus curas componere anhelas
 Disponens, animum reginæ numine tangit
 Sidereo : functum illa recens exsanguis cadaver
 Imperat inferri, donum virtute probari.
 Produntur gelidis torpentia viscera venis ;
 Admotæque cruces : pœnalia ligna latronum
 B Temnuntur, promittunt vitalia robora vita,
 Vita resurgentis vitæ arbore gaudia complet,
 Qui spectatores redivivo munere pascens,
 Inter mirantes sese miratur euntem.
 Sic divo renitens crux clarificata decore,
 Votorum obsequiis, claraque assumitur aula.
 Quæ cultis rutilo radiat laquearibus auro.
 Fertur et ad regem pretiosi portio ligni :
 Crux sibi tota manens late sua robora spargit,
 Damna nec admittit largo cum repleat orbem
 Munere, perpetuum retinens sine more vigorem.
 Queis mundi pretium divina talenta librata
 Clavorum ex acie regalis culmina coni.
 Tutantur compta, frenique sacrantur habenæ,
 C Vis cujus præstans effrenas difficit umbras,
 Quod fidei meritis, princeps Justine, probasti.
 Nec mare frustratur tantæ virtutis honore,
 Cujus sedati fluctus, obstructa vorago.
 Lintea quæ texere crucem neque cassa residunt ;
 Robore quin sumpto morbos, et frigora pellunt,
 Dæmonas ejiciunt, cæcis sua lumina reddunt :
 Mutis sermo datur, paralytica membra levantur.
 In vexilla crucis labarum transvertitur ingens.
 Præficitur cuneis, acies illustrat honore
 Signiferos sociosque tegit, nec clade laborat
 Evector, nec tela queunt temerare vehementem ;
 Linquens signa perit, gerulus servatur in hostes.

CAPUT IX.

De synodo quæ facta est sub sancto Sylvestro.

Sylvestri imperio coeunt, et lumina Patres
 Catholicæ retegunt fidei, damnantque rebelles ;
 Lucis et Ecclesiæ tutissima robora condunt ;
 Pontificalis apex colitur, clerique senatus
 Legibus instruitur ; sacrorum jura feruntur ;

D Templâ nitent fabricis, sacrantur munera templis,
 Pignora apostolici decoris multo ære teguntur.
 Emicat oppressis victoria clara tyrannis ;
 Gentibus effulgent præcelsa tropæa subactis,
 Discussisque pios tenebris lux læta venustat.

CAPUT X.

De Gallicano et Constantia.

Tunc Gallicanus rege mactus inclyto
 Victoriosis sublevatus infulis,
 Dum gratus Augusto atque carus cernitur,
 Christo dicatam lege necti perpete,
 Sibi jugalem postulat Constantiam.

Rex æstuarie mente cœpit anxia,
 Sciens necari posse natam, quam teri.
 Hoc illa nitens mente vulnus patria
 Avertere, infittunc : « Jugandam perhibe
 Me Gallicano, dum Scythas evicerit.

Mox consul ut generque fiat regius. »
 Arrhæ feruntur inter hæc altrinsecus,
 Fratres Joannes atque Paulus virginis
 Celsæ magistri castitatis præsules,
 Ambasque virgo Gallicani filios
 Sibi retentat Atticam atque Arteniam
 Quas ore votis ipsa Christo dedicat.
 Procus subinde clausus urbe Thraciæ
 Gentis Scytharum inferre pauca dum pavet
 Formidolosus signa multitudini,
 Acervat aris sacra Martialibus ;
 Increscit hostis, Invalescunt tristia,
 Linqunt Quirites signa, cedunt barbaris,
 Princeps volutans exeundi copiam,
 Portum salutis satrapis Constantiæ,
 Paulo ac Joanne percipit, votum Deo
 Summo polorum qui monent enuntiet,
 Christo ut dicetur erutus discrimini,
 Fietque victor quam fuisset clarior.
 Voventis ore quod probatum ut personat,
 Juvenis statu videtur ecce præminens
 Humero crucis vexilla promptus ingerens :
 « Sectare, et (inquit) me mucrone præditus ! »
 Quem mox secutus bellicosos en videt
 Viros utrinque præparatos prælio,
 Se roborantes atque præbentes opem
 Subeat jubentes castra tutus hostica,
 Ensem resectum hinc inde securus vibret,
 Dum regis ad secreta scandit barbari.
 Quibus ille visis pronus ad vestigia
 Jam Gallicani, vota fundens, sternitur.
 Vitam petendo cum suorum sanguine,
 His impetratis, deditur cum liberis :
 Posthac tributa se daturos asserunt,
 Pactis et hoste liberantur Thraciæ.
 Hinc jam tribuni redditi que milites
 Christi parantur militare muniis.
 Princeps sacratur, nuptiis abstemius
 Vovens manere, sic triumphator redit.
 Nec ante Romam provehendus introit,
 Sacrata Petro dirigens ad limina,
 Grates datori quam litet victoriæ.
 Augustus huic cum prole factus obvius
 Ut rescit acta, cingit hunc amplexibus
 Cælo dicatas nuuntiatque filias.
 Aulam petenti rege fulto principi
 Regina sancta nepte nixa nobili
 Occurrit ejus, exhibetque pignora
 Lacrymis opima proluuntur gaudia.
 Privatus ille gestit ire fascibus,
 Celsis vocationis arcem præferens.
 Rogatur autem consul aula prodeat ;

A Sumens honores, quinque solvit millia
 Vernarum, habens servitutis eximens.
 Quos ditat arvis atque cessis ædibus ;
 Censusque præter filiarum proprio
 Foro subactos spargit indigentibus ;
 Comesque sancto factus Hilarino subit
 Virtutis alta, serviens egentibus ;
 Domos benignus hospitales ampliat,
 Socii cohærent qui fuere servuli.
 Vulgatur orbe fama toto prodiga :
 Ardent videre præminentem consulem
 Pedes ministrum diluentem pauperum.
 Hostensi in urbe templa Christo construit,
 Et excubantes hic ministros destinat,
 Levita magnus visus huic Laurentius,
 Hortatur ejus edat ædem cultibus
 Qui jussa supplens, nuncupat Laurentiam.
 Præstare præsul haud favet rogantibus ;
 At qui nitescat hoc decore deligit.
 Vicem rependit distributor munerum
 Tantamque confert claritatis gloriam
 Quo spiritali præditi versantur
 Mundentur, ejus ut feruntur visibus.
 Magna ergo fultus sanitatum gratia
 Splendet micanti sanctitatis copia.
 Hinc Julianus hostis innocentæ,
 Ut re politus elevatur publica,
 Arctat statutis christianos subdolis
 Ne possiderent indigentes quippiam :
 Tum Gallicani tecta, queis egentium
 C. Levat labores, si quis ingredi petit,
 Titulos daturus pensiones aut agens.
 Ultore captus lancinatur dæmone ;
 Exactor actus ut lepræ spurcamine.
 Responsa produnt his rogati spiritus
 Rerum quod ejus occupatores ea
 Vitare possint haud secus pericula,
 Ni Gallicanus diis agat litamina,
 Sanctum sed audet inde, nemo dum virum
 Tentare, dirus præsul aulæ destinat,
 Mandata legans ut deis ferat sacra
 Latiisve cedat, aut remotus finibus,
 Rebus relictis. Ille Alexandri petit
 D. Exertus urbem, seque confessoribus
 Christi per anni jungit ultro circum :
 Deserta deinde jure scandit arduo :
 Huc sævus hostis insecutus principi
 Jubet beato thura sacret impiis,
 Qui suasionis temptor ense subdita
 Cervice sumens lætus astra competit.
 Locatur ejus ædis alma nomini,
 Qua dona Christi honore fulgent martyris.

CAPUT XI.

De sanctis martyribus Joanne et Paulo.

Hujus magistri ad vota fratres inclyti
 Christi Joannes atque Paulus pauperes,
 Opibus relictis virginis Constantiæ

Dum christianos recreando perfovent,
 Fertur tyranno ; lenibus quos convenit
 Actare verbis hæreant rogans sibi ;

« Iniquitatis (inquiunt) causa tuæ
 Communio publicæ rei absumus.
 Jam te salutatum ire non exhibimus
 Nam Christi alumni veritate degimus.
 — Considerandum est, his refert apostata,
 Aula nutritus regi adesse regia
 Debere primos, ut colam palatii,
 Contemnar autem: quæro ne temni queam. »
 Fratres: « Tibi hanc feramus haud injuriam,
 Mortalium quem præferamus ut tibi;
 Cæli, ac salii, telluris atque præulem,
 Qui fecit usquam quidquid est præponimus.
 Hominisque temporalis inde gloriam
 Fugimus, superni regis iræ providi
 Teneque scire nec salutatu tuo
 Cultum nos adire jam palatia.
 — Decem (tyrannus) vos diebus edere
 Concedo mentem cautionis tramite,
 Sodalitate ut sponte nostra utamini,
 Aut publicos plectens ut hostes punio. »
 Viros beati tum fideles advocant,
 Res ordinantes quas reliqui præcavere
 Toto vacantes copias egentibus
 Induciarum largiendo tempore.
 Posthac Terentianus hos sub propria
 Adortus æde vota dantes repperit:
 A rege fassus aureum mitti Jovem
 Cui thura flagrent, his ei litantibus,

A Aut obstinatis colla mucro transeat,
 Ne rege digni qui nutriti regia
 Vulgarium cædantur acti obtutibus.
 « Dominus tuus si Julianus (inquiunt).
 Habeto pacem jam tuo cum principe
 Nobis et alius non crit, Pater nisi,
 Natusque solus, sanctus atque Spiritus. »
 Is quem renuntiare non est territus,
 Huic et Dei projectus a conspectibus
 Cerditionis stat parare complices,
 Suasor alto procubans certamine
 Aperire terram sævit, et venientibus
 Ferus sepulcra providet domestica,
 Mox et resectis colla submergit scrobe
 Vulgans jubente quod exulares Cæsare.
 B Quam post procellam jam sereuo reddito
 Multæ subacto vindicis strage impio,
 Sanctorum agonem confitentes dæmones
 Possessa tacto vasa inquinant limine.
 Terentiani huc acta proles flamine
 Clamat beatis sese aduri fratribus.
 Pater periculis incitatus filii,
 In ora lapsus, prædicat piacula,
 Petit lavaera, luctibus dat lacrymas
 Piorum ad urnam solvitur dum filius
 Tam passionis gesta quæ peregerat
 Confessionis dira purgans lacrymis
 Certis arata propalavit paginis.

CAPUT XII.

De sanctis Januario, Gordiano et sociis.

Plures beata tergiversator nece
 Christi sacravit defuga.
 Dum crescit atrox ira victi publicis,
 Legat pios custodiis;
 Diro prehensum jure Januarium
 Tunc Gordiano deputat:
 Pii sacerdos regis almus impiæ
 Datur feræ vicario.
 Qui, dum modesto verba corde percipit,
 Fidei repletur Spiritu;
 Uxore juncta sic Marina nomine
 Mox fonte divo tingitur;
 Famuli petentes sacra denis quinquies
 Dominos sequuntur amplius.
 Quæ gesta sævo dum feruntur arbitro,
 Scriptis utrumque perculit,
 Et Gordianum subrogato iudice

C Antro retrudit publico;
 Castam jugalem dans aquas ad Salvias
 Servire mandat rusticis
 Clementianus Gordianum sedibus
 Vinctum catenis applicat,
 Qui, laude Christi fortis atque immobilis,
 Plumbo severe cæditur,
 Confessionem nec relinquens cælicam,
 Cervice cælos obtinet.
 Canibus cadaver iudice actum pessimo
 Custos tegit non dormiens,
 Quod Christiani nocte milliario
 Ab urbe raptum collocant,
 Pridem beati martyris quo pignora
 Collecta erant Epimachi,
 D Diesque festo læta voto compares
 Attollit una martyres.

CAPUT XIII.

De sancto Pigenio.

Hæc fera crudelis rabiem quoque sanguine tingit
 Doctoris, sub lege Dei quo fatus alumno,
 Pigenii, Romæ tituli qui Presbyter almus;
 Pastoris quem strata suo pia membra furore
 Condere comperiens, secedere mandat ab urbe,
 Præmia se redhibere screns, quia mittitur exsul;

Nam pudet altorem primo mox sternere jussu.
 Persarum petit ille solum, quo luce moratus,
 Corporis orbat, mentis sed lumine pollens,
 Præcipitur Romam, palmæque requirere causam,
 Cui tandem puero gressus moderante reducto
 Obvius expulsor rheda sublimis et auro

Diis grates inflatus agit pompante tumore,
Incensusque Acherontæo flammante furore
Præcipitem vergi Tyberinas mandat in undas.

A Mens pia sic cœlos repetit terra edita terram
Pignora quæque Abdon tumulo Sennenque capessunt

CAPUT XIV.

De sancto Herculio, Hilarino et sociis.

Donatus lector studiorum in agone sodalis
Et condiscipulus saucto hoc sub patre tyranni,
Ense truci genitor genitrixque ubi sidera sumunt,
Fugit, Aricinamque petens appenderat urbem.
Dumque, pio junctus Hilarino, nocte dieque
Vota Deo legans, jejunia crebra frequentat,
Gentilis Surana oculis ac corde tenebris
Obsita cum genito cellam perrumpit opimam
Quamque fide imbutam Satiri dant præsulis ori,
Nascentis lætus fidei qui lumina cernens
Atque Deo grates referens, jejunia mandat,
Fert cines stratum, dat dura cilicia amictum
Instruit atque lavat, cum qua subit unicus undas
Herculius; lumen mox frons tenebrosa resumit
Et Christum verum vitæ lucisque potentem
Exclamat mulier, sobolem radiata renoscens.
Quod certis capiens rumoribus Apronianus,
Donato attonitum diro spiramine gnatum
Defert, qui sociis Hilarino ac præsule junctis,
Insistit precibus; pulso sic flamine votis,
Incolumem puerum, gaudente parente, reformat.
Assidue hinc gradibus virtus et gloria cressit
Accedit quidam Eustasius, fiscalia cujus
Munera ut abdiderat terræ, defungitur uxor.
Ille gravem tolerans torvo exactore furorem,
Donati petit auxilium qui corde fideli
Præsidium tractans, superum subit aggeris antrum
Nomen et inclamans functæ per numina Christi

Adjurat, crucis adjungens in stipite fixi,
Quid factum dicat, qua rapta pecunia fisci.
Jussa refert imo verba Eufrasina sepulcro,
Tecta domus aditu latrat quæ gaza rogatur;
Æs notum egeritur, pergat vir fasce levatus.
Jam dignis Satiro meritis ad regna vocato,
Donatus sacris ejus vice fungitur aris.
Qui dum diva, die quadam, mysteria tractat,
Sanguinis et superi populis dat dona minister,
Impete gentili impulsus ruit, atque sacratum
Comminuit calicem; motus cum plebe sacerdos
Angitur; angorem Christi sed dextra sercnat:
Lecta equidem devectantur fragmenta beato;
Ille madens lacrymis sumensque, ubi vota profundit,
B In priscam revocat solidato fragmine formam.
Barbaries perculsa novi spectacula facti
Aspiciens, laudare Deum cum plebe canora
Incipit, atque animæ citra octoginta dicantur.
Multis præterea signis divina potestas
Donatum illustrans testis sustollit honore:
Tentus enim, pariterque Hilarinus, saxa jubetur
Thure rogare dato, jussis cui rite reniso
Os teritur saxis; Hilarinus fustibus actus
Temptam linquit humum, quæsitam percipit æthram,
Ostia membra rapit, Donatum claustra receptant
Hic quoque plura Deus per quem magnalia Christus
Dum populo plaudente gerit, diro ense resectum.
Educit tenebris, veræ capit æthere lucis.

CAPUT XV.

De sanctis Prisco, Priscilliano et cæteris.

Hac præter istos nube multi cælicos
Petunt honores abdicando terreos.
Priscus sacerdos ense scandit æthera;
Priscillianus quem secutus clericus
Parilem coronam sorte sumit compari.
Benedicta sectans hos pudica femina
Subit p'orum regna per vestigia,
Faustus triumphans sceptrâ regi jungitur;
Fausti Dafrosa, post jugalis gloriam,
Exsul negata segregatur patria
Poloque ab ense pulsa terris sumitur;
Qui Biviana prole cum Demetria
Florent parentes, clara nacti pignora:
Quarum hoste coram ducta dum Demetria

C Confessionis enitescit gloria,
Mentem superna condit inter sidera.
Fusus Joannes gloriosus presbyter,
Ubi sole hino triste dat spectaculum,
Foro rapina colligit laudabili
Piis sepulcro copulans parentibus,
Quibus sororis membra jam jugaverat
Quem Julianus, dum nec auditu probat
Dignum suo, Phœbæam ad aram præcipit
Cervice plecti: quem legit Concordius
Pari sacerdos sorte fulgens præditur
Sacrumque cultu honoris ornans debiti
D Locat beatos martyrem inter martyres.

INCIPIT LIBER DECIMUS.

CAPUT PRIMUM.

De sanctis Marco et Julio episcopis.

Digressi per bella, pedem referamus in urbem,
Visuri qui sede Petri sint sorte secuti
Sylvestrum: officii quorum mysteria Marcus

Diva subit primus, gemino quæ solis in orbe
Tractans, templa parat, donisque et cultibus ornat,
Busta colit, comptoque gradus sublimat honore,

Absentes scriptis, præsentes roborat actis,
 Catholicamque fidem diro tutatur ab hoste.
 Julius hunc sequitur, bellum cui fure paratur
 Hoste potestatis Christi, tribulatio cujus
 Virtutem probat, exercet, depromit, honorat ;
 Gloria quem exsilio revehit : tum construit aulas
 Rectori, tam busta parat pietatis amicis,
 Decernit leges, statuit fastigia clero,
 Componit lites, præbet monumenta fidei,
 Protegit innocuos, reprimit sine jure nocentes,

A Permanet immotus, rebus persistit honestis.
 Post quem Liberius vario depellitur astu,
 Ob sanctam nunc urbe fidem, nunc legis ob urbem
 Tramite, divinæ pulso felice cathedræ,
 Perstat qui validus firmo quoque robore fixus ;
 Arguitet lapsum duplici baptismate regem,
 Unde datus gladiis capitur feliciter astris.
 Funus at ereptum recipit quam struxerat aula,
 Moxque pios cleri tribulatio dura fatigat
 Presbyteros, pluresque alios, quæ morte coronat.

CAPUT II.

De sancto Eusebio præsule, Gregorio et Orosio presbyteris.

Eusebius præsul fortis vibrat arma fidei,
 Liberiumque dolet manui cecidisse profanæ.
 Unde furens hostis arcto hunc Constantius antro
 Claudit, ubi invictus precibus persistit amicis,
 Cornua Titanis replet dum septics orbe.
 Emicat hinc claustris, late quoque pace potitur ;
 Pignora presbyteri rapiunt Orosius atque
 Gregorius Sixto addentes in busta Calisti,
 Atque Dei ponunt homini titulumque decusque,
 Accipit ut pietatis opus pia gesta tyrannus,
 Gregorium ejusdem vivum sub funeris urna
 Trudit ; spirantem sed adhuc Orosius effert
 Nec mora defuncti jugat ossibus ossa sepulti.
 Cappadocum propulsus adit Dionysius urbem.

Hic quoque persistens validus defungitur exsul,
 Optatam capiens patriam sedisque decorem.
 Pignora, Basilio magno reddente, beatus
 Suscipit Ambrosius, dignoque recondit honore
 B Eusebius Scythiæ tum Basilii petit urbem ;
 Vercellis rediens demum repetendo cathedram
 Martyriique locum, patitur pius arma furentum ;
 Psalterium æquivoci postquam decoraverat orsis,
 Sedem membra requisitam mens accipit æthram.
 Rhetorica Victorinus tunc luce cluebat,
 Lustrans subjectam facundo dogmate Romam :
 Tandem colla ferens fidei veteranus honori,
 Impugnat colubrum sale, comit lumine Paulum.

CAPUT III.

De sanctis Damaso, Hieronymo atque Siricio.

Damasus hinc, post expositos, pater Urbis habetur.
 Prælectus cleri populique, favente senatu.
 Martyribus sacra templa polit, pia corpora quaerit,
 Colligit, attollit, numeris colit, et pede prodit,
 Probris impetitur, synodoque probante piatur,
 Verbis ac scriptis fidei defendit honorem ;
 Nocte dieque sone mandat psalmodia laudes,
 Hieronymoque petens normam tradente capessit.
 Sedis apostolicæ sublimat lege cacumen,
 Dirigit ædificans subjectos dogmate puro,
 Flaminis ætherei cœlestia lumina promen,

C Sidereisque armis insectans proterit hostes.
 Emeritusque senex scandit cœli ardua victor.
 Siricius contra infandos decreta per orbem
 Legat, et exsilio removens perversa sequentes,
 Purgat ovile Dei, pandit quam cauta receptu
 Regula servetur, quam pravis arcta ferantur,
 Æthereamquo ornat divina lege columbam.
 Surgit Anastasius, suadetque assurgere divis
 Cum clero populum, verbis fugat ore profanos,
 Informatque pios, templum parat, astra receptat.

CAPUT IV.

De sanctis Innocentio Zozimo et Bonifacio episcopis.

Post hos, nocentes damnat Innocentius,
 Et institutis imbuens Ecclesiam,
 Dignis adornat castra cœli legibus,
 Pellensque iniquos pura reddit sordibus ;
 Tum templa sacrat, dedicatque munera,
 Dat festa sacris sabbatis jejunia,
 Petitque perstans alta lidus sidera,
 Zozimus statuta nec fatiscit edere,
 Aulam ministris, ac ministros palliis
 Ornat, petendæ dignitatis tempora
 Præfigit almos cauta tradens dogmata,

Datasque firmat lege rigida regulas.
 Bonifacius, post lite scandens dissoua,
 Tum mansueto dum recedit spiritu,
 Nec insolenter vindicat fastigia,
 D Pulso receptus roboratur æmulo ;
 Certatque sedes nec hinc petatur ambitu ;
 Sacra censet aræ nulla tractet femina
 Decreta celsis nec ministris appetat ;
 Nullum dicare jure pressum clericum.
 Felicitatis hic beatæ pignora
 Templo decorat quo residit sarcina,

CAPUT V.

De sanctis Cælestino et Sixto episcopis.

Cælestinus adhinc cœlestia regmina tractat
 Allogatque piam rectis pravisque salutem ;

Instruit Ecclesiam, ponit psallentia clero,
 Religionis opus cumulat, sacra diva venustat ;

Summi templa dat donis, et cultibus ornat.
 Hunc Sixtus sequitur : majorum scita tuetur
 Nec refugit censor sacro censente senatu
 Censeri, purgatque notam, justusque patescit,
 Humano attritus supero quoque plectitur hostis
 Arbitrio, papa pœnam miserante profani

A Cœlicaque infesti servante in funere jussa
 Templa levat multoque colens ex munere ditat ;
 Regia dona ipso clare moderante renitent
 Carmine sacra colit, memori dicat ære beatos,
 His quoque conjunctus memoranda laude dicatur.

CAPUT VI.

De sanctis Leone, Hilario, et Simplicio episcopis.

Hinc gesta altisoni texuntur in orsa Leonis
 Præditus Augusto pia qui Chalcedona jura
 Dat censenda, Patres quo munere cogit agendo :
 Exprimitur geminæ Christo connexalis uno
 Copulanaturæ : damnantur nexa secantes
 Vincula personis, vel non miscenda jugantes
 Jussa Patrum crebro rationis dogmate firmat ;
 Auget jura, monet reges, colit ordine Patres,
 Templa novans ornat, bellis attrita reformat,
 Internum externumque decus claro expolit actu.
 Hilarus hunc sequitur, decretaque præcipit, orbi
 Delegat, sectanda monet. contraria damnat,

Cultibus edictisque piam vernare columbam
 Præstat : sanctorum multo notat ære triumphos ;
 Aurea ligna crucis gemmis et percolit auro,
 Attollit fabricas, pretiosa monilia cudit,
 Alligit et Patres, libros sacrosque ministros ;
 Per quem paschali Victorius ordine fulget ;
 Culmina Simplicius celsæ subit inde cathedræ,
 Regis honore sui cultas qui dedicat aulas,
 Officia instituit, læsos medicamine fulcit,
B Roborat ægrotos, stricto ferit ense protervos,
 Jura superna serit, bino sacra munere comit.

CAPUT VII.

De sanctis Felice et Anastasio episcopis.

Ecclesiæ posthac Felix moderamina tractat.
 Præcipitans hæreses, leges redeuntibus aptans,
 Fraudes discutiens, culpas et noxia perdens,
 Regmina Gelasius Felicis rite secutus,
 Dissicit errores, propellit ab urbe profanos,
 Crimina comburit, miseris vincimina solvit,
 Dilatat clerum, vulgus tutatur egentum,
 Excolit Ecclesiam, salvat discrimine Romam,
 Sancit scita sacris, dat opem feritate repulsis,

Difficiles virtute ferit, facilesque reducit,
 Templa polit, dicat, attollit, modulamina condit,
 Et gremium cunctis pandens pietate nitescit,
 Cœlica defendit divinisque emicat armis.
 Surgit Anastasius post quem dans robora pacis,
 Legatum Christi pacis se munere fastus,
 Æquivocum hinc movet Augustum, petit edere pa-
 [cem.]

C

CAPUT VIII.

De sancto Symmacho papa et Paschasio levita,

Symmachus accedens vario certamine gliscit.
 Partibus abjunctis, gemini dum culmina sumunt
 Judicium subeunt regis ; patet æquior isti
 Causa ; sedet præsul, censetque deinde cavendos
 Dissensus, gladios, vitandos jure favores,
 Dignius et tantæ tribuendos sedis honores ;
 Æmulus, indeptus Nacerinæ regmina plebis,
 Alma vigere patri pietatis viscera sentit
 Et capit ingratus gratis data munera fastus.
 Surgit item bellum ac repetit Laurentius urbem ;
 Prava ferum manus exagitat livore tumultum ;
 Impetitur probris et iniquo crimine justus ;
 Censorem suadet ei rex mittere Romam ;
 Ascitis Patribus, purgat convitiâ præsul ;
 Censor et invasor præsumpto jure teruntur,
 Instauratur honos, justo addita gloria crescit,
 Ut decus obryzo sævis fornacibus usto,
 Crescunt bella piis, crescunt insignia bellis :
 Cruda ruens cædit temeraria turba quietos,
 Queis tamen impertit sublimis laurea cœlos.
 Fautores positi divino examine, plexi.
 Condignam meritis mulctam subiisse probantur,
 Quorum virclare rutilans Paschasius urbis

Levites passus capiendæ damna coronæ.
 Thermarum, fertur datus ut fervore minister
 Attamen egregiis hic fulserat actibus auctus,
 Contemptorque sui, vitæque insignis honesta,
 Cui comes a puero miseratio crevit egentum.
 Dogmataque ediderat veri, sale prædita multo,
 Flamine queis divo mysteria digna perorat,
 Cujus et extrema raptam de veste salutem
D Accipimus fugisse nigra, spolia alma, catervas ;
 Isque piis veniam meritis decernitur actis,
 Germanique palam visus se obtutibus offert,
 Obsequiis terret, pœnam erroremque fatetur,
 Poscit et auxilium, precibusque levamina sumit,
 Centumcellensis quondam ut possessor agelli
 Lympharum ignicolis post fata vaporibus actus,
 Presbyterique datus Joannis ad alma ministri,
 Obsequiis geminæ nutans sub dote coronæ
 Munere qui ereptus gaudet servisse lavacris.
 At servare greges et proturbare profanos
 Atque fugare lupos pastor non desinit almus :
 Exurit simulacra, libros, pellitque nefandos.
 Atque domum Christi doctrina et cultibus ornat,
 Munera multa serit fabricis, laquearia, gemmis

Pingens, instauratque novas, reparatque labantes,
Nec minus exilio trusus dare commoda sanctis
Insistit, redimit donatque exire catenis,

A Et parat addictis sibi cœlica regna talentis,
Queis nitet admissus translato culmine mactus.

CAPUT IX.

De sanctis Hormisda papa, Germano atque Remigio episcopis.

Hinc Hormisda colit clerum, psallentia tradit,
Templa levat, lites componere pace laborat,
Graiorum tumidos instat sedare tumultus,
Nec, quia præcelsis arcetur fascibus, alto
Absistit cœpto; monitus iterare benignos
Haud tardat, licet Augusto renuente, sequestros.
Qui, donis tentans, nec vi nec munere præstat.
Insuper indigne pulsus negat hospitis alas,
Atque superba refert, sacrataque jura repellit.
Nec mora contempti persentit numinis iram:
Ictus et æthereo submersus in ultima telo,
Dignum sceptrum sacris submitti funere pandit,
Plexo justus ac injusto Justinus adeptus
Imperium, Petri pacis petit omine sedem,
Fœdera digna diu monitis actuque ferentem.
Vota Patri arrident: legantur figere pacem
Sinceri fidiq; viri virtute probati;
Capua Germanum tanto dat munere diguum.
Legatis Petri sic gratia celsa refulget,
Augustus cum principibus, sanctaque caterva.
Ut procul occurrens regali egressus ab urbe
Excipiat capitis supplex pia membra supremi.
Terrentur reprobi, gaudeat pietate benigni,
Ecclesiæ cœli junguntur culmina pace,

Damnanturque rei, lucis pacisque rebelles.
Vincitur impietas, lethale absconditur ulcus.
Et, sanie absecta, læto stant corpore membra.
Gaudet pace Oriens, reparatum gaudet et Austrum;
Africa læta subit sublata resumere jura;
Solis ad occasum laudant a climate Eoo
Salvati Dominum pueri sacri ore magistri.
Gallia doctrinæ nec culmine cassa residit,
Exsultat quæ Remigio rutilo ætheris astro:
Ac terræ cultorê bono, feritatis opimo
Vomere qui fidei satagit dum scindere corda,
Barbara mirificans divino semine rura.
Messis honore novæ charismatis ubere mactæ
Primitiis Cephæ studet almam ornare cathedram.
B Dum rex in Christo Clodoveus, filius hujus.
Auri ac gemmarum pretiosa luce renidens,
Remigii decus obtenti ductamine regni,
Egregio parens patri devotus alumnus,
Primate eximio Christi pia munera mittit:
Mittit et insignes paci data Græcia cultus;
Augustus, regesque colunt ornatibus urbem.
Clara pii sub honore Petri dum stemmata legant,
Papa etiam cum corda parat, tum templa venustat,
Sicque datur cum mente polo, tum corpore templo.

CAPUT X.

De Joanne papa, Symmacho, Patricio atque Boetio.

Gratia summa dein primæ dat jura Joanni
Sedis, et egregia tribuit disponere cura,
Ausoniam ne mucro vorat, quo Græcia aditur
Quique decet Petri legatum hos excipit altus.
Pergenti sacratur equus, vectoque dicati
Corporis assuetum muliebri deinde recusat,
At gaudet servire sacro, geminare laborem.
Culmina celsorum patri præstantis honoris
Occurrunt graduum: cæcis ut sensibus alma
Lux pateat, lumen cæcatorum innovat orbes,
Atque diu clausas intrat lux reddita portas,
Lucifluaque manu tactos fugit umbra meatus,
Ei, populo mirante, palam nova lumina fulgent,
Subjicitur culmen, fastus flectuntur enormes:
Imperitans mundo Cephæ incurvatur alumno;
Qui petit, oratur, largitur et obtinet idem,
Impetrat et pacem, præcelsum præstat honorem;
Torquetur sævus furor hoc sub honore piorum.
Dat tenebris qui luce nitent, quibus uritur urit,
Ipsam etiam patrem diri custodia cingit;
Emicat ille specu, nec septa tenere beatum
Regia proficiunt, cœli vel demere sortem.
Compserat ecclesias, patrum reparaverat urnas,
Pignora digna datam repetunt revocata cathedram,
Nec longum rapuere trucem tormenta tyrannum

C Debita perpetuas crudeli dantia flammæ.
Jam tamen immanes dederat fera bellua clades,
Impugnans bello fraudis pia mœnia pacis.
Symmachus illuster, gener atque Boetius ense
Subierant cujus pretiosæ munera palmæ.
Patricio sed discinctus, plantasque resectus,
Atque manus vinctus papa religante Joanne,
Inditus ignivomæ Vulcani immergitur ollæ.
Symmachus hic consul genitam cognomine Gallam
Cultibus enutrit sanctis, pia lumina fudit,
Tradita quæ thalamis anno viduata sub ipso,
Disponit servire Deo, nec tempora curans
Ætatis teneræ, nec opes, vel culmina sæcli,
Sanguinis igneoli nec fœda notata pavescens,
Barbariem, nec ferre pilos muliebria servans
D Nil reputans fœdum Christo nisi fallare tantum,
Militiæque poli toto se pectore dedens,
Castis se subicit castris, immobilis annos
Continuans plures, manibusque et mente benigna,
Prodiga pauperibus votis insistit honestis:
Ad palmam quæ dum cœlique ad regna vocatur,
Corpore concutitur, supera se pace levatur:
Solamen Petri, vultumque et verba meretur
Orsis digna piis audire et reddere voces,
Accirique polo, peccamina nosse remissa;

Et pariter charæ comitatum orare sororis
 Audit quæ comitari habeat benedicta petitem
 Post mensem quod iter capiat, plenoque nitescit

Λ Egrediens voto, solatia jussa sequuntur
 Sic et apostolici complentur famina pacti.

CAPUT XI.

De sanctis Felice, Bonifacio atque Mercurio episcopis

Ecclesiæ Felix feliciter usus honore
 Scita dicat, pia tecta levat, collapsa reformat,
 Divinum attollit columen, sacra jura venustat,
 At censet solis mysteria agenda saeellis.

Pace fruens et pace nitens sub pace quiescit.
 Ordine divino Bonifacius inde secutus
 Succurrit clero, solvit famis atque periclo
 Mercurius post hunc supplet loca sacra piorum.

CAPUT XII.

De sanctis Agapito, Cassiodoro atque Vigilio.

Hinc pius Agapitus congesta ligamina rumpit,
 Conciliatque gregem, victorum pondus adurit,
 Errantesque reducit oves, et pacat ovile,
 Pergit et ad Graios, pacem quoque regibus avertit;
 Exceptus sub honore pio divina frequentat,
 Restituens gressus claudo, dat famina muto,
 Augustum aggreditur, pietatis munia tractat,
 Arguit errorem, temnit terrentia regna,
 Dissicit et nebulas, et fraudis operata revelat.
 Ejicit et sacris colubrum, tenebrisque jacentem
 Detegit, et diro mundat delubra veneno;
 Plebs purgata nitet, gaudens Augustus honorem
 Dejicit exinium, vestigia pronus adorat
 Patris, et expulsa almus apex ita sorde sacatur,]
 Papa petita tenet, rebusque ad vota redactis,
 Emeritam pax summa legit componere luctam,
 Et Romam referunt victricia membra triumphum.
 Præsule quo Cassiodorus splendore senator,
 Servitiis Agni se subdens, dogmata clara
 Devotis adhibens, Davidis carmina tractat,
 Clarificans supero modulata poemata nablo;
 Illustransque pias divino lumine turmas.
 Attollit gemino mentesque et corpora fotu.
 Silverius sine more gradu perfungitur alto
 Et, clero obstricto, rapiunt mox fata tyrannum,
 Bella terunt patriam, Roma obsidione gravatur,
 Surgit dira fames, pestis grassatur. et ensis,
 Ui stragis satis exactum, petit ultio papam.
 At firmus jam sede Petri robustus agonem
 Excipit, Augustique legit stare obvius ori,
 Deinde suis pulsum haud redhibendum mœnibus
 [anguem,
 Unde dolos laqueosque subit, quem fraude potestas
 Afficit, ornatu privat, sine jure fatigat,
 Extorremque fugat, confessoremque coronat;
 Hujus et ad tumbam morbis vitiisque repulsis
 Assumptum cœlis pandit data gloria terris.
 Depositi regimen, sortemque Vigilus intrat,
 Arridet pax Hesperiae, capto hoste triumphat
 Urbs, Africaeque dolus prisca dat regmina juris
 Munera tutori spoliolum gloria Petro:
 Lata opis indignis, solatia prona feruntur,
 Atque Dei famuli dono pietatis aluntur;
 Stemmata apostolici certaminis atque triumphi
 Lucis arata stylo, rutilanti compta nitore,

Β Huic præsulta favore Patrum delegat arator.
 Prædecessoris notus furor hunc quoque vellit,
 Scepferoquoque agitur jusso revocare chelydram,
 Fximiis vetitum Patribus maculare sacellum,
 Præcipitisque oris persolvere pacta rogatur;
 Ille negat, stultumque notat se, ac pœnitet orsis,
 Seque tenere vices meminit, Petrique cathedram,
 Majorumque probat leges et roborat actus:
 Insurgit furibuuda manus, petit ultio dærum
 In patre patronum, lavicis culpatur et anctor
 Lethiferi sceleris, ducique in judicis ora
 Præcipitur, solus teneat nisi Petrus alumnum,
 Cæciliæ inventus septis dans munera plebi,
 Et tentus cymbæ, Tiberisque appellitur undis,
 Inde ferens populo benedicta huc usque sequenti,
 C Opprobriis maledicta capit, pro pace duellum
 Invenit, egreditur vulgo perversa frementi,
 Patris amatores comitantur terga secantem
 Fluminis, atque sali Catinensem actus in urbem
 Tradere subjecto fruitur charismata clero.
 Inde religatis divæ custodibus aulæ,
 Atque gregi patribus minitanti se ingerit urbi
 Plebs devota patrem capit, ac proceres fera mandant;
 Quæstio dura subit, trahitur contentio longum,
 Et rixa geminus tali consumitur annus,
 Impia sceptra notans, sævæ pater improba vultu
 Sumit flagra manu, miti convitia mente,
 Hinc subeunt majora: piis avellitur aris;
 Colla ligat funis passim spectacula dantis;
 Solvere consuetum stupet urbs pavefacto ligatum;
 D Solvere latronem renuens, ut latro, ligatur:
 Mergitur in tenebras, parceque diaria fertur
 Panis parvum et aquæ; reputat se digna subisse,
 Ac reddi meritis consentit debita factis,
 Exsilio clerus teritur, mulctaque reorum
 Afficitur. Mox æqua trucem subit ultio gentem:
 Barbaries inimica ruens ferro obsidet urbem:
 Peste quatit famis, immites ad dira coercet
 Iuvadit quoque privatam solamine plebem,
 Sed Petri mucrone jubet reverentia parci.
 Effugiunt Patres, desolatique sororem
 Rite petunt matris, quæsitaque fulcra reportant.
 Mittituret Romam, salvantur ab hoste Quirites,
 Salvatique, patris reddi sibi regmina poscunt
 Lætificat gestis Augustum gloria palmæ,

Et flexus revocat papam, precibusque petentum
 Reddit collatum, clerique levamine fultum.
 Ille Syracusiam sociis comitalus in urbem

A Deveniens, languore gravi subit ultima fati.
 Pignora depositi repetens urbs Roma recepat.

CAPUT XIII.

De duobus Pelagis, Joanne quoque et Benedicto episcopis.

Pelagius, modico Patrum moderante senatu
 Præmissi mulctæ suspectus crimine papæ,
 Provehitur sacris, seque approbat urbe coacta
 Innocuum, monet ac censet ne sorte Iucelli
 Quis petat Ecclesiæ culmen, vel captet honorem.
 Ornatus reparans aris, fundaminatemplis
 Instituit, Petrique urnam sub tecta capessit.
 Sanctorum sequitur restaurans busta Joannes,
 Quæ puro colit affectu, veneratur honore,
 Impensis ornat, dicat, et non integra supplet.
 Hostibus oppressis, patriæ tranquilla feruntur
 Ingratæ, quæ pellere opem ventosa laborat,

Is contra retinere ducem, tutarier urbem,
 Pacis et usque piæ pro munere ad ultima certat.
 Mox famis et gladii Benedicti tempora quassant,
 Ausoniamque terunt geminæ discrimina pœnæ :
 At, miserante Deo, Nilus solatia legat.

Pelagius hunc sequitur pelago moris obitur (188) ;
 Insurgunt equidem nimix cum cladibus undæ ;
 Hinc sævis agitur gladiis urbs, inde procellis,
 Diluvies, primique putata pericula sæcli,
 Comere quo valuit nec destitit alma decore ;
 B Hic pater atque Petri argento circumdat et auro
 Reliquias, aliisque parat pia xenia templis.

CAPUT XIV.

De sancto Gregorio et affinibus ejus.

Inclyta Gregorii subeunt hinc culmina, caulis
 Excubiisque gregis custos qui pervigil instans,
 Actis atque orsis agit ad cœlestia pastos.
 A puero justus, renitens, et sanguine clarus :
 Approbat hoc atavus Felix, amitæquæ beatæ
 Tarsilla, Emiliana soror, quæ, mente dicatæ,
 Augmentis crevere piis in amore Tonantis,
 Corpore dum terris degentes, pectora cœlis
 Intulerant ; titulo quarum Tarsilla priore,
 Quæ comebat iter, Felice vocante, superna
 Luce domum rutilam prior accipit ; arbiter orbis
 Visere migrantem quam non contemnit Jesus,
 Quem solum hæc capiens astantes cedere mandat,
 Hunc super astra sequens, vincimina terrea transit.
 Nectareus testatur odor venisse piarum
 Latorem dapium paradisi munere plenum,
 Qui digni fragrantem operis spargebat odorem ;
 Acta caro ipsa notat cubitis, genibusque relectis.
 Luminis haud longum invitans ad festa sororem,
 Terrenas removet curas, consortia spondet,
 Lætos inque choros, cœlique in gaudia ducit.
 Stemma nepos generis decoravit moribus almis,
 Extulit ingeniis, studiis excudit opimis.
 Gregorium juvenem materna legumina alebant.
 Nec mollita focus, modo sparsa liquentibus undis.
 Quemque Charaxantem cœles simulatus egentem
 Naufragio pressum, aggreditur, suffragia poscens,
 Cui postquam oculis ter sena numismata pendit,
 Instanti et precibus sibi multa perisse querenti,
 Scutellam matris, gerulamque leguminis addit ;
 Post, dum pauperibus his sex obsonia ferri
 Præcipit applicitis, cernit superare sedentes,
 Mandati numerum nequit aspectare minister,
 Qui superest jussis convivam cernere solus
 Gregorius valet, hunc variis varia ora sub horis
 Mutantem, reliquis quem ducit in abdita missis ;

Personam nomenque rogat ; negat ille notare
 Nominis indicium, prodens id premere mirum
 Se eductum fore naufragio cui munera vasis
 Contulerit, sibi legarat quod Silvia mater,
 Idque habeat certum sedes se regmina Petri
 Sumpturum, sic depositum moderamine summo
 Cœlicolam quoque se pandit, perhibetque pavorem
 C Attoniti memorans ejus se ad munia missum
 Custodem, atque precum gerulum super astra suarum.
 Lubrica sic mundi transcendens gaudia summis
 Attollit mentem radiis, sola temnere promptus,
 Solum ardere Deum, meritis acquirere cœlum,
 Utque patet sibi missarum percensio rerum,
 Notificat quid mente gerat, quæcunque latebant
 Corde aperti ; quæ vana tenet pietate remittit,
 Cultibus atque sacris subicit, largitur egenis.
 Ipseque factus egens Christum sectatur egenum ;
 Militiæque locans apto cœli ordine turmas,
 Disponit, fovet, exercet, moderatur, adornat ;
 Inter et exertos exertus vibrat agonem,
 Tegmine nam trabæ posito gemmisque coruscis,
 D Paupere squalentes habitu non horret amictus ;
 Pauperibus Christi quin pauper et ipse ministrat :
 Virtutum locuples, sapientia cui prior auro,
 Culmina virtutum lapidum potiora nitore,
 Gratia cœlestis census, habitusque, decore ;
 Omnia cui terrena jacent, cœlestia mente
 Sola nitent ; inter quæ lumine carnea tranans
 Versatur, metam affectans, et præmia quærens,
 Nil terrenum aptans, nil jam carnale requirens,
 Nil vel habens vel habere sinens sua septa colentes ;
 Unde nec immunis proprii si forte repertus
 Quis servator abit, docet id paradigmate Justus
 InJuste custos operis malecautus avari
 Aurea cui peperit nec magna pecunia mulctam
 Torseruntque inter medicamina trusa venena.

(188) Versus corruptus.

Quem pater austero medicum medicamine curans,
 Corpora curantis mentem per tormina sanat ;
 Pumque in morte ferit, plures a morte reducit,
 Dum de morte levat munus vitale resignat,
 Nec Dominus tantam patitur latuisse medelam,
 Germanoque aperit functus solamina vivo,
 Sed nec dissimilem cui terna numismata frater
 Contulerat sentit mulctam, auxiliique levamen,
 Patre monasterii qui proditus ore ligatur
 Gregorii raptus, nec adhuc vincimine liber,
 Cernitur, abbati promens se carcere clausum,
 Dum patris ore data est oratio fusa sepulcro.
 Ais reliqui aptantur, cuncto quoque fasce levantur ;
 Legitimoque simul bellum pater agmine tractat,
 Et multos ad regna poli, superasque coronas
 Delegat ; quorum quidam ventura prophetant,
 Ante obitumque sciunt quo sumant ordine palmas.
 Aspicit hæc certoque refert Gerontius ore ;
 Accipiunt quidam peccamina missa vocati,
 Securique migrant ; probat hoc Antonius actu,
 Hac Merulus lacrymis, precibusque assuetus uter-

[que,
 Florea quem cœlis capiti delapsa corona,
 Jucundum tutumque agit ad cœlestia regna.
 Visibus et testis fragrantia mira sepulcri
 Solatur juvenis pressus languore Joannes,
 Erigitur, jussusque ad fata propinqua parari
 Cœnatur, memor est jussi, geminoque sub anno
 Præparat egressum, accitusque it certus ab urna.
 Egregius Pater hortatu votisque laborat.
 Lucra sui cumulare gregis, juvat aplo summa
 Velle parans, ac posse ferens, cogensque rebelles.
 Sensit Theodorus hæc dona, manumque trahentem,
 Immitis puer irrisor, captorque pidorum,
 Accipit et subitam sorbente dracone salutem.
 Faucibus exemptus renuens prohibensque chelydri,
 Quem pia vota fugant, mentemque, et pectora mutant,
 Inque dei cultu statuunt et ad æthera mittunt.
 Fructibus his pollens ductor bonus atque citatim
 Regmine pennarum visus hoc scandere cœlum :
 Fune ministerii trahitur, levita levatur,
 Verbis et officio dignum capit aula ministrum
 Ecclesiæ patrisque dati responsa ferentem.
 Sectantur fratres quos contubernia grata
 Dependit, maris errores quo littore vitet
 Turbine mundano tutus cœlestia flagret.
 Quorum Maximianus ubi redit alma revisens
 Septa sibi legata fide ac virtute probatæ
 Mentis, et egregii tutelæ addicta magistri,
 Adria terrores sævasque insurgit in iras,
 Flaminibusque feras furibundis excitat undas,
 Æquoreque elato funus crudele minatur :
 Rectori amisso pereunt moderamina clavo,
 Agmini flabrifero ruit acta in fluctibus arbos,
 Velaque mixta vadis undas opulenta sequuntur,
 Puppis et omne latus victa compage solutum
 Admittit celerem rimis rapientibus hostem,
 Gurgite jam summa tabularum immergite plenum
 Fert mare vas, ferturque mari dorso æquoris æquum;

A Proxima mors non corda quatit, quin proripit in-
 [stans ;
 Nil nisi supremum cernunt, summæ oscula pacis
 Mutua dant, pia dona viæ solatia sumunt,
 Committuntque animas qui corpora morte coarctat
 Flectitur omnipotens trepidis clementia rebus,
 Pro miro servare modo discrimine censens.
 Quorum adiens stupido tremefecit corda pavore,
 Sic plena octo natat lympharum hominumque ciebus
 Cymba, Deo peragens propium modo remige
 [cursum ;

Incolumes nono, dum Cotronense recepat
 Gregorii littus socios, quos Maximianus,
 Ut lintrem egressus sequitur, petit illa prolundum,
B Jam non ferre valens hominum sine pondere fluctus,
 Gregorii meritis homines quæ vexit et undas.
 Maximiani hæc ille tamen delegat honori,
 Propria dum vitans fratrum præconia pangit.
 Queis aliisque pio Christi sub amore rogatus
 Enodat, retegitque viri mysteria clausa
 Sermonum invicti, per prælia mille probati,
 Discutit enucleansque ænigmata diva revelat,
 Sacramenta aperit, secreta patentia reddit,
 Symbateque eximio per plura volumina condit.
 Tunc quoque surgentem ventura in lumina pestem
 Atterit, et veri jaculis fando obruit, atque
 Oppressam penitus prima sub origine mergit ;
 Sicque triumphator repetens feliciter urbem,
 Clade laborantem, recreat solaminis orbam,

C Pastor at eligitur, pastore per anxia raptio.
 Dum refugit simplex, indignum culmine tanto
 Se censens, apicemque humilis non pondera vitans
 Sceptrigerumque petens tentat se fasce resolvi,
 Numine percipitur supero, vacuantur inanes,
 Irrita vota preces, populi acta feruntur in aula ;
 Lætificant regem grati sub honore patroni,
 Legatique hilares gratantia jussa reportant.
 Principis annisu, clero, populoque petente,
 Læcrus ad excelsum Christo moderante cacumen,
 Commoda quæ plebi, quæ sint sibi congrua tractat,
 Dansque laboranti verti solamina vulgo
 Culminis exilium, atque fugam meditatur honoris ;
 At servat clausas vigilum custodia portas,
 Nec latet urbicolas humilis quid detuga volvat :

Attamen excubiis cunctis vigilantior ille
D Per medios fugit ignaros, luditque videntes,
 Crateras septus latebramque recedit adeptus.
 Et manet abstrusus, donec jejunia plebis
 Volaque Romulidum cœlis nova signa merentur,
 Nam ductrix quondam populi peropaca columna
 Astris irradians, perfundit luce columnam
 Ecclesiæ, populique ducem depromit apertis
 Illustrans radiis ; cives visuntur adire,
 Atque redire poli tractus per lumina clari.
 Cernitur id soli dignus qui forte repertus
 Incola Sylvarum, turbæ mundoque remotus,
 Quique Dei tectum notat hoc pro tegmine templum.
 His tandem profugus signis, ac lumine notus
 Æthereo capitur, tractusque ad limina Petri

Ducitur, indutusque pio decoratur amictu,
 Evehitur sacris, divæque admittitur aræ,
 Sancto insignitur superi charismate doni,
 Quoque redundabat perfusus flamine summo,
 Præsul apostolicæ præfertur honore cathedræ.
 Fascibus et dignus digne sibi credita tractat,
 Dumque repressus ut indigne tam digna refutans
 Culpatur deses quasi Ravennate Joanne,
 Apta rependit, opus condens pastoribus aptum
 Ecclesiæ, panditque decens, ut vivere rector,
 Atque docere habeat, sese servare, suosque,
 Quam caute, quam discrete, quam degat honeste,
 Inde nec absistit monitis, scriptisque docere,
 Appositos ac sepositos vocat ore manumque,
 Exemplo, verboque polorum ad culmina ductans,
 Cœlica disponens per subdita lumina corda,
 Enodatque latens thecis celantibus aurum,
 Virtutes notat indicibus, vitaque priorum
 Pandit, et exercens armat decoratque catervas,
 Flamine sumpta pio divo repletus ab ore
 Pabula dat gregibus. Testatur scriba minister,
 Dictorum exceptor, relegendis livore coactus
 Obtreptorum, quæ visa arcana probarit
 Scripta Petrus, supero afflatu, ne fusa cremen-
 tur, Morte secutura, juvans se pandere visa,
 Quique fidem faciens secreta ut detegit, efflat :
 Post patris hæc obitum, velitus vivente, revelans
 Ut nive candidior capiti residere columba
 Transpuncto monstrata styli terebramine velo
 Mystica cœlorum dum colligit organa præco,
 Ore trahens superi divina ænigmata nostri,
 Oromatum reserat queis Ezechielis operta,
 Non illum marcor, non febribus insitus ardor,
 Viscera vel concisa dolor, seu gressibus hærens,
 Sollicitudo urbis, charorum cura clientum
 Haud revocat cœptis, et corda et corpora curat,
 Fata inopis horrore famis periisse putati
 Flexit, ut extinctum propria quem cæde necasset :
 Undique collectis et quo succurrere possit,
 Quinquaginta libris quondam frumenta paravit.
 Omni poscenti tribuebat ; amore tenebat
 Nil detentus opum, probat id heremita nutritor
 Muricipis, comite hoc contentus, et omnia mundi
 Cætera despiciens, sortem prænosse precatus,
 Mercedis, cum Gregorio, cui gloria consors
 Eligitur, nec magna putans qui prospera sæcli
 Tempserat, esse parem mundi splendore cluenti
 Accipit hunc gazæ melius tractare talenta
 Nec sibi quin aliis tutari commoda vitæ
 Quam solatricem sibi se defendere cattam
 Qui grates referens promissa implerier orat,
 Et cum Gregorio locis sibi domata ferri.
 Nec modo præsentibus, procul hic quin nutrit egentes,
 Monticolis notum Sinai quod rupe remotis,
 Oceano quoque divisus toto orbe Britannis.
 Anglorum dum mente capit gens pabula cœli
 Quæ conspecta foro lexatur congrua regno,
 Avellenda umbris, sacerandaque lumine lucis,
 Educenda ira, pietate vocanda superna,

A Atque Dei laudes cantu depromere digna,
 Tendere quo gressum doctor verbique minister
 Approperat fieri, populo retrahente moratus,
 Stare loco nolens discit saliente locusta
 Ast ubi posse referre pium fert infula votis,
 Almificos legat colere hæc inculta colonos,
 Expugnare feris, ditanda novaliaspinis,
 Cordis arare solum percultæ vomere linguæ,
 Rura replere sati cumulando semine verbi,
 Ipse quod emittit, pluresque referre manipulos
 Ut valeat, studet hortatu, precibusque laborat,
 Muneribusque juvat, miracula plura parentur
 Legatis præstat, gentem cum principe salvat.
 Unius atque parum regni curasse salutem ;
 Insuper augentur populi regesque propinqui ;
 B Barbara corda feras discunt deponere mentes :
 Barbaraque ora Dei certant depromere laudes :
 Sternitur Oceani pia sub vestigia fastus ;
 Indomiti ferro, miti sermone domantur ;
 Bellis intrepidi, metuunt per verba ligari ;
 Terrea despiciunt, cœlestia mentibus ardent :
 Hujus quæ meritis clarescunt præstita Patris
 Qui merito genti sancitur Apostolus illi.
 Insuper et pueros ejusdem gentis abactos
 Externis pretio redimens regionibus aptat
 Ætherei lotos fidei, superoque decori.
 Sardinia quoque ruricolis errore vetusto
 Dum volet involvi, pigra præsulis increpat ora,
 Quod votis cessisse probans pia munera lucis.
 C Proinde Hebræis rapiens ad cœlica donis
 Ornatuque animæ decorans et vestibus ornans
 Insuper et pueris heresis quos dira fovebat
 Patris sollicita n satagit prætere curam.
 Sentit et Hesperia rectoris tegmina tellus,
 Ereptasque urbes recipit Romana potestas.
 Laudibus hinc laudes cumulans centonis et instar
 Carmina comprehendens divina volumina cogit
 Sacrorum, atque preces cumulans quo sacra ge-
 rantur
 Insinuat voto, ridentes mystica vultus
 Perculit, atque oculis mysteria sanguine pandit
 Rubea, carnalique refert sacra carnea cordi,
 Triticeamque docet mutari in carne farinam,
 Ac ligno crætum converti in sanguine vinum ;
 Hæc carnis promens oculis ubi pectora firmat,
 D In priscam reparat divina litamina formam ;
 Nec minus egregie pallarum prodita pannis :
 Sanguine quos sacro secreto ac robore supplet,
 Muneris et summi dono delegat opimo,
 Ossea sanctorum poscentis pignora missis,
 Quos temere inspectos nimis indigneque relectos
 Ac nihili ductos patenti mente retrectat,
 Atque preces geminans arcana stupenda revelat,
 Dumque secat ferro, miri dat fluxa cruoris.
 Legatos stupidat, sternitque ad vota fideles,
 Et prius erectos tribuit benedicere pronos
 Ac laudare Deum tam diva insignia dantem.
 Instruit hoc sacris inter libamina pallas
 Aris applicitas Christi qui nomine fusus

Sic tecta sanctum virtute bibisse cruorem ;
 Hosque aliosque replens fidei splendore videntes,
 Certa rependit item signans jam munera certis.
 Quæ dum gestantes Domino magnalia fantur,
 Gaudia dant, desideriis qui dona verenti
 Dona capit, comit, veneratur, adornat amore,
 Magnaque ad hæc Christi miracula dantur honore.
 Illis pollens opibus humiles Pater almus alebat
 Exemplis, monitis, virtutibus, atque superba
 Ore terens Domino substernere corda parabat.
 Experti sensere magi quibus urere visum
 Magnifici sessoris equum Phlegetonte, subustis
 Flagitii stimulis, lumen quos luminis actu
 Describit obstructos, proprioque furore petuntur
 Salvo Patris equo, prudens quos censor abacta
 Menti pernicie reddit, sed furva manere
 Præcipit æternum, tenebras ne luce potiti
 Assuetas repetant, puro quoque fonte piatis
 Decernit geminum pietatis munere victum.
 Mos equidem fuerat papæ mentis insitus almæ
 Frangere crudeles, tutari prona sequentes
 Dicta probat, probat elatus feritate tyrannus
 Ruricolas ac rura terens quæ forte reperta
 Primati subjecta Petri, monitusque beati
 Legatosque Patris spernens popularier urbem ;
 Currebat cui pastor oves tutamine servans,
 Occurrit terrore premens : affamine sternit :
 Accipit ille pio divum sermone vigorem,

A Menteque mutatus veniam mox subditus orat,
 Subjectumque vovet famulum, sentitque benign
 Melliflua bonitate Patrem, spatiumque meretur
 Tutoris precibus languore sub ultima versus,
 Ad vitam viresque redit, vitæque tuendæ
 Consilium suasit meliorque in cætera vivit.
 Nec modo præsentis tanta pietate fruuntur ;
 Tartareas longo tortus quin tempore in umbras
 Insolitam Trajanus opem, mirabile dictu !
 Gentili capit inflexi probitate patroni,
 Quem votis redimit, lacrymarum flumine tingit,
 Susceptasque preces discit non talia deinde
 Præsumat visis superis et fatibus audit.
 Inclyta apostolicæ concinnans munera thecæ
 Attollit, sacris delegat, cultibus ornat,
 B Exturbans hereses harum loca crimine purgat,
 Idque triumphantem gaudet vidisse Suburra.
 Cujus nec tacitus templum occultusque relinquit
 Spiritus egrediens irrumpente agmina porco,
 Increpitant strepitus magno concussa fragore ;
 Mœnia percurrens invitus deserit hostis.
 Victoris sub honore polo velamine nubis
 Admisso legitur vernansdivinius altar,
 Nectaris Ecclesiam implet odor, vestigia terror
 Arcet, et emisso resplendent cœlitus igne
 Lampades insignique iterantur lumina flamma,
 Restinctæque faces repetita luce coruscant.

CAPUT XV.

De miraculis ejus monasterii.

Hujus ad effigiem miracula diva patrantur,
 Et candela poli nonnunquam accenditur igne,
 Ejus cœnobii prælatus honore Joannes
 Luxuriæ addictus vinclis dum sæva frequentat,
 Tristi percutitur segnis languore podagræ ;
 Qui medicinalis tormenti ardore subustus,
 Dum desperatus crescente gravedine pestis,
 Sordibus abscedit, castoque inservit honori,
 Redditur aptatæ Domino parcente saluti :
 Ille canis velut impurus, vomitumque resorbens,
 Contemptum repetit morbi post tempora sævum,
 Lubricaque, et luxua, et sordida crimina tractat,
 Nec mora Gregorii seniori visio cuidam
 Accedens, ipsa monitus dat nocte relapso,
 Pœniteat, turpi convectos crimine census
 Dispergat, mox luce dies quem tertia tollet.
 Tum stupidum, tantique patris mandata paventem
 Pœnituit facti, gazas qui spargere certans,
 Correptus languore die per visa notato
 Uritur ingentis violento torminis igne.
 Oreque projiciens linguam suprema trahebat
 Flamina ; custodes obeunti assistere dantur,
 Atque sacerdotes Domino dare vota recedunt ;
 Regressi post sacra stupent leniora ferente :
 Nomen et inclamant, oculos mox evibrat illæ
 Subridendo quærens se vocibus exagitatum,
 Judiciis Christi qui prima a luce diei
 Astiterit certans cum perpetis hoste salutis.

C Omnibus objectus quoque quiverit orsa referre.
 Andrææ cum Gregorii solamine functus,
 Mensurasque monasterii potusque cibique
 Consuetæ pietatis opem solitasque lucernas
 Altithroni ante pedum se cuncta tulisse scabellum
 Oppositorum unum tantum purgare nequisse,
 Cesserit unde pudore actus, cruciamine tritus,
 Prodere rem jussus valem legasse patronum
 Fatur Gregorium, nulli se pandere probrum
 Functorum imo domos, meritumque resignat agentum
 Obtrectatores audisse per omnia fratres,
 Judicio obstrictum sed famina reddere nulla
 Se potuisse fatens, parcant obeuntibus ultra
 Ferre cavilla quibus tam multa feruntur ad hoste
 Et tam districti properant ad judicis ora
 D Presbytero demum sibi qui suprema notarat
 Pandere poscenti summi sibi crimen agonis,
 Is caput avertens gemitu proclamat anhelus :
 « Andræa, pereas isto miserabilis anno,
 Qui me consilia in tam sæva pericla dedisti. »
 Tum medicum vitæ spondentem lucra repellens,
 Psallere deposcit fratres ut cernere possit
 Quas prius angelicas conspexerat ipse catervas ;
 Has contemplari sese, pallensque tremensque
 Fratibus ut poterat signans, humana relinquit,
 Magno dimittens monachos terrore subactos.
 Ruris et Andræas conductor Barbiliani,
 Ad vocem mox presbyteri maledicta ferentis,

Decidit in lectum, et longo languore solutus,
Carnibus exuitur; conjux foetore gravata
Tabes viri absumpti, sed non efflare valentis;
Hortatur facinus quo sint tam dira revelet
Voce ingesta sibi praelati fata trahentis.

A Ast ubi confessus quaedam monimenta tulisse
Chartarum cum proposito pretioque dedisse
Indignis, relegit mox carcere, corpore textit,
Supplicii cunctis proprii luctamine prodens
Gregorii legum lanii quid ferre merentur.

CAPUT XVI.

De ministro qui ejus imminuit eleemosynam.

Hic etiam qui consuetas minuisse probatur
Dapsilis impensas inopum solamina patris,
Præmisso præcone capit mandata beati
Dura, dies sibi pro dempta pietate resectos:
Dumque fidem minus impendit pro tempore dictis.

Pariete flagrantem solus subito aspicit ignem,
Quem manibus tentans avertere, carpitur ipse:
Ardore interius febrisque calore voratur,
Atque gravi finem vitæ fervore capessit.

CAPUT XVII.

De monachis ipsius monasterii.

Templo Gregorius quo fundere vota solebat
Spiritus infestus teter, virtute fidei
Robusti ejicitur monachi, licet ictibus actus
Insomnis vani per visa minantia teli.
Ducere post lethi qui fauce pericula visus,
Accipit in visu patris mandata beati
Vivere si curet morituris fata revelet;
Pandere promittit fungentum et nomina sumit;
Ore patris recipit digitos, quibus ulcere rupto
Excreat innatam dira putridine pestem
Moxque secuta salus mortis hunc faucibus arcens
Aggregat hymnidicæ nullo sperante catervæ.
Rem stupidis prodit, dicta astruit ordo migrantum,
Præsul, cænobio prælatus, ut ultimus audit
Se quoque percensum, languore sequente coactus,
Credere disponit propriæ rem territoris ædis.

B Tumque monasterium ingrediens mutatur honore
Et monachi sumens habitum mundi abnegat actum
Andræa tandem sese visente beato
Atque obitus horam patrio sermone notante,
Lætus obit, peragi sibi mox funebris poscens,
Luminibus latis dignis et odoribus auctis,
Ut sancti poscens Fabiani festa rependi.
Gregorium insano monachus pro fratre precatus,
Conspectus fugiente hominum, loca vasta terendo
Aspicit in visu dantem solamina patrem
Quod cernens lacrymas votum suscepit ejus,
Et sanum sibi germanum cum luce reducet,
Presbyter ut clausus venia resolutus abibit.
Crastina lux promissa probat mandante sacerdos
Lavatur papa fraterque reversus amanti,
C Redditur incolumis servitque manendo fidelis.

CAPUT XVIII.

De purificatione fundi ejusdem.

Spiritus hostilis prædictum Barbilianum
Vastabat fundum, simulatus stemmate taurum,
Noxius agricolis instans, ac fronte fatigans,
Custodesque, hovesque suis præsepibus arcens;
Dispersis aliis unus terrore bubulcus
Actus adit monachos trepidus, rem pandere gestit;
Inter et effandum, rupto sermone, recedit
Aufugiens, dominisque celer mirantibus exit.
Mane dein rediens pecudis se horrore fugatum

Infestantis ait tota discrimina nocte
Fervida se passum, mergi ut de ponte renutans,
Fugerit, atque aviis inter molimina prensis
Portarum claustris tuitus sit præsule quodam.
Ipse quoque apparens cuidam per visa suorum
Gregorius, ruri benedictam spargier undam
Præcipit, et facto labes invisæ recessu,
Fines visa dein gyrare, intrare nec ausam.

CAPUT XIX.

De visione Tetgaudi episcopi.

Tetgandus quidam præsul, privatus honore,
Romam adiens, hoc hospitium præbente subivit
Cænobio, papa; cui somni pauca trahenti.
Visus adesse pater, minitantiæque edere jussa:
Exeat atque cito properans sua septa relinquat.
Excutitur stratis, orat, phantasmata retur,
Atque iterum dormit; rursus pater imminet astans,
Pontificali habitu: « Nostris abscedere claustris
Non (inquit) jussi domino quæ dote dicavi
Principis Andrææ quæ diversoria nolim? »

D Ille ferens a pontifice hæc sibi jura manendi
Cessa, capit mulctam Christo plectente sub ipso
Sumptuosos tam qui petiit, quam qui dedit anno;
Intremat evigilans, facta prece, reddere somno
Se tentat, sonitumque repente capit subeuntum
Limina, valde pavens fingitque sapore gravatum
Ingrediens ita Gregorius, dextramque tenendo
Andrææ, appropians lateri luminis (inquit)
« Corripe prostratum. » Correptus at ille resedit:
« Aspice nos (sanctus trepido), quia bis mea dicta

Temens, hunc Domini procerem deducere cogis, A Degentem hic tecum, jam rura paterna reviset. »
 Ni mox abscedas hodie, privabere vita Proripit hinc se mox stratis, ac visa revelat,
 Instante hebdomada sociis simul omnibus auctis. Egreditur septis; complentur famina factis;
 At si jussa sequens pares, evadere pœnas [horum Hospitii nam jure carens, adiensque Sabinos,
 Nunc poteris subitas; neque tu neque quis tamen Cum comitatu ipso vita privatur in anno.

CAPUT XX.

De eo qui meretrices monasterio ipsius introduxit.

Sic etiam meruit sentire domesticus ille Introferre ausus fluxæ sequ ludicræ scenæ,
 Supponis pœnam, qui claustra recludere scortis Crede mihi idcirco præsepte peribis in anno. »
 Non timuit, cui suspenso spiramine diro Qui se promittens sceleratos ponere mores,
 Gregorius visus: « Mala non tibi cætera (dixit, Deponi reddique solo mandatur ab alto.
 Sufficiunt, inimice Dei, quæ plurima nostris At quia dissimulat pravos componere sensus,
 Gessistis septis? Meretrices insuper istuc B Perditiõe sua vatis probat edita vera.

CAPUT XXI.

De visione sancti Andree.

Nec minus ejusdem sensit Supponis alumnus Comperit Anoream sanctum sibi jussa dedisse,
 Ille necem quo direpta est domus apta cubandi, Signatoque loco prostratum ultore superbum
 Qui sibi nocte senem visum et se discutientem Semianimem inveniens, clamoribus acciet omnes,
 Inerepitans, fatuumque vocans moderamine virgæ Ac sub apostolico dat nomine famina fuso,
 Leniter attactus, telluri sternitur imæ; Hocque sibi juncto pandit mandata patrono,
 Moxque senem quidam per somnia clericus ipsum Ille vocans monachos culpæ de crimine quærit,
 Aspiciens audit, surgat, comitique revelet, Hujus et hortatu convulsam percipit ædem
 Exeat ut claustris, sese nec provocet iræ Abscedens restaurari jubet amplius illuc
 Sanus ut ire queat, famulumque resumere cæsum Hospitio non præsumens divertere sumpto,
 Quærenti quis sic sub imagine posse renosci, Domatis at vulsor letho procumbit amaro.
 Asserit afficte, intuitus quam lumine sumpto

CAPUT XXII.

De eo qui fontem ipsius inquinavit.

Presbyter ille etiam claustris prælatus eidem C Æger equo impositus septis redhibetur anhelus;
 Qui fontem retegens scorto fabricare lacunam Indicat admissum, pœna laniatur aperta;
 Infelix non erubuit furvumque paravit; Inter et assiduæ pestis cruciamina sexto
 Ultricem vitare manum non posse probavit; Jam prolata die tandem miserabilis efflat;
 Terribilem quem prostibulo traxere ministri Multisque expertum documentis tabe subactos
 Pontificis jussu Romani talia fantes Polluti sceleris non longum his vivere claustris.
 Se gerere, attonito papam nec adesse quærenti Fertur adhuc istic libra, et mensura beati
 Pandunt Gregorium quem læsit fonte relecto Servari patris, attentet si quilibet ex hoc
 Actibus indignis, auditque jubere rubricis Externum nitens in opus componere panes,
 Se centum cædi, quarum cruciatus acerbis Ad numerum non perveniet servire suctum,
 Verberibus, febriumque calens angore citatus Mensis qui superare solet mirante ministro,

CAPUT XXIII.

De visione Joannis levitæ.

Talia dum serit historiæ levitæ Joannes D Mortis et ancipiti posito nutamine sanctus
 Ecce sacerdotis quemdam sub imagine somnis Visus Gregorius, stipatus utrinque beatis,
 Stare cachinnantem cernit, cur scribat eorum Dextrorsum, papa Nicolao, almoque ministro
 Acta solutorum, quorum non viderit ora? Lævorsum, Petro, radiatus lumine multo,
 Iste refert sese fidentius edere vera, Increpitans: « Modicæ fidei quare dubitasti? »
 Quod nec blanditiis nec sit livoribus actus Hostem papa notat digito Nicolaus apertam,
 Ignotum facie lectu describere notum; Quem face Gregorius lata comitante ministro
 Ille fremens et quod valeat hostile minatus Infuscans perhibet non hunc nigrasse, sed atrum
 Usibus istius partam servire lucernam Ostendisse, levansque sibi solamine fidum,
 Pressit, et in tenebris hunc atque pavore coegit. Abscedit magnoque locum dat lumine plenum.

pro pueros ciet ante jacentes.
figere stratis licet orsa serentes

A Dum lux æthereas dimissa refluxit in auras.

CAPUT XXIV.

De visione Mauriti imperatoris.

operatori perversa serenti
elasque suos mutare velanti
isto, cohibens animo obstitit alto.
vina sibi decreta minanti,
ficem tractat versare furorem ;
monachus quidam venerandus amictu
rtans gladium gladio periturum
tium ; librato sensibus ille
scibus terrores vertit et acta
ddi præsentis poscit in ævo
o careat pœnæ sine fine futuræ
io patribusque precamina multis
gêns lacrymis quoque vota profusis.

Nec mora concutitur visis stupet ære rigenti
Fixæ præ foribus statuæ se assistere Christi,
Vocis ad effigiem (date Mauricium) aure fragorem
Percepisse pavens, raptus propiusque ministris
Exhibitus, capit arbitrio deliberet ipse,
Probra sibi præponat, ubi male gesta rependi
Eligit hic in præsentis terrore futuri.
Mox tradi iussus cum prole et conjuge Phocæ
De grege militiæ, sumitque oracula sanctis
Diva viris, concessa sibi pia dona salutis
Naufragio doxæ tamen et discrimine vitæ
Glorificat Dominum, grata sub lege tyrannus
B Et subit illatam divino numine mulctam.

CAPUT XXV.

De humilitate ipsius sancti Gregorii.

dignum se visibus asserit altis,
ens superari luce minoris
at, prosternenti sese sibi, per se
tus jacuit, dum surgeret ille,
tenuans ad patris larga profata
stini, vocitat purgamina farris,
a legi præsens dum corpore vivit.
ic sancti Joannis præsule quodam
latam summo pro munere vestem,
rm dalmatica, quæ illata sub ara
laviam optatam: quoque prodita prodit ;

Et simul excussæ densant, redduntve serenum ;
Lampades accensæ crebro divinitus illic ;
Cœlica dona Dei cumulatum et pandit olivum.
Has inter pietatis opes, cœlestia mactus
Flamine regna petit, quæsitaque præmia sumit,
Sidereo mutans humanum culmine culmen,
Romulidas ope qua fovit bonitatis alumnos
Desertorum inopes clamant solamine voces :
Successoris opus, solida obtrectatio papæ,
Livoris rigidi monitu correptio crebro
C Lata, probri finis, querulæ tutela catervæ.

CAPUT XXVI.

De successoribus beati Gregorii.

qua vigeat gloriæ
estis est decessio,
ivis addat aulæ lumina,
ra det famis sub tempore.
im præminet Bonifacius,
ti jura cedens gratiæ.
ntat ac favorem principis
ur, et statuta prærogat
us sacra fiat aptio.
ujus sorte, jure et nominis
gravetur actus cladibus,
legata sudat munia,

Summamque Christi prædicare gloriam,
Hostis profani dissipare insaniam
Fanum unde cuncta quod tenere numina
Stulti putarunt obtinens, eliminat
Portenta divum, sacrat almam regiam
Rectoris æthræ matris atque virginis,
Addens honorem testium Christi omnium :
Hinc festa sancit, et colenda præcipit,
Sectatur orbis, atque ritum suscipit.
Secutus ille colle Gregorius pio,
Propriam catervæ gaudet ædem pauperum
Dicare, Christi dote ditans ubere.

CAPUT XXVII.

De sanctis Deusdedit, Bonifacio et Honorio episcopis.

edit inde Patrum subit alma priorum,
clerique altor, revocator, amator,
pax Italiæ quo tempore vernat.
curam nimium pigra otia mergant
epido terræ vibrante tremore :
ilgus clade impediante vocatos

D Patre obeunte rogæ, clero stipendia dantur
Hinc pius ac mitis Moysis laude notatus,
Eligitur sacris princeps Bonifacius aris,
Tutor testamentorum, vel templa petentum
Pignora sanctorum levat, atque baptismata dicatum
Erigit, obsequiis digno disponit honore,

Busta ornat, cleroque stipem dependit opimam :
 Supplicium reprobos sequitur, victoria justos.
 Consule qui surgit patre præsul Honorius actis
 Pluribus effulget claris, doctorque benignus
 Resplendet cleri, reparatque colitque decorem
 Sedis apostolicæ, argento sacra domata comit,
 Attollitque trabes, templum tegit ære petito,

A Edit præterea plures, stabilitque labantes,
 Nomine justorum reparatque ac munerat ædes,
 Ditia dona dicat, cumulat, largitur et offert,
 Sabbata cuncta sacrat prece, carmine, laudibus
 [effert,
 Hinc numerosa polis bona centuplicata receptat

CAPUT XXVIII.

De sancto Severino papa et successoribus ejus.

Inde Severinus Phæbo per signa relato
 Ecclesiæ post jacturas internaque bella,
 Sede Petri allectus renovat sacra lapsa ruinis,
 Mansuetus, clemens altorque benignus egentum,
 Dona pio cumulat clero, conquirat alumnos ;
 Post captivorum miseranti corde redemptor,
 Externas quoque alit patrias bonitate Joannes
 Istria quæ novit, Martino abbate, sequestro,
 Dalmatiam tutans etiam clementia papæ,
 Hinc grata mercede capit pia pignora Patrum,
 Excolit hæc fabricis, præclare et luce metalli
 Subjectosque fovet præsensque, migransque mi-
 [nistros.

Theodorus pius inde pater, tutorque petentum,
 Civiles inter fremitus, privataque bella
 Permanet immotus, constans, castus atque fidelis,
 Dejectis parcens, complectens recta sequentes ;
 Debellans damnansque feros et ad atra relapsos,
 Errantes revocans, precibusque minisque coercens
 Contemptum feriens et colla procacia mulctans.
 Pignora sancta levat, veneransque educit arenis.
 Disponit templis, auro argentoque decorat,
 Erigit atque dicat, fabricas dat munere claras.
 Hinc validus veri testis Martinus honorem
 Supplet apostolicum, dignoque agit agmine bella,
 Tentatus probris Domini, fastuque superbo,
 Atque tumore lacessitus, quo scita paterna
 Vulsa, furor sacras Christo conversus in aras,
 Diruit, alma piam vertens altaria pacem ;

Coguntur super his patres, divoque senatu
 Consulitur, verum excutitur, plectuntur iniqui,
 Præsidisque ignes contra defenditur orbis :
 Et clypeis diversa datis per climata mundi,
 } Increscunt et jam adversæ contraria partis
 Prælia, regnatorque sacri ducis impetit arcem :
 Mittitur exarchus socios laqueare fideles,
 Atque tenere patrem ; vetat hoc concordia fratrum,
 Unanimum, plebisque amor : hinc quoque fraude
 [potitus,

Tutatur sacræ tectus caligine nubis,
 Cum videat reliquos solum spectare satelles
 Non valet eximium, quem cogitat ense necandum,
 Frustatis necis insidiis, componere pacem
 Cogitur instructor fraudis confusus apertæ,
 Turbine bellorum quo post, mortisque redacto,
 Dirigitur trucior manifesto jussa furore
 Quin implet, apostolicumque viri proculcat honorem
 Huncque aris adimens, Graias perducit in urbes.
 Segregat urbe data, nequit sed mente beata ;
 Depellit solio, valet haud depellere voto :
 Romæ et Constantinopoli manet arbiter idem,
 Clementisque pie vestigia sancta secutus.
 Chersones subit exilium ; quo sidera nacto,
 Quam fidus rigido, quam sit pius usus agone
 Confessor, Christoque placens, et ad ultima per-
 [stans,
 Plurima signorum radiis miracula pandunt.

CAPUT XXIX.

De sancto Eugenio papa.

Eugenius quem prodiderant cunabula sacris,
 Tranquillus mitisque nitet, fatuque benignus,
 Dapsilis indiguis, sanctus probitate, venustus

D Cleri altor, justus cultor, pietatis amator,
 Semper fucorum cum plebe canente refutat.

CAPUT XXX.

De sanctis Vitaliano et Adeodato episcopis.

Vitalianus cultor almæ regule
 Responsa legans sedis urbi regie
 Reparat sacrorum prisca privilegia,
 Et dona Petro diriguntur aurea ;
 Romæ receptum ad sacra ductat Cæsarem,
 Vicensque digno sanctitatis munere,
 Superna claro scandet auctus culmine.
 Succedit almus Adeodatus pater,
 Cunctis benignus, mansuetus omnibus

Fovens egenos, commodus, præstabilis
 Hoc bella cæpta reprimuntur præsule,
 Surgunt tyranni, diruuntur ocuis,
 Rebellionum barbaris urbs traditur.
 Restaurat iste dedicatque fabricas
 Actas ruina, destinatque milites
 Castris polorum providetque commoda.
 Decessione cujus orti turbines
 Crepitusque cæli tanta totque fulmina

efacta tot non ante visis territa,
 as gregatim obiverit mortalitas
 ides, simulque humana lapsa corpora
 ibus profusis, dum quiescit ultio,
 diva miro colliguntur ordine,
 s refulgens ardet alto vertice,

A Secuta plures pestis aufert funere
 Dum domus optionis instat fœdere,
 Templi meatum qui decorat marmore,
 Reformat atque largus ædes ordinem
 Auget sacrorum, spargit atros, congregat
 Prudens benignos ac Ravenna colligit.

CAPITULA LIBRI UNDECIMI.

- I. — *De sanctis Agathone, Leone et Benedicto episcopis.*
- II. — *De quinto Joanne Conone ac cæteris.*
- III. — *De sexto Joanne et successoribus ejus.*
- IV. — *De Constantino papa.*
- V. — *De secundo Gregorio papa et Bonifacio doctore et martyre.*
- VI. — *De Zacharia papa.*
- VII. — *De secundo Stephano papa.*
- VIII. — *De tertio Stephano papa.*
- IX. — *De Adriano papa.*
- X. — *De tertio Leone papa.*
- XI. — *De Paschali papa.*
- XII. — *De sancto Eugenio secundo et Sergio papa.*

CAPITULA LIBRI DUODECIMI.

- I. — *De quarto Leone papa et Benedicto.*
- II. — *De sancto Nicolao papa, et Benedicto papa, Joanne quoque Ravennate.*
- III. — *De secundo Adriano papa, et Hincmaro præsule nostro rege quoque Carolo.*
- IV. — *De tertio Adriano papa, et Fulcone nostro præsule Carolo quoque Augusto.*
- V. — *De Stephano papa, et Formoso translatione quoque sancti Calisti ad nostram urbem.*
- VI. — *De Bonifacio papa et sexto Stephano, Theodoro quoque papa.*
- VII. — *De nono Joanne, sanctis quoque Sergio, Benedicto atque Christophoro.*

CAPITULA LIBRI DECIMI TERTII.

- I. — *De sanctis Theodoro, Acontio, Servuto et Januario.*
- II. — *De sanctis Deusdedit, Victoriano, Anastasio, Redempta, Galla, Romula et Mosa.*
- III. — *De sanctis diversorum locorum Italiæ, Honorato, Libertino et cæteris.*
- IV. — *De sanctis Equitio, Constantio, Marcellino Nounoso et Bonifacio.*
- V. — *De sancto Fortunato episcopo.*
- VI. — *De sanctis Martyrio et Severo.*
- VII. — *De sacerdote qui defunctus furem vinxit sepulcro.*
- VIII. — *De sancto Benedicto et miraculis ejus.*
- IX. — *De sancto Paulino.*
- X. — *De sancto Dacio episcopo.*
- XI. — *De sancto Frigidiano.*
- XII. — *De sancto Populonio.*
- XIII. — *De sancto Herculano.*
- XIV. — *De sancto Isaac monacho.*
- XV. — *De sanctis Florentio et Eutichio.*
- XVI. — *De sancto Martino.*
- XVII. — *De monacho nomine Quadragesimo.*
- XVIII. — *De Benedicto monacho et Mena.*
- XIX. — *De quadraginta rusticis et eis qui caput capræ noluerunt adorare.*
- XX. — *De sanctis Aconico et Florido.*
- XXI. — *De Sanctulo.*
- XXII. — *De sanctis Specioso et Gregorio fratribus, sanctoque Spe.*
- XXIII. — *De quodam presbytero Nursiæ et Probo episcopo, Stephano quoque abbate.*
- XXIV. — *De duobus monachis Valentianis abbatibus, et sancto Surano atque diacono quodam.*
- XXV. — *De sanctis Mellito, Theophanio et Petro.*
- XXVI. — *De sanctis Severo et Egiptio, cæterisque Ravennæ martyribus.*
- XXVII. — *De sancto Germano Antisiodorensi episcopo.*
- XXVIII. — *De sanctis Theodosio, Donato, Secundiano et Romulo.*
- XXIX. — *De sanctis Hermagoro et Fortunato.*
- XXX. — *De sanctis Cantio, Cantiano, Cantianilla et Probo.*

CAPITULA LIBRI DECIMI QUARTI.

- I. — *De sanctis Michaelle archangelo.*
- II. — *De sanctis Aristono, Justo, et sociis eorum.*
- III. — *De sanctis Prisco, Antonino, Aristeo atque Paulino.*
- IV. — *De sancta Juliana.*
- V. — *De Spoletana sancti Pauli ecclesia.*
- VI. — *De Eleutherio martyre.*
- VII. — *De sancto Joanne confessore.*
- VIII. — *De sancto Cassiano martyre.*
- IX. — *De sanctis Syro Hiventio martyribus.*
- X. — *De sanctis Martino et Augustino episcopis.*
- XI. — *De ecclesia sancti Zenonis Veronensi.*

- XII. — *De sancta Christina.*
 XIII. — *De sancto Ambrosio.*
 XIV. — *De sanctis Gervasio et Prothasio.*
 XV. — *De virtutibus sancti Ambrosii.*
 XVI. — *De sanctis Nazario et Celso, Vitali et Agricola.*
 XVII. — *De transitu S. Ambrosii.*
 XVIII. — *De sancto Columbano.*
 XIX. — *De sancto Attala.*
 XX. — *De sanctis Bertulfo et Eustasio.*
 XXI. — *De sanctis Blidulpho et Meroveo monacho.*
 XXII. — *De Baulagarie et cæteris quibusdam sanctis monachis.*

INCIPIIT LIBER UNDECIMUS

CAPUT PRIMUM.

De sanctis Agathone, Leone et Benedicto episcopis.

Hinc læti surgunt Agathonis tempora patris,
 Mæsta quidem Phœbes pallore obituque Quiritum.
 Læta sed Ecclesiæ pace abjectuque ferorum.
 Dum reges patresque Petri consortia sedis
 Exposcunt, hilarans legatis Roma sororem
 Imbuit, et consanguineos sibi neclit alumnos
 Seductorem abjicit, primam pietate cathedram
 Illustrat Petri, telisque expurgat apertam;
 Imbre venenifero turgens quæ nevit Arachne,
 Abradit reprobos, apto colit ordine dignos.
 Junior inde Leo Graio Latioque lepore
 Cultus, et organicis assuetus voce choreis
 Plebem ad celsa vocat, concessa ad lucra talenta
 Spargit, largus inops, inopumque piissimus altor.

¶ Sextæ scita probat synodi, damnatque rebelles,
 Subjectos refovet, sedis pia jura receptat,
 Paulo templa dicat, donis et cultibus ornat,
 Deliquium lunæ sequitur decessio papæ.
 Instructus sacris Benedictus sacra secundus
 Jura capit, divo sophiæ qui fonte redundans,
 Ore manūque dati munus cognominis implet,
 Regminis et dignus larga bonitate renidet:
 Mansuetus, patiens, pronæ virtutis amator.
 Templorum reparat lapsus, dependit amictus,
 Multiplicat cultus, attollit munere census,
 Cæsareo florent pariter pater urbsque favore;
 Signa polo rutilant Behique incendia flagrant;
 Mactus honore sacer regni fastigia captat.

CAPUT II.

De quinto Joanne, Conone ac cæteris.

Stirpe Syra veniens, quintus Romana Joannes
 Culmina sortitur, generalis fœdere voti
 Strenuus et doctus, moderata et mente serenus,
 Quique vices sedis, Græcis, libaverat hujus,
 Concilio patrum pietate jugaverat urbes,
 Pace nitet patriæ: priscis dum punica regna
 Redduntur Dominus, gentes sub pace residunt,
 Firmantur sacrata patrum consulta priorum;
 Sanctorum turmæ solantur munere dite;
 Scinditur exemplo hoc cætus diversa petentum.
 Nec parti pars obsequitur, nec bella facessunt,
 Donec angelicum cleri decreta Cononem
 Attollunt, optantque virum per cuncta probatum,
 Relligionis opus perfecto corde secutum.
 Illicet in laudem istius cum plebe Quirites
 Dum cocunt digne, scandit sublimia dignus
 Regia dona pius caput Augustique favorem,
 Et licet ægrotus cœlestia munia tractat.
 Nec longum merito requies collata labori,
 Plebs iterum in duo dividitur, nec jungere dextras
 Diversis potis est, donec, miserante superno
 Numine, præligitur sedatis Sergius armis,
 Litigiis divisa tamen cui vota relictis,
 Solus qui rigida, ac versuta mente renitens
 Insiidiis nocuit, furtim dispendia finxit,
 Se miser evertit, quavis se fraude subegit

¶ Clancula quem post auguria, et cantamina tollunt.
 Præsul ab incepta studiis qui creverat altis
 Cleri militia, gradibusque ad summa vocatus
 Subierat, votisque piorum ad singula fuis
 Pignora floruerat, virtute et culmine floret;
 Nec cedit sceptris, nec jussa profana veretur.
 Immotus perstans, abduci sede jubetur;
 At Petri auxilio pollens, et amore Quiritum,
 Servatur cathedræ, servatque satellitis hostis
 Propitius vitam, probris qui pellitur urbe:
 Rex etiam regno, pia plebs ita pace potitur.
 Munera diva crucis secretis abdita thecis
 Huic Domino retegente patent, venerantur honore,
 Deinde pio sacrisque coluntur tempore fixo.
 Hic pater insignes renovat conditque decoris
 Egregii fabricas, sacrorum percolit ædes,
 C Cultus instituit, pretiosa monilia cudit;
 Ossa patris monitus levat attollitque Leonis,
 Apparat ornatus dignos, agit ordine ritus;
 Multiplicatque preces cumulatque et destinat hymnos.
 Erratus Aquileiensis discrimina plebis
 Corrigit; absolvit, sanat, disponit, adunat,
 Pacificatque greges, unique reducit ovili,
 Supremo fert pastori pastorque renidet
 Conspicuus, doctisque urbes pastoribus ornat.

CAPUT III.

De sexto Joanne et successoribus ejus.

Sextus ab hinc Græca sequitur de gente Joannes
Liberat exarchum mediumque furentibus infert
Se turmis, prohibetque ferum sedatque tumultum ;
Barbariem pothac abigitlatisque receptat
Muneribus captos, pacisque serena reformat,
Templa pius veneranda colit, clerum ordine comit.
Nominis ipsius Graia quoque stirpe sacerdos
Succedens doctus, salsoque lepore disertus,

A Parietibus decus instaurat, pia busta venustat,
Nobilitat formis, vasis sacra ditat et auro,
Jacturam Ecclesiæ reparat, vi rapta receptat,
Pœnitet erroris regem recipitque decorem ;
Quo patre præcepto erigitur Sisinnius aris,
Mente ac carne gravis, studiosus mœnibus urbis,
Nec mora languoris fastus quoque pondera ponit.

CAPUT IV.

De Constantino papa.

Mitia corda gerens hinc Constantinus honorem
Indeptus, nunc mœsta subit, nunc læta resumit.
Sævitiæque famis felicia tempora purgant ;
Temptores patris multa plectuntur amara,
Quod notat ambusta livescens cautio carta.
Parens imperiis pater Attica mœnia regis
Sanctorum comitante petit per cœrula cœtu ;
Trinacriam ingresso dum vir clarissimus ægris
Occurrit vix subsistens ad munia membris,
Robora læta capit, gaudetque repente medella,
Theodorus, viso sacrorum principe, sumpta.
Hinc jam primates impendia digna Pelasgi
Papæ dependunt, aulæ obvia culmina currunt,
Attollunt, capiant, gaudent, venerantur, honorant ;

B Cæsar et ipse caput, regno redimitus, adorat ;
Inter et amplexus celebres festa agmina plaudunt ;
Fertur honos cœlo, dantur pia munera Christo.
Jura reformantur, delicti culpa piatur.
Lætus et angoris supero solamine liber,
Præcipuæ sedis repetit fastigia præsul ;
Inde nec infandos apices, nec sceptræ cruenta,
Seu monitus captat, nec regna minneta curat :
Errantes revocat, redeuntes pace serenat ;
Transmittit Domino gentilia regmina summo ;
Subjectos vegetat, civilia prælia sedat,
Vasa dicata novat, reparata audire meretur
Culmina, pacificis gaudet cessisse Tonanti
Imperii regimen, rectos subiisse decorem.

Quæ sequuntur, abhinc usque ad initium libri tertii decimi, col. 823 edidit Mabillonius in Actis SS. ord. S. Bened. III, 569.

CAPUT V.

De secundo Gregorio papa et Bonifacio doctore ac martyre.

Gregorius post hæc sumit sacra jura secundus,
Vir cælebs, doctus sensu facundus et ore :
Jam pridem imperio notus, jam dogmate clarus,
Corde pio prudens, virtutis robore constans,
Hostis aberrantium, defensor recta sequentum ;
Interiora studens, sed non externa relinquens.
Mœnia qui aggrediens urbis reparare, coquendis
Calcibus insistit : trabibusque labore petit¹³⁹,
Basilicam Pauli renovat, restaurat et aram,
Et colit ornatu, relevat prohibetque ruinas
Templorum plures, lapsumque reducit honorem,
Sanctorum turmas¹⁴⁰ revocat, cœli agmina cogit.
Germanas vocat [e] tenebris ad lumina gentes ;
Quis præsul verbique sator Bonifacius almi
Dirigitur, mortisque novo sole effugat umbram.
Gallorum Ecclesias pictatis luce venustat,
Rhemensis, et dignas¹⁴¹ quas censet fascibus ornat.
Martyrioque auctus, virtutis agone coruscat,
Primitiæ gentis Germana ab origine princeps¹⁴²
Culmen apostolicum petit, et sacra limina Petri.

C Pontificis monitis summi exhortante tyrannum¹⁴³
Præstita firmantur primæ patrimonia sedi.
Civiles strepitus urgentiaque extera bella
Cynthia terrifico præmonstrat tincta cruore.
Scinditur imperium¹⁴⁴, rectus præfertur iniquo ;
Belligeræque manus fuso agmine sanior exit
Pars victrix ; pacis veneranda insignia¹⁴⁵ surgunt,
Priscorumque fides celebri decoratur honore.
Tibridis horrificis ripas superantibus undis,
Frugiferas circum glebas ferus occupat ierber,
Pervaditque vias, hortos, munimina, villas ;
Evertitque casas, terretque abigitque colonos ;
Arbusta ac segetes ; rapit altæ mœnia Romæ.
Inde subit vallum, et muros transcendit, et ipsas
D Lymphans lympa tenet fluctu bacchante plateas.
Non illis agros licitum exercere diebus
Agricolis, infausta terunt mœsta agmina festa¹⁴⁶
Papa gravi motus querularum murmure vocum
Insistit precibus, legatque ad sidera vota.
Nec cœptis animum removel certamine victum,

GLOSSÆ MARGINALES MABILLONII *.

¹³⁹ E. Calabria. ¹⁴⁰ Religiosorum congregationes, ¹⁴¹ Treverensem et Rotomagensem. ¹⁴² Teuto dux Bojoariorum. ¹⁴³ Regem Langobardorum ¹⁴⁴ per Anastasium et Theodorum. ¹⁴⁵ imagines. ¹⁴⁶ otia,

* Typothetarum oscitantia glossa marginalis quæ ordine primum locum tenere deberet, centesimum tricesimum nonum præsefert numerum.

Dum cogit propriis Tiberim se reddere metis.

Increpitat Bardos, fera pectora munere et ore
Demulcens, mites consultibus et prece servans
Imbuit, ædificat ; hujusque opera apta ¹⁴⁷ receptant.
Surreptorum aufert opus ¹⁴⁸ ; fraus fraude labascit

Externos etiam benedictio lata ¹⁴⁹ triumphos
Concelebrat papæ, victores spongia ¹⁵⁰ Francos
Dum reddens Agarenorum tutatur ab armis,
Participes ferri neque læsos vulnere tantum,
Prostratis tali vacuis pro tegmine paucis,

Constantinopolim longa obsidione gravatam
Hæc fera barbaries belloque fameque repressa,
Inceptis obstante Deo confusa, reliquit.

Concilium crudele calet, dolus in nece Patris ¹⁶¹
Cuditur ; imperii mox hostibus oppida cedunt.
Proditur impietas, plectuntur numine summo
Participes, laqueisque suis foveaque parata
Captantur, feritasque in vertice versa furorum est.
Ecclesiam spoliari opibus protectio papæ
Impedit : unde iterum primatum fraude petitus
Eripitur, Christique immunem dextra tuetur.

Nec toties fraus victa silet : sumuntur in ipsum
Arma Deum, decorisque jubetur Iconia prisci
Vastari, quacunque ¹⁵² notat pictura triumphos.
Augusto faveat præsul, vel gratus amore
Decidat, aut gradibus celsoque recedat honore.
Rejicit, expugnat, temnitque profana sacerdos,
Intrepidusque manet ferventibus undique telis.
Hæret pastori grex impia jussa refutans,
Fortiter et vita pro præsulis atque salute
Decertans ; error damnatur ; ponere regem
Papa vetat, bonitate ratus scelera improba verti.
Sternuntur seductores, abiguntur iniqui.
Consilium ferale, Dei moderamine cassum
Destruitur, sed fraude ferum ¹⁵³ clementia Patris
Protegit, atque sacerdoti suffragia crescunt ;
Barbaricamque ¹⁵⁴ manum jungit sibi Roma sodalem,
Auxilioque Patris vitæ discrimina prodit.

Præsul at egregius potiora levamina quærens,
Prodiga pauperibus largitur dona patronis,
Incumbens precibus, votis et sedulus instans.
Nec durus populo, grates dependit amori,
Hortaturque piis fidos persistere cœptis.
Sic sibi, sic Domino servabat corda suorum.

Tum Sutrinse doli captum per retia castrum
Assiduis papæ monitis scriptisque benignis
Redditur, atque Petri Paulique offertur honori.

Primatum diram feritatis fœdere fraudem
Luciferum ¹⁵⁵ capimus flammis signasse cometam
Consultum crudele subit, Romamque ducesque
Barbaricæ subici manui ; tradatur iniquis
Justus, in insontem sontes grassentur honorem,

A Consilii pars impletur, capiendaque restat
Roma, sacer dum se solum pro civibus offert,
Præsidioque hærens supero, regem petit hostem,
Quærentisque neci dare se conspectibus infert,
Quem Christo moderante piis affatibus urgens,
Emoluit fera corda vigens pietate benigna
Sternit, et exultat vestigia sacra tyrannum
Austeræ posito mentis petiisse tumore ¹⁵⁶ ;
Promisisse gregi nil se latum ire sinistri,
Regalesque Petri cultus cessisse decori ;
Dimisso supplicasse humilem diademate regem.
Oblinet inde petens recipi rex præsulis hostem.
Accipit exarchum Pater, infensumque tuetur ;
Eripit adversis, fulcris solatur amicis,
Servat consiliis, regit exornatque triumphis.

B Cæsaris ingrati fraudes sub funere papæ
In patulum veniunt, qui stemmata ¹⁴⁷ ducta figuris
Palmarum ¹⁵⁸ Christi fuscare, vel ignibus atris
Obrueri insistens, punit defendere nisos :
Pontificemque pium Germanum assensa jugare ¹⁵⁹
Vitantem, sacris abicit, sociumque furoris
Aris adsciscit. Quem scriptis arguit urgens
Præsul apostolicus, nec deterrere procacem
Absistit ¹⁶⁰ : sit, ni redeat, pellendus honore.
Nec silet Augusto, facinusque remittere suadet

Inclyta præterea Patris hujus tradita gesta
Templa Dei circa, cultumque operamque sacrorum.
Ille monasteriis cœtus legesque relictas
Restituit, ponens proprio nova castra ¹⁶¹ paratu.
Maternamque domum divinis ritibus aptat,
C Et facit hæredes cœli in patrimonia cives
Ornatus adhibet, gemmis sacra vasa decorat :
Pauperibus largitur opes. Subit æthera dives :
Tristitiam terris migrans, dat gaudia cœlis.

De Gregorio papa tertio

Culminis hunc sequitur virtutum et nominis hæres :
Mansuetus, sapiens, divina lege renidens ;
Laudibus expertus, sensusque nitore politus :
Hortator cultorque boni, tutorque fidei ;
Prodigus indignis, et paupertatis amicus ;
Captivorum emptor, pupillorum bonus altor ;
Relligionis, amore vigens, pia pectora solans.
Insistens Patris exsequiis de funere raptus
Eximitur, lectusque ad regmina summa vocatur.

D Admonet increpitans reges in signa ¹⁶² salutis
Crudeles, pavidum monitusque efferre verentem
Legatum censens, opus integra, improba damnat
Imperia, Ecclesiæque monilia rite tuetur,
Quæ scriptis monitisque jubet veneranda reponi.
Arguit hinc proceres iterum crebroque monendo.
Nec legatorum pedicis quit mens sacra Patris
Averti, penetrant dum scripta palatia, reges

GLOSSÆ MARGINALES MABILLONII.

¹⁴⁷ castellum a Langobardis pervasum Romani recipiunt ¹⁴⁸ id est dolosorum frustatur fructum.
¹⁴⁹ collata. ¹⁵⁰ Spongia qua mensa pontificis tegebatur, missa duci Francorum pro benedictione, dis-
tributa exercitui, qui victor factus est. ¹⁵¹ papæ. ¹⁵² ubicunque signat victorias Christi martyrumque.
¹⁵³ Eutyrium patricium ¹⁵⁴ Langobardorum. ¹⁵⁵ quia lucifer versus est in cometam ; non est pro-
prium alicui stellæ esse cometam, sed diversæ stellæ solent in cometas converli sic. ms. ¹⁵⁶ ad
pedes corruiisse. ¹⁵⁷ imagines. ¹⁵⁸ victoriarum. ¹⁵⁹ jungere. ¹⁶⁰ cessat. ¹⁶¹ monasterium Sanctæ
Agathæ. ¹⁶² imagines,

Juraque captantem ¹⁶³ fervore monentia sontem.
Imperat Augustis, dat Christi insignia signis.

Erigit ecclesiae specimen, cultumque decoris
Augens, admittit justorum pignora ¹⁶⁴ toto
Orbe petita soli, meritos decernit honores,
Continuasque preces grata et praeconia fundi
Aggregat implentum caelestia munia turmas:
Instaurans rutilis ditat sacraria donis,
Ornat cultura, quamplurima lapsa reformat.
Dilatans fabricas, largo locupletat honore.

A Civibus auxilium Domini ac suffragia regis
Providet humani, Francorumque advocat aulam
Mœnia restaurat, tutamina praeparat urbi.
Bella premit sedans animos; prece, munere mulcet
Ecclesiae compage ligat titubantia membra.
Sic bene dispositis directo tramite rebus,
Internis atque externis moderamine comptis.
Instructisque poli castris ¹⁶⁵ ac lumine cultis,
Emeritus petit aeternam post bella quietem.

CAPUT VI

De Zacharia papa.

Zacharias sanctus sanctum, mitisque benignum,
Clementem sequitur clemens, et parcere promptus,
Irasci tardus, saevis pia reddere suetus.
Ut genitos pater amplectens vulgusque, sacrosque,
Ponere non trepidans animam sese hostibus offert.
Mirificat turbas, premit enses, rapta receptat;
Victos eripiens, inimicos ¹⁶⁶ pace serenat.
A quibus obsequium sumens, victorque regressus
Laetificat plebem, Christoque rependit honorem.
Motibus hinc iterum crudis diroque furore,
Barbaricis animis in tristia bella relapsis,
Praesul item petitur, servandis currere gnatos ¹⁶⁷.
Nec remoratur iners; legatis munere pacem
Procurat, non obtenta Christo urbe relicta
Pacis abit; patriae fidens orator et altor
Praemittit socios, propero quos calle secutus
Excipitur pompis regali culmine latis.
Turgida divino charismate pectora sedans,
Quaesitis gaudet, religiones luce venustat,
Perceptaeque refert Christo praeconia palmæ.
Delatum decus excelsi sub honore triumphi
Attollens Dominus versutum subtrahit hostem ¹⁶⁸,
Admoveret hæredem, cumulat per longa quietem.

Tempora pace Pater florens, sacra domata sarcit;
Atria dilatans, opibus sacraria replet.
Instaurat fabricas, venerandis templa figuris
Ornat, lapsabunda novat, priscum auget honorem.
Aulæis dat apostolicas vernare columnas:
Codicibus divis armaria sancta refecit,
Ditat sacra, colit partis penetralia lychnis.
Veste Petri gemmis auroque gravi induit aram
Auratis operit velis, varioque decore.
Argento ditem appendit rutilante coronam.

Regalem solito legatis visitat urbem ¹⁶⁹,
Illustrans fidei ¹⁷⁰ titulis, dans vincula ¹⁷¹ pacis.
Adventu quorum turbatio cedit, abacta
Fraus; scelus, insidiæ, fallacia victa facessunt;
Redditur et Domino palmis urbs subdita prisco,
Discussionem dolis directi ¹⁷² pacis honore
Comuntur merito, referuntque petita patrono.

Francorum regis regali stemmate templo,
Addicit genitus ¹⁷³ sese et sua munera Petro.
Atque jugum Christi prona cervice capessit,
B Ut vacet assiduus cœli sub munia servus;
E domino famulus, supplex de rege minister.
Sectari ut summi valeat vestigia Regis.
Hic pater ablegandorum sub regna profana ¹⁷⁴
Nexorum, motus mentem pietate paterna,
Impensa recipit cunctos mercede redemptos;
Et rapiens manicis, dat libertate potiri,
Atque frui votis, soli servire Tonanti.

Barbaricos ¹⁷⁵ iterum motus et temperat iras,
Emollitque animos, auroque et munere linguæ
Urbes et redimit patriam, removetque furorem.
Immutat regem, parit e prædone datorem,
De rapido mitem, de partu ligridis agnum,
Captantemque capit, supplicemque ad limina Petri
C Perducit; fastus fugienti ac regna, superna
Christi addit juga cervici, mundique furentis
Eruit insano junctis affectibus ¹⁷⁶ æstu.
Informatque Deo cultu servire quieto.

Repperit hic magnum pretio fulgente talentum ¹⁷⁷
Claustris ¹⁷⁸ sacrorum; testis caput inclytus olim,
Quo cœli posito Georgius alta paravit
Regna, et perpetua splendentem luce coronam.
Aurea thesaurum sustollunt vela repertum
Et populo partæ gaudente reconditur aulæ:
Qua pius innumeras Rector ¹⁷⁹ præstare salutes
Dignatur meritis pretiosi martyris altis.
Allegata sacris locupletia prædia cedunt,
Quæ Pater amplificans donis et fœdere mercis
Instruit, exornans fabricis, cultuque decoris;
Sanctorum subicit templis, et dedicat aris;
D Innectit vinclis ¹⁸⁰, firmatque perennia scitis.

Immemor haud inopum, divas dum percolit aulas,
Dirigit accumulataque rogas ¹⁸¹, ac perfovet ægros,
Instituens census cœli mercede ferendos

Justorum loca sancta novat, priscamque reformat
In speciem, tegit excultis altaria cœlis.
Presbyteros clerumque fovens, tutatur alumnos.

GLOSSÆ MARGINALES MABILLONII.

¹⁶³ usurpantem. ¹⁶⁴ reliquias. ¹⁶⁵ monasteriis. ¹⁶⁶ Langobardos. ¹⁶⁷ l. gnarus. ¹⁶⁸ Hilprandum nepotem Liudprandi regis. ¹⁶⁹ Constantinopolim. ¹⁷⁰ synodicis epistolis. ¹⁷¹ conditiones. ¹⁷² legati. ¹⁷³ Carlomannus. ¹⁷⁴ pagana. ¹⁷⁵ Langobardos, ¹⁷⁶ uxore ac filiis. ¹⁷⁷ thesaurum. ¹⁷⁸ in monasterio. ¹⁷⁹ Deus. ¹⁸⁰ excommunicationibus. ¹⁸¹ stipendia, erogationes.

Tranquillaque suos præstat gaudere quiete.
Ausoniæ solers transmittit lumina ¹⁸² Græcis,

Gregorii divo dudum quæ prompta lepore.
Dignaue dans imis, capitur monumenta supernis.

CAPUT VII.

De secundo Stefano papa.

Dura subit Stefanus Petro sacrata secundus,
Prælecto taciti subita vi funeris acto ¹⁸².
Almos a puero sætus tolerare parentes
Creverat iste, datus gradibus singula cleri
Munia. Levitico dum claret jure minister,
Ecclesiæ vigilans curis, sancita tuetur.
Subventor tutorque inopum, defensor ovilis,
Constans præco Dei, veteris reparator et auctor
Tutelæ indiguis latæ; quorum struit ædes,
Innoval eversas, et xenia destinat, aptat:
Divinoque ministerium sibi numine partum,
Interno externoque ¹⁸⁴ colens disponit honore.
Consiliis gentes ¹⁸⁵ pravis in bella feruntur:
Germanum ¹⁸⁶ quibus arcendis ad fœdera pacis
Legat, danda simul socios et munera ¹⁸⁷ jungens.
Pacta velut plures, statuunt servanda per annos,
Astu revera properi frangenda reatus
Quæ mox exacto Phœbes ¹⁸⁸ quater orbe tyrannus ¹⁸⁹
Irrumpens, Patri atque gregi furiosa minatur.
Mittuntur mites ¹⁹⁰ rapido spe fœderis urso:
Pacificosque agnos Christi fera bellua temnens,
Dimittit vacuos. Domino sed vota resignans
Dirigit antistes, lacrymas super æthera legans,
Cæsareus mox missus adest, mandata furenti
Deportans regi, resipiscere, rapta referre.
Admonitus blandis grassator inania reddit,
Vafra refert, nisuque truci direpta retentat.
Dumque humana tepent, suffragia quærere dignum:
Diva Pater ducit, sociorumque agmina jungens
Aggregat Ecclesiam; monet exorare supernum
Clementemque Patrem: votis ac fletibus instat
Ipse simul; cineres addit, vestigia nudat;
Celsa petunt, importuna prece sidera pulsant,
Utque preces cœlum digne impetrare penetrent,
Actibus in sanctis comites persistere mandat;
Cedere cuncta piis decernit sabbata votis.
Deditus ipse sacris altaria cultibus ornat,
Muneribus ditat, fabricis atque ædibus auget,
Culmina restaurat; sed nec supplicamine cessat.
Concilium capit interea, depromere causam
Francorum regi, Christoque Petroque fideli.
Accipit hanc miserando pius Pippinus; opemque
Ferre parans, promptus legatos dirigit Urbi,
Dignari tantam poscens se visere Patrem.
Pastor amore gregis fervens, egressus ovile
Quærit pacem ovium per turbida lustra ferarum.
Gratia cœlestis ¹⁹¹, chari solatia cleri,
Cæsarei mandata apicis, proceresque quiritum,

A Francorumque duces papam comitantur eantem.
Æthereus cœlo præfulgurat hostibus ignis
Climate Francorum, stragemque minatur iniquis,
Prævia præterdens ductamina luminis almo.
Callidus absterrere lupus ¹⁹² conamina justa
Nititur; invictus persistit pro grege ductor.
Munera fert hosti atque preces; obduruit ille
Corde Pharaonis, nec oves dimittere captas
Consentit monitus, queruli nec vota patroni
Admittit. Præsul nequaquam ferrea cernens
Pectora molliri, sævæ se abjungit hyænæ,
Qua vocat egregii pietas mitissima regis
Intendens iter, almifico stipante senatu;
Præteriensque dolos, ductori munera Christo
Laudibus ingeminat; glaciales transmigrat Alpes.
B Francigenæ properant primates, obvia papæ
Millia festinant, genitis rex atque jugali
Accelerat junctis, terræque astratus odorat
Angelicum Patrem, cœlestia jura ferentem.
Fungitur officiis pronus, pedes ipse beatum
Ducat equo vectum, laudesque et carmina dantem:
Rectori regum regali suscipit aula.
Assidet, observat, devota precamina sumit,
Atque libens voti favet, ac parere paratum
Se perhibens, gaudet Petri servire clienti.
Dumque hiemis prohibente gelu repedare ¹⁹³,
Sancte tui, martyr Dyonisi, limina servat.
Vexatus languore gravi, percunte medella
Auxilii artificis, trahere extima fata putatur.
C Is meliora sequens medicinæ robora certæ,
Supremum poscit medicum, sacrata frequentat
Templa, requirit opem Patrum sibi adesse piorum.
Deditus et precibus præmissi martyris æde,
Visitur a propriis Petro Pauloque patronis.
Cum quibus et præsens testis Dionysius astans,
Suadetur ¹⁹⁴ Patribus languenti ferre levamen.
Ille piis parens monitis, comitantibus ægro
Accedit sociis, pacem denuntiat, aufert
Corde metum, spondet reditum in sua mœnia lætum,
Præcipit ineolumis surgat, Domino dicet altar
Nomine apostolico, referat præconia Christo.
I luce saluifera, divo quoque nectare fatus,
Exsilit ereptus, præceptaque munia nitens
Faxere, non sana censetur hebescere mente:
Donec visa refert, sicque edita martyris implet.
D Inque apicem regni patremque et pignora ¹⁹⁵ sa-
[crans,
Unguine munifico ditat, stirpemque futuram

GLOSSÆ MARGINALES MABILLONII.

¹⁸² libros Dialogorum a se Græce versos. ¹⁸³ co, qui ante eum fuerat electus, exacto, mortuo. ¹⁸⁴ spiritali ac sæculari. ¹⁸⁵ Langobardi. ¹⁸⁶ Paulum diaconum suum. ¹⁸⁷ eidem Paulo. ¹⁸⁸ lume. ¹⁸⁹ Aistulfus. ¹⁹⁰ abbates. ¹⁹¹ magna cœli serenitas. ¹⁹² Aistulfus. ¹⁹³ supple negatur. — Hec miraculum ab Anastasio omissum commemorat Stephanus ipse in epistola, tomo II Concil. Gallie. ¹⁹⁴ a Patribus. ¹⁹⁵ Pippinum et filios.

Culmine sublimat regali jure decorat.
Ornat honore locum, locupletat cultibus aram.
Tum rex cum regni satrapis claroque senatu
Rebus consultans trepidis succurrere papæ,
Unanimes Christi Petrique ad munia reddit,
Haud ullis valet averti serpentis iniqui
Fraudibus, haud fratris vafro molimine missi
Consiliis ; quin germano discrimina præfert
Ecclesiæ, fixoque studens certamine niti,
Præsulis in votis legat mandata tyranno,
Fœdere sub pacis Cephæ sublecta rependat :
Terque eadem repetit. Neque cor mollire gelatum
Muneribus suasique valet, nec proficit ullo
Ad pacem rigidum moderamine flectere pectus.
Unde gregans turmas Francorum agit agmina.

[causam
Ipsè acturus apostolicam, mediamque terebat
Recto calle viam cum papa ; procacia nitens
Pectora mitificare, petit fera corda moveri
Regis item missis, cum quis mandata precesque
Dirigit, obtestans fundendo a sanguine parcat.
Ille minas contra Patri regique relegat

Ast hi spem Domino totam committere certi,
Se Christo tutore tegi, cui bella geruntur.
Cujus opem princeps poscens, promissa protervo
Munera fert tribuenda humili Patrique gregique.
Sicque duci sese allegans fidoque patrono,
Cœptum carpit iter, mittens præcedere quosdam,
Ac servare aditus, arctoque astare meatu.
Comperiens hostis regem præcurrere, paucos
Junctis hos cuneis subito insperatus adorsus
Stratum se ire putat, stragis sed damna reportat,
Victus et a paucis, cum pluribus ipse peremptis
It, solaque fugæ positis spe nititur armis,
Atque tremens urbis sese vallamine claudit.

At justi perversorum munimine verso
Diripiunt prædas. Post cædem vindicis ensis
Rex Patre prosequitur, fultus celantibus hostem
Incumbit muris, pacem dum papa precando
Fœdera pellacis ¹⁹⁶ compellit inire fidelem ¹⁹⁷,
Reddere jurantis quæ rapta retentat inique.

Sic sua rex repetens Francorum regna, beato
Dat socios Patri Romana ad mœnia fidos,
Jamque revertenti populorum examina currunt
Obvia pastori, grates laudesque ferentes
Eximias Christo. Cleri populique catervæ
Excipiunt Patrem præclara tropæa vehentem.
Ille studens recreare gregem, neglecta referre
Munia, nocturnis reparat psallentia sacris,
Carmina digna choris auget, solatia præbet
Commoda, devotis certent ut degere psalmis.

Hostis at assuetas volvens sub pectore fraudes,
Ingeminat facinus, perjuriam nota frequentat.

A Crescere tenuit onus ¹⁹⁸, nihili feralia pendit :
Invadensque relicta, nefas cumulare laborat,
Atque trahit regni ¹⁹⁹ secum sub tartara vires
Arma rapit, cuneos cogit, misera agmina,
Ecclesiæ contra columnen, fert prælia Petro
Et sacra sacrilego circumdat mœnia ferro.

Præsul amatori Christi notat improba regi
Pippino, acta trucidis contra pia castra ²⁰⁰ draconis
Expedit ille manus, ultriciaque exerit arma,
Jure calens in perjuros certaminis æqui.
Cæsareisque et legatis et jussibus obstans,
Nec precibus ceditve minis, aut munere victus ;
Terribilem sese pravis acri impete præbens.
Insistit trepidis, dum ²⁰¹ clauso extorquet ab hoste
Jura reformari recipit redditque beato

B Oppida rapta Petro, reprimitque tumentia colla.
Hesperis moderans regiones pace serenat,
Gaudentes sub apostolicis se dedere frenis.

Papa Deo grates referens, turrim erigit aulæ ²⁰²,
Argentique colens radiis investit et auri.
Ære tubas ²⁰³ fuso attollit, quibus agmina plebis
Admoneat laudes et vota referre Tonanti.
Prospera Cunctipotens auget, removetur et hostis ;
Præsulis ad nutum reges et regna reguntur ;
Bella soporantur, surgunt sacro ordine fastus
Publica res crescit, dilatat pastor ovile,
Fallaces cavet insidias, ablata receptat.
Educensque novas Cephæ splendore columnas,
Fabricat ecclesias, Petro, fratri, genitæque ²⁰⁴ ;
Quas fabricis ornat, donisque nitentibus auget.

C Atque Petronillæ, regis monitu, ossa venustat.

Actibus his clarus, palmarum et lumine mactus,
Præmia celsa petit Petro ductore beatus.

De Paulo papa (189).

Germanus Stephano succedit in ordine Paulus,
Cum quo devotus pietate et luce sophiæ
Claruerat rutilans, individuusque sodalis
Hæserat in finem, cui mox moderamina cedunt,
Dispersa renuente manu, ceu sole tenebris.

Hic pius ac mitis tribulatis ferre levamen
Certabat, languore graves inopumque grabatta
Visere consuetus, tacitæ sub tegmine noctis ;
Carceribus nexos adimens, redimensque subactos
Fenoribus, pupillorum pater ac viduarum ;

D Catholicæ tutor fidei ; quo tramite reges
Admonet, hortatur, petit, insistitque reponi
Schemata ²⁰⁵ sanctorum Dominique polita nitore.
Mausolea colens justorum provehit urnis ;
Atque urbi reddens, cineres sublimat in aulis.

Is proprios sacrare lares sub culmine Christi
Pignoribus studuit, comens et nomine Patrum
Silvestri ac Stephani, multorum luce ²⁰⁶ piorum
Insuper illustrans, opulento et munere supplens,

GLOSSÆ MARGINALES MABILLONII.

¹⁹⁶ dolosi Aistulfi. ¹⁹⁷ Pippinum. ¹⁹⁸ peccata, ¹⁹⁹ sui ad mortem. ²⁰⁰ Romanos. ²⁰¹ donec, ²⁰² Sancti Petri ²⁰³ campanas. ²⁰⁴ Andreæ et Petronillæ ²⁰⁵ imagines. ²⁰⁶ honore sanctorum.

NOTÆ.

(189) Deest titulus in ms. cod. In margine tamen legitur *Paulus*.

Hymnidicisque dicans laudis sine fine choreis.
 Basilicam primis hic Patribus ²⁰⁷ edidit urbis,
 Qua ²⁰⁸ genibus saxo applicitis signata tropæa,
 Martyrii jam libandi dum vota profundunt.

A Struxit et orandi catus ac sua membra locandi
 Servandique locum, variis templi ora metallis
 Ornans, atque Dei Genitricis imagine ditans.
 Qua tandem emeritus tumulum post funera sumit.

CAPUT VIII.

De tertio Stephano papa.

Tertius hinc Stephanus, sacris feritate remota
 Culminis invasi, Pauli sortitur honorem :
 Strenuus et doctus, decessorum almus alumnus
 Qui presso latrone, Deique examine plexis
 Furibus, et tanti sceleris ductoribus actis,
 Concordi voto parilique favore senatus,
 Primatum cleri bellique urbisque aurorum ²⁰⁹
 Deligitur, digno præsulque sacratur amore.

Errorum nebulas quo discutiente, cientur
 Undique pontifices, ipsoque vocante gregatur
 Concilium Romæ, Patrum sacra jura tuentum.
 Opprimitur scitis error, multatur et auctor.
 Pœnitet illicite junctos in sacra ministros.
 Perverso censetur onus ²¹⁰ resecatur iniquum,
 Criminis exemplum, divinaque jura dicantur.

Depulso Roma, Ravennam proximus horror
 Invadit, premiturque pio fervente rigore
 Præsulis, a justo nulla improbitate reflexi.
 Usus ab obsequiis Teucrorum ²¹¹ numine summo
 Ravennate lupum missorum exturbat ovili,
 Pastorique pii moderaminis ostia pandit.
 Hancque sibique datam cauta bonitate regendam
 Instruit Ecclesiam, clerique reformat honorem,
 Præsulibusque Petri missas disponit in ara.
 Rite die ²¹² fieri lucis. Dominoque quotannis
 Gloria cœlorum angelico pangatur ab hymno
 Ornat apostolicas argenti cultibus aulas,
 B Utque valet servans proprios tutatur alumnos,
 Deceptos patria defendere mente laborat,
 Sævorumque dolos studiis sedare benignis

CAPUT IX.

De Adriano papa.

Præclari generis præstanti sanguine cretus
 Hunc sequitur constans Adrianus pectore firmo.
 Defensor fidei, patriæ protector et urbis :
 Solator tutorque inopum, canonumque librator,
 Qui prius a puero, frenans se corpore casto,
 Cyniphioque ²¹³ terens sacra tegmine membra do-
 [marat

Laude vacans Domini jejunia crebra jugabat,
 Sedulus et curam pro posse gerebat ægentum.

Actibus his radians ascitis præsule, clero
 Jungitur, ac pollens animis, gradibusque levatus,
 Ordineque imbutus sacris levita sacratur.
 Sic magis atque magis gliscente decore coruscans,
 Luce operum, verbi populis alimenta ministrat.
 Civibus unde pio nimium dilectus amore,
 Præsule mox functo legitur succedere dignus.

Nec mora depulsos urbi laribusque reducit,
 Carceribus trusos tenebris vinclisque resolvit,
 Et cunctis pariter gaudentibus ad sacra surgit
 Culmina, præcipuum meritis indeptus honorem.

Continuo vafri suspensus fraude colubri,
 Caute vera refert falsis moderatus et orsa.
 Pacem non renuit, refugit dum crimina pacis.
 Nec trepido lapsu verborum mergitur undis ²¹⁴ ;
 Immo fidem missis censet rebusque probandam.
 Sustinet haud Bardus venerandi oracula papæ
 At furit anteferens capiendæ prælia pacto,
 Invaditque urbes, famulos, loca, prædia Petri.

Mox querulæ Patri voces lacrymæque feruntur,
 Pastorum crudas agitante dracone rapinas.
 Legatos crudo dat scripta sequentia furi,
 Desinat insidiis, perverse invasa remittat.
 Ille petita negat fieri, nisi præsule viso
 Fœdera dante sibi, nitens hunc cogere, litis.
 Francigenæ esse caput genti, regnoque fugaces
 Ungeret ut pueros ²¹⁵, patruus cum sceptrâ teneret
 Urbis patricius, Patrisque et plebis amicus
 Iste cavens laqueos, nullo seducitur astu
 Semina ferre odiis, captatoremque capessi
 Mandat, ne rapiat mites quos voverat agnos.
 Quique ²¹⁶ homicida reusque probatur sanguinis al-
 [que,

C Dum scelus ulcisci antistes medicamine leni
 Attemptat, Patribus populoque petente piâmen
 Papa inhibente perit, pœnisque levare volente
 Perpetuis animam, cœloque referre novatam.
 Pestifer interea non parcat, sanguine, præda,
 Ignibus, insidiis, Petri lacerare clientes.
 Sæpe quibus super admonitus hortamine blando,
 Legatis etiam sacris celebrique senatu,
 Nil tacitis dignum precibus tantoque patrono
 Reddit ; quin vacuos Christi depellit alumnos,
 Præsentemque ²¹⁷ sibi Patrem jubet ire beatum.
 Ille profecturum se fert, latro rapta rependat.
 Qua libitum mandet, remorato missa revellat ²¹⁸.
 Ni faciat, sibi pontificis non ora videnda.

GLOSSÆ MARGINALES MABILLONII.

²⁰⁷ Petro et Paulo, ²⁰⁸ ubi oraverunt, jam martyrizandi, pro dejectione Simonis. ²⁰⁹ l. favore ²¹⁰ ad-
 judicatur onus pœnitentiæ. ²¹¹ Francorum. ²¹² die Dominico. ²¹³ hircino cilicio ²¹⁴ superfluitate.
²¹⁵ Carolomanni filios. ²¹⁶ Legatus. ²¹⁷ ad suam præsentiam. ²¹⁸ dimissa repetat.

Hæc regis, hæc sacricolæ legatio papæ.

Nec semel aut tantum his sæpe monere tyran-
[num ;

Quin satagit Patribus sacroto ex ordine missis.
Ille minas contra, terrores, bella, rapinas
Fert, Petrique greges furibundo turbine quassat.
Insuper et propriis fugitivo milite turmis
Adjuncto properat Patri vim ferre benigno:
Oppositis donec portis ac mœnibus auctis,
Robore directo reverens anathemate pulsus,
Confususque domum versa improbitate recedit

Miserat antistes regi mandata Sicambro,
Pressuræ auxilium quærens hunc ferre labori.
Legatis Carolus studiosius omnia discens,
Pacificis monet infestum prece, suavis hostem,
Muneribus quoque discussa feritate ferendis.
Sed neque sic mulcere datur cor durius ære
Unde manum validam cuneorum robore cogens,
Durus abit censor, dum spernitur ipse rogator.
Accedit septis ²¹⁹, iterum quoque munera præfert,
Pastoresque petit pacis bellique sequestros.
At nec sic tumidi ferventia pectora sedat,
Firmis qui fabricis præcludens limina regni.
Arcebat Francos aditu, claustrisque repulsi
In sua præcipitem meditantur regna regressum.
Una moram reditus tantum nox forte ferebat;
Cum subito terror superi rectoris adactus,
Judicio crudi percellit corda rebellis,
Trabificans comitum trepidatio pectora vertit.
Mox tacite spretis propere sub nocte tabernis,
Fulcra fugæ, rebus contempta in castra relictis,
Agmina cuncta simul nullo sectante capessunt
Cernentes Antenoridae ²²⁰ sine agone triumphum,
Quos divina fugat manus, insectantur iniquos,
Et prædatorum capiunt læto impete prædas.
Clauditur illusor septis tutacula quærens,
Sparguntur trepidi comites diversa petentes:
Cordibus ac tacti quidam meliora sequuntur,
Et sub apostolica posito ditone capillo ²²¹,
Dant se, servitiisque ejus sine fine fideles
Sese mansuros, votis testantur anhelis.
At Petro duce rex victor vestigia pressans,
Palantum campis procerum regisque fugacis
Attonitam turmis cingit ferroque Papiam,
Terribilisque Padum subit, et Ducominunam
Obsidione quatit, plures capit eminus urbes
Devotos recipit refugas, et limina Cephæ
Visere maturans, Romam Pascha expetit esse.

Cujus in occursum populi Pater obvia mittit
Agmina, gratantesque choros puerosque canoros
Frondebibus ac palmis comtos viridantis olivæ.
Præfert signa, cruces, quas ut pius aspicit, alto,
Quo vectatur, equo, pernix rex desilit, atque
Cum satrapis quæsitæ pedes ad limina pergit:
Exceptusque sacro digne expectante patrono,

A Scandentis supplex gradibus fert oscula sinclis ²²²,
Amplexusque Patrem sanctum, dextraque prehensa
Almifica, celebrem Petri conscendit in aulam.
Laudes dant celsas clerus sociique quirites,
Qui venit, edentes, benedictus nomine Christi.
Sicque pii proceres astrati ad pignera Petri,
Supremo læti Domino sua vota profundunt.
Ingrediens urbem princeps, suffragia quærit
Poscere sanctorum, venerandaque visere templa,
Paschaque conspicuis magno celebratur honore
Principibus ²²³ ritu solito stationibus aptis.
Pacta Petro præsul renovari fœdera mandat,
Cessaque ²²⁴ jamdudum reparantur culmina juri
Sedis apostolicæ, scriptisque manenda feruntur ²²⁵.

B His fretus rex obsessum vincire latronem
Deproperat, prompto quatiens data mœnia bello.
Major at interius strages fervente furore
Fit pestis, quam bellantis manus inferat hostis.
Tandem æquus capit injustum, subduntur iniqui
Fascibus et stulti: sapiens sceptrisque potitus
Abducit Bardum Francorum in regna tyrannum.

Ast Pater Ecclesiæ, Christique nitoris amator,
Luce fruens pacis, cultu, Salomonius hæres,
Ornamenta domus Domini procurat honesto.
Aurea gemmarum varians hic stemmate vela,
Eximit ²²⁶ angelico vinculis ductamine Petrum,
Terga pavimenti sternens argentea reddit:
Aulæisque domum, multo quoque lumine comit.
Porticibus gradibusque colens et marmore secto,

C Applicitisque novans trabibus, clarisque figuris
Templa nutritoris decorans rutiloque metallo
Irrigat ipse Petri, multo sudore novatis
Ductibus undarum, repetitis atria lymphis.
Auro interna tegens opulentis vasibus explet,
Ditiaque eximiis ducuntur stemmata ²²⁷ signis.
Erigit ære datas ²²⁸ præstanti culmine portas,
Basilicamque solo proprio cui condit et actu
Pigneribus multis rutiloque nitore venustans,
Splendorem titulis aris adytisque reformat,
Andræe reparans argento illuminat aulam.
Urnæque exornat Pauli, numerosaque pendit
Vela, et marmoreis fulgoribus atria pingit.
Auroque argentoque datis polit intima formis,
Culmina restituit, fabricisque peribola cingit,
Inclytæque altari vasorum munera cudit.
D Reginæ cœli gemmis intexit et auro
Egressum ²²⁹, superi petiit quo limina regni,
Multiplicat cultus, strophiorum nectit amictus.
Templa colens purgat, renovat spatiosaque for-
[mat ;
Nobilitans lustrat, donis locupletibus ornat.
Basilicæ Salvatoris segmenta coaptat,
Lapsuram revocat, fontes vestibulaque auget.
Aurea vasa parat, sacræque monilia mensæ.
Tecta novans Stephani, cumulat decoramina velis

GLOSSÆ MARGINALES MABILLONII.

²¹⁹ Alpibus. ²²⁰ Franci. ²²¹ deposita superbia. ²²² l. singlis pro singulis. ²²³ a papa et rege. ²²⁴ concessa. ²²⁵ inseruntur ²²⁶ exemplum depingit. ²²⁷ Imagines. ²²⁸ ex ære editas. ²²⁹ Assumptionem.

Clementis reparat jam proxima tigna ruinæ.
Culmina cum pallis Laurentius excipit aulis.
Huicque reformantur nova templa piæque catervæ
Levitæ effigies auro ac sacra vasa renident.

Porticus Ecclesiæ porta fabricatur ab urbis.
Marci tecta pari vernant felicis et actu,
Silvestrique domum simili restaurat honore.
Arcus argenti, calices marco struit auri.
Amplicat Ædisti ²³⁰ locupletans dotibus ædem.
Restruit ecclesiam Cyriaci, aulamque Susannæ.
Veste Valentinns, Pancratius atque coluntur :
Huicque redintegratur opus venerabile templi.
Victoris domus æquali pietate resurgit.
Floret apostolici templo vita lata decoris
Restructo; vario ac multo velamine compta.
Restaurata Petri Marcellinique sepulcra.
Argenti radiant Adriani templa nitore.
Quæque novata micant, vasorum et munere pol-

[lent.

Tecta reducuntur Sixti sublata ruinis.
Agapiti, Eusebii, Rufinæ, unaque Secundæ,
Euplique, et Hierusalem vatisque Joannis
Felicisque levata nitent: titulumque Pudentis
Theoderique refert, catacumbas, domata Leuci,
Eugenie, Sophie, Praxedis. Felicitatis.
Epimachus, Zenon, Abdon, Bonifacius, Hermes,
Marcellusque, Saturninus, Jordanisque ²³¹ ossa.
Hoc rutilant cultu, septemque litaminis Agnæ.
Hocque Secundinus, Pammachius atque refulget,
Cum nutrice Agnes, Nicomedes Hippolytusque,
Quattuor atque Coronati, templumque Sabinæ,
Sergius ac socius revocato culmine gliscunt

A Ducit Anastasii meliorem ex ignibus aulam.
Vasa ministeriis, vestes cultusque reformans,
Martinae argento Serumque ²³² renidet amictu,
Restruitur Priscæ titulus, pallaque refulget.
Cum reliquis Cosmæ et Damiani pluribus aræ
Cultibus ornantur, prisco redduntur honori :
Ditantur sacris obrizi vasibus auri.

Insuper et muris ²³³ fert aurea dona levandis.
Mœnia restituens impensis ditibus auri.

Disponens reparat, statuitque monastica jura.
Pauperibus fundos, eleas, vineta, casasque
Delegans Christi æternum servire fovendis.
Excolit iste domum fabricis Patrumque ²³⁴ suam-

[que,

Multiplicat renovans diversa lavacra labore,
B Virgineæque rigat rivis populi agmine formæ.
Atque ministeriis inopum solamine curat,
Diversis monachumque choris psallentia ponens
Restaurat, ditatque greges, ducibusque decorat.
Virgineis etiam reparat pia castra choreis,
Dotibus accumulans, et digna rependens.

Sic internâ colens, externis addere curam
Ne cesset, monitis Augusta ²³⁵ palatia visit,
Legatisque regit, sacra signa ²³⁶ tenenda retexit.
Concilioque loco Patrum coeunte priorum,
Dogma pium centum ter quinquagintaque firmant.

Mœsta madens spumis Tiberini Roma furoris
Tutoris petit auxilium Patrisque juvamen.
Qui precibus pugnans, ubi fervida cœrula sedat.
Rebus compositis, cœlo terrestria mutat,

C Et meritis cultam subit excellentibus aulam.

CAPUT X.

De tertio Leone papa.

Tertius huic fastu Leo mox succedit et actu.
Scripturis pollens, animi probitate renidens;
Viribus invictis, lepido sermone disertus;
Mentis honore catus, pietatis munere largus.
Ægrotos refovens, solaminaque apta ministrans.

His renitens opibus, charus populoque Deoque,
Erigitur properes candens ad summa cathedræ.
Hic humilis quoque mansuetis, durusque superbis
Prodigus abjectis miserendi, justus iniquis.
Ampliat augmentans cleri ecclesiæque decorem.
Aurea dona Petro gemmas, pallasque, coronas
Multiplicans, aulæ pariter tegumenta reformat,
Luminibus lustrans multis, rutilisque figuris.
Hoc Pauli irradiat, hoc plurima templa nitore.
Ponderibus fabricisque opus exæquare patroni ²³⁷,
Vel superare studens, numerosa dote laborat.

Non fert invidiam rabidus celare chelydrus ²³⁸.
Apparat insidias, laqueos atque arma ministrans,
Instruit occultas fucato figmine fraudes,

Applicat obsequiis præstructos felle draconis.
Officium præstans, et melle venena colorant.
Inter vota precum laudisque insignia, diros
Expromunt gladios, sævisque furentibus ursis
In gregis auctorem, plebes sparguntur ovinæ
Insiliuntque feræ doctoris in arietis ora.
Unguibus insonti pollutis sanguine fervent
Dilaniare sacras truculento pollice malas,
Irrupta geminas extinguere fronte lucernas,
Faucibus eductum sacrorum vellere plectrum.
Nec satis est ori semel injecisse mucronem.
Cruda manus loca muneribus ²³⁹ vacuata retentat,
Plagisque affectum variis multoque cruore
Respersum rapiunt, tractumque sub antra retru-

[dunt;

D Custodes adhibent laceram defendere prædam.
Verbere tentatum sed non miseratio summa
Deseruit famulum, Petrus nec sprevit alumnum.
Redditur huic cœlo lumenque refunditur actum,

GLOSSÆ MARGINALES MABILLONII.

²³⁰ nomen sancti martyris. ²³¹ Jordanorum cœmeterium. ²³² Serum, populi Asiæ nomen, serico opere clari. sic ms. ²³³ civitatis. ²³⁴ antecessorum suorum. ²³⁵ imperatoris. ²³⁶ imagines. ²³⁷ prædecessoris. ²³⁸ dæmon. ²³⁹ membra officiis linguæ orbata.

Reflagransque pares lux intrat mira fenestras,
 Elinguis loquitur, redeunt linguæ organa secto.
 Insuper accumulatur Rector suffragia passo,
 Admittitque viros Patrem revocare fideles,
 Arcibus atque Petri cernente, loquente relato,
 Excelsus benedictus, agens miracula solus,
 Acclamat populus, laudans promissa ferentem ;
 In se fidenti cui fit lumenque, salusque,
 Os et lingua Deus, tutans et numine firmans,
 Confortansque virum, felicia gaudia dando
 Devotis, tremebunda feris discrimina belvis.

Nec sævire tamen scelus aut supplere quiescunt.
 Irrepunt domibus prædis bacchantur et armis.
 Providet at Dominus raptis solamina servo ;
 Spoletique ducem cuneorum robore septum
 Dirigit obsequiis, mirantem munera cæli.
 Quæ passum respersa ruunt invisere cives,
 Diversique gradus, ætates, vulgus, honores
 Urbibus Hesperia pro mira tropæa serentes.

Hæc quoque trans Alpes in Gallica rura resi-
 gnant.

Stipantes Patrem supero splendore micantem.
 Clarificant divina pio magnalia regi ²⁴⁰.
 Qui proceres genitumque suos præcedere gressus
 Legans, ipse celer sequitur fieri obvius altæ
 Virtutis sacro clarissima dona ferenti.
 Undique laus roboat, tonat undique gloria Christo,
 Hymnissonis mistus grates laudesque frequentat
 Rex turmis ; refluent lacrymæ per gaudia fusæ.
 Magnificatur opus populis mirabile Christi,
 Fertur apostolicum palmæ super æthera culmen,
 Et Petri famulus digno celebratur honore.

At furor immitis vacuos tutore per agros
 Sacrilego luxu grassatur et ignibus atris :
 Augmentansque malum furtis furit insidiarum,
 Fraudibus insequitur pulsum lacerantibus ²⁴² ho-
 stem.

Nec longum sedet almus apex absente ²⁴² duello.
 Hoste quati cæco maculari crimine furvo
 Haud patitur ; bellum repetit, campumque reposit,
 Exsertusque urbem positumque retentat agonem.
 Comperto ducis adventu, grex obvius ire
 Pastori fervens properat ; simul agmine facto
 Egregii Patres, clerus, claræque catervæ
 Dividui sexus, variæ regionis et oris,
 Laudibus attollunt celebrantque acromate ²⁴³ Patrem,
 Culmineque exceptum suprema sede reponunt,

Fascibus ille licet pollens objecta piare
 Haud renuit, dat se inquiri, dat et hostibus ausum
 dicendi. Nihil adversus dum tramite veri
 Ferre ²⁴⁴ queunt, Francis tandem censoribus acti
 Mittuntur regi : Karolus quoque cognitor urbem

A Aggreditur, primosque vocat sacri ordinis, atque
 Stemmatis Æneadum Teucrorum et lumina regni,
 Nec tamen ulla Petri censent ²⁴⁵ fastigia sedem.
 Immunis hæc cunctorum se crimine cunctis
 Expiat applicitis. Proceres præconia Christo
 Læta ferunt, regique poli natale frequentant.

Laudibus eximiis summique nitoris honore
 Sumit apostolica augustam rex sede coronam.
 Conclamatur honos Romanis Patribus auctus,
 Imperiique nitent Francorum sceptrum decore,
 Regis et ad regnum genitus sacro unguine surgit.
 Rex mensas argento offert rutilante coruscas,
 Aurea vasa super gemmis stellantibus addens,
 Altar cum basibus radians, et tegmine culto
 Crux claris Evangeliumque micant hyacinthis.

B His Christus donis, Genitrix, proceresque coluntur
 Sacrilegi dantur lanii, censente senatu
 Exsortes agris, alterna piacula fassi.

Pace fruens præsul, fabricis ac cultibus instat,
 Impensisque piis non cessat comere templa,
 Muneribus, velis, aris, vasisque, lavacris,
 Pauli tecta soli subito collapsa tremore
 In melius revocat, cultuque reformat honesto.

Hæc et multa subhinc numerosis dotibus augens,
 Jura precum cumulat, servandaque Gallica ²⁴⁶ tradit
 Ascendens iter Domini præeuntia vota.

Sic decus Ecclesie postquam fervente propagat
 Assiduus nisu, pietatis munere ; compta
 Emeritus superi plendoris sumitur aula.

De Stephano quarto (191).

C Extulerat gradibus Stephanum, conscendere cer-
 moribus ac probitate virum cui cura tenere [nens
 Actibus et vita, verbi quæ luce serebat
 Utilis unde sacris aptusque Petrique probatus,
 Ferre vicem dignus divæ præponitur arci.
 Servandæque studens paci, firmandaque jura
 Ecclesie curans, Francorum illustria promptus
 Regna petit, cui celsa piis mox regia servit
 Obsequiis culto, donisque potentibus uso.

Effert hinc nostram cæli, qua Francica lumen
 Gens subiit fidei Ecclesiam, Remense venustans
 Officii templum (192) : Lodowico stemmata regni
 Cæsareosque addens augustæ lucis honores,
 Remigiique apicis fastu sublimat alumnos,

D Cæsare quæ poscit meritis ²⁴⁷ gaudente capessit :
 Insuper accedunt donorum insignia macto ²⁴⁸⁻²⁴⁹.
 Quin etiam sedes et jura domestica confert
 Imperii consors Romani et culminis hæres,
 Hæredem faciens in Francica prædia Petrum.

Papa Redemptoris sectans vestigia servis
 Crimina laxantis, sublataque regna ²⁵⁰ rependens,
 Extorres patria revehit pietate paterna.

GLOSSÆ MARGINALES MABILLONII.

²⁴⁰ Carolo. ²⁴¹ infamantibus papam. ²⁴² absque bello. ²⁴³ cantu ²⁴⁴ proferre. ²⁴⁵ judicant ²⁴⁶ roga-
 tiones a Gallis ante Ascensionem celebrari solitas. ²⁴⁷ pro meritis, ²⁴⁸⁻²⁴⁹ papæ. ²⁵⁰ regi Langobardorum.

NOTÆ.

(191) Deest titulus in codice. Ad oram textus legitur : *Stephanus*.

(192) Vide Flodoardum lib. II. c. 20.

Et quantum datur, Ecclesiam splendoribus ornat, A Nec longum terris exsul cœlestia flagrans
Vasa crucesque colens, sacra peripestamata ²⁵¹ con- Linquitur ; at raptus tenebris, adjungitur astris.
[dens.]

CAPUT XI.

De Paschali papa.

Susceptum propero Paschalis honore secutus
Resplendet, studiis castus, pius, inclytus, insons ;
Magnanimis, largus, hilaris, devotus, honestus,
Mansuetusque : preces vigil ac jejunia tractans ;
Susceptor peregrinorum, solator egentum.
Unde datus meritis monachorum effulserat abbas,
Excrescensque operum fulgore, suprema vocatur
In jura Ecclesiæ centesimus auspice summo,
Romanoque simul votis coeunte senatu.

Hic positus præcepta Patrum vel legis habenas
Robustus solersque tenet, celebrisque promulgat
Scita gubernator, blandus probitatis amicus,
Sacrarum restaurator cultorque domorum,
Conditor almorum passi quæ pignora nactus,
Ampliat iste stipem clero, fert munera cœlo,
Nexibus educit per regna remota subactos,
Ponderibusque auri vincloꝝ pondera solvit.
Africa transvectos, redditque Hispania captos :
Gaudet quæque suos respectans patria natos.

Martyris hic papæ Sixti solemniter ornans,
Membra Petri meritis florente recondit in aula.
Is quoque sanctorum Processi et Martiniani
Deponens ²⁵² cineres, digno pertractat honore,
Muneribusque colens patroni illuminat ædem,
Argentique libras auri dat pondera signis ²⁵³,
Vascula, vela parans, claves quoque fabricat auro.

Contigit ignivomi furibunda fraude draconis
Flammarum peregrina globos per culmina ferri.
His simul absumptis Romana in mœnia spirans,
Porticibus Petri fervens irrepserat æstus.
Pressa obliviferum proflabantpectora poclum ²⁵⁴.
Nuntia dum papæ hæc secreta silentia rumpunt.
Ille fide fidens, rapido petit atra volatu,
Bella triumphantis perstringens arma furoris.
Stat magnus velut oppositus mons, igne reliso
Obsistens flammis, precibusque incendia sternit,
Exstinguitque feros Cepha tutore vapores
Orando pugnans, campum neque linoquit agonis,
Noctis dum tenebras votis evincit et ignes.

Detrimenta dolens inopum, vastata reponit,
Restituens passis culpæ quæ flamma vorarat :
Aurea dona ferens, vestes victusque reformans.
Silvarum superadjicitur data copia tectis
Ut prius odendis. Et ne de fraude patrata
Vel damno Ecclesiæ truculentus gaudeat hostis ;
Rapta focus Petri reparatur porticus aucta,

In melius surgens, potiore educta nitore.
Præsul apostolicos aulæis inserit actus,
Et mirabilem templi colit ora decore.
Culmina Praxedis renovans, variaque venustem
Luce, triumphalem fulgoribus erigit arcum.
Plurimaque excipiens cariosis pignora bustis,
Eruta justorum revocatæ ²⁵⁵ destinat aulæ,
Servorumque Dei cœtum simul aggregat alnum,
Instituens Graio pangi modulamine laudes,
B Ruraque dat sacris servitorum usibus apta.
Zenonis iste locans cineres, oracula ²⁵⁶ condit,
Accumulans decus argento auroque refulgens
Historiisque colens gemmarum et lumine palmas ²⁵⁷
Luciferæ dominatricis restaurat et addit
Mœnia, muneribus velisque et cultibus ornat.
Cæciliæ cernens incumbere casibus ædem,
In meliora levat restructis culmina septis.
Defessum precibus quem cœlica visere virgo,
Affarique probat dignum tamen increpat, ut quid
Liquerit inceptum quærendi membra laborem,
Quæ sublata putat popularis credulus auræ.
Ut se res habeat referens, nomenque roganti
Annotat, hortaturque piis persistere cœptis,
C Gaudeat invento dum munere. Nam placet, inquit,
Æterno Domino, cujus splendoris amore
Me passam constat, noviter quo me ipse repertam
At te constructi templi munimine condas.
His dictis celeri repetit cœlestia saltu.
Papa revelato lætus tam lucis aperte
Indicio, indagans thesauri cessa ²⁵⁸ talenta ;
Repperit eximiis pretiosa monilia gemmis.

(193) Hic Nordmannorum nostrum delegat Ebonem
Barbaricæ genti, lucis vitæque ministrum.

Aurea virgineum celabant tegmina pignus :
Carbasa martyrii rutilabant sanguine clari,
Quæ Pater almificis manibus pia munera tractans,
Colligit inducens urbi instrumenta salutis :
Atque locans thalamo ²⁵⁹ candentia membra decore.

D Infertur simul inventus virtutis amator
Sponsus ²⁶⁰, lucrato pacti cum fratre pudicis ²⁶¹.
Maximus, Urbanus, consors quoque Lucius aræ
Depositæ. Turmæ ²⁶² capiunt pietate nitentes,
Hymnidicosque choros digno solamine fultos,
Vinetis, agris, domibus, famulisque levatos
Cultibus argentum invehit plus mille librarum
Aucta paludamentorum ²⁶³ dos multa decentum.

GLOSSÆ MARGINALES MABILLONII.

²⁵¹ vela ²⁵² transferens reliquias. ²⁵³ imaginibus. ²⁵⁴ somnum. ²⁵⁵ renovatæ ²⁵⁶ templa ²⁵⁷ vi-
ctorias, ²⁵⁸ concessa sibi. ²⁵⁹ mausoleo ²⁶⁰ f. Valerianus. ²⁶¹ pudici. ²⁶² congregationes ²⁶³ of-
namentorum.

NOTÆ.

(193) *Frod. lib. II, c. 19.*

Virgineasque novans præsul splendore catervas
Restituit prisco, res addens usibus aptas ;
Diversisque aulis diversos auget honores.
Aurea dona ferens vasis, inconibus aris,

A Argentoque colens artus, altaria, conchas ;
Marmoreum cumulat decus, ornamentaque Serum.
Hæc polo terris sata centuplicata receptat.

CAPUT XII.

De S. Eugenio secundo. Valentino, Gregorio IV, et Sergio papa.

Sorte ministerii Eugenius perfungitur alter,
Corde pius, sensu doctus, sermone disertus ;
Jocundus, largus, mediator sedulus almi ²⁶⁴,
Æquus, avaritiæ contemptor, litis et osor.
Sub quo pace nitens atque ubertate redundans
Tripudiat mundus, regimen quantum datur ornans.

Hic Pater ecclesiam rituli splendore Sabinæ
Cessi ²⁶⁵ olim decorat, donis locupletibus auget.
Expulsos dudum cives pietate paterna
Excipiens reduces, cumulado munere ditat.
Pontifici nostro ²⁶⁶, pridem data jussa relegat,
Barbara corda colat monitis, corroboret actis.

Hæcque inter celeri super astra vocamiæ raptò,
Huncque Valentino cursu brevior secuto,
Gregorii quarto lustratur nomine Roma.
Qui licet obsistens, cunctis tamen ordine visus
Abripitur dignus, summaque in sede locatur,
Sparserat ille quidem passim virtutis odorem
Jam pridem, celebris, solers, probitate refertus,
Sensibus ornatus, salsoque lepore modestus,
Dogmate catholicus, moderato regmine justus ;
Ætheriæ cultor legis, speculator ovilis ;
Pauperibus viduisque pater, miserator et altor.
Terrea despiciens, meritis cœlestia quærens ;
Sanguine præclarus, sancto præclarior actu,
Sollicitus, sacra jura, preces, jejunia tractans,
Hunc quæ virtutum rapiunt ad culmina pennæ.

Has quoque sublimi non cessat comere fastu,
Dum decus amplificans templis, cultumque, nitores,
Restaurans decorat sacras ornatibus ædes.
Transfert Gregorium clarosque in lumina ²⁶⁷ testes
Profert, muneribusque aris vernisque venustat.
Marci basilicam renovans multo auget honore,
Quam prius excoluit votis, nunc dotibus ornans.

Hanc pluresque alias opulento fenore ditans,
Ductibus undarum reparat fomenta parari,
Atque domum Petri prisco de more rigari.

Ecclesiam divæ virtutum luce Parentis
Effulgere videns, devoto attollit honore.
Laudibus instructas adhibet statuitque catervas,
Præmunitque domum, donis locupletibus explens.
Disponensque altar, sanctorum busta coarctat.
Diversas revocat fabricas, cellasque, gradusque,
Atria, picturas, exedras, claustra, lavacra.
Præterea curas arcendis corde volutans
Hostibus, instaurare novis stat ²⁶⁸ mœnibus urbem.
Fundatamque locans firmis educere ²⁶⁹ muris
Persistit, proprioque vocat de nomine ²⁷⁰, quondam

Hostia quæ priscis gliscens sit dicta colonis.

Instruit inde sibi Romæ sociisque futuris
Ædes hospitii, ditansque ornansque dicatas
Cœlicolis aulas, cœli sustollitur aula.

Sergius hinc vacua discussa nube tumultus
Sortitur cathedram, celebri censente senatu,
Culminis hunc fastu præcelso et regmine dignum :

Ut pius a puero castis qui fotibus ²⁷¹ altus,
Artibus instructus, claris Patribusque nitebat.

B Præmissis aptus, pollens et charus alumnus,

Germine præfulgens, purus probitate fidei,
A Christo missus, populis virtute supremus :

Ore cor expromens alacri mentemque benignam,
Strenuus Ecclesiæ rector, defensor, et altor
Indigni cœtus; commissi tutor ovilis.

Dispersos pietate gregans, servansque gregatos :
Labilium ²⁷² temptor, Sophiæ robustus amator.
Tranquillus, patiens, culpas ignoscere largus,
Culminis infensum vindictæ surripit hostem.
Sicque simul cunctis gaudentibus ardua scandit.

Franciscus Induperator ubi fastigia nactum
Hunc audit, genitum Romana ad mœnia mittit,
Hesperiae quasdam sociis populantibus urbes,
Nimborum subito vernans obducitur æther
C Nubibus, ignea tela micant, juvenumque ferorum
Corda metu sternunt, nonnullos funere pressant.

Augusti sobolem præstanti præsul honore
Suscipit. Interea stipantum dæmone qnemdam
Prospiciens raptum, tactus spiramine summo
Valvas papa jubet templique repagula claudi,
Versus et ad procerem, monitis ita fertur adortus :
Sincera si mente venis, si corde benigno,
Ecclesiæ si pro regni que urbis que salute ;
Hæc nostro tandem penetra sacra limina jussu,
Sin secus, haud nostra has pandet tibi cessio portas.
Testato se nulla dolis molimina princeps
Volvere, mandatis referantur pessula Patris :
Ingressique aulam laudes ac vota Tonanti

D Dant Antenoridae ²⁷³ Æneadæque, superna canentes.
Papa tuens urbem immunem, regemque coronans,
Disponit sceptrum, Augusti dat regmina proli.

Pontifices comitesque repugnantes sibi, celso
Præterit eloquio, rutili ferit impete veri,
Mitificans tumidas pietatis robore mentes,
Nec Petri proprios puero servire clientes ²⁷⁴
Cæsarei patitur juris : quin culmina servans,
Damnatis veniam, censoribus edit honorem,
Oraturque ²⁷⁵ alta procerum cervice subacta,

GLOSSÆ MARGINALES MABILLONII.

²⁶⁴ almitatis ²⁶⁵ concessi sibi priusquam papa fieret. ²⁶⁶ Eboni. ²⁶⁷ in decentiora loca. ²⁶⁸ instal
²⁶⁹ erigere. ²⁷⁰ Gregoriana urbs. ²⁷¹ fomentis. ²⁷² rerum labentium. ²⁷³ Franci et Romani, ²⁷⁴ Roma-
nos. ²⁷⁵ adoratur.

Pacis et instructor populo veneratur ab omni.

Ille Deo hæc reputans, aras et templa venustis
Exornat fabricis, cultis dat tegmina veris,
Muneribus ditat, sanctorum pignera condit,
Dedicat erectam locupletans dotibus aulam.
Adsciscit stabilitque greges æterna petentes,
Destituitque scholam divina laude canoram :
Et bene dispositis cathedræ subit æthera rebus.

Hostis et antiquus tabens livore quietis,
Lucis ²⁷⁶ et Ecclesiæ, crudelia convibrat arma,
Instimulatque Agarenorum de gente latrones,
Qui mare transgressi Ausoniæ penetralia lustrant,

A Ac Romam usque pererrantes (dirum scelus !) au-
[dent

Templa patronorum Petri Paulique sacrorum
Sacrilego nisu cæco temerare furore,
Et manibus spoliare feris, vacuare nitore.
Donorum exitusque sui gaudere vigore.
Dumque improvise properant sua gaudia fato,
Æquora trans exsultantes in Punica ferre
Regna ; triumphandi verso ordine gurgite mersi
Absorptique undis ultrice vorantur abyssis,
Atque maris Rubri prisco præcelsa triumpho,
Sedis apostolicæ pollentia culmina florent.

INCIPIIT LIBER DUODECIMUS.

CAPUT PRIMUM.

De quarto Leone papa et actibus ejus, sanctoque Benedicto papa.

Multiplicat Dominus mœstæ solamina plebi,
Aspirans animis venerandi jura Leonis
Poscere præponi, quarto hoc se nomine comi.
Qui vir apostolicis clarus fulgebat in actis
Mansuetus, patiens, largus, pius, atque benignus ;
Insons, justitiæ cultor, plebis moderator,
Scrutator legis, vigil, oratuque suetus ;
Serpentis servans oculum, mentemque columbæ ;
Relligione nitens et amans, pietate renitens,
Indignos, refovens, sese et lucra terrea temnens,
Sponte datus studiis puerilibus ibat ab annis
Perfectum usque virum ; monachos interque proba-

[tos

Integer elucens monachus, probitate supremus,
Degit ut extremus, quibus ad sublimia vectus
Virtutum gradibus, rutilo splendebat honore.
Hisque micans meritis, Patribus raptatur ad alta.
Præmissis ²⁷⁷ claraque manet virtute cohærens,
Dum subit eximium Ecclesia cogente tribunal.

Hinc quoque præ signis radians, velut alta lucerna
Enitet, illustrans animas sedemque nitela,
Aulas muneribus, culmen virtutibus ornans ;
Pendula restaurans, et consistentia tutans :
Usibus instituens, fabricis et honore venustans :
Vespertina jubet Petro præconia pangi ;
Laude palam decorans abeuntis festa diei.

Terret humus vibrata hominum trepidantia corda.
At Pater almificis insistens pectore votis,
Si qua videt removenda, movet ; disponit honores,
Sacrosque gradus misti aggregat agmine vulgi.

(194) Pontifici nostro Hincmaro his pallia legans,
Dat primum festis, ad sedula vota secundum :
Ulli quod nunquam testatur cedere Patrum.

Quæ rabidis ausus manibus divellere prædo
Barbarus, is digno satagit reparare nitore,
In fabricis vasis, velis, crucibusque, coronis :

B Interea retro cæcis horrore cavernis
Lethifer exoritur serpens, gelidique veneni
Rex basiliscus atrox lethi pernicious inustor
Grassatur latebris, mortem propiantibus afflans,
Sternere funesto validus quoque lumine visos.
Territus immani populus luc, nuntiat hostem
Haud accessibilem Patri. Suffragia nota
Ille petens, jugibus votis jejunia nectit.
Tandem clara dies reginæ assumptio cœlis
Regiparentis adest, via dira per antra ferebat
Virginis ad templum : comitatus papa canoro
Agmine procedens, horrendi obscura cubilis
Aggreditur, cunctis paventibus, unus adortus
Accedit, sævæque specus fera limina calcat.
Inque polos mentem, palmas et lumina ducens,
C Effusis Christum lacrymis precibusque vocavit :
Et plebem prece contutans, ad sacra profectus
Debata persolvit, mortemque piamine ²⁷⁸ vincens,
Oratu pestem penitus vanescere cogit :
Perniciem perdens, ubi sancta precamina fundit.

His exturbatus foveis, ferus ignea volvit
Corde venena draco, flammisque retentat ²⁷⁹ abactis
Ereptum sibi jamdudum Petro auspice vicum,
Paschalisque reformatum quod dote cluebat,
Gregorii meritis habitatum gente ²⁸⁰ lucrata.
Vires ingeminans in mœnia pervolat ignis,
Proxima quæque vorans. Populorum examina con-

[tra

Frangere bacchantes conantur nisibus æstus.

D Flatibus at sævis incendia celsius acta
Ædibus absumptis audent petere atria Cephæ.
Auditu præsul percussus corda sinistro,
Concitus occurrens, flammarum in prælia fertur,
Obvius atque glebis certamina dividit obstans :
Et crucis invictæ digitis signacula prodens,
Altius efflantis spiramina proterit ignis

GLOSSÆ MARGINALES MABILLONII.

²⁷⁶ honoris. ²⁷⁷ antecessoribus ²⁷⁸ oblato sacrificio. ²⁷⁹ repetit ²⁸⁰ Anglorum

NOTÆ.

(194) *Frod.* lib. III, c. 10.

Cum prece, tum cruce ferales superante vapores.
Signiferi nec ferre valens insignia fervor,
In se collisus, cineres considit in imos.
Restituens eversa Pater, vacua atque refercit
Culmina, muneribus cœtus restaurat, honores
Amplificat donis, sancit rata, roborat acta.

Octavam stabilit festi celebrariet almæ
Reginæ superi Regis sine more Parentis.
Devotum larga populum datione decorat,
Templaque provisus pietate nitoribus ornat
Exsuperant numerum sacras oblata per ædes.

Antiquo muros reparans munimine firmos
Restruit et portis, regit, obicibusque serisque :
Turresque educens, fabricis sublimibus aptat,
Insuper et portum miro munire paratu
Aggreditur, peragitque opus eximiumque decensque, **B**
Utile subjectis præsentibus atque futaris.

Præstruit hic callem, ne invadere fervidus urbem
Hinc queat hostis, agitque procul navalia furta.

Pignora multorum passim neglecta piorum
Repperiens, levat, affectu conditque benigno.
Horum plura locans templo quod rexerat olim,
Basilicæque Coronatis priscum addit honorem
Quattuor, amplificatque decus, cumulatque patronos:
Multiplicat cultus aris, et ditia dona.

Huic aliisque ferens complurima pluribus aulis,
Gens inimica fretum, prædasque retentat ²⁸¹ iniquas,
Qua tulerat lethum, cupiens Petri arce tropæum.

Solamen rebus diræque cupidinis haustus
Ferre calens, Italos pervadere nititur agros.
Insperata suis Deus ut suffragia servis
Providet, ac gentes pelagi secreta colentes
Advehit, hostiles contra pugnare phalanges.
Quos Pater auxilii annisu venisse probatos
Excipit, et sacris refovet, benedicit et armat :
Prosequitur lacrymis, precibus tutatur et auget.
Qui strati ut decorant humili suplicamine papam,
Hostibus intrepidi occurrunt. Potiora triumphi
Ætherei monstrare studens æterna potestas,
Evocat adversis contraria flabra carinis.

Applicitas quæ littoribus propellere cumbas
Insurgunt, tolluntque polo furesque ratesque.
Fluctibus hinc raptæ, mersis verguntur arenis :
Absorptique vadis, cœlo pugnante marique,
Divinam sensere manum prohibere petitis
Sese oris ; lapsi gladioque fameque necantur.

Servitiis quidam Æncadum pietate jubente
Servantur, gaudentque piis servire ferini.

Præveniens cæcos inimici militis actus
Papa sagax, inter decorandum cultibus aulas
Mœnibus aggreditur Petri munire sepulcrum,
Æquivoci decessoris conamina Patris.

Quod nutu Domini Francique juvamine regis
Nisu perficiens agili, sancta agmina cogit.
Et cinere aspersos, pedibus per mœnia nudis
Circumducit ovans cœtus plebisque magistros :

A Expletumque precum munit munimine castrum,
Illæsum perstare petens et ab hoste quietum,
Sive triumphorum benedici munere poscens
Sicque Deo grates referens, Petrique cathedram
Laudibus almisonis ornans, donisque venustans,
Magnificis Patres, cunctæ dat gaudia plebi.

Præsidium ipse novans aliud, peregrina receptat
Corsica, quos mittit populorum examina Cephæ.

Hinc rebus bene dispositis, portu, urbe, soloque
Ausoniæ tuto, digna mercede potitur.

Orphana plebs Patris abscessu solamine captam,
Se deflens, Patribus claris cum milite junctis,
Jesum corde petit prono, se Præsule digno
Solari ; nec abest Dominus haurire moratus
Servorum gemitus, dum spirat mentibus uno

Ore simul cunctos Benedictum poscere Patrem,
Ætherio quirore ferax, puerili visus ab ævo
Gliscere fecundi studiorum munere fructus.
Lucis aquas portare ²⁸² capax, retinere fidelis,
Promulgare sagax, pacis sectator honestus,
Compatiens jussis, humilis parere benignis,
Carnea proculcans, tenebrarum vicerat astus.

His radians meritis in sancto clara senatu
Jura capit, Patribus veneranda luce sophiæ
Conjunctus, blandi refugit captacula mundi.
Indignis dare opes doctus, jejunia, laudes,
Votaque ferventi Christi meditatur amore.

Ardua quis nactus summa ad fastigia lectus
Poscitur Ille preces contra lacrymasque ferebat,
Pondere ne tanti suplicans premeretur honoris.

C At pia plebs accensa Deo, persistere cœpto,
Vimque inferre viro, sumptisque educere raptum
Certatim properans, hymnos et cantica diva
Voce ferens, hilari celsa in sacraria tollit :
Omnis et exultans urbs gaudia clara frequentat.
Sicque simul cunctis vernantibus apta seruntur
Scita libris, celebrique Patrum signata notatu
Legantur, procerum ²⁸³ rite insinuanda favori.

Callidus insurgit coluber, laqueatque ferentes,
Damnatoque ligat legatos culmina ²⁸⁴ ferro.
Atque dolis nexos ad regmina Francica mittens,
Fascibus a summis Romanas suadet ad arces
Primates properare viros, ac fraude calentes.
His etiam quosdam nectens adsciscit ab urbe.

D Jus legatorum diris quoque gentibus alium
Electi violant, missis custode retentis.
Insuper et plebem vafra caligine jussa
Mœnibus eliciunt, Petrique micantibus urbem
Introeunt telis, subeunt pravo agmine templum.
Cœlica signa ²⁸⁵ terunt, sævis hæc ignibus urunt,
Vastant ætherias populo plangente figuras.
Haud ea sufficiunt invasori : urbe subacta
Conscendit Lateranensem torvo impete sedem.
Depositus propriis, aliena cacumina captat,
Dejicit allectum solito, residetque repulsus.
Nec contrectanda tam cruda sorte cathedra.

GLOSSÆ MARGINALES MABILLONII.

²⁸¹ repetit. ²⁸² f. potare. ²⁸³ Augustorum, ²⁸⁴ Pontificatus. ²⁸⁵ Imagines.

Tegmine nudatus mentis, tetro angue ligatus,
Cultibus exspoliatur virtutum luce cluentem,
Plagisque afficiens, subigit custodibus atris,
Damnatis damnatus agens damnata ministris.

Urbs gemitu fletuque fremens, ululatibus omnis
Insonat, ordo pius planctu sacraria replet,
Alta sacerdotes suspiria corde trahentes
Infundunt lacrymis pullas squaloribus aras,
Astrati tanta redimi improbitate rogantes.

Venerat alma dies sacrandi culmine digna.
At decus indignis indigno quaeritur actis.
Legati siquidem procerum turgore frementes
Consilio insiliunt Patrum, punire minantes
Ensibus obstantes, baculisque elidere rectos.
Sed mens pontificum, ceu mons, immota resistit
Flamine fixa Dei, non consentire profano,
Cedere nec poenis, terrorem temnere mortis.
Cernentes animos divino robore nixos,
Consiliis hostes variis incepta volutant.
Nunc blandis laqueare viros, nunc frangere duris
Enisi, nunc morte pios superare minati
Illi tradere se potius per singula quæque
Membra trucidandos, quam diro anathemate sterni
Dantes ²⁸⁶ : increpitant rabidos, oracula pandunt
Diva super rebus, quis non obsistere fas sit.

Interea residere tumor, minui furor actus
Cordibus inspicitur, furiosa superbia frangi :
Solvitur improbitas, solvuntur limine cætus.
Tertia lux rediens templis Romana reducit
Agmina, cuncta petunt Benedictum accedere Pa-

Hunc solum aptari reboanti voce resultant.

Mirantur magis infensæ concordia partes
Pectora, clamque sibi populi capita alma cientes
Conflictus agitant, certamina cæca retractant,
Invitosque probant histos ²⁸⁷ tum lumine veri

A Lustrati cedunt, animo conamina tetra
Linquere, depositumque reum capta arce repelli.
Rejicitur raptor iurpi per probra repulsa,
Gratificisque choris modulans plebs læta triumph
Electumque decusatim ²⁸⁸ splendore venusto
Affectum repetunt, et equo sessore dicato
Attollunt prisco, divum ad præsepe vehentes
Luce coronatum populi candore nitentis
Lætitiæ, precibusque instant jejunia clara
Concelebrant, manant lacrymæ per gaudia ductæ.
His hostes superi radiati lumine solis
Accedunt, tremulo compuncti corda pavore,
Ore ducis lecti vestigia digna petentes :

B Fassi errasse, capique Patris bonitate rogantes.
Matris at ille sinu recipit, puraque benignus
Oscula mente ferens, blandis amplectitur ulnis.
Solaturque metum, gaudere coisse resectum
Christi præcipiens unitum numine templum,
Cæsarei properant legati, præsulibusque
Coniuncti, cleroque simul populoque gregato
Vocibus hymnisonis septum gaudentis ovilis
Restituunt sedi virtutis honore petitæ.

Sic redeunte die divo fulgore decora,
Oblatus Petri solio sacrisque dicatus,
Juris aposiolicum summoque cacumine mactus,
Ætheria ut radiat lux tempestate subacta,
Dat dignis Christi tutilare nitoribus aulam.
Luce micans supera, doctrina præditus alta :
Interiora colens, at non externa refutans.

C Templorum facies pretiosis munere signis
Illustrat, variis ditans fulgoribus ornat,
Vestibus, historiis, vasis, librisque coronis
Replet. lapsa novat, dudumque amissa reformat.
Tamque suis aras quam regum dotibus auctas
Dimittens, renitere poli festinat honore.

CAPUT II.

De S. Nicolao papa, Benedicto papa, et Joanne Ravennate

Sublato pastore Patres Romanaque pubes
Mæstis incumbunt lacrymis, gemitusque resumunt,
Atque precum fervore vacant, jejunia tractant.
Excubiis instant, qui sit succedere dignus,
Virtutum pietate rogant, ostendier alium
Præponique Patrem, superoque nitore vibrati ²⁸⁹,
Unanimes censent Nicolaum jure petendum,
Ut qui primæva radiaverat indole sanctus :
Ludicra despiciens, animis inhonesta repellens,
Sobria suspirans, patienter seria volvens.
Sincerus, humilis, studiorum castus alumnus,
Moribus effulgens, animi dulcedine pollens.
Quis rutilans studiis præsentia clara ferebat,
Se gradibus quondam subiturum culmina celsis.
Hortatuque Patrum cleri consortia nactus,
Profecit cultu virtutum et honore sophiæ.
Hinc Patribus suppar, prædecessoribus aptus

Emicat, annexusque pio famulatur honore.
Charior atque magis renitet, quo clarior exstat,
D Consiliisque datus Benedicti præminet unus :
Asseclis de mille jugem quem præsul habere
Legerat, hoc sanctis socio perfunctus in actis,
Optati extremum calicis ²⁹⁰ dum percipit haustum.
Hujus et eVectus humeris tumuloque locatus,
Dimissa comitem gaudet florere cathedra.

Ædibus abstractus Cephæ pavidisque latebris
Qui solio erigitur renuens, humilique reclamans
Se voce immeritum tanto vernare decore.
Impote sed nisu. Nam mox grege, plebe, senatu
Cinctus et abductus, sacratur Cæsare coram,
Augustoque æstante sacros sortitur honores.

Et sacer alma gerens urbem candore coronat,
Lætificat regem, convescitur, abdita cordis
Lumina declarat, regis sibi nectit amorem.

GLOSSÆ MARGINALES MABILLONII

²⁸⁶ f, fantes. ²⁸⁷ an istos. ²⁸⁸ decenter. ²⁸⁹ illustrati. ²⁹⁰ mortis,

Prosequitur dulci mentis bonitate modestæ
Alterutrum, proceres sese amplis cultibus ornant,
Donis afficitur præsul, famulatibus uti
Cogitur Augusti, regem divalibus orsis
Imbuit, et proprias repetentes mutua sedes
Oscula dant pacis; discedunt corde jugati.

Moribus almificis degens et dogmate clarus
Papa lepore catus, votis atque actibus altus;
Indignis largus, viduis miserisque benignus:
Tutator populi, cunctæ fit amabilis urbi
Ecclesias varia satagit ditare nitela,
Vasa ferens claris auri argentique talentis.
Historiis comit vestes, gemmisque venustat.
Secretoque novat formam urbem fonte rigantem,
Pontificum fundans ædes reparansque decorat
Grajugenum regis legata ac dona receptat
Scitatus veneranda urbi responsa serentes
Dirigit, Æolidum corruptos munere cæco
Discutit, indagat: verum rea crimina cassat,
Judicii prave dejectum sede reformat
Deponitque ausos leges temerare sacratas.
Et pia directo disponit jura vigore.

Mitificaque Ravennatem ratione Joannem,
Civibus exhortans posita mansuescere lite
Cedere turbidulis, sudis insistere curis.
Dum nequit oratu crudam deflectere mentem,
Concilio quoque temnentem se ferre ²⁹¹ vocanti
Dat sacris sacro exsortem censente senatu.
Ille proterva sequens, mundi fastigia contra
Sollicitat, legatorumque inflatus honore
Sceptrygeri Romam comitatus milite tendit.
Mitibus admissis: vacua sed sorte recedit.

Hinc Pater expetitur plebem recreare Ravenne
Divulsam vice chirurgi ratione medentis.
Pastorem metuens aulam lacerator ovilis,
Cæsaream repetit; sed abhorretur grege cauto,
Cæsare devoto, fastumque remittere jussus,
Præceptisque Patris subdi; ruit alta relisus
Corda importunis patrones poscere voti.
Dantur item duro actores: his perditus urbem
Aggrediens, papam solito libramine Sixtum
Sentit, et immota moderamen lance ferentem,
Legibus instructum, sapienter scita screntem.
Patribus adscitis invicta ut robora cernit,
Cervicem reprimens, seque in lamenta coarctans,
Legatos lacrymis miseri suspiria cordis
Lugubris ad Patrem gemitu legabat anhelò.
Compatiens censor, Dominique imbutus amore,
Ad vitam revocantis ovem per devia lapsam
Quærit aberrantem, recipit discrimina flentem,
Luctibus orantem, leges servare fatentem,
Crimina purgantem, famulatus jura voventem.
Absolvit laqueis ²⁹², priscoque reformat honore.
Dicta scita, probat papæ decreta senatus

A Turbine sedato dat limina cultibus alma,
Muneribusque micare piis, vernare figuris.
Invidia abjectum restaurat rite ministrum
Agni, sollicitus sponsæ renitere decorem
Inclytus Ecclesiæ paranympus; quam sine ruga
Et macula sponso intactam perferre flagrabat.
Insistit studiis commissæ regmina castis
Ducere, si qua putri squalerent labe, piare.

Regem discutiens gentis quo jure Sicambrae
Punit adulterii, fautores ense recidens
Morbiseco, pestique precum pietate medetur.
Legatos abolere nefas, pacemque referre
Dirigit elisæ per Gallica rura columbæ.

Luce procul visa, divo rutilare nitore

B Certatim populi radiis lustrarier orant.
Æthereis Romam inde petit legatio crebra,
Crebrior et solito, cœlique cibaria poscit.
Suscipiens dapibus satiat quos papa cupitis,
Irrigat ac paradisiacis sitibunda fluentis
Pectora, Bulgaricæ fundit quoque flamina genti
Australi tribuens Boream vernare decore.
Sicque nothum ²⁹³ inveniens aquilone rigescere,

[flammis

Ardoris superi missis accendere curat
Igniferis Patribus, comitatis luce valenti
Irradiare pios, exurere luminis hostes
Mirifici Patris, cui fert elemosyna nomen,
Indivisa comes vitæ patrata Joannis,
Auribus archivo ex Graio resonare Latinis
Præstat, Anastasio jussis parente ministro.

C Præsulibus restauratis Placentia pulso
Pervasore nitet; pastore Suessio floret.
Plectitur induperator atrox, Petri æmulus aulæ.
Plectitur et papa damnatus iudice mœchus ²⁹⁴.
Patre recepta suo Græcorum urbs regia gaudet.

Priscorum Pater hic reparans insignia Patrum,
Templorum renovat fabricas, triclinia, cellas,
Bustaque sanctorum relevans splendoribus ornat
Adsciscens fovet almificas stipe duplice turmas ²⁹⁵

Afflictisque patrem dulci se pectore præbens,
Ærumnas refovet, parat opportuna medendis.
Ductibus atque reformatis rigat atria Cephæ,
Gregorio patrum restaurans robore castrum.
Prævalido fulcit, murisque ac milite munit,
Ut Domini populum ductans in castra polorum,

D Regmine solerti justoque libramine vexit.
Indicium schedæ mundi per climata latæ:
Hærebant cui mente pia cœlestia cura;
Excubiæ assiduisque preces, jejunia votis.
Arridens quem fertilitas et copia rerum
Extulit, ostendit largum, docuitque benignum:
Hujus ut egressum flevisse elementa ferantur.
Quo tamen is gaudet, gaudent socia agmina cœli.

GLOSSÆ MARGINALES MABILLONII.

²⁹¹ offerre. ²⁹² excommunicatione. ²⁹³ australem patrem. ²⁹⁴ Lotharius. ²⁹⁵ congregationes mo-
nasticas

CAPUT III.

De secundo Adriano papa, et Hincmaro præsule nostro, Carolo quoque rege.

Hinc sacra succedunt Adriani jura secundi.
 Qui pius ac placidus laudatur, et ordine clarus,
 Pauperibus largus, locupletibus atque benignus;
 Omnibus et medius, nulli nisi charus habendus.
 Compatiens passis, patientes improba servans,
 Passorumque ferens causa, longinqua pererrat
 Scriptis regna, monens rigidos, reparans quoque
 [fractos,
 Justitiæque viam justo moderamine pandens,
 Utque Patres superi ²⁹⁶ Regis fastusque coerces.
 Ac maculis purgare nigris regale ²⁹⁷ laborat
 Nunc monitu blando, nunc asperitate cubile.

(195) Pontificem is nostrum sunit regemque so-
 [dales,

Hincmarum et Carolum; sociosque laboris adoptat.
 Sceptraque sic pariter tutari a crimine certat.
 In multis etiam divina lege regendis
 Hinc nostrum Patrem sibi fratrem adsciscit agonis.

De Joanne papa VIII et Marino ejus successore (196).

Hoc rapto capit octavus segmenta Joannes
 Culminis eximii, quique effulsisse beatis
 Moribus adstruitur, doctrina ornatus et actis.
 Judici custus, recti pietatis amator.
 De Christi segete crebro zizania pellens,

A Et rationales per agros pia semina spargens:
 Utpote doctiloquus, prudens, sensuque peritus,
 Sollicitum qui se gregibus præbebat alendis.
 Quo Patribus juncto solers subit alta Marinus
 Regmina, qui placitus Domino et decus orbis ha-
 [betur.
 Augustis charus, populorum dignus amator;
 Doctrinis renitens, sacris et semina diva
 Cordibus infundens hominum per climata mundi.
 Nam Graios superans, pulsus erroribus, unam
 Reddidit Ecclesiam, scissumque coegit ovile.

(13) Pontificem nostrum Folconem hic fascibus
 [ornans,

Instruit ore, manu pastoris comere jura,
 Justitiæque ejus congaudet promptus amori.
 Inque refutandis præstans suffragia pravis,
 Fert se adiutorem, multam minitendo superbis
 B Hunc fratrem velut amplectens, incommoda re-
 [velet ²⁹⁸,

Utque fidem monet exhibeat, scriptoque revelet
 Hujus et ad nutum Patribus mandata resignans,
 Contemptore super jubet exercere vigorem;
 Et parti istius precibus se dedere curans,
 Francorum regem affectum retinere paternum
 Hortatur, solans votisque juvamina præbens.

CAPUT IV.

De tertio Adriano papa, et Fulcone nostro præsule Carlo quoque Augusto, et de Stephano V.

(14) Tertius emissos Adrianus honore secutus,
 Præsule jam dicto Folcone studente paratur
 Remensi Pater Ecclesiæ, tutator et altor.
 Jura sibi decoris firmans ut robore apti,
 Et contra adversos solatia debita præstet,
 Nostrumque affectu regem genitoris adoptet.
 Præsulibus patrem pandens se rite benignum.
 Quo cito prærepto, Stephanus de nomine quintus
 Fascibus evehitur summis, qui præmemoratum
 Pontificem nostrum scriptis solando paternis,
 Hunc dignum fratris, hunc nomine censet amici
 Se promptum firmare ab eo quæ rite petantur.
 Ille tamen servum potius se destinat imum,
 Attollitque Patrem, Dominique impendit honorem
 Exoransque rogatores pro culminis ejus
 Reddit luce alios, ac flagrat adire videndum:
 Barbaricæ impediunt acies nisi vota parati.
 Ipsius ergo precum poscit munimine regnum
 Tam crudo redimi sævæ discrimine pestis.
 Se quoque conari tota virtute reniti
 Ejus apostolico tendentibus atra nitenti.
 Quæ consanguineo magnati impendier audit
 Widoni; sibi cœu fuerint impensa, capessit.

Remensi Ecclesiæ Romana præstita sede
 Intemerata jugi servantur honore, precatur:
 C Utpote juris apostolici cuncta fideli,
 Quam certare sibi contra omnia livida norit;
 Tradita pauperibus, sacrisque addicta ministris,
 Sed perversa feris direpta furentibus ursis,
 Adjuvet allisis evellere faucibus atris.
 Adgaudet summus redditque levamina præsul,
 Seque probat fratris devotum in jure manere:
 Hunc etiam et natum sub patris amore fovere,
 Noxia quæ patitur cœu propria flagra dolere,
 Assiduisque ejus precibus pro pace rogare,
 Atque petita modo vel tempore cedere digno,
 Præsulibus pervasa jubet quo reddere cogant
 Raptorem; sacris, referat nisi rapta, repellant.
 Augusto scribens Carolo, præconia Christo
 Induperatoris pro sancto reddit amore.
 D Quo flagrans sublata diu patrimonia nostræ
 Reddiderat sanctæ summo sub nomine sedi;
 Ac monet ut peragat quod adhuc hinc læstat agen-
 [dum,
 Sumere perfecte queat ut mercedis honorem.
 Folconi quoque gratificans, solamina confert

GLOSSÆ MARGINALES MABILLONII.

²⁹⁶ antecessores. ²⁹⁷ Lotharii. ²⁹⁸ f. vellat.

NOTÆ.

(195) Flod. lib. III, c. 20.
 (196) Deest titulus in codice.

(13) Flod. lib. IV, c. 1.
 (14) Idem ibid.

Affectuque monet coeptis insistere votis
 Erga Romanam summi moderaminis arcem.
 Conquestos se indigna pati, suffragia legat:
 Istius ad Patris mandatque iuvamina ferri.
 Sic peregrinantes sub amore et nomine Petri
 Suscipiat petit, ac foveat, tueatur, honoret.
 Pace laboranti totius et ordine regni
 Grates inde refert, erescatque hortatur ut instans.

Urbis Lingonicæ questus delegat eidem,
 Contra vota premi pastorum culmine plebem,
 Nec digno impetrare Patrem molimine lectum:
 Pontifici Lugdunensi mandata dedisse
 Significans, æquo optatum sacraret honore.
 Quo renuente diuque instante labore vacantis
 Ecclesiæ, se prælectum sacrasse petenti.
 Quocirca properans, quæ desunt impleat urbi,
 Regmina præficiat rectoris rite dicati,
 Præsulibusque aliis papæ decreta revelet.
 Ille paratus ad hæc, Patribus præcepta retexit.
 Regi jussa notat, quo se prohibente moratur
 Rex, donec Romam mittat, certamque resumat
 Notitiam, post se nulla ratione premendum
 Fert jussis ab apostolicis, neque tormine mortis.

Præterea patriis poscit se jure doceri
 Dogmatibus, papæ digne ut sacra culmina servet.

A Præsul apostolicus hujus quoque regmina firmans
 Roborat Ecclesiæ quæ sunt data munera nostræ,
 Jura antiquorum procerum concessa nitore.
 Nemo horum quidquam minuens usurpet inique,
 Nec præsul detur, canonum nisi lege petatur.
 Hæc si quis violet, nisus temerare statuta.
 Sede Petri digne multa dictante prematur.
 Edita conservans, benedictioi promereatur.

(198) Pontifici huic nostro synodum delegat ha-
 [bendam

Cum nonnullarum regionum Patribus, atque
 Inter Agrippinæ trans Rhœnensesque patronos
 Audire æquandas justo moderamine causas.
 Postmodo si valeat, præsens accedat, et ista
 Cum multis aliis pariter pertractet agendis.
 B Hunc reliquos quoque Gallorum vestigia Patrum
 Urbe Biturgensi super admonet improba ferri
 Jura querente sibi, cui condoleant miserantes:
 Increpitans, cur non reserent præsumpta silentes,
 Qui se pro muro infestis opponere debent.
 Justitiæ zelo quocirca armentur, agonem
 Aggressi Domini ad propriamque redire cathedram
 Compellant præsumptorem, miseratio papæ
 Quam cedit duntaxat ei: si tempserit, omni
 Sacrorum exsortem penitus se norit honore.

CAPUT V.

De Stephano et Formoso, translatione quoque sancti Calisti ad nostram urbem.

(197) Formosus Stephanum sequitur; cui gram- C Subjectis quoque præsulibus qui indebita poscant,
 [mata noster
 Ne indigna faveat, suadet, sub tramite pacis.

Dirigit expositus supra quam sæpe sacerdos,
 Congaudens subiisse vices hunc regmine Petri.
 Has sermone simul supplicare decenter et actu
 Qui valeat, solans vehat ad potiora cathedram.
 Propitiumque Deum Ecclesiæ testatur in hujus
 Culmine monstrari, quod tam tractatur honeste.
 Huic se subjiciens, famulatus omnis honorem
 Spondet, et excusat quod eum non visere currat:
 Atque refert grates, quod in solaminis orsa
 Miserit, insinuans illum se optare videndum,
 Et se ipsius in occursum quod signet iturum,
 Proficuique offert decoris crementa daturum,
 Ejus et ad nutum Stephani sese edere ²⁹⁹ jussum.

Respersæ Ecclesiæ quæsitæ robore poscit
 Muniri, ejusdem vulsæ ne quando rapinis
 Demantur sacris, avidis prædonibus actæ.
 Magni pontificis Christi testisque Calisti
 Membra sibi signis collata abbate Rodulpho
 Cum rebus sancto applicitis ³⁰⁰, avellere quidam
 Quas nitebatur. Super his consulta requirit,
 Auxiliumque petit, pravi quo jure premantur.

Et quia compererat, quodam molimine summam
 Turbari sedem; capiti ceu condolet artus,

Ille rependit ad hæc, studeant moderamina summi
 Rectoris pariter verbis attollere et actis,
 Juxta quod collata sibi fert gratia cuique:
 Ne vacui sub ea servi culpentur haberi.
 Quin aptos per eam fructus afferre laborent.
 Illicita inhibeant, infandaque germina vellant,
 Et cunctis Christi famulis suffragia præstent.
 Cujus opis causa cupit hujus noscere curam,
 Deplorans miseræ clades hominumque labores,
 Hostis et antiqui captantia retia fraudis,
 Quis genus humanum crudeli pellicit astu.
 Hinc hæreses, hinc bella movens, et crimine gau-
 [dens,

D Sanguine fervescens, odiorum litibus ardens,
 Atque Orientales hæreseum schismate rumpens.
 Unde sacerdotes suadendo commonet, arma
 Corripiant, arcamque levent discrimine sævo.
 Conveniant igitur medium sibi poscere Christum,
 Qui consulta ferat, det opem, faciatque salutem.
 Ad quod pontificem rogitat contendere nostrum
 Accingi, properare, moras dirumpere cunctas,
 Auxiliumque malis mundo conferre ruenti.
 Christus sit via, dux Christus, victoria Christus.

GLOSSÆ MARGINALES MABILLONII.

²⁹⁹ exsequi. ³⁰⁰ concessis.

NOTÆ.

(197) Flod. lib. iv, c. 1.

(198) Ibid.

Nec satis est monuisse semel, monitusque paternos
 Haud iterare piget, Matris succurrere cladi,
 Disponi synodum generali jure gerendam,
 Ad quam festinet nullo impediēte retentus
 Pondere desidiæ, uberius simul omnia tractent,
 Quæ tractanda sient: oracula clarius edant.
 Barbaricæ gentis quis Francica regna procellis
 Turbantur, nimium dolet: atque ut dextera summa
 Has reprimat, procerum Christi suffragia poscit.

Privatæ legis munimine jura petita
 Remensi fert Ecclesiæ retinenda docendo,
 Ac prohibendo nefas, ne quis præsumat inique
 Attractare sacris possessa aut demere cassa ³⁰¹.
 Nullaque pontificum, regum, comitumve potestas
 Illicite usurpans, proprios inflectat in usus
 Quæ sunt Ecclesiæ, quam præsule forte vacantem
 Nullus ut invadat, violentum aspiret in ausum:
 Nec nisi condigno præsul statuatur honore;
 Pontifices, reges, clerus, subjectaque plebes
 Provideant, operante Deo ut bene tradita servant,
 Amplificent, decorent, supera mercede propagent.
 Dispositum digne præmisso præsule quisquam
 Non mutilare decus, non immutare subintret:
 Usibus at maneant servorum dedita Christi
 Integra pontifici, dignis tractanda ministris.
 Hæc contra quisquis præsumpserit acta venire,
 His se mulctatum scitis anathemate norit:
 Servator vitam mereatur habere perennem.

Rebus Avennaci, super almi et jure Calisti,
 Tum decreta pari provexit robore fulta.

Præterea quod compererat per devia quosdam
 Pontificum ferri, populisque exempla ruinæ
 Dedere, et increpitos non digna rependere suas;
 Quin et deteriora sequi, nec dira cavere:
 Non sine se mœrore gravi tolerare fatetur.
 Ad pacem invitans extinguere scandala quærit,
 Pontificum fastu Christus quia temnitur atro.
 Noster et antistes dolet, arguit, increpat, angit.
 Unde monens mandat junctos hunc cogere Patres,
 Atque alios accire probos, decretaque legis
 Pandere divinæ, synodum celebrare vigore
 Cesso ³⁰² juris apostolici munimine fultam,
 Noxia vellendo gregibus, profutura serendo.
 At si quid fuerit perversæ litis obortum;
 Præsulis eximii serventur cognitioni,
 Dante Deo dignum valeant ut sumere finem.
 Cui se concilio tentet subducere nemo,
 Quisquis apostolici consors cupit esse favoris.

Bellorum motus per Francica regna coercens,
 Primates monet Ecclesiæ certare labore,
 Totius curæ madeant ne regna cruore,
 Christicolæ reges bellisve armentur iniquis.
 Attractare nefas aliena, invadere cessent.
 Bella soporentur, commotio sæva prematur.
 Dum Roma Folco redeat, pax sceptrum gubernet.

Hæc eadem exhortans ad pacem scribit Odoni,
 Ne Carolum contra bellum moveatur iniquum,

A Nec vetitos ineat fines, invadere nitens
 Externi quæ sunt juris, cupidusque rapinis
 Abstineat, vitans rectos transcendere calles
 Quæ Domino placeant solerti mente retractet,
 Ante oculos statuens ejus sub amore timorem.

Pace laborantis congaudens præsulis actis
 Admonet his cauto Folconem insistere nisu,
 Pax odiis ne inconsulte quæsitafacessat,
 Regia neu celsi generis scintilla teratur.
 Crimina sceptrigeri prudenti arcenda medella,
 Regmine pro regni ne pessima scandala surgant
 Hortatu Carolum solans gratanter honorat,
 Gaudens hunc patriæ provectum culmine sedis
 Atque petens Christo placitum per tempora longa
 Crescere justitia, pietate, et luce sophiæ.

B Ac monet ut Dominum cordis præ lumine ponat,
 Jussibus ipsius totis conatibus hærens.
 Diligat et servet quæ justa ac recta probarit
 Admoveat justis aurem, divertat iniquis.
 Sit virtute animi, carnis præstantior usu,
 Corporis ac mentis hostes ut sternere possit,
 Se quoque quæ valeat spondens augmenta daturum
 Panem pro grato benedictum munere legat,
 Quæsierat geminæ quem rex sub dote salutis.
 Solertes cum quis tractentur commoda mandat,
 Immo sacerdotem Folconem ad talia mittat,
 Cujus consiliis utilissima quæque decori
 Edantur, regis cumulandi et culminis apta.

Quorumdam querulo nimium clamore petitus.
 Urbem indigna pati queritur, metuque clientes:

C Sedandis quibus exhibeat se Folco reposcit.
 Comperto tandem is veri moderamine præsul,
 Quam sit apostolicis fidus, quam jussibus ardens;
 Parere æthereis gaudet, gratesque rependit,
 Spondens se in quibus expediat præbere benignum:
 Hujus et ad votum regum pressisse duellum.
 Præsulibus regique ideo mandata dedisse,
 Tutius ipse Petri valeat quo visere sedem.

Hunc quoque fratris honore colens, specialia legat
 Munia charorum, tutandum poscit honorem,
 Scandala proterere, et pacis connectere vincla:
 Frenare implacidos, et ad almam cogere pacem,
 Idque Petri latum fidat sibi munere donum,
 Lambertum Augustum, Folconis carne propinquum,

D Ut proprium se tutari solamine natum
 Significans, nostris gratissima præsulis effert
 Vota, quibus Petri veneratur honore cathedram.

Sacrilegos quosdam sacrati culminis atros
 Carptores, summi capitis clarissima membra
 Attemerare ausos, anathematis ense recisos
 Notificans, monet hunc nodos dignæ addere mullæ
 Sceptrigeri quoque cognati pro culmine certet
 Sicque Parisiaco legans mandata patrono ³⁰³
 Hos Anscherico notat esse omnino cavendos,
 Ac vitanda nigri consortia dira furoris.

Ecclesiam solans Senonum pastore gementem
 Addicto latebris, damnando ³⁰⁴ criminis ausu:

GLOSSÆ MARGINALES MABILLONII.

³⁰¹ concessa. ³⁰² concessio. ³⁰³ episcopo. ³⁰⁴ damnabili.

In Domino sperare monet : patienter acerba
Spe decoris ferre ætherei virtute Tonantis.
Fidere se proprio solandam præsole viso :
Se damnasse feros Patribusque notasse terendos
Flamine divino, ne quis dein talia tentet.
Missurum se legatos, ubi tempora digna
Se tulerint, quissedentur hujusce procellæ.

Lingonici sævo raptori præsulis orsa
Dirigit, ut tandem gestis resipiscat amaris,
Pontificem reddat, damnet quæ dira patrarit.
Sin secus, æternæ plectetur tormine mulctæ.

Sacrilegis super his patrios delegat Odoni
Sceptringero monitus, ut seiathos anathemate plexos:
Quos nec suscipiat, nec eis affamina jungat,
Ipsorum sese maculari crimine vitet
Quin immo Ecclesiæ præstans solamina tritæ,
Protegat, auxilium impendens, ubi viderit aptum
Hæc eadem Carolo mandata tenenda relegat.

Waltarium Senonum, temerantem oracula legum,
Corripit increpitans ; Trecasinæ intulit urbi
Regimina non lecti cur præsulis, atque recepti
Ex alia Ecclesia contra decreta paterna.
Quem removens, lectum ³⁰⁶ statuit, moderamina tra-

[dit,

Sacratoque sacrum Riveo impertit honorem :
Nullus ut obsistat scitis, comitatur euntem.

Huic Patri Carolus Formoso grammata legans,
Seque sui que apicis committit jura tuenda :
Eximias referens grates sub honore favoris,
Se genus atque suum dignum quia laude putarit,
Provectumque ejus gratum sibi duxit habendum,
Noverit ergo sibi regem pro scire fidelem,
Devotum et famulum jussis servire paratum.
Ejus præsidio licitum sit fidere ; tantum
Hostis apostolicam nequeat divertere mentem.
Augustum sibi conciliet, Christumque precetur
Pro se, proque sibi commissi regmine regni,
Cujus ut in partes accedere censeat, orat :

A Ipsius aspectu solari ac fame possit.
Interea panem benedictum munere mittat,
Tutelæ nullique favens assentiat hosti.
Quin adversa premat sacro molimine, jure
Crescat ut ipsius sumptum munimine regnum.

Folco etiam præsul grates a sede vocatum
Se referens Petri, poscit suffragia regi.
Gratificans regis quod res suscepta benigne
Tractetur, patrio foveantur scepra nitore,
Sollicitus ³⁰⁶ pro regali quod germine papa.
Suggestit ergo petens, faveat ne partibus hostis,
Roboret id magis, exaltans, e viribus augens :
Accumulet precibus, votisque ad sidera missis.
Pulsari adjiciens hoc ab hostibus undique fuis.

B Quos rogatarceri, pervasoresque repelli,
Prædones reprimi moderamine regminis almi :
Ne inter Christicolas bellum civile geratur,
Naufragio Ecclesiæ ne gaudeat æmulus atrox,
Illicitos ibi subjectis nitentibus ausus.

Quid medicamenti impendat, consulta reposcit,
Lamberto induperatori sibi carne propinquo
Multimodam agnoscens curam dependere papam ;
Gaudet, ac exposcit maneat dilectio talis.
Quem licet affinem nullo sibi jure colendum
Prodit, amicitia Patris nisi noverit auctum.

At Carolo regi petit hunc sub fœdere necti,
Huicque ambos regum solatia pendere proli.
Damnatis quem si quid medicaminis addi,
Quoque modo vel qua hos valeat curare medella ;
C Expromi sibi deposcit servire parato.

Præsul hic egregius Formosus laudibus altis
Evehitur, castus, parcus sibi, largus egenis ;
Bulgaricæ genti fidei qui semina sparsit.
Delubra destruxit, populum cœlestibus armis
Instruxit, tolerans discrimina plurima, promptus,
Exemplum tribuens, ut sint adversa ferenda
Et bene viventi metuenda incommoda nulla.

CAPUT VI.

De Bonifacio papa, et sexto Stephano, Theodoro quoque papa.

Hinc subit ad modicum vates Bonifacius almus.
Ter quinos hic in arce dies explevit honoris :
Culmina mox mutans, superat fastigia celsa,
Inque brevi spatio quæsitæ cacumina scandens,
Inter apostolici proceres ascribitur albi.

Tum sextus Stephanus sacra regmina culmine
Durus qui nostris, propriis at durior instat. [carpit,
Sæva quidem legat vivis, truciora sepultis.
Folconemque minis, Formosum conculit actis.
Concilium gregat infaustum, cui præsidet atrox :
Prædecessorem abjiciens ponensque patronum.
Visus abhinc meritis dignam incurrisse ruinam,
Carptus et ipse sacraque abjectus sede, tenebris
Carceris injicitur, vinclisque innectitur atris,

D Et suffocatum crudo premit ultio letho.
Post hunc luce brevi Romani regmina surgunt.
Quattuor haud plenos tractans is culmina menses,
Æthere suscipitur ; meritos sortitus honores
Quo raptō breviorē subit fastigia sorte
Dilectus clero Theodorus, pacis amicus.
Eissenos ³⁰⁷ Romana dies qui jura gubernans
Sobrius et castus, patria bonitate refertus,
Vixit pæuperibus diçusus amator et altor.
Hic populum docuit connectere vincula pacis.
Atque sacerdotes concordī ubi junxit honore,
Dum propriis revocat dissectos sedibus, ipse
Complacitus rapitur decreta sede locandus.

GLOSSÆ MARGINALES MABILLONII.

³⁰⁶ electum. ³⁰⁶ sit. ³⁰⁷ an bis denos.

CAPUT VII.

De sanctis Joanne, Sergio, Benedicto, Leone atque Christophoro.

Joannes subit hinc, qui fulsit in ordine nonus,
Pellitur electus patria quo Sergius urbe,
Romulidumque gregum quidam traduntur abacti.
Conciliis tamen is ternis docuisse refertur
Dogma salutiferum, novitasque aboleta malorum,
Et firmata fides doctrinis tradita Patrum.

Tum sacra consurgunt Benedicti regmina quarti,
Pontificis magni, merito qui nomine tali
Enituit, cunctis ut dapsilis atque benignus.

Huic generis nec non pietatis splendor opimus
Ornat opus cunctum, meditatur jussa Tonantis.
Prætulit hic generale bonum lucro speciali.

Despectas viduas, inopes, vacuosque patronis,
Assidua ut natos proprios bonitate fovebat :
Mercatusque polum, indignis sua cuncta refudit.

Post quem celsa subit Leo jura, notamine quintus.
Emigrat ante suum quam luna his impleat orbem.

Christophorus mox sortitus moderamina sedis,
Dimidio ulteriusque parum dispensat in anno.

De Sergio et cæteris ad Leonem septimum (199)

Sergius inde redit, dudum qui lectus ad arcem
Culminis, exilio tulerat rapiente repulsam :
Quo profugus latuit septem volventibus annis,
Hinc populi remeans precibus sacrator honore
Pridem assignato, quo nomine tertius exit
Antistes : Petri eximia quo sede recepto
Præsule gaudet ovans annis septem amplius orbis.
Ipsè favens cleri censura in culmine raptò
Falce ferit pervasores. Quo rebus adempto
Humanis in Anastasium sacra concinit aula,
Tertius hoc præsul renitet qui, nomine Romæ,
Sedis apostolicæ blando moderamine rector,
Sentiat ut Christum veniæ sibi munere blandum,
Quando dein summam Petri subit ordine sedem,
Mensibus hanc coluit sex ut denisque diebus
Emeritus Patrum sequitur quoque fata priorum.

Surgit abhinc decimus scandens sacra jura
[Joannes.

Rexerat ille Ravennatem moderamine plebem.
Inde petitus ad hanc, Romanam percolit arcem
His septem qua prænituit paulo amplius annis.

Pontifici hic nostro legat segmenta Seulfò.
Mumficisque sacram decorans ornatibus aulam,

A Pace nitet dum patricia deceptus iniqua,
Carcere conjicitur, claustrisque arclatur opacis
Spiritus at sævis retineri non valet antris :
Emicat immo æthra decreta sedilia scandens.

Pro quo celsa Petrisextus Leo regmina sumens,
Mensibus hæc septem servat, quinisque diebus :
Prædecessorumque petit consortia vatam.

Septimus hinc Stephanus binos præfulget in an-
[nos.

Aucto mense super, bisseño ac sole jugato.

Disposita post quod spatium sibi sede locatur,

Nato patriciæ hinc cedunt pia jura Joanni ;

Undecimus Petri hoc qui nomine sede levatur.

Vi vacuus, splendore carens, modo sacra ministrans.

B Fratre a Patricio ³⁰⁸ juris moderamine raptò,
Qui matrem incestam rerum ³⁰⁹ fastigia mœcho ³¹⁰
Tradere conantem decimum sub claustra Joannem
Quæ dederat, claustris vigili et custode subegit.
Artoldus noster sub quo sacra pallia sumit,
Papaque obit, nomen geminum fere nactus in an-
[num.

Septimus exsurgit Leo, nec tamen ista volutans,

Nec curans, apicis mundi, nec celsa requirens :

Sola Dei quæ sunt alacri sub pectore volvens,

Culminaque evitans, oblata subire renutans.

Raptus at erigitur, dignusque nitore probatur.

Regminis eximii, Petrique in sede locatur

Sed minime assuctam linquit decoramine curam.

Deditus assiduis precibus, speculamine celsus.

Affatu lætus, sapiens, atque ore serenus.

C Qui me visentem ætherei pia limina Petri
Jocunde excipiens, animo quæsita benigno
Admisit, favitque pie, studuitque modeste :
Famina grata serens, epulis recreavit utrisque,
Corporis atque animæ ; benedixit, et oscula libans
Ac geminans dono cumulatam muneris almi,
Pergere lætantem amplexu dimisit honore.
Quem Pater omnipotens alacrem cultuque venustum
Attollat, servetque diu, digno excolat actu.
Et cum præsulibus sanctis, consortia quorum
Promeruit, sedis præstet super æthera sedem :
Cum quibus æternum maneat præclarus in ævum (200)

D (Huc usque Mabillonius.)

GLOSSÆ [MARGINALES MABILLONII.

³⁰⁸ Albrico. ³⁰⁹ imperii. ³¹⁰ Hugoni regi Langob.

NOTÆ.

(199) Deest titulus in codice.

(200) 1. Baronius et alii Sergio tertio tribuunt tres annos duntaxat cum mensibus quatuor : Frodoardus annos septem. — 2. Anastasio Baronius annos duos, menses viginti : Frodoardus menses sex cum denis diebus, — 3. Frodoardus prætermittit Landonem,

quem alii Bandonem vocant. — 4. Joanni decimo ascribit non integros annos quindecim. — 5. Leoni vero nominis sexto menses septem et quinos dies cum recentiores et tribuant solum menses sex, dies quindecim.

INCIPIIT LIBER DECIMUS TERTIUS.

CAPUT PRIMUM.

De sanctis Theodoro, Acontio, Servulo et Januario.

Quis numerare queat quibus illustrata triumphis
Roma nitet Christi, dum nec magnalia Petri
Gesta domo se complecti valuisse resignet
Gregorius, vel proposito discedere cuncto,
Quis supplere putet se posse quod ille negavit?
Nunquid Theodorus famulorum cernere solus
Visentis vultum Domini vocemque loquentis
Aure sequi dignus, cujus se Petrus adesse
Servitiis patula præsentem luce probaret
Solutus an obsequiis devotus Acontius ejus
Vixerat Ecclesiæ quem dignum pandere signis
Duceret ac per eum paralytica membra levare?
Visa vel hæc tantum quæ digna salute puella
Mœnibus aut in apostolicis tolerare laborem

A Languoris novit patienter? Servulus unus
Rerum opibus pauper meritorum munere dives,
Largus et indignus, sola pietate virilis.
Et studiis fortis, Dominum laudare dolore
Obsitus invigilans, cujus patientia cœlos
Exsultare facit, queis dedita dum petit astra
Mens pia cœlestis spargit fragrantia tecta
Hanc paradysiaco depromens nectare functam?
Solutusve martyr templa Januarius
Vetat inquinari criminoso funere,
Mutare vellera suetus ut coloribus
Ardere se clamante dire spiritu
Propelleretur e sacris miserrime?

CAPUT II.

De sanctis Deusdedit, Victorino, Anastasio, Redempta, Galla, Romula et Mosa.

Relligionis opus solusne probabile Romæ
Patrarat vates jamjam quem visere iturum
Ezechiel Danielque legunt notique patescunt,
Ille Deusdedit, aut sutor cui sabhata solum
Ædificare domum, fabricamque extendere visu,
Ornatus operis dignis æquantia factis?
Aut Victorinus lavit bene crimina solus
Fletibus, ut commissa pio solamine functus
Gauderet laxata sibi, fulgore vibratus
Quo monstraretur meritis caruisse tenebris?
Militis an tantum unius Romana probatur
Intra castra labor, placidas ut visere sedes
Sit meritus, solus visumque referre nitorem
Gallave patricio renitens genitore venusta,
Præduce sed Petro, sponsoque venustior alto?
Vel puer armentis studiosus simplicitatis,
Quem vis prona dedit cœlis, terrisque remissum,

B Cœli discipulum linguarum dona probarunt,
Prædictique obitus mox funera verba secuta.
Numquid Anastasius, blandi res ponere mundi
Strenuus inventus Romanis arcibus unus,
Scrinia dimittens, qui castra monastica legit,
Emeritusque polis accitur rupe vocatus,
Moxque secuturi recitantur in ordine fratres,
Obtentus precibus nec voce notatus amicus?
Aut cum discipulis vitam præcone beato
Dignam Gregorio Romæ egit sola Redempta,
Mentis honore nitens, et hirundine digna magistra?
Romula cœlicorum solamine sola levare
Lumine lustrari, cœlesti nectare pasci,
Æthereis fungi exequiis, et luce superna
C Mosa Probi soror aut superis sola apta choreis
Ascisci, genitrice Dei visente vocari
Institui monitis, ipsaque petente resolvi?

CAPUT III.

De sanctis diversorum locorum Italiæ, Honorato scilicet, Libertino et cæteris.

At dum Gregorii venerando syrmate prompta
Claudere carminibus modulis diffusa ligare
Conor adortus iter tam celsum, tam juga tentans,
Ardua convexi vereor contingere clivi,
Prata beata datosque per inclyta gramina flores
Squalidus impuris trepidans irrumpere rivis.
Sed si flante Dei currant spiramine lapsi,
Æthere dulcifluo purgari spurca valebunt,
Ipsæque aureolis stillæ comentur arenis
Quo tamen hæc aditum tam læta vireta petenti
Ausoniæne means per rura, per oppida quæram
Ignotos nutante sinus attingere flexu,
An sincera patris lustrans vestigia tanti
Summatim recolam tangendo relata profuse,
Nota magis menti revocans quam tecta resignans?
Fluminis immensi quis derivare meatus
Tam valeat vastos? Ac ne per plura negasse

Proposito culpet, strictim libentur opima.
Divino vel Honoratum spiramine doctum
Linquemus, cœlestis amor cui cœlica suasit,
Æquoreæ samnite dapes cui rupe parantur:
Multorum pater almorum qui vertice ruptam
Saxoso latere lubrici per prona ruentem
Fixit, et in Christi suspendit nomine molem,
Eripiens cellam, fratres necis impete servans.
Num Libertinum taceam qui assecla Honorati
Doctoris meritis effulsit et ipse beatus,
Prodigiisque micans dejectus equo flagra quondam
Dum pius impertit, facilem vi præstruit amnem
Siderea, tunsis lymphanti cæde caballis
Prædonum, ponensque suum, dat ponere cunctos
D Dum recipit recipi, mulctata sedilia præstat,
Pauperis et votum ligat, absolvitque phalanges:
Sic etiam Francos prædæ fervore furentes

Involvens tenebris præsentem visibus abdit?
 Quid puerum luci subtractum, matre querente,
 Vimque ferente, reformatum vitæque reductum,
 Attactu caligæ doctoris stemmate latæ?
 Cujus Honorati Libertinive feremus
 Hoc, meritis fidei annisus sed matris uterque.
 Hujus celsa viri signis patientia magnis
 Effertur, correptorisque magistra magistri,

A Discipulos celebres miranda in facta relinquens,
 Quorum multa latent operum veneranda piorum,
 Quæ ducis eximii pressere silentia nobis;
 At non furta vacant olerum, memorique renident
 Laude resecta, Dei sub honore celebriter acta,
 Gramine Servato, presso angue, tuente latrone,
 Suppliciis digno cruciatibus hoste soluto,
 Spebus solato blandis, et munere foto.

CAPUT IV.

De sanctis Equitio, Constantio, Marcellino, Nonnoso et Bonifacio.

Quid referam Equitium cœlesti operante spadonem
 Chirurgo, castisque viris ipsisque puellis
 Ductorem, sanctæque viæ sine more magistrum,
 Vergentem se imis, mentes ad celsa levantem,
 Qui certans dum vectat oves ad ovile supernum,
 Suscipiens plures, etiam quem dæmone plenum
 Corde videt Satanam vocitans assumere paret;
 Utque probetur opus, capit intra septa latronem,
 Dum vexatur ovis tentante lupi impete mentem:
 Quo simul ejecto laqueis evellitur agna.
 Nec longum fidei zelo fur carpitur igne,
 Qui magicis cellam se suspendisse frequenter
 Rettulit Equitii, valuisse ac lædere nullum.
 Nec minus absorptam lactucæ dapsilis hamo
 Fruit [f. Eximit] æthneis absorpti faucibus anguis.
 Increpanti [f. Poscenti] causasque aditus, horrore fe-
 Qui superi ferro medici plectro oris adacto [rentis
 Verbo Dei capiens jussus properare rigatum
 Imbre salutari sitientis pectora plebis
 Dum satagit galeis animas pietatis onustus
 Lucrari Domino, vicos et castra peragrans,
 Corporis abjectus specie sed mente venustus,
 Subripitur papæ præconem lege premendum
 Censuræ subigat, tantisque coerceat ausis,
 Mittitur ascitum; mutantur corda petentum
 Pectora tantorum inculti præsentia terret;
 Arguitur præsul visusque horrore vibratur
 Quid Domini vexet famulum, rapidoque volatu
 Sceda meat prohibens iter, implens famina vatis
 Invitum atque latiscentem properare monentis.
 Vixerit hic qualis testantur mira sepulcri.
 Ruricolæ arca supersidens vi turbinis acta
 Atque repulsa procul; querula sic dum terit hostes
 Voce laccessitus, tegit hostili agmine vernas,
 Præsidiumque ferens servat tutamine multos.
 Narcissi pariter constanti luce renidet,
 Illustrans olei vice templa flagrantibus undis.

Temptor et ipse tui temptorum et gratus amicus
 Magnus mirificis et mansuetudine major,
 Quæ tibi Marcelline, feram præconia, præsul,
 Virtutem languore sedens operate virilem,
 B Dum, fractus podagra, flammaram robora frangis?
 Queis etiam expediam tranquille dura ferentem
 Nonnosum titulis æquantem facta priorum
 Magnorum ille patrum gestis, dum præparat hortum
 Acta mole procul rupis, sectatur Achivum
 Gregorium sanctum; solidata lampade vitri,
 Donatum; replens olei parvo unguine vasa
 Cuncta monasterii signo helisea rependit.
 Sed neque dissimili renitet Bonifacius actu
 Ille Ferentinas qui paupertate ferace m
 Attollens animum pressuras inter et acta.
 Dum Domino grates dispendia reddere novit
 Exiguus stillis apothecam et dolla replet
 Ipsaque vix infusa mero sola munere spargunt.
 Quæ custos animi prohibens, se in corpore, pandi.
 C Barbaricis quoque vina viris in vase pusillo
 Crescere dum præstat, nasci dat in usibus haustum;
 Cymbala concutiens laudesque ex ore beati
 Præveniens, Christi plectendus iudice summo,
 Præcinitur, quæsitæ planus solatia nactus.
 Aurea perpresso arguitur dum damna nepote,
 Aurea lucra refert, canit ardua damna nepoti:
 Culminis auro affectatu removetur honore.
 Quin parere sibi ratione carentia cogens,
 Erucis tectum juratis liberat hortum.
 Nec miranda adeo quæ dignus honore sacerdos
 Gesserit, acta quidem puero si mente librentur,
 Ornante indignos, sese nudante frequenter,
 Horrea fruge data sanctis, exhausta rapinis;
 D Matris compassus lacrymis prece replet opima,
 Quo raptu quoque gallinas atque eripit hoste,
 Plectitur etrapta raptrix vulpecula præda.
 Non spernente Deo in minimis audire clientem

CAPUT V.

De sancto Fortunato episcopo.

Nec Fortunati Tudertinæ acta silenda
 Præsulis insigni virtutum luce cluentis,
 Qui prece subnixus hostilia sæpe fugabat
 Agmina spirituum, cuneos horrore subactis
 Sedibus exturbans; sensit suffragia nupta
 Carnea quam superans una dum nocte voluptas,

Degere secretam prohibet thalamisque remotam:
 Audentem Domino sacrandum irrumpere templum
 Martyris adventu vindicta severa coerces;
 Quam nisus tegere abripitur tutator ab angue,
 Thessalicis addicta malis legiones Chelydri
 Impetitur, nimioque fremens incenditur æstu:

Confessi tandem genitores crimina culpæ,
Pontifici sistunt, rabidoque labore levatam
Nec longum post incolumem mundamque reducant.
Hospitio ejectus privat dum prole parentem
Non bene tractantem bona perfidus hospes aperte
Haud admittendum notat hoc censore fugatum.
Lumina damnatis redhibens hic papa fenestris,
Eripuit quoque depulso jumenta furore,
Et quidquid petiit comitata est actio compos ;
Approbat orsa Gothi, contempto patre, ruina

A Post coxæ attritum rigidi contritio cordis ;
Corporis et plexu duræ mollitio mentis :
Jussa patrocinii, velox solidatio membri,
Moxque secuta salus, actoque dolore medela,
Expertus quoque Marcellus de morte reductus
Ejus in adventu decreta sedilia linquens,
Voce levi rediens : hujus quid vota valerent !
At Fortunatus fuerat ceu corpore degens
Ægrotos solitus curare, absolvere nexos,
Pellere perniciem, nec adhuc post funera cessat.

CAPUT VI

De sanctis Martyrio et Severo.

Extulit et sanctum veneranda Valeria patrem
Martyrium, prunis panem tectum, atque favilla
Qui signo fidei non tactu insignit adacto
Hacque sacerdotem accipimus regione Severum
Enituisse probis miræ pietatis et actis,
Ægrum fine operis vetitus qui visere tardans

Repperit ut functum, plangit necis utque reatum
Sicque datum lacrymis recipit tetrisque redemptum
Suppliciis, quem dum modica tristarier hora
B Haud patitur Christus ; redivivo ad vota patroni
Flere dat excessum, sic terrea linquere lætum,
Fletibus et propriis lotum et plangore Severi

CAPUT VII.

De sacerdote qui defunctus furem vinxit sepulcro.

Quam vixit dignus, quam claris actibus altus
Laudibus hac Domini pollens regione sacerdos
Qui functus furem vinxit tumultus euntem
Mirari gaudent socii splendore magistri,
Vivens qui alma docet, defunctus furta coerces !
Fur vivis metuens cerni tabente ligatur
Ponere nec potis est prædam, nec ferre retentam
Vivis dum stupidis adhibetur funere nexus,
Afferat, an rapiat dubitatur, pondere onustus ;
Dum crimen fassus precibus datur ire solutus,

Et qui rapta vehens vincitur jure latenti,
Fasce palam posito, præstat pergere liber.
Sic etiam Prænестinis in montibus ille
Ut vixit pater egregius dat cernere functus.
Mirantur gnati cujus data pacta sepulti,
Qui quod flabra trahens spondet, tumultus adimplet,
Depositus deponendo loca cedit amico,
Admittens charum parta olim cede sodalem,
Ad vocem queruli, dum se aptant membra soluti.

CAPUT VIII.

De sancto Benedicto et multis ejus miraculis.

Laude poli dignum meritis super æthera notum,
Syrmate Gregorii lepidoque volumine cultum,
Qua celebrem stolidi Benedictum laude feremus ?
Climata per mundi cuncto venerabilis orbi
Qui radians Christi cuneos ³¹¹ ad sidera mittit.
Qui puer alta legens, vicit probra corde senili ;
Dum mundi flores ut pulveris arida calcans,
Splendorem generis tumidi cum luce leporis
Spernit, et incultus sapienter culta relinquens.
Rebus cum studiis cœli petit ardua missis.

(201) Quoque animo, quam mente pia ³¹² probat actio
[gesta,
Ipsaque mox actus etiam præeuntia signa,
Et solidata capisterii fractura soluti,
Ventosi fuga rumoris, nutrixque relicta,
Secessus eremi, soloque habitata per annos
Tres specus, impensus Romani panis habena ³¹³ :
Presbyter admonitus paschalia prandia ferre,

Pastoresque in oves mutati corda ferina,
Nec tamen hac tentator abest, refugamque la-
[cessit
Flagitii, facibusque libidinis usare membra
Mortificata parat, viscum laqueosque columbæ
Culmina transgressæ mundanaque arce relapsæ
Ales avem nigra candente ³¹⁴ petit improba mitem,
Tetra venena animæ nigrantibus inculit alis :
Sed crucis ad signum vacuas discedit in auras.
Pectus inexpertum flammaram jacta fatigant
Spicula, et obsessam vallat vis ignea mentem,
Irrepensque adytis, patitur vix pectore claudi
D Incremensque altum, consumpserat intima gazæ ³¹⁵,
Ni servator opum ³¹⁶ cœli secreta petendum
Indens consilium, dextram sub agone tulisset.
Dum veprium stimulis cohibentur tela furoris,
Igne urticarum Veneris depellitur ignis,
Et cedit fugiens mutata dolore voluptas.

GLOSSÆ MARGINALES MABILLONII.

³¹¹ agmina monachorum. ³¹² sci/, petit ardua. ³¹³ fune. ³¹⁴ f. cauda ³¹⁵ divitias gratiæ. ³¹⁶ virtu-
tum.

NOTÆ.

(201) Vide S. Gregorium, Dialog. lib. II, cap. 1 seqq.

Hoste triumphato, fraterni ductor agonis,
Expulsis rector vitiis tutorque dicatis
Egreditur vasis ³¹⁷, altor doctorque salutis,
Fama volans nomen celebrando per ora ferebat
Extollens opus et claram virtute palæstram.
Agmina densa pium lætantur adire magistrum.
Linquere naufragium mundi, statione potiri
Portus salvifici, tutis se tradere castris.
Quæ dux egregius castis moderatur habenis
Illicitos reseccans actus, et tramite ductans
Directo cuneos dextra lævaque libratos.
Militiæ fortes coeunt perstantque cohortes,
Recto calle sequi præcepta salutis amantes.
Lubrica sectari luxus flexosque meandros
Exhorrent, æqui regimen trutinæque libramen
Certatim subeunt. Quidam atra venena coquentes
Insontis patris occasum meditantur operta
Fraude, sibi potius lætum opprobriumque parantes:
Quod ³¹⁸ proprio subeunt vitio, amittuntque patro-

[num

Rupto vase crucis signo fusoque veneno.

Dimissis pater infidis subit ardua nota,
Qua fructus gliscens virtutibus edit opimos,
Dans duodena polo duodenis castra ³¹⁹ mereri
Singula militibus, præter ³²⁰ quos lacte rigabat,
Omnibus arcta viæ cœlestis limina pandens,
Illustres pariterque inopes ad culmina ductans,
Disponens, ornansque, regensque pii agmina belli,
Irradians promptos, cogens ad strenua tardos.
Certantes supero vallans munimine fulcit,
Insidias abigit, deterret lumine fures.

Æthiopsis pueri ductamina cæca secutus
Assentit monachus; patris pia verbera passus,
Verberaque ereptus, cæso latrone receptus.

Athletis dux addit opes, dat commoda castris
Alto monte sitis, celsa de rupe profundit
Largifluas prece militibus sitientibus undas,
Principis atque probi manant ad nota fluentia,
Perpetuoque rigant apicis declivia lapsu.
Nec meritis impar Eliseo, dum docet actis
Tironem ³²¹ exercens, multetque levamine tristem
Dat refluas ferri superari pondere lymphas.

Conscius et puerilis aqua rapiente pericli,
Dum jubet ereptum cursim properare ministro ³²²
Tramite non solito, cambisque liquantibus illum
Sectari magni tribuit vestigia Petri,
Crudeli revocans absorptum fauce clientem ³²³
Contuitum ³²⁴ patris auxilium famulante sodali.

Sic etiam hostiles Christo vincente furores
Assiduis superans renitebat sæpe triumphis,
Livorem tolerare sciens, vitare dolorem,
Solum inimicorum noscens mœrere ruina.
Serpentis cellans a stupiditate ³²⁵ columbæ,
Obsequiis corvi nutantis felle veneni
Dimoto, bellatorum victricia victa

A Tela puellarum, mitis discessio patris,
Interitus hostis, monitus gaudentis alumni
Invictæ mentis tutissima pectora pandunt.

Robora belligeri celebres ex hoste triumpho
Insinuant, quis fana ruunt, quis victus Apollo
Conqueritur patulo, raptis ad cœlica servis
Sese abigi, se expugnari, sibi jura revelli.

Inde lapis pressus Benedicti ad vota levatus,
Tellure egestum simulacrum in tecta culinæ,
Militibus fallens jussis incendia fingit,
Quæ ducis ad nutum vacuata fraude fatiscunt.
Quoque magis pugnat pellax illudere sanctum
Vincendi devictus eo mage thema ministrat.

Nam quondam properans operantes visere fratres,

B Dum subvertit opus lapidum, pueri ossa ruina
Comminuens tristesque adigit de morte dolore
Præmonitos; datur ipse pia mœrere medela
Atque reformatum vitæ gaudentibus almis ³²⁶
Moxque operi restauratum gemit improbus hostis.

Lumine cœlesti replentur pectora patris.
Sollicitusque datis divino munere gnatis,
Absentum præsens actus et munia cernit.
Arguit errores, præsumpta cibaria pandit,
Pocula dinumerans, et diversoria monstrans.
Corrigit attonitos, parcensque emendat alumnos.
Sic solito sese jejuno viscere amico
Exprobrans votum comitis hortamine fractum,
Dum stupidat rubidum liquat in lamenta solutum.

C Tentantis Totilæ cœlestia dona minister
Sic confusus abit, regalem ponere cultum.
Jussus. At ipse patrem pronus rex barbarus orans,
Audit ut acta et agenda sibi vel fata: recedit
Mitior, et presso fit post minus improbus æstu.
Tum pavidum solans Romam testantur amicum ³²⁷
Gentibus haud verti marcescere, quin sibi tandem
Turbinibus motuque soli crebrisque coruscis.

Clericus anguinis creptus faucibus, almosque
Inhibitus tentare gradus ³²⁸; dum jussa reservat,
Incolumis restat: monitus ubi deserit, hosti
Redditus insanit, prædictaque tormina sumit,
Quæ vir clausa Dei rimans penetralia dixit.

Diripienda monasterii prædone feroci
Indice comperiens Domino, cuncta usibus apta:
Tutatur lacrymis animas multa prece sumptas,
Ut mœrere madens fido est confessus amico.

D Intidum vini gerulum furta abdita pandens
Dum regit ³²⁹ angue necis, dat prava tremescere
[fraudis.

Sic quoque dona sinu prave contrusa clientem
Increpitans captasse, probat se absentibus esse
Præsentem famulis, actusque libare suorum.

Atque etiam Domino jam spiritus unus iubærens,
Verba capit cordis, meditata arcana tuetur,
Elatique premi mandans cruce corda ministri
Dum monet, officio puerum mensaque remotum

GLOSSÆ MARGINALES MABILLONII.

³¹⁷ hominibus. ³¹⁸ opprobrium ³¹⁹ monasteria. ³²⁰ præter eos quos secum educabat. ³²¹ Zallam.
³²² Mauro. ³²³ Placidum. ³²⁴ qui viderat Benedicti melotem. ³²⁵ simplicitate. ³²⁶ almibus. ³²⁷ Sa-
binum Canusinum episc. ³²⁸ ordines. ³²⁹ protegit ab.

Instituens unum, reliquorum pectora servat.

Ore pusillanimes firmans, relevansque paventes,
Panis et indignos, dum pollicitatur opima,
Promissam parat occulto solamine frugem,
Prædictumque refert numerosa fasce levamen

Condendis etiam quodam quasi carcere liber
Spiritus advolitans castris ³³⁰, promissa rependit
Fratribus admonitis visu loca commoda metans,
Depactæque viæ sine corpore munia complens.

Quinetiam facili sontes sermone ligare,
Solvere vel meritis animas acceperat altis.

Virginibus notat id querulis illata minarum
Pæna, sacris quoque libandis ostensa repulsa,
Reddita defunctis pia participatio Patris,
Dote sacramentis harum pro pace litata.

Haud secus et puerum castæ probitatis alumnum
Visere carnales sancti absque favore parentes
Ausum, moxque neci addictum terræque locatum;
Post noctem super inventum, rursusque repostum
Rursus et ejectum, dum sacramenta petitus
Allegat tumulo, positum consistere præstat

Invito quoque dimissus migrare patrono,
Compellente dracone redivit duce callis iniqui.
Et quem ductorem tenebris sectatur opertum.
Exierat Patris obtentu, dum cernit apertum
Insidiatorem, petit hoste urgente salutem.

Labe elephantina puerum sanieque fluentem
Advectum, celeri pulsa dat tabe salutem.

Fenore devincti reddendoque ære carentis
Pauperis anguori solatia ferre petitus,
Dum miseretur opem, patria dare mente paratus
Pondera, nec præsto; suffragia nota frequentans
Obtinet assueto quæsitæ precamine dona.
Insuper atque moram compensat larga datoris
Dextera, pauperiem relevans, et debita pendens ³³¹

Attactu fugiunt morbi, depulsa recedit
Pestis, et ipse color maculis vacuatur ademptis,
Miratus celerem stupuit sumpsisse medelam,
Inque suam rediisse cutem. Cui pota venena,
Pellere dum nequeunt animam, candore pudenti
Atque lepræ facie fœdarant lurida membra,
Quæ decus amissum sancto tractante resumunt.

Prompta manus largita penu consumpserat omne:
Vix olei parvum vitreo sub vase relictum
Usibus attribui mandans instantis amici,
Nil retinere parat, dum cælis crescere curat.
Compertoquo pusillanimum mandata ministrum
Prodiga transgressum, præcelsa exire fenestra
Præcipit ampullam in præceps tentore retentam

Tuta sed illa ruens in saxa jacentia, sidit ³³²,
Nec lapidum sentit fragilis natura rigorem,
Nec patitur vergens commissi damna liquoris.
Quæ simul effertur nullæsa ³³³ levata petenti,

GLOSSÆ MARGINALES BABILLONII,

³³⁰ monasterio Terracinensi. ³³¹ solvens, ³³² rescidit ³³³ nullatenus læsa ³³⁴ Gothus. ³³⁵ Scholasticæ. ³³⁶ honori sororis. ³³⁷ amor. ³³⁸ gloriæ. ³³⁹ Gregorii. ³⁴⁰ agones

NOTÆ

(203) Hinc liquido confirmatur lectio, quam in Vitæ sancti Benedicti, capite 30, asseruimus, nempe *mulo-*

A Arguiturque tenax, reliquos solamina placant.

Fenora sumuntur supera virtute profusa,
Oratu vacuum Patris et pietate repletur
Dolium, et exundans cœlestia munera fundit,
Nec tantum precibus solitis tam mira patrare,
Quin solo visus nonnunquam promere nutu.
Id capitur monacho simulati fraude subacto
Mul medici (203) plausuque manus alapaque recepto.

Rusticus ille etiam loris tortoris adactus
Indicat, intuitus sola virtute solutus.

Et Geta ³³⁴ mansuescens, animosque adstratus omittit

[tens.

Exstant et supplici præclara precamine gesta,
Ruricola ut nati quondam miserabile funus
Advectans ulnis, effundere vota coegit

B Improbus, ingeminans et raptum morte repositus
Dum genibus flexis animam obtinet ille precatu,
Ignea restaurans gelidulis alimenta medullis.

Vincitur at quondam nutu pietatis amicæ,
Excelluntque piæ renuenti vota sororis ³³⁶
Tendere nocte moras fratri sitientis ab ore
Mellifluo superæ satiari nectare vitæ.

Quæ precibus cœlum obnubens, liquat æra nimbis,
Murmure virgo tonat tacito, lacrymisque coacta
Nubila condensans, diffudit fletibus imbres.
Tempestate tugam sistit famulante, moratur
Et tenet invitum cœlo Scholastica fratrem,
Atque triumphat ovans magnam sibi cedere prædam.
Solatuque animæ vigilatæ nocte potita

C Læta redivit, gaudensque polo terrestria mutat,
Cœlos celsa petens: quam fixus in æthere frater
Siderei cernit dum culminis alta petentem,
Atque columbino superantem sidera nisu;
Congaudens apici ³³⁶, grates dependere dignis
Decertat modulis, Christo præconia pangens
Dirigit, et revocans recipit socialia membra,
Quæque sepulchrali parto sibi condit honore:
Jungeret ut tumulus, cœli quos junxerat æstus ³³⁷,

Nec mirandum adeo subeuntem regna superna
Germanam vidisse animam, cui fabrica mundi
Cuncta oculis subjecta patet, radiante corusco
Æthereæ lucis, totus qua cernitur orbis,
Ignea Germanum comitatu cœlitate fultam
Sphæra renitenti, qua visa inferre decori ³³⁸.

D Currit ad intuitum accitus, partemque diacon
Servandus radii rapit ad miracula testis.

Cætera gesta Patris sectanda silentia nobis
Suppressere ducis ³³⁹, reliquorum bella ³⁴⁰ petentis

[tis.

Dogmate quo viguit; monachorum regula pangit.
Cui præscita dies obitus, hoc munere dignus.
Prodita discipulis ipso retegente patescit
Strata decore via, splendoris honore coruscat.

Scandere monstratur qua cœlica culmina justus
Emicat elatis manibus, sacrisque cibatus,
Tradens extremum per verba precantia flatum,
Inclytus æde precum tendens ad templa polorum.

Pignera delubro data quo depulsus Apollo,
Egregium celebri promunt victore triumphum.
Quæ monitus transfert Aigulfi Mummolus actu
Hac de re missi, superæ qui lucis honorem
Dum servare calet, per opaca silentia noctis
Munera consequitur longo quæsita labore.
Eripit, attollit, germanaque ³⁴¹ pignera junctis
Complicibus confert, simul hæc ad munia divo
Legati jussu properant, et ad extima tendunt
Ausoniæ sola, dum papæ revocare suasi
Sectantur cunei Christo duce rapta talenta.

A Quique legit famulos, obcæcat amara frementes,
Ne coram positos valeant spectare petitos ³⁴².
Raptim ferre jubet gazas sese auspice sumptas,
Datque videre hostem, nec posse viderier hoste.
Numine sic tuti, tollunt data præmia læti,
Prædictis quæ rapta Deo censente ruinis
Prodita resplendent Francis, simul ossa sororis,
Gallorum crebris urbes decorantia signis.

At loca culta Pater haud deseruisse videtur,
Immo rogatus adest, ultro quoque præmia confert.
Quæ lymphata ³⁴³... saltusque et devia lustrans
Experta est mulier, spelæi ingressa cubile
Prima viro tirocinii quo exercita lucta :
Dum sapit egrediens, animi et data robora servans,
Pristina nec læsæ reteggit discrimina mentis.

CAPUT IX

De sancto Paulino (204).

Immensæ pietatis opus qua laude feremus
Paulini per prona Dei vestigia Christi,
Tramite vix trito, at mira virtute secuti,
Dogmate fulgentis, contra hostica tela vigentis ?
Princeps Ecclesiæ viduæ se addicit egenæ :
Servus sponte datus, ponat quo vincula servus ;
Colla iugo pressat, servi quo calla resolvat ;
Captivum legat se, ut captum prædo remittat ;
Servitiis instat regum, sed regmina librat ;
Subjicitur Domino, sed præstat honore tyranno ;
Culmina disponit, famulatur, et imperat idem ;
Hortorum cultor, regum datur ordine rector,
Nutritorque olerum censet moderamina regum,
Imperitans populis flecti se altore tuetur

B Graminis injuncti, sævumque amittere verber
Judicio servi dominorum sceptrâ regentis.
Erigitur rastris, cultis abducitur hortis,
Regibus excolitur, famulus dare vota rogatur.
Ille animas auro præponens, pro grege capto
Poscit ; adunantur dispersi, munereque aucti
Mittuntur patri, navesque dapesque feruntur ;
Stipatusque ovium lætus redit agmine pastor
Et qui pro famulo sese subjecerat uno,
Pluribus creptis, liber cum plebe remigrat :
Servitio multos redimens quod legerat unus.
Cujus mirificam divino lumine vitam
Mors pretiosa probat, trepidæque vibratio cellæ,
Mella recessuri labiis admota Joannis.

CAPUT X.

De sancto Datio episcopo.

Mediolanensis Datus quo robore fultus
Enituit fidei sensit gavisâ Corinthus,
Flaminis expulsu queruli laribusque receptis
Dæmonis immani dudum feritate retentis
Hospitis ad nutum dira improbitate repulsa.
Lumine quo mentis viguit, qua luce refulsit
Canitiæ Canusinæ jam lacteus urbi,
Fronte quidem cæcus, rutilus sed corde Sabinus,
Barbarico claret Totila tentante ministro.
Dum necis gerulum letho cogensque inhibensque
Prodita lethiferi damnans aconita decore
Pressa crucis potat, stratoque datore triumphat.
Quam rutilet Narnis venerando Cassius ore,
Præmissus videt experiens rex crudus, omisso
Armigero, meritoque viri præstante recepto :
Sacrorum arcanis solitus quot adesse diebus,
Seque inter lacrymis, secreta litare profusis,

C Hostia viva Deo sacram mactantur ad aram ;
Nec cassus labor almicolæ seniore probatur
Attrito moniti requiem differre gerendis,
Dum sibi apostolico reddi sua præmia festo
Accipiens septem palma dilatus in annos,
Sacrificus tandem celsis datus emicat astris.
Andræas vitæ Fundanus episcopus almæ
Lubrica correctis correctorem atra secutum,
Tetrisque instructum monitoribus eripit atris
Amotum dominis, laqueosque cavere monentem
Evellit laqueis ; paradisi que inclyta cedrus
Tartareis conculsa dolis, dum mutat, et hæret ;
Æterni nemoris frondosa cacumina firmat.
Quæ vates moriens Constantius orsus Aquina
Inclamat toleranda, notant post mulio fullo,
D Regminis atque sacri viduæque vacatio sedis.

GLOSSÆ MARGINALES MABILLONII.

³⁴¹ sororis. ³⁴² appetitos, ³⁴³ f. diu.

NOTÆ.

(204) De hoc et aliis in capp. 10 25 a Flodoardo celebratis cf, S. Greg. Magn. Dialog. lib. III, cap 5 et seqq.

CAPUT XI.

De sancto Frigidiano.

Cujus vigoris Frigidiani sanctitas
 Lucana vernans fulserit sub regmina
 Flumen, meatus derelicto tramite,
 Rastrum jubentis prosecutum prædicat,
 Sueta parcens dissipare prædia.

A Sed nec minore comitur Placentia
 Nitore, comprimente turgidas Pado
 Lymphas, Sabini mitigato litteris
 Parento jusso præsulari flumine.

CAPUT XII.

De sancto Populonio (205).

Quam vixit celebris quondam Populonium hospes,
 Quam præstans meritis præsul Cerbonius altis
 Rex Gothus attentans, urso monstrante, tuetur,
 Concelebratque virum tali doctore beatum,
 Quem trux censuerat beluina fauce vorandum.
 Flamme quem sancto funus viguisse resignat
 Ante fugam partæ jussum revocari urnæ:
 Imbribus accinctum sicco sed tegmine latum,
 Hostibus advectis, gerulis ad jussa revectis.
 Nec minus effulsit Fulgentius Utriculensis,
 Prodigio simili, sed adhuc mortalia gestans.

Insignis trepido instantis discrimine lethi,
 Inque cicli spatio clausus, fervente calore
 Sidereo, tectus sed nube repente corusca
 Terribilique feris mitemque tuente clientem
 Fulminibus, quæ vincla fugat pellitque coronam;
 B Depulsisque lupis aries stat vellere sicco,
 Turbinibus dum cuncta madent, dum sæva fatiscit
 Æthere victa acies, pastor quo regmine tutus
 Hostes prosubigit, victorum robora vincit,
 Culmina prosternit, frangit subicitque tyrannum
 Mitificans acrem cœlo minitante leonem.

CAPUT XIII.

De sancto Herculano.

Cujus rugitus Herculanium murmure
 Perusina cæsum contremiscit præsulem,
 Mirata functi colla secta martyris
 Solidata rursus ac coacta corpori,
 Loris resecta refluuisse viscera,

Cutisque abacta reclivite grata tergora;
 Simul soluto conditi cadavere
 Pueri scatente vernium putredine;
 Sedis micare membra post quater dies
 Decem reductos ceu die prima exitus.

CAPUT XIV.

De sancto Isaac monacho.

Spoletum e Syria qualis perducitur hospes
 Almipotens Isaac reperit Gregoria virgo
 Tutore hoc thalamis fugiens defensa petulcis,
 Terrigena tempto regi quæ jungitur æthræ.
 Sentit et ædituus votis infensus opimis,
 Improba mox palmæ cui flagra coercuit ultor
 Hostis, agonistæ virtutis proditor altæ,
 Illico pellendum, experto se milite, promens.
 Certatim dum fertur honos, dum munera rura
 Guncta oblata fugit, vir paupertatis amicus,
 Deserit urbicolos, legit abdita lustra ferarum.
 Hic quoque discipulis callem sectantibus arctum
 Sumere depensos ad victum suasus agellos,
 Vitat pauperiem: metuens ne perdere almam;
 Cœlestem non esse fatens qui terrea quærit.

C Quoque caduca magis renuit, mansura capessit.
 Mira patrat divoque vigenis spiramine claret.
 Hæc olerum fures quondam fervore probantes,
 Mutato rastris instant, qui furta patebant:
 Parto se subigunt operi in contraria versi,
 Vota sui obliti secretaque jussa secuti,
 Crimina temnentes, pietatis munia dantes,
 Quodque probro petiere proba mercede reportant,
 Gaudentes operis inopino munere functi.
 Sic etiam simulatis inopes aliena petentes
 Propria contacti segmenta pudore capessunt.
 Portitor infidus sic ora rubore salubri
 Eripitur plexus, horrore a funere tutus.
 Quas virtutis opes nonnunquam invicta tegebant
 D Gaudia, pugnacem stimulis servantia mentem

CAPUT XV.

De sanctis Florentio et Eutychio.

Queis viguit meritis frater Florentius ursi
 Obsequium probat indomitæ et solatia belvæ,
 Pastor inexpertus gregibus servire bidentium,
 Parere addiscens monitis, jejunia ferre,
 Præsentem servare cibum, cœnæ addere leges,
 Livida luce manus signi servique peremptrix

Innocui, Domini vindicta secuta dolorem,
 Vindictæ et gemitus, multæ data flumina fletu
 Cernit et invisor levita servatus amator
 Agmine viroso inveniens habitacula cingi
 Hospitis impavidj cujus sub voce polorum
 Culmina conclamant, roboans cui militat æther

(205) Sic cod., sed legendum de *Cerbonio Populonii episcopo et Fulgentio Utriculensi*.

Atque veneniferam, sternit perimitque coronam.
 Cætera quærenti suffragia certa parantur
 Plumigeræ subito series perlata cohortis
 Funera dira levans et tristibus atria purgans
 Euty chius, consors in calle superna petente
 Hujus, turmarum dux instructorque piarum,
 Qua probitate regens animas ad celsa vocarit

A Panditur expleto claris certamine signis
 Ipsa etiam vestis divino munere testis
 Accedit, meritis avertere vindicis iram
 Sueta, calore hyperionio flagrantibus arvis.
 Dum, prolata replens sitientia rura madure,
 Nursica fecundis locupletat prædia nimbis

CAPUT XVI.

De sancto Martino.

Marsica Martini juga promeruerunt triumphos
 Sæpe videre geri, subici atri colla draconis
 Pellere præstanti nitentis sede columnam
 Cælestis rutilo vitæ splendore nitentem.
 Securi siquidem penetrans per crebro latebram,
 Innuit se strato precibus, tendensque tremorem
 Incutere oranti vinceda thema ministret (205*);
 Nec valet intectam temnentis stringere carnem;
 Titanisque ubi ter metas consumit inane,
 Accensus Phlegetontæi fervore furoris
 Evomit horrificas devexa per invia flammæ,
 Dans sese in præceps sparsis nemora ignibus urens :

Sic victi furiis victoris gloria claret.
 Cui de rupe ferens prisco undam munere Christus
 Quam charo famulum docet amplectatur amore
 Idque repentina muliebria fata ruina
 Notificant læsisse Deum quæ læsit alumnum :
 Nec minus et pueri prohi mira relatio lapsi
 B Per scabros tute scopulos, per prona ruentis
 Rupis et avulsæ saltus super obvia tecta,
 Speluncam patris impulsu ne læderet actæ ;
 Ipsa catena pedem, Benedicti ad jussa resolvens,
 Sæpe fatiscenti tribuit quæ robora recti
 Funicoloque dedit ferri traxisse vigorem.

CAPUT XVII.

De monacho nomine Quadragesimo.

Quis quanti meriti cui Quadragesimus hospes
 Extiterit monachus, fugiens venerandus honores,

Pulvere vivifico surgens probat ora fricatus
 Vix letho precibus raptus lucique reductus.

CAPUT XVIII.

De Benedicto monacho et Mena.

Campanus quoque quam nituit Benedictus ab igne
 Criminis immunis, hostili panditur igne
 Cætera vastantes flamma superante vapores ;
 Indicium accedit potius fervante furore
 Invictæ probitatis opus fornace probante,
 Quoque magis petitur furiarum ardente calore,
 Hoc magis effulgens auri resplendet honore,
 Non audente rogo vel summa fervere veste.
 Quam coluit sancte Samnitiæ culmina Menas,

Defensæ profitentur apes, pressæque rapinæ,
 Spretis supplicio verbis invasor adactus,
 C Mansueto fera prona manus, trux subditus hostis.
 Subjecti ferulæ fremebundi cædibus ursi
 Cæsoris lenibus fugientes mella flagellis.
 Incestis trepidus latitanti munere cædis
 Deprensus sceleris censuræ luce stuprator
 Hocque redarguto servati crimine plures.

CAPUT XIX.

De qua triginta rusticis et eis qui caput capræ noluerunt adorare.

Ausonidum quo constiterint pia corda virorum
 Robore ruricolæ testantur viscere tempto
 Fortes, sacrilego quos quadraginta prehensos
 Barbara nec manus ense minax nec funeris horror

Aut necis asperitas valuit divellere Christo.
 Hic quoque qui cæsæ ridentes sacra capellæ
 Dum capitis horrent orare insana caprini
 D Splendorem regni capitum mercede pararunt.

CAPUT XX.

De sanctis Amantio et Florido.

Quam validæ senior virtutis Amantius actu
 Simplicitate nitens effulserit ægra levando
 Tactu membra manus et apostolico altus honore,
 Quam, crucis ad signum, virosa extinguere fortis

Floridus, enarrat dapium decoramine pastus
 Multiplici præsul crebro et saturamine plenus,
 Gregoriusque pater, verique nitoris amator
 Apposito probat insano salvoque recepto.

CAPUT XXI.

De Sanctulo.

Qua probitate vigens pietatis lumine clarus
 Sanctulus enituit narrat vicinis testis

Ipsæ vel exactus votis extrema fatetur.
 Namqui petens olei prælo renuente liquorem

(205*) Verba corrupta.

Atque importunus Bardis cingentibus instans
 Quod rogat impertit, confert quod quærere visus,
 Mitigat infensos placidus, lætusque furentes
 Exhilarat lymphamque serens legit unguina læta ;
 Pluraque qui paucis per se olim millia pavit
 Multos pane cibans per servum recreat uno
 Divina bonitate dato fessisque reperto
 Ædicolis usti testis reparantibus aulam,
 Quique die paucis posset satis esse vel una
 In bis quinque esus numerosis sufficit unus,
 Accrescens mensis cumulato fragmine panis.
 Iste, Dei præstans celso sublimis amore,
 Non dubitat propriam fratri dependere vitam
 Subjectumque fugæ suffragia sumere cogens,

A Ipse occidendi properat vice tendere colla,
 Subjectusque ensi ferientis continet ulnam,
 Elatamque gelans emollit corda furentum,
 Atque genu flexo dirorum pectora flectit,
 Mitificat crudos, atroces subjugat hostes
 Absolvensque reum, temerare hinc sancta vacantem,
 Dimitti jubet innocuos, dat abire solutos ;
 Dumque neci unius se pro cervicibus offert
 Jactura multos liber necis ipse resolvit.
 Hoc lethale malum rapidi in sacra vasa furoris
 Sanguinis hanc justis foveam sævamque charybdim
 Martyr Pontifici fert Eutyclus ante Redempto
 Addiscitque Ferentinas ita fine propinquo
 Humanam ferri sacrator ad ultima carnem,

CAPUT XXII.

De sanctis Specioso et Gregorio fratribus sanctoque Spe.

Quam sancte atque pie Benedicti dogmate patris
 Lustrati fratres Speciosus menteque nexus
 Gregorius gazas cœli in secreta tulere
 Illius ingressus, hujus speculatio monstrat.
 Ut patiens Christi sub verberibus longanimis Spes
 Constiterit, cæcus facie sed corde renidens,
 Exteriore carens haud interiore nitela,
 Redditus expromit post longa volumina visus.
 Annorum denis tandem quater orbibus actis

B Notificatur huic, Domino retegente, laboris
 Terminus, et claustris mandatur, lumine sumpto
 Corporis, attinguis lumen respergere cordis,
 Obsequio expleto remeans statione revisa,
 Sacra petit mediusque accitis fratribus astans,
 Cantica diva sonat cantusque exordia pangens.
 Intentus precibus cum votis sidera scandit,
 Atque columbino visus peteræ astra volatu
 Proditur hac meta quam simplex acta palæstra.

CAPUT XXIII.

De quodam presbytero Nursiæ et Probo episcopo atque Stephano abbate.

Nursicus ille senex sociam qui limine pellit
 Morte quoque adstrictus paleam velut igne pavescens
 Accendi membris prohibet propiare solutis,
 Quam bene, quam caste injunctum servavit ovile
 Adventus Petri Paulique et gratia clamat
 Lætitia repetita senis suprema trahentis
 Flamina, decessusque nigra formidine liber.
 Sed neque pontificis florentis culmine vitæ
 Urbe Reatina Probi, etsi pondere pressum,
 Languoris supero frustratur lumine funus,
 Dum Juvenalis Eleutheriique nitore tremiscens
 Non valet assessor visentum ferre decorem ;
 Queis comitatus adit gaudens cœlestia præsul.

Hanc secus internis rutilans virtutibus urbem
 Contemptor Stephanus mundi quam robore firmo
 Excellens animi patientis cœlica rexit
C Castra cluens finis clari depromit agonis.
 Cernitur et gestis dictisque et amore nocentum
 Messis ut incensæ tranquilla mente levamen
 Amittens dolet authori, sua damna refutans
 Flagitiumque gemens cujus decoratur honore,
 Exitus angelico quæ non præsentia visus
 Mortalis perferre valet, nec cœlica suffert,
 Dum pater emeritus comprehendere scandit (206)
 Præmia perpetuæ cœlorum in regna coronæ.

CAPUT XXIV.

De duobus monachis Valentionis abbatis et sancto Suranno atque diacono quodam.

Barbaricæ feritate manus de robore pensi
 Quos alma imbuerat probitate Valentio fratres,
 Dum functi alterno reboantes carmina psallunt.
 Attonitis clara laniis quoque voce fatentur
 Quam vere Domini vivant post funera servi,
 Mons etiam absecto Surani vertice tonsus

D Pectoraque excipiens tremulo vibramine motus
 Hoc loquitur sceleris horrens discrimina sævi
 Ac sufferre tremens pietatis pondera tantæ.
 Ipse quoque id cæsor Marsi sub sacra ministri
 Eventu pandit: merito caroque cliente
 Abscisso, Domini crudeli addicitur hosti.

CAPUT XXV.

De sanctis Mellito, Theophanio et Petro.

Quam simplex purusque piis Mellitus in actis
 Splenduerit, visus atque aurea grammata signant ;
 Queis insignitum quo se solamine fretum

Humanis memorat jamjam se cedere lætum
 Moxque secuturos venerando fame pangit.
 Sicque Theophanius Centumcellensis habenas

Strenus ut rexit, clemens et idoneus urbis,
 Fine patet, dum discussa pia fata secutum
 Tempestate liquet præmissa luce serenum;
 Membrorum column morbo sanieque fluentem
 Tabentisque probat redolens flagrantia carnis.
 Petrus morte capit monachus, ne morte secunda

A Perditus intereat, cui flammea visa gehenna
 Igneque mergendus, cœli revocante colono,
 Regreditur monitusque probis se ita supprimit actis
 Tartara conspexisse nitens ut vita loquatur;
 Quo tendat, quam certa petat, quam nota tremiscat
 Lingua simul testans et candida facta probantur.

CAPUT XXVI.

De sanctis Severo et Egistio cæterisque Ravennæ martyribus.

Christi Ravennam dedicatam legibus
 Cephæ cliente jussa dante diximus
 Quo digna cœli ferre certat pignora
 Severus horum martyr atque pontifex.
 Cruore lustrat hanc comesque Egistius
 Victor solutor ac Valentinus simul.
 Hic Ursicinum, dum palestræ pondere
 Jamjam labante bella post acerrima
 Palmæ sub umbra horrore lethi pendulum
 Vitalis, almæ profis almus editor,
 Gervasium cum fratre qui genuit polo
 Suasis beatæ roborat constantiæ
 Medicum medela recreando perpete
 Quem colla regni ferre firmat munere
 Honore funus ac decorat extimo,
 Ipse et salutis nactus haurit poculum,
 Jesu patenter invocato nomine,

Tentusque equino lancinatur tormine,
 Ducis resultans ferre contubernia
 Fovea supinus hinc profunda mergitur
 Saxisque pressus terra opertus abditur
 Aulaque lucis Ursicino jungitur.
 Conjux relicta martyris Valeria
 Regressa Mediolana dum solatia
 Repetit, litantes rustico incurrit Deo
 Silvano agentes stulta stultius sacra;
 B Demissa fixo queis veredo poscitur
 Coinquinatis accubare ferculis;
 Refutat illa, infanda vitans prandia,
 Et Christianam voce fatur publica;
 Correpta quare cæde multa tunditur,
 Spiransque destinata vecta ad mœnia
 Vix semiviva sedibus reducitur
 Biduoque restans pârta scandit culmina.

CAPUT XXVII.

De sancto Germano Antissiodorensi episcopo.

Germanus ipse præsul urbis gallicæ,
 Doctor sophiæ fulgurans vibramine,
 Post multa clari roboris magnalia,
 Animæque raptos bis Britannos funere
 Huc pacis actus obtinendæ gratia,
 Exceptus aula gloriose fungitur,
 Hicque, inter alta sanctitatis lumina

Deprompta letho, suscitatur juveniculum
 Volusiani nobilis clientulum,
 Dominoque se visente, linquens terrea,
 Superna scandii luce mactus culmina;
 C Queis clara splendet celsus inter sidera
 Plebi fideli comitate regia,

CAPUT XXVIII.

De sanctis Theodosio, Donato, Secundiano et Romulo.

Sic illa quondam marmoris rubri via
 Rectoris alta præparatur gloria
 Ductu viantis per pavenda cœlici
 Pastoris ore fluctuantibus dati,
 Arente dum tellure Theodosii
 Pedibus paludem milites siccis terunt,
 Nunquam datura quæ putata est semitam

Presso tyranno calle inæstimabili,
 Ductor fidelis læta fert celeumata
 Palmæ datori digna dans præconia
 D Mittensque festa sæcularis gloriæ,
 Grates jugi ferendo persistit die.
 Donatus et Secundianus Romulus
 Sociique agone luminant concordiam.

CAPUT XXIX.

De sanctis Hermagoro et Fortunato.

Marci discipulo radiata Aquileia nitescit,
 Hermagoro tradente, bibens de flumine Petri,
 Clara salutiferæ qui post miracula lucis,
 Dogmatis instantem studio fervente laborem,

Eductam fidei populorum fomite messem,
 Plurima pœnarum constanter tormina victa.
 Cum Fortunato primo ad pia sacra ministro
 Jacturam capitis cœli compensat honore

CAPUT XXX.

De sanctis Cantio, Cantiano, Cantianilla et Probo.

Hanc carne fratres nobilesque sanguine
 Aniciorum luce clari cœlite

Urbem venustant Cantianus, Cantius,
 Sorore juncta Cantianilla ordine,

Istuc ab Urbe amore ducti gloriæ
 Cum pædagogo quo nitebant præduce,
 Doctore Probo [Proto] quo vigeant in fide,

A Gladio recisi colla scandunt sidera
 Roseo decore luculenti et lacteo.

INCIPIT LIBER DECIMUS QUARTUS.

CAPUT PRIMUM.

De sancto Michael archangelo.

Limite Garganum attollit Campania collem
 Lumine quem supero crebroque nitore venustans
 Et templi fabrica Michael archangelus ornat;
 Incolere hoc se depromens splendore frequenti
 Virtutum humani generis pro luce datarum;
 Quod probat ille sequens taurum nemora alta co-
 [lentem
 Armentis refugam, telo in contraria verso
 Quod dederat fixus vi saucius agminis alti:
 Idque probant cives facerent jejunia mandans
 Auspiciisque docens divinum his quærere nutum,
 Cui summus se notificans fert nuncius orsa
 Velle suo pandens rem gestam qui juga servet,
 Qui colat electum reliquis præ montibus unum.
 Assuescunt igitur votis accire ministrum
 Luminis ætherei, templum penetrare nec ausi
 Præ foribus devota gerunt ac laudibus instant;
 Hostibus inde lacessiti suffragia poscunt
 Præsidi angelici, Domino jejunia libant;
 Nox interveniens dirimebat sola duellum.
 Pontifici assistens dubiis archangelus ægro
 Dum rebus reteggit suscepta precamina cælo,
 Tempora præfigit bello seque affore spondens,
 Lætificat papam promissæ munere palmæ,
 His freti jamjamque sinu quasi vota gerentes
 Signis obvia signa ferunt, certamine fervent.
 Cernere erat clivum magno vibrare tremore
 Fulgura crebra volare, apicem caligine cingi
 Et superos ignis flamma rutilare ministros.
 Terrentur gentes, cælestiaque arma paventes
 Diffugiunt passim telisque petuntur ab alto,
 Neapolim lapsi subeunt trepidantiaque intrant
 Mœnia, rem replicant, expertaque fulmina tractant.
 Prostratos recitant, Christi præconia pangunt,
 Numen magnificant, cervices subdere gaudent,
 Hinc Sipontini grates et vota daturi,
 Culmina celsa petunt inventaque mœnia templi
 Lustrantes iupressa vident vestigia saxi
 Clarificant cœli procerem præsentia cuius
 Hoc patet indicio, decorant testudine marmor

Nobilitant ara atque dato cognomine comunt,
 Sacras adjiciunt ædes, penetralia diva
 Attentare timent pede, limen inire verentur.
 Scitari unde sacer summumque requirere papam
 Deligit an sacris egeat locus ipse dicari.
 Scita pater reddit mandataque digna rependit,
 Sic sananda homini tam sacri mœnia templi
 Tam celsi provisoris rogitanda voluntas,
 Quaque die data præcipue victoria fulsit,
 Hac instante preces humili pietate ferantur,
 Jejuniis utrinque Deo perducere certum
 Ad finem accepto ferat ut sua munera Christus.
 Nox umbram terris revocarat sidera cœlis,
 B Cum veniens, summis dubios moniturus ab astris,
 Militiæ princeps superæ quæsita revelat
 Orsa sacerdoti jamdudum jussa petenti:
 « Non opus est vestrum nostra, inquit, templa di-
 [care;
 Editor ipse quidem dignoscar et ipse dicator.
 Vos, tantum ingressi, populis astantibus, apta
 Sacris vota frequentate et depromite laudes,
 Muneribusque datis populus communicet aris,
 Pandeturque locum memet sacrasse paratum.
 Responsis alacres properant nova gaudia cives
 Edere, basilicam subeunt, divina frequentant
 Munia miranturque domum virtute micantem
 Angelica, rubroque altar velamine comptum
 Non opus humanum textumve manumve notante,
 C Corda replent plebis pia gaudia, deditur almus
 Ordo ministrorum laudes et carmina diva
 Contiuuare die, noctu nam nemo nec ausus
 Invigilare nec intro adytis vestigia ferre.
 Stilla fluit saxo quo tegmine protegit ædem,
 Lucida quæ vitreæ guttatim illabatur urnæ:
 Dulcis et ad morbos potu medicabilis hausta,
 Quam, post sacra Dei, soliti gustare fideles,
 Depellitque febres ægrisque medetur anhelis;
 Præstanturque piis hic plurima dona salutis
 D Angelicis data subsidiis bonitate Tonantis.

CAPUT II.

De sancto Aristone, Justo et sociis eorum.

Multis venuste martyres Campaniam
 Comunt triumphis fulgurantes inclytis
 Ex quibus Ariston Justus atque complices
 Crescentianus cumque Felicissimo
 Urbanus ac Vitalis et Felix simul

Cum Martiana ac Symphorosa prænitent
 Cruore tincta, vernat hac Antonius
 In frustra fractus hisque flumen consecrans
 Quo diluuntur, quod sepulcri dat vicem

CAPUT III.

De sanctis Prisco, Antonino, Aristeo atque Paulino.

Attollit Capuam tradens nova dogmata Priscus
 Antiquæ rutilas Christi pietatis alumnus,
 Cum quo Antonino, puerilia membra sacrante.
 Martyrii palma colit hanc antistes Aristeus.
 Felicis calamo decorat Paulinus agones,
 Quos raptim tetigisse juvat Nolensis hic almus.
 Presbyter astrictus Dravique obtutibus actus
 Fictorum nihil esse docet portenta deorum;
 Impulsus quoque sacrilegis libare figuris:
 « Hostes estis, ait, vestrorum hoc munere divum
 Queis me producto eveniet quod contigit illis
 Felicem fratrem quibus exhibuisse doletis;
 At Domini indagare mei si numina cordi est,
 Juppiter o [ut] princeps ruat, ad Capitolia ducar. »
 Auribus oppressis iudex hunc robore mandat
 Obtundi, celsumque dari aptarique catastæ;
 Truditur hinc cæcis barathri siccisque tenebris
 Nexibus astrictus, sternuntur acumina tergo
 Aspera testarum recubantis vellere somnum,
 A fractæ lectum cocleæ mucronibus armant.
 Visitur his superis divoque nitore levatur,
 Nocteque sub media scissa trahe dissilit orbis
 Crura duplex tensi qui presserat axe soluto,
 Adque sacerdotem ruptis mandatur ahenis,
 Pontificemque suum egrediens perquirere liber,
 Inventumque urbi laribusque educere caute
 Et tectum refovere, domi dum turbo residat.
 Qui senior nec ferre valens tormenta, ferarum
 Lustra fovebat, agens vitam suprema trahentem,
 Frigore confectum, famis et discrimina passum.
 Inveniens Felix post crebra volumina saltus
 Jam rigidum immotum gelidumque jacere cadaver,
 Æstuat unde patrem relevet, flantem ultima curet,
 Et, proh mira fides! pendere in sentibus uvam
 Ecce videt stupidus quæ grana jacentis in ore
 Pressa senis recreant animum attolluntque refotum
 Insolito dulcem fert aspera sylva saporem
 Lætitiâque meri tribuerunt cuspide dumi.
 Aggreditur Felix ulnis humerisque reportat
 Rure patrem tugurii et vidualis culmine condit,
 Occultumque fovet, cautusque alimenta ministrat.
 Captus item martyr Circeio deditur exul
 Saxa secare apici; damnatis vivere consors,

A Mulctatus mulctata piat, pulsusque reducit
 Ad portum maris insani dispendia passos
 Naufragioque rapit Probum prolem atque maritam
 Dæmonica sobolem lymphanti peste jugalem,
 Et simul ereptos Christo cum pluribus offert.
 Regressus laribus dum tractat digna decenter,
 Anguis item petitur rabido livore furentis.
 Obscuratur atrox, prædo cæcatur iniquus
 Scrutator rogitat, caligine pressus, apertum,
 Quærit et alloquitur, videt ac sibi prodier orat,
 Præsentemque tuens absenti mente requirit,
 Palpat ut in tenebris puro fervore diei.
 Demente eluso, latebræ petit intima Felix
 Nec mora regreditur, vultus sub corde volutans
 Captator stolidus; sed jussa obturat arachne
 B Introitum telis pernicious acce ductis,
 Tutaturque pium, ludit velamine sævum,
 Prædonemque levi ac dirimit discrimine prædam.
 Frustrato cedente lupo, petit agnus ovile,
 Fomentis altricis ovis sine more potitus:
 Cujus subsidiis alitur minime ora tuetur;
 Lac puerile capit servatque virile libramen.
 Sic ternos agitans cursus lunæque labores,
 Pontificem post larvicolam dat credere Christum,
 Eruit et templum divino numine versum,
 Qui responsa dabat, fugiens ubi cedit Apollo.
 Actibus his clarus, virtutis honore decorus,
 Dum petitur cuncta præsul fervente caterva,
 C Pontificali alium renuens legit arce levandum.
 Pacificè inde meat duodena volumina Phœbi
 Hinc hominem magnis locuples virtutibus, exit,
 Se velut oratu sternens altaribus almis,
 Post celebrata die Christi mysteria sacro
 Pace data cunctis subiens cœlestia Felix,
 Post crucis exactus multo sub agone triumphos
 Felicis palmæ titulis feliciter usus.
 Presbytero datur Helpidio curante sepulcro
 Pincensique solo renitet virtutis opimo.
 Hoc quoque pontificem felicem luce potitum
 Mirorum a puero culmenque decenter adeptum,
 Martyrii sociis ter deno stemmate nexis,
 Presbyter Helpidius Nolensi collocat aula.

D

CAPUT IV.

De sancta Juliana.

Irradiat Cumas fortis Juliana virago,
 Quæ, post obtritum bellis caput hostis iniqui,
 Membra beata tulit variis exercita pugnis,
 Quam pater auspicio luctæ cruciatibus egit,
 Verberibus tritam zelo laceravit amaro.
 Præfecti sponsique dein tormenta fatigans,
 Sulcatur virgis, quatitur suspensa capillis,
 Vertice de summo plumbo perfusa liquato;
 Carceris huic antro cæcoque recepta barathro

Invenit hic cunctis truciores horroribus hostem
 Interna oppositis externaque bella moventem.
 Internisque sciens invictam prodit aperte
 Terrificos vultus miserique notamina cultus,
 Stat tamen intrepide, manet imperterrita virgo,
 Nec concussa tremit, nec desolata pavescit,
 Confligensque palam palmæ splendore nitescit
 Certantem quam bella stupens Nicomedia vidit,
 Regna triumphantem gaudens Campania sumpsit.

CAPUT V.

De Spoletana sancti Pauli ecclesia.

Spoletum rutilo Patrum splendore decoram
Prætulimus claramque piis celsamque palæstris.
Hanc etiam Pauli pollens Ecclesia lustrat
Dt palma fidei, caligine lumat hostis,
Clausa lupi furiis, agni sed aperta triumphis,

A Obcæcata minis ast illustrata trophæis.
Frangere clausam adiens prohibetur inire patentem,
Quam dum lumen adit, tumidum caligo subegit,
Fureque cæcato, fidei fulgore flagrante
Ecclesia in vasu reprimuntur luminis hostes.

CAPUT VI.

De sancto Eleutherio martyre.

Patris Eleutherii probitas hic clara coruscat,
Ad vitam lacrymas cuius revocasse cadaver
Testibus asseclis Gregorius asserit almus ;
Nec silet obtenti per cum sibi dona vigoris,
Firmati columen stomachi jejunia rite
Ferre datum, positi vel vincere ponderis æquum.
At dum magna patrat premitur tamen ipse librato
Divinæ moderante manus qui, sede receptum
Applicatumque nigro puerum spurcamine purgat,
Quem trucibus solvunt pia contubernia vinclis,
Insuetoque ferunt noctes ductare quietas,
Tripudians donis pater atque improvida jactans
Gaudia supprimitur, puero ad juga prisca relapso ;
Quem lacrymæ dentum et redimunt jejunia fratrum
Perfecteque manet degens in cætera liber.
Germanum hic fratrem clarum probitate Joannem
Extulerat præscita piæ cui gloria metæ,

Qui signansque diem gaudensque ad præmia fertur
Mystica poscit ovans carmen prolibat et hymnos,
Ferie monens fratres, ciet ad regna alta sodalem :
α Urse, veni clamans ! - socii nec mente capessunt
Dicta, nec advertunt quod fassus quem vocitarit,
Dum post scire datur semotum tramite longo
Decessisse patrem rebuscognominis hujus,
Momento hoc fultum venerandis actibus ipso
B Suprema stat Eleutherii qui voce citatum.
Virgineam pater hic mentem dum dotibus ornat,
Christo defuuctam, mundumque, patremque ne-
[gantem
Aurea dona lutum sponsi splendore putantem,
Quam sic digna capit, regi quam grata super
Ruricola accepto increpituque latrone fugato,
Haud aliquid juris res in candoris habente
Vel temerare valente datum nisi virgine portum.

CAPUT VII.

De sancto Joanne confessore.

Joannes Syriam virtutis culmine linquens
Ausoniamque petens, Penarensem illuminat urbem
Perquirensque locum tutæ et stationis agellum,
Psalterio lato sed mox ad vota relato,
Deligit hic sumpto collata habitacula signo ;
Certior angelico quin fame protinus audit
Hunc sibi rite locum Domino præstante parandum,
Degendi portum cursusque viæque levamen.
Canebat glacialis hyems, nemus omne rigebat
Duratum nudumque coma scriptumque pruina,
Illeque sub vidui residebat tegmine ligni ;
Venatu fessi post longa volumina saltus,
Erroris dum nota petunt solamina longi,

Roboreos sine more vident frondere lacertos,
Vestirique dato non in sua tempora cultu.
C Scitatus quis et unde domum quo jure moretur
Se Christi modo servitio venisse fatetur,
Hoc se jure locis, hoc sidere ruribus illis.
Visa ferunt populis, turmatim densa feruntur
Agmina, stipantes coeunt hæc visere turmæ ;
Castra locantur humo solo gaudentia cælo,
Præficitur certaturis certaminis auspex ;
Aggregat atque regit Domino moderante catervas ;
Sic quater undenos pollens virtutibus annos
Hinc sumptus requie renitet splendoris honore,

CAPUT VIII.

De sancto Cassiano martyre.

Syllæ forum qua Cassianus gloria
Illustrat, edit, concrepante carmine
Clemens palæstram disserens Aurelius,
Pictoris arte se docente et hospite.
Altor scolari hic præstitutus agmini,
Spernensque sacris supplicare formulis,
Impube vulgus erudire ut panditur,
Ludum jubetur morte ephebis præbeat
Quos supprimendo seriis offenderat,

D Datusque sævis dissipandus parvulis,
Sumit severa mille vinctus vulnera.
Crescente pœna dum fatiscit carnifex,
Pueris magistri per cutem ludentibus,
Quas ipse durus doctor ediderat notis,
Tandem moras luctantis olim spiritus
Miserans latebris mandat absolvi Deus
A tam cruento lancinatorum grege
Ad angelorum blanda tollens culmina,

CAPUT IX.

De sanctis Siro et Hiventio martyribus.

Martyris aula Siri Genuensi splendet in urbe
 Sordida rejiciens, veneranda et casta receptans,
 Spurcari fœdis renuens, quod funere tetro
 Mediolanensis claret duraque repulsa
 Defensoris ab Ecclesia diro agmine tracti
 Spirituum huuc pedibus nexis pellente nigrorum
 Horrifico violenta probri clamore querentem;
 Adicolæ quo permoti trucibusque refracti
 Vultibus utrem scrutantur post facta pavenda,

A Electum inveniunt tumulo temploque cadaver,
 Pontifices Ticinum Sirus atque Hiventius ornant,
 Ermagoro legante, dati dare dogmata Christi
 Partibus his evangelico Marcique ministro:
 Hanc quoque primi urbem diva pietate sacantes
 Signis irradiant virtutum, munere ditant:
 Lumina sparguntur late, Veronaque, Brixa
 Laudaque lustrantur sacroque nitore columtur

CAPUT X.

De sanctis Martino et Augustino episcopis.

Nutriit hæc (206*) Gallis Martinum lucis alumnum,
 Æthereæ, decus Ecclesiæ Christique coronæ,
 Inclyta qui fulget cœlesti gemma nitore.
 Iluc Augustini eximii doctoris et almi
 Catholicæ fidei quadrato luminis orbi,
 Eloquio Christi purgantis fluminis urbem,
 Sumpta Leutbrandi studio pia membra feruntur,
 Queis clausus tumidos vanosque triumphat honores
 Erutus Ambrosio tenebris dare munera lucis.
 Nec silet ore manuque piis res spemque relinquens:
 Mundanas cœli sequitur per culmina regem;
 Nudus nuda crucis sectans et terrea temnens,

B Actibus egregiis instans, sacra jura volutans,
 Nocte dieque Dei præcepta et famina pangens,
 Præsentes sermone monens, calamoque remotos
 Presbyter eductus legit sibi celsa petentes,
 Pauperibus Christi conjunctus amicis;
 Præcessore sacris prælectus episcopus aris,
 Mente pia semen doctoserit ore supernum
 Fortis et incolumis fere quadraginta per annos,
 Inprætermisse cœlestia jura perorans
 Suprema dum regna petit, quæ sita senecta
 Astra alacris scandens, sectantibus astra relin-
 [quens.

CAPUT XI.

De ecclesia sancti Zenonis Veronensi.

Martyris Ecclesiam Verona Zenonis urbe
 Gregorio, diva irradiant miracula, teste,
 Endarum turgore furens quam lustrat Athesis,
 Vallatam, cumulati inita nec lege fluoris
 Insolito se more tenens, et aperta renutans,

C Obice lymphanti claudens, nec fluctibus intrans,
 Ostia declinans fluxuque patentia vitans,
 Hauriri sese præbens penetrare nec audens,
 Stat prodesse, fugit, fluctu parcente, nocere,

CAPUT XII.

De sancta Christina.

Italicam Christina Tyrum Vulsinaque comens
 Littora multiplici decoravit agone triumphum
 Quæ tenera gliscens ætate virilia tractat,
 Aggrediensque deos robusta puella paternos
 Vertit, comminuit, spargit, largitur egenis,
 Confortata Deo divoque virilis amore.
 Quam pater affligens alapis dat verbera carpi,
 Disceptamque flagris dat ferro in carcere neclit
 Affectus patrios rabiemque experta parentis,
 Dum sævo longoque fluunt laceramine carnes,
 Ilas illa in patris ora serens sata viscera reddit
 Carnifici, mentem supero librat alta satori,
 Annexa inde rotæ tormenta flagrantia volvunt
 Ignibus applicitam pinguique liquore madentem;
 At Christo fugiens attingere membra dicata
 Erumpensque globis oleo furit excita turbis
 Flamma, truces spectatores sævasque catervas
 Involvens, fervore necans, plexuque perurens,
 Carceris hinc thalamo duroque recepta cubili

D Cœlestis fruitur pastus splendore, medela
 Sanatur, medicante Deo, divo utitur actu.
 Incolumis Christique reperta extollere laudes,
 Pressa gravi vastis onerosi pondere saxi,
 Gurgitibus sinibusque lacus immergitur imis.
 Angelico sed præsidio superoque vigore
 Eruta crudelis vincit molimina patris.
 Post alius fortem subit expugnare puellam,
 Tartarei ductor belli diræque palæstræ.
 Suppliciisque petens decus insuperabile multis,
 Phœbum orare jubet, cujus simulacra favillam
 Illa repente facit precibus dum sidera transit.
 Quæ mirata trophæa Deum mox millia Christum
 Subdita collaudant figmenta que vana relinquunt.
 Successore patris prostrato, bella tyrannus
 Tertius aggreditur flammæque extinguere flammis
 Nititur accedens Vulcani horrore caminos:
 Clauditur invicta ardenti fornace virago,
 Sicque cinis penitus fieri data quinque diebus,

Ignibus immunis scelerum necat atra vaporum
Edomitisque focis perstat Christi hostia victrix.
Quod nequeunt clibani dantur supplere chelydri;
Marcescunt tamen ætherei virtute triumphii,

A Verborum gladius plectrumque abscinditur oris,
Interior sed plena serit præconia lingua;
Impetitur sævis totiens decorata sagittis,
Bellatrix pulsa et jaculis mens emicat et astris.

CAPUT XIII.

De sancto Ambrosio.

Comitur Ambrosii meritis urbs Mediolana,
Quam gestis atque ore colit virtutibus ornat,
Quæ monitis Augustini, Pauline, resignas.
Hunc pater infantem cœlesti examine cunis
Invasum miratur apum mox astra petentum
Præsagique virum cœlestia mella daturum.
At puer, ostentans sacro se more colendum,
Porgebat ludo venerari virgine dextram
Vaticinansque datum memorabat se ordine vatium.
Eductus ferulis rutilansque nitore sophiæ
Auribus accitur procerum consulta notatum
Ipse quoque ascitus princeps legumque magister,
Tutatur patriam, populos regit, ordinat urbes.
Hac ope Mediolana patens fastigia partes
Nititur exsectæ Christi core (sic) vestis
Quo templum studio ingreditur scissasque phalanges
Pacificare parat, dum vota in plura feruntur;
Infantis vox *Ambrosium* dat honore sacrandum
Conversi qua dividui in diversa que rapti
Conveniunt in pacta viri, mens omnibus una
Inditur, *Ambrosium* sacro sibi jure dicandum
Conclamant utrinque simul concorditer omnes.
Ille fugam meditans sævum instaurare tribunal
Præcipit, applicitisque reis tormenta volutat;
Nec remove valet cæptisve abducere plebem
Clamantem: Super addantur tua crimina no-
[bis! »

Pondus inire legens sophiæ revocatur, inepta
Sacrando sibi scorta adhibet nec vota reflectit
Cernentum ferri que sibi hæc peccata rogantum.
Nisibus his cassis fugiendi tempora captat
Egressusque urbem sub vasta silentia noctis
Et Ticinum se ferre putans recto agmine gressum,
Mane repertus adest portæ urbis Mediolanæ;
Acta stupens aries Domini attollendus ovili
Inventus capitur, tentus servatur, adactus
Alligitur, gaudet raptari an sacra Toparcham
Cæsar et in comitem prædicta implerier orsa
Queis præsul veluti jussus dare jura mearat,
Effugit hinc iterum secreta habitacula quærens.
Alta subire pavens, agnus censore minaci
Proditur exactus, purisque ablutus in undis,

Sinceræ fidei candentia vellera subdit,
Singula militiæ tractans quoque munia divæ.
Omnibus ad summum lætantibus exit honorem,
Antistesque datus sancte sacrosancta ministrat,
Actibus effulgens Domini splendore coruscis.
Approbat id tacta gaudens paralytica veste
Et proprio rediens alieno vincla ducatu;
Atque indigna petit claram connixa lucernam
Vellere candelabro, lethum sibi stulta virago
Tracta veste rapit, temerariaque arma retundit;
Repperit hic etiam Eliæ spiramine fervens
Hiezabel rabidos nigro livore furores
Qua fraudes hosti coluber molitur aperto
Exquirens odia, exilium parat, incitat auro
Culminibusque animos pactis in tela furoris
B Nec Jesus tamen athletam sua castra regentem
Deserit, adjutor validus sibi corda ferentem
Pellit ab insidiis hostem servatque clientem.
Latro quod expertus laqueique parator operti
Vicinum qui se Ecclesiæ fert tollere raptum
Ut queat ejusdem facilis crimine culmen (207).
Cujus in adversum tentamina ducta tenorem
Quo putat abripere abripitur gestamine vectus,
Quoque die patrem ratus extorrem esse ferendum,
Exulabit, versa in proprio sibi vertice fraude.
Scit Domini monitis tamen hostem præsul amare
Proscriptumque levans opibus solatia confert,
Et licet ipse æquo plexum se iudice clamet.
Non tamen atra manus pavet addere fraudibus arma
C Pugnaces dum sæva viros dat femina valvas
Obstruere Ecclesiæ sacramque repellere plebem
At Dominus præstare solens ex hoste tropæa
Effera belligerum demutat corda virorum
Servare inventos, admittere limine fidos.
Idque parum, nisi cum populo vota arma profundant
Atque Deum simul attollat cum plebe satelles;
Pascantur pariter leo, bos, lupo agnus et hædus.
Nec silet antistes tantos ingratus honores,
Cumere gratificis insignia laudibus edens,
Et Christum modulis resonare celeumata tradens
Hymnidicis roboare choris ex quo alma suetus
D Occiduis pangit sine limite carmina limes.

CAPUT XIV.

De sanctis Gervasio atque Protasio.

Addit clarificare Deus se clarificantem
Cui celata diu pretiosa talenta revelat,
Dum se illi testes Domini Gervasius atque
Huic individue frater Protasius hærens,
Adversorum ad probra, notant, ad vatis honorem,

Luce coruscantes supera signisque micantes.
Christi laude datis famulorum lumine promptis
Pontifici precibus, posito somnoque gravato
Visi adstare palam juvenes candore nitentes
Atque polo manibus pansis ut vota ferentes.

(207) Verba *facilis crimine culmen* alia manus scripsit. sed sine sensu.

Sollicitus sacer ac nutans ubi nisa recedunt
 Vera petit repeti, si vana, facessere ventis.
 Augetur parco devotio, visa recurrunt,
 Jam quoque marcentis vocem dum tertia galli
 Nox redhibet, redeunt visi ac produntur ephœbi
 Insomni ac stupido vacuoque ut corpore fesso
 Tertius hos ductat Paulum quem schema figurat
 Quique notans socios pandit suo jussa secutos
 Sæcli adversatos pompis, vestigiaque alti
 Sectatos Domini, culmen sprevisse caducum,
 Binaque conclusos quondam sic lustra dicasse
 Servitioque Dei divæque vacasse sophiæ
 Martyrio digno donec vernare probati;
 Corpora quo fundit vota invenienda locello
 Arcam exultandam templumque celebre parandum;
 Nomina scitatus capit inventum ire libellum
 Nomina quo meritumque legat sumptasque coronas,
 Ille ciens fratres telluris, in ordine primus,
 Terga aperit fodiendo; diu secreta patescunt
 Munera nec corrupta situ nec tæbe soluta
 Utque diu posita hac fragranti nectare sparsa;
 Expectata patet pandens promissa libellus:
 Abdidit ut nato comitante hæc rapta Philippus,
 Edidit ut geminos Vitale Valeria patre,

A Nomina mox actusque notat, patrimonia cuncta.
 Pensa foro, indignis famulisque ferenda solutis,
 Sicque decem præcibus lectuque vacare sub annis,
 Ut datur palmam quonam certamine scandant,
 Sacricolis ut delati, responsa negarint,
 Digna deis tenti ut fanis sacra ferre monentur:
 Vana prior figmenta docens, per flabra jubetur
 Plumbi exire hominem; suadet ac alter ad atra,
 Is quoque suadentem miserum trepidumque resi-
 [gnans,

Fustibus alteritur, majorque ad bella levatur,
 Compatiens hosti doctus paradiamate Christi,
 Sicque datus gladiis cum fratre asciscitur astris.
 Quorum ubi de trita tolluntur pignora tumba
 Condita lecticis insignia plura salutis
 Præstita defessis, titulo panduntur honoris
 Martyribus lati, pietate et præsulis almi
 Martyrum (sic) atrectat fidei velamina nisu,
 Luce reformatur cæcus radiante Severus;
 Curantur nigro obsessi spiramine plures,
 Gratanterque revertentes vi luminis augent,
 Ecclesiæ minuunt pravi fomenta furoris,
 Lucipiuntque feræ sensim rarescere turbæ,
 Inque sacerdotem Christi excita tela relidi.

CAPUT XV.

De virtutibus sancti Ambrosii.

Sævam intra quamvis aulam nigra murmura mus-
 [sent,
 Confusi renidunt tamen insultare parantes.
 Recticolis Zabulo dum quidam arreptus eorum
 Invitus dat vera licet, laude erigit hostem,
 Conturbat socios, pietatem nescius effert,
 Di a truces addunt comites, perimuntque sodalem,
 Invisum veris cumulant sibi probra decorem,
 Digno pontifici Christo decus omne ferenti,
 Hæc sibi qui præstat cœlestia munera servo,
 Qui supero adstantem munit dum fame plebem,
 Cominus æthereus visus consistere civis,
 Auri qui inferret populo quæ jura serenda.
 Æmulus hæc cernit fervens infestus et acer
 Invictusque suis pellaci creditus ore,
 Omnia qui tetræ spernens molimina fraudis,
 Quod ferus umbrabat cœpit depromere lumen
 Contigit hoc vigili servanti oracula mente:
 Ast alias tumide pactas prohibentibus aures
 Regalis thalami tutoribus oria vere (207*)
 Quæsita assensis fugientibus ore parato
 Pontificis mox sed lapsis capuloque relatis,
 Præsule tractante, haud audire valentibus illis,
 Organa qui fidei fastu tempere superbo.
 Ipse sacerdotis Christus protector et ultor,
 Ipse tuens famulum cuncto servabat ab astu.
 Necsilet hæc hostis vilent cui verbera carnis
 Incenso igne stygis vindictæ tormine vatis,
 Angelico sese tutore terente beati,

C Quid Zoroastro succensus corda furoris
 Sit suasus jusso insidias fervore ferocis
 Tendere sceptrigeræ doctori, avertere castra
 Ecclesiæ, quo sacrificus fastigia nisus
 Scanderat obscura tacitæ caligine noctis
 Culminibusque litans lites excire pararat,
 Versis ac votis, odio pro cæde petito,
 Sanctus amor Patri natorum in corde flagravit.
 Prodidit atque truces se delegasse ministros
 Almifici invisam pravis extinguere vitam,
 Nec saltem valuisse domus accedere septis
 Undique munitæ invicti fervoribus ignis,
 Defenso justo, sævum inflammantibus hostem;
 His stratas cessisse nigras congressibus artes.
 D Insurgunt manifesta caduntque relisa duella.
 Nam quodam datus insontem jugulare satelles
 Castificum stricto penetrans mucrone cubile,
 Dum sacrum librat in jugulum defigere ferrum,
 Attonitis arens nervis junctura rigescit
 Nec valet elatam moderari motibus ulnam,
 Dum tandem fassus crimen dominæque furorem,
 Quem dare adit morti redhibetur patre saluti.
 Nec pavidus reges trepidusve orator adire
 Hic pater extimuit, cæso quod rege tyrannus
 Intremis admonitus sacrisque remotus ab aris
 Innocuum dum pœniteat fuisse cruorem.
 At quia contemnit consulta salubria vatis,
 Non modo sidereos, imos quin ponit honores,
 Et qui pontificem præcepto benigna ferentem

(207*) Cf. Vitam Sancti Ambrosii a Paulino ejus notario, § 18. Intelligitur sermo, excepti hisce verbis

corruptis: *oria vere*, quæ, si omnino necessaria, sic forte restituenda sunt: *obvia veri*.

Spernit, femineo fractus terrore fatiscit.
 Ast aliter Theodosius correptus et orsis
 Increpitus duris audiri præsule dictus
 Ac Domino indignus jussusque audire monentem
 Decretum revocare datasque revellere legos,
 Dum daret in Christi sævis pia castra triumphos,
 Accipiens placide monitus austeraque jussa
 Non nisi sub fidei titulo parere suasis
 Obtinet annutans sacris accedere vatem.
 Sic quondam super admissis errore piaculis,
 Injuste innocuo multorum sanguine fuso,
 Amotus templis divisque repulsus ab aris,
 Præsule cœlestem solum spectante decorem,
 Haud horret suplici vilem pietate repelsam
 Nec gaudet venia luctus nisi jure soluto,
 Lege etiam scripta sacro latore probata
 Quæ valeat subitum scitis placare furorem
 Subdenti monitis sceptrâ imperialia sacris.
 Altera substrato victoria ducitur hoste :
 Præ reliquis rex Ambrosium colit omnibus unum,
 Præ cunctis in jura probat quem diva severum,
 Utque pium digne perculsum verbere mulctæ
 Conciliat Domino, sic saerilego hostis habetur.
 Nec metuit vitans pravo ferre ora tyranno,
 Arguit ac facinus austeræ symmate schedæ.
 Omnia cernentem proponens crimina damnat,
 Immunemque trucidis reddit se proditiōnis,
 Munera rejiciens, etiam in prece pace negata
 Impugnatori pacis hostique quietis.
 Exciti his proceres infidi sæva frementes
 Jumentis requiem Ecclesiam stratum ire minantur
 Post sibi promissam stygio contaminate palmam,
 At Dominus justus sortes discriminat æqua
 Lance datas, sceleris patitur nec sceptrâ valere
 Sorte super justa ne dextra feratur iniquis,
 Justitiæ dignoque piis dat honore triumphos,
 Rex ita devotus pedibus provolvitur almi
 Tutoris famulique fidelis ad omnia Christi,
 Calcandum sibi sceptrilegum qui straverat hostem,
 Hujus se meritis protectans et prece tutum ;
 Moxque rei veniam facili datione capessunt :
 Quæ regi una pium ductabat gratia patrem.
 Qui quanta bonitate vigens quam corde benigno
 Astiterit miseris testantur sæpe soluta
 Vincula nexorum : studiis legatio fervens,
 Callis et ipse labor longi, proceresque petiti,
 Excitæ mœrore feræ patris improba flentis
 Gaudia lætantum rapti discrimine sontis,
 Ultio prosiliens, Stiliconis cessio supplex,
 Redditus exilio supremæ obnoxius iræ.
 Quo per eum plures missi quoque iudice gaudent
 Felle cor impliciti hæc etiam prætorâ duri
 Judicis obstructo portarum limine fantur
 Lata in eum quoque mœrentis oracula vatis,
 Spe cassata hominum quam fastibus ille locarat,
 Dum nequit Ecclesiam fugiens penetrare patentem
 Hic pater eximius pietatis culmine celsus
 Quam fuerit virtute potens mira acta fatentur,
 Spirituumque frequens depulsio clara nigrorum

A Pansophius puer ipse legit post rupta cruenti
 Retia prædonis lethi de fuce revulsus.
 Hujus ab hoste pia ut potuit præsentia ferri
 Monstratur Probi puero diro hospite capto.
 Pontifici misso, nilque ejus in urbe gravato,
 Mœniaque egresso truce possessore recepto
 Juratus dum se Ambrosium timuisse revelat
 Raptor et hinc urbem secus expectasse veredum.
 Quid patet iste queat Nicentius ordine clarus
 Salvifico sentit capiens anguore medelam,
 Calcatusque pedem salvatum se fore gaudens
 Attactu calcis donoque sequente salutis.
 Quam celer oris honor, quam famina plena vigore
 Miratum famulo Stiliconis flamine raptō
B Crudeli arbitrii necdum sermone peracto
 Hujus falsiloquis plures discrimina schedis
 Constiterit passos nec vinculis digna secutos.
 Nec non ille monens facili qui splene cachinnum
 Alterius lapsus non vana sua probat orsa ruina
 Et lapsus non vana sua probat orsa ruina.
 Successor decedentis quoque Simplicianus
 Vim verbitenui persenti voce relatus,
 Idque procul positos stupor occupat ore serentes ;
 Barbara virtutem quoque præsulis ora loquantur,
 Francorumque ducis samptus fuso hoste triumphus
 Hujus amicitii partum quem fama fatetur,
 Currentem imperio valeat qui figere solem
 Quam vigit doctus, quam celso flamine plenus
C Semina densa notant terras animantia cœlo,
 Regna replens rumor, compertaque fama,
 Persarumque duces sophico fulgore cluentes
 Multo calle fatigati fervore videndi
 Eo notum splendoribus urbe disertum,
 Quorum quæsitis divina luce vibrandis
 Cardine cum noctis lux est absumpta diei.
 Symmachus ille etiam cujus labor omnis in ore,
 Qui reges superasse putans splendore leporis,
 Sacrilegos ritus repetebat et impia liba
 Accipit ut cultum pietatis honore volumen,
 Lumine cœlesti divoque sapore refertum,
 Haud dictis posthac qui reddere præsulis audet
 Marcomannorum probat hoc regina relictis
 Errorum tenebris tantum rumore beati,
 Percepto quærens supero quæ lumine spargi
D Legatis sale se petit hoc condier almo,
 Accipiensque cati catechismum luce libelli
 Stat pacem suadere curans persuasa jugandam
 Romulidisque ferum subigit cum gente tyrannum
 Quo splendore Dei radians quo flamine pollens
 Hæc serat, annixus tabulis, Pauline beate,
 Felici stupidus meruisti cernere visu,
 Atque coronari justum rutilante benignæ
 Obnubique voluntatis, pro tegmine scuti,
 Introgredique vides proba divum habitacula flamen,
 Jura Dei rimans vates dum cœlica tractat.
 Qui quanto fervore Deo, quam fixus adhæsit
 Pastoralis amor vigilans et cura resignat,
 Pastio tuta gregum, rabies exacta luporum,
 Paupertasque libens, Christoque impensa facultas,

Amplaque pauperibus patrimonia lata beatis,
Prædia quæ juri Ecclesiæ possessa dicantur,
Strenuitasque interventus, opis arduus actus,
Cunctæ sollicitudo Dei stans sedula plebis,
Frugalis pietas, jejunia ferme per omnes
Continuata dies, precibus vigilantia castis
Et sanctum testatur opus, manuum labor aptus,
Dictati scriptique libri, verbi æquor arati,
Indignis captisque manus data munera largæ
Et sine fine manens fraterni cultus amoris :
Servitium in sacris solerti jure solutum

A Vix quino satagente dein pastore gerendum.
Pensus et exactus prodit pia pectora luctus
Ac flentis bonitas aliena piacla jacentum
Editaque aspecto suspiria tristia probro
Urbibus orbatis lacrymæ quam sæpe litatæ
Atque Deum semper sitientis corde profusæ !
Non se morte quati cujus bonitate fatetur
Servum se ardentem, quanto Deus ambiat igne,
Lumine quo lustret mirorum culmine claret.
Id quoque sanctorum multo celata sub ævo
Pignora huic digno digne patefacta resignant.

CAPUT XVI.

De sanctis Nazario et Celso Vitali et Agricola.

Quorum Nazarium Celsumque nitore levatos
Prætulimus divo mentem irradiante beati ;
Quos vice thesauri jussi servare coloni
Commisso minime audebant discedere ab horto,
Dum gazas sacer ignotas custodibus auffert
Utque loco his apto merito splendore locatis
Gratificos cœtus divino lumine replet,
Civibus Ecclesiæ superæ applaudentibus urbis,
Ingemit hostis atrox torqueri se patre questus
Ambrosio, vocem strepitus qui ponere jussus.
Ponit et inflari Ambrosium nescire capessit :
Haud illum ipse, fides quin torqueat alta sacrorum
Ignis et invidiæ doleat quod scandere cœlum

B Terrigenas unde ipse ruensvolvatur in ima.
Vitali sed Agricola dat templa beatus
Florentinæ urbi, quos larga Bononia mittit :
Qui fortes post plura trucis cruciamina flagri,
Eximium fixi cruce nanciscuntur honorem.
Pignora Judaicas inter permixta latebras
Nonnullos ignota jacent mortalibus annos,
Donec pontifici diva se luce notantes,
Hoc patre lætantur digno retinere decore
Secernique nigris auri ceu fulgor arenis
Lætitia populi cruciatibus agminis atri
Hos simul ara capit sanctorum lumina pandens
Divinæ circa famulum bonitatis amorem.

CAPUT XVII.

De transitu sancti Ambrosii.

Qua spem fundarat fungi ne morte paveret
Testatur felix obitus finisque beatus
Militiæ palma dignæ claræque palæstræ,
Numine præscitus supero sociisque relatus.
Ille etiam risus divo radiatus ab ore
Arridere sibi Dominum quo cernit Iesum,
Laudeusi cum præsule ei dum vota profundit,
Auditasque preces jam gratia blanda revelat.
Queis animum semper fixus nec morte recedit,
Dum crucis in speciem distantus brachia cœlis
Felicem votis animam comitantibus infert.
Vercellensis adest præsul cœleste vocamen
Excitus capiens somnis, ubi mox abiturum
Atque recessurum monitis prodentibus audit,
Lucis honoratus divæ mysteria tradens ;
Quæ ut capit Ambrosius summam libaminis alti,
Lætus in vitæ cibatus in æthera surgit.
Transitus hic celebri Paschæ splendore nitescit,
Israel tenebras exit qua nocte Canopi,
Cœlicolæ civem paradisi regna colonum
Festive excipiunt, agnis in flumine lotis
Fontis aquæ vivæ, patet almi gloria vatis,
Aspiciuntque subire thronum digitoque loquuntur
Illustri residere patrem fulgore nitentem.
Stella micans aliis funus lustrare patescit.
Ambrosiana quod ut terræ caput aula serendum,
Nigra caterva gemens causam cruciaminis edit.

C Splendorem Ambrosii coeunt servire benigni,
Millia natorum superna ad munia currunt,
Færvida stipantur diversi examina juris
Tangere gestamen, saltem appropriare laborant.
Nec charos latet absentes, nec linquit amantes,
Eois transmissa viris quod scheda profatur,
Visus ut assistens quæ fert orantibus almis,
Imponensque manus pariterque precamina fundens :
Zenobio Florentinisque levamina portans.
Sæpe rogatus adest, urbem discrimine solvit,
Defessos recreans, spe deinde salute reformans.
Mascezele desperanti feritate pericli
Impetrat precibus, signansque ænigmate palmam.
Ter notat appulso tempusque locumque bacillo.
D Gazarumque loco quærenti lumina cæco
Claro albatorum comitatus honore virorum,
Apparens, sociis occurrere Mediolanam
Præcipit, ut valeat luce exsultare petita ;
Paret ovans palpo quæ non inviserat ante
Mœnia calle petit recto, dictaque salutans,
Obvius ipse die patronos urbem ineuntes
Hanc Sisinnium, Alexandrum quoque, Martyrium-
[que,
Mox promissa capit loculo sibi munera tacto.
Urbe Trientina quos præsul Anaunia rura
Lumine, sancte, jubes verbi lustrare virili ;
Quæ sacro dum rore rigant, indigna resultans,

Hostica turba furi flammans livore duellum,
 Quæstibus atra ciet, nigra numinaluctibus ornat,
 Comprensosque pios spurcis maculare laborat,
 Atque reluctantes flagris fere ad extima cædit.
 Nox superest tantum, terras caligine pressas
 Qua retegente color rebus dum sole refertur,
 Oblatas claro lucrantur agone coronas.
 Cappadocum de gente senex Sisinnius horum
 Primus honore nitente, tuba caput ictus athena
 Confossus hominem quoque membra securibus exit,
 Limine ab Ecclesiæ cœlorum culmina scandens.
 Martyrius grates, tentus nec mobilis, effert
 Salvifico Domino, sudibusque foratus acutis,
 Verticis e plagis perstat saturare bipennes,
 Dumque cruore madens agitur libare profanis,
 Calle volans alio subit astra actore solutus.
 Insultant cæsis bacchantes, pendula collo
 Martyris ora ligant tinnitu et voce crepantes
 Prostratos ultor Christus quo vindicet, addunt ;
 Inter Alexander functos advertitur halans
 Aspera quæque subit tractus dum dira calentis
 Ventum ad busta rogi condunt quo corpora crudi,
 Spirantem ergo jubent libare vel igne flagrare.
 Ille minas calcans rapit alto fine coronam.
 Excita nec se abdit vindicta, nec incita dignam
 Mox adhibet mulctam ; cœlum tamen abrigit umbra
 Proxima terrenis, terras velamine cæcans,
 Cæcatosque umbrans populos, micat ignibus aer :
 Fulmina crebra volant, lethum mortalibus æthra
 Intentat trepidis ; mendaces vera profari
 Coguntur, fieri hæc sanctorum luce fatentes,
 Hi socii Ambrosii, capiunt his lumina cæci,
 Cæcantur sævi, rutilant splendore benigni,

A Ambrosii meritis applaudunt agmina cœli,
 Congaudent justis, livore teruntur iniqui ;
 Ore venenato famam qui carpere vatis
 Tentarant, subito carpuntur vindice rapti
 Inque oculis quorum nexas avellere mentes
 Patris amore petunt, mulcta velluntur abacti.
 Ast ille et meritis meritorum et lumine cretis
 Effloret genitis, quorum Paulinus, honore,
 Culminis egregii sapidique nitore leporis,
 Ausoniam decorat trans et mare lumina portat.
 Ecclesiæ decus illustre, Augustinus, et orbis
 Totius instructor fraudisque hostilis abactor,
 Lumine qui cunctum replet almo et semine mun-
 [dum ;
 B Martinus specimen Gallorum ductor et altor
 Candentum pius agnorum, columenque sacrorum
 Gemmaque pontificum, pollens tutela piorum,
 Cujus ad exsequias divina potentia patrem
 Transfert Ambrosium sed nec statione remotum
 Hesperiiis astat Gallis, et funera curat ;
 Mediolani aris præsit Turonique sepulcris,
 Urnæ munus agit nec diva litamina linquit.
 Corpore adest populo, spiramine servit amico.
 Et quis cuncta patris narrare insignia tanti
 Prævaleat, quorum qui scit, sapit omnia, summam ?
 Nam licet addantur dictis quamplura, residet
 Maxima gestorum sed pars intacta sacrorum.
 Utpote qui studio, doctrina et culmine vitæ
 Italiam eripiens tenebris ad dogmata vertit,
 C Catholicæ fidei cuncto dans lumina mundo,
 Nos quoque perpetui rapiens a turbine lethi
 Perferat auxiliis æterna ad gaudia lucis !

Quæ sequuntur capp. 19 et 20 edidit Mabillonius, Act. SS. ord. S. Bened., tom. II, pag. 20 et seqq.

CAPUT XVIII.

De sancto Columbano.

Diversæ Hesperia patriæ radiante nitescunt,
 Diversis simul hostibus illustratur et ipsa.
 Ambrosio insignem vates petit inclytus urbem^{343*}
 Gente Columbanus Scotorum et sanguine cretus.
 Qui pius a puero vixit mirabilis ævo,
 Christi castra³⁴⁴ locans, multoque hæc milite re-
 [plens.
 Propositi metas hujus virtutis odorem
 Nare sequens avida, paulo excessisse videbor.
 Finis at hunc Italis quoniam impertivit agonis^{345*},
 Ausoniis tandem placuit junxisse tropæis.
 Quem genitrix dum utero gestat procedere solem
 Aspiciens gremiis, lumen prænoscere prolis
 Illustrata datur sparsuræ lumine terras.
 Artibus imbutus claris, documenta palæstræ

Aggreditur superæ, virtutibus optime fultus
 Gallica rura petit, divina his semina portans,
 Ore manumque vocans cœlorum ad culmina cunctos.
 Celsa petens gradibus, eremi secreta requirit,
 Atque columbinis scandens subit ardua pennis.
 Nec divæ³⁴⁵ frustratur opis solamine servus,
 Crastina præceptis innixus commoda tempens.
 Quærentis Deus ægroto solatia fratri
 Allevat angorem, legans optata vehementem
 D Defessis alimenta virum, nec missus inanis
 Aut mercede carens iteris (208) solator abire.
 Ægri subventor medicamina conjugis orat,
 Subsidiumque refert, quæsitæque dona reportat
 Et patris ad votum reperit viguisse jugalem.
 Inde Carantocus secretis visibus abbas

GLOSSÆ MARGINALES MABILLONII.

³⁴³ id est Mediolanum. ³⁴⁴ monasteria. ^{345*} vitæ. ³⁴⁵ divinæ.

NOTÆ.

(208) *Iter*, *iteris*, sicut *itiner*, *itineris*, non raro habent veteres. Lege adnotata ad Vitam S. Cuthbert metricè a Beda descriptam ad ann. 687.

Admonitus sancto suffragia ferre laboris.
 Accito famulo cœlestia jussa retexit,
 Expleat imperitans. Properat Marculfus, onustis
 Lata ^{345*} ministrat equis, sed quo setramite ducat
 Inscius ignoransque petendus ubi incola degat.
 Atque ita nutanti quid agat dum corde volutat,
 Consilium menti ingeritur, jumenta viandi
 Destinet officio, præeant quo quæ acta sequatur.
 Vis recto divina regens animalia calle,
 Ducit in optati Patris ora sequente magistro.
 Sicque Dei famulum ductantibus ille veredis
 Inveniens præsentat opus : gratesque Tonanti
 Laudis utrinque datæ : ditat benedictio vatis,
 Ac revocat ³⁴⁶ gerulum præconia digna serentem,
 Invisunt refugam mundi jam deinde frequentes,
 Atque colunt plebes, pietatis honore petentes
 Ditari, verbo refici, precibusque levari.
 Ille favet votis, morbisque medetur anhelis,
 Mirificat pellitque feras, procul effugat hostes
 Septus⁴ et intactus perstat feritate lupina,
 Miti pace truces ausus rabiemque serenans.
 Ursum quo populit, scopuli legit atra minacis,
 Incolit hæc solus, puero visente ministro.
 Agreste hunc sustentat olus, fert pocula lympha.
 Quam procul inde petens, longum puer ipse laborem
 Ut queritur, saxi scrutari terga jubetur.
 Dum Patri precibus cœli secreta petuntur,
 Factum, et cum votis latices funduntur opimi,
 Fons rupe exoritur montis hinc perpete lapsu.
 Jam devexa rigans, et commoda munera præbens,
 Castra replere Dei properantibus undique turmis,
 Agmina metator cogens, loca providet apta,
 Distribuit cœtus, certans præmonstrat agonem,
 Munia disponens, leges dat, juraque tractat,
 Quæ descripta docent qualis radiaverit auctor.
 Ipse eremum peragrans gemino comitatus alumno
 Indignusque cibi, socios jubet ire petitem,
 Signatoque loco victum deferre repertum.
 Deproperant, loca dicta ineunt, fluvialia cernunt
 Munera, non proprio terris adstrata clemento.
 Sumunt tres de quinque esoces ^{346*}, ad prandia tollunt.
 Increpantur ut ingrati, qui prona refutent
 Dona Patris, missi redeunt, contempta reportant.
 Mandat item quondam capturæ instare sodalem ³⁴⁷,
 Atque locum signat, laxata ubi retia pandat.
 Illi visum alias, nec cærula ³⁴⁸ jussa lacessit.
 Nec prædæ concessa petens, miratur adactos
 Instantesque haud posse capi sinuamine ³⁴⁹ pisces.
 Impactos spectat maculis, nullum eximit undis :
 Consumptaque die casso sudore laboris
 Regreditur fructu vacuus contemptor alumnum.
 Arguitur spretis vano conamine jussis,
 Et vada jam tandem decreta subire Jubetur.
 Paret abinde cliens et lina capacia solvens

A Vix revocare valet capturæ pondere farta ³⁵⁰.
 Sicque hilaris Patrem reperit, data dona rependit.
 Ursi spelæo quondam ipse remotior hærens,
 Languorum secreta teri per famina fratres
 Addiscit stimulis, solum superesse ministros
 Ægrotis servire datos Horum ipse misertus
 Peste repellenda petit hac Lussovia castra.
 Attritis jubet exurgant, famulatibus instent,
 Immineant ³⁵¹ messi fervente labore terendæ.
 Surgunt præcepto soliti gaudere paterno,
 Accedunt monitis, trituræ insistere certant.
 Virtuti suplici fugiens vis morbiba cedit,
 Roboreque implentur pulso marcore medullæ,
 Adgaudens Pater obsequiis, recreare laborem
B Mirantum jam posse suum decernit, ovanter
 Instaurat mensas, dapibusque venustat opimis.
 Gaudia concelebrat nullo residente dolore,
 Ni solum infidis sectori jussa moratis.
 Quorum desidia arguitur, pigredo notatur,
 Atque animæ languor carnis languore piatur :
 Ac pestis mora præcinitur ³⁵², longumque rotata
 Volvitur anxietas, annus dum limina claudit.
 Siccatis quondam stipulis sub tempore messis
 Insurgant, inhibentque legi ³⁵³ dona annua nimbi
 Insistunt pluvie, spes ipsa ablata metendi.
 Mentibus attonitis, iterum ne germina culmis
 Insurgunt fetis famis in discrimina granis.
 Ille sub hæc Domino committere vota benigno,
 Spemque librans Christo, sociis jubet arma ³⁵⁴ ca-
 [pessant,
C Messem ineant, curvis invadant falcibus arva.
 Mirari comites, nemo audet promere contra
 Quin faveant jussis, ruraliaque arma ferentes
 Appellunt segeti : custodes ille per oras
 Distribuit ruri, quos vita excelsior ornat
 Quattuor excipiens Conimum, Eunocum, Econa-
 [num
 Sanguine Scottorum, Gurganum gente Britannum.
 His ita dispositis operi cum fratribus abbas
 Insistit : pro mira fides ! toto æthere rores
 Funduntur circa, sicco cadit hæc seges agro,
 Tostaque ³⁵⁵ mirando sic cuncta reconditur æstu.
 Trimates steriles virtutem pauperis hujus
 Sentiscunt, adeunt, quæsitaque gaudia prolis
D Accipiunt, celebri lætantur honore parentum.
 Wandalenus ovans Donato nomine et actu
 Pignore florescit, sacer at Pater expiat undis,
 Enutritque datum cœlesti lacte clientem
 Quem post pontificis Vesontio culmine tollit,
 Quique Monasterium normaque et honore patro-
 [ni ³⁵⁶
 Constituens Christo, certantia castra coaptat.
 Fenora natorum genitor pro pignore lato ³⁵⁷
 Tutoris recipit meritis, ipsique parentes

GLOSSÆ MARGINALES MABILLONII.

³⁴⁵ allata. ³⁴⁶ reducit ad sua. ^{346*} Salmones. ³⁴⁷ Gallum. ³⁴⁸ id est, amnem. ³⁴⁹ retium sinibus
³⁵⁰ referta. ³⁵¹ insistant. ³⁵² prædicatur. ³⁵³ colligi. ³⁵⁴ falces. ³⁵⁵ sicca. ³⁵⁶ Columbani. ³⁵⁷ collato.

Se obstringunt Domino: mater turmam aggregat A

[almam

Castarum gaudens comitum se his esse sodalem.

Sufficitur Patri Cramelenus; et ipse beati

Abbatis splendore datus devotus amori,

Instituit cœlum Patris hujus regmine cultum.

Inclutus iste Pater probitatis munere pollens
Quam locuples operum vixit, quam lucis abundans,
Afflictis impensa docent solamina crebra.

Theudegisolus hoc digito sibi falce reciso

Comperit ³⁵⁸, excipiens subitam medicante salutem

Ore Patris, fusa plagæ per aperta saliva:

Fortior et cœptum repetens sine labe laborem,

Membro crediderat quod se amisisse recepto.

Nec minus egregiæ perfunctus honore medelæ

Pernicem conquirat opem cladisque levamen

Otia sectatus senior Winocus agreste,

Dum miratur opus Patrum Terrena gerentum,

Militiæque viros superæ sudare labore

Adstupet agricolæ; cuneo saliente petitus

Frontis aperta gemit, fusoque cruore madescit.

At miserans Pater angorem, celeransque juvamen,

Inque cubans votis, properat purgare salivis,

Oreque conspersum reddit post sputa piatum.

Dumque fovens facili sævum linit unguine vulnus,

Curat, vixque cicatricum vestigia servat,

Salvificum digno hic sectatus tramite Patrem

Frumenti dolet ærumna fracescere ³⁵⁹ fratres,

Sollicitum fidis comitem Pater erigit orsis:

Non linqui justum, sobolem nec quærere panem.

Dictis vota fidem faciunt, vacua horrea solo

Largitore Deo facili virtute replentur.

Nox subiit totum, vector nisi nemo repertus

Conditor immensus, large dans omnibus unus

Sic quondam glebas rastro sarientibus adstans,

Sexaginta jubet geminorum munera panum

Cum potus quod parvum aderat solamine ferri.

Mirantur crevisse dapes vescentibus illis

Ruricolæ, duplumque stupet legisse ³⁶⁰ minister

Convivis saturis, escarum et fenora potus.

Nec solum proprios clemens ita servat alumnos:

Quin succurrit et externis, et vincula solvit

Ætheria, tactu famuli contrita fatiscunt

Ad jussum æra Patris, velluntur ³⁶¹ crimina fantes

Se purgatuos lacrymis jam sponte litandis.

Nexibus eductis ³⁶² lavat, ac vestigia tergit,

Et lotis agit ecclesiam, sed limine clauso

Non patet introitus trepidis, jamjamque propinquo

Agmine custodum repetentum ad tormina raptos ³⁶³.

Vincula qui jussis, precibus quoque limina pandit,

Claustra que cum votis reserat nutantibus ægris,

Ac simul ingressis solitis struit ostia septis.

Clavier ³⁶⁴ hæc hostesque suo munita vigore

Cernentes, metuunt divino numine tutos

Appetere, humanis aut subdere legibus actos.

Adversis etiam ille bonus, sævisque benignus

Excipitur, percussoris tormenta revincti

Nexibus internis ferro torpente relapso

Dejecti dextra, ante pedes miseratus, ademptum

Dæmonico redhibet virtuti animusque furori.

Obvia bis sævi quondam atro flamine pleni

Ora tulere viri, prece mox quos ille redemit.

Vexati rabida veniunt ita quinque phrenesi,

Ilico quis præbet pulsa quoque peste salutem

Sic Patri juvenem viginti millibus actum

Currere pernici volucris virtute chelydri ³⁶⁵

Restituit precibus fixum votisque receptum.

Mater item cum prole ruit hac labe referta,

Nec mora, purgatas pariter Pater iste remittit.

Sicque Parisiacæ Bacchans in limine portæ,

Hucque venire querens, mœstis sibi vocibus ho-
[stem ³⁶⁶

Atque Dei famulum vulgato nomine prodens;

Fortibus imperiis diris dum viribus obstat,

Ore manum capit innocuo, linguaque repressa

Almifici digitis, jussus fœtore sequente

Sulphuris Ætnæi affectum lacerumque relinquit.

Tempore jam multo Phœbei muneris expers

Hospite clarifico rutilantia dona resumit.

Frustratusque diu revocato lumine gaudet,

Ipsa peregrinus peregrinum ut lumine captat.

Hic vir præpollens Christique Columba renidens,

Lumine quam clarus superoque nitore coruscus

Fulserit, innumeris radiantia culmina donis

C Virtutum retegunt, volucresque feræque loquuntur

Saltibus ³⁶⁷ accitæ, nisuque adulante receptæ.

An non hæc ³⁶⁸ furto corvus clamasse relato,

Imperii que tremens visus terrere potentis,

Pergere ni jussus post reddita damna, nec ausus?

Ursus an insolito reboat non ista pavore

Jam prælibata verbo depulsus ab esca,

Tergora cervinæ servans illæsa rapinæ,

Et famulans sanctis sanctorum ad commoda jussis?

Nec solus notat hæc testis ³⁶⁹, diversa feruntur

Huc attracta olidis ³⁷⁰ animantia, nare sagaci

Nutibus atque repulsa Patris dum pelle revulsa

Pabula nudatum sinitur præstare cadaver.

Sed nec dissimili regitur moderamine, pomis

Qui per discipulum cassis insistere parens

D Carcere scit vetitis, cessatque inhiare rapinis.

Vivere decretis ³⁷¹, escisque absistere partis ³⁷².

Quam virtute petens verbi quam culmine præstans

Hic Pater enituit, et jussa et facta resignant.

Id quoque castorum reteggit famulatus alumnum

Et quondam liquor emissus famulante cliente,

Nec tamen effusus pervadens claustra coronæ

Spargit humum, quin insueto petit agmine ³⁷³ cœlum.

Tollitur in vacuum duplicatque cacumine trul-
[lum ³⁷⁴.

Jussa Patris decorans, famulique patrata venustans.

GLOSSÆ MARGINALES MABILLONII.

³⁵⁸ expertus est ³⁵⁹ animo frangi. ³⁶⁰ collegisse. ³⁶¹ cripiuntur. ³⁶² f. eductos. ³⁶³ ereptos.
³⁶⁴ f. Claviger. ³⁶⁵ serpentis seu [dæmonis. ³⁶⁶ Columbanum. ³⁶⁷ e saltibus seu silvis. ³⁶⁸ miracula.
³⁶⁹ Ursus. ³⁷⁰ id est, olentibus carnibus. ³⁷¹ permissis ³⁷² præsentibus. ³⁷³ impetu. ³⁷⁴ vas vina-
rium.

Sic farris modius superest quique usibus unus,
Dum simul indigno fertur mandante Patrono,
Divite rebus Acra (209) monitis parente supernis,
Tertia jejunia redit exspectantibus ut lux,
Quadringentos potusque cibique rependit.
Spem præterque fidem vacuis fulcimine cuncto;
Gratiaque augetur cumulat dum Doda trecentos.

Quondam inopi victus cœlis alimenta feruntur:
Destinat æthra cibos orantibus alite multo,
Plumigeram seriem non diffugiente volucre
Absque labore ferunt, epulis dant fervere mensas
Ditibus, atque palatinas dulcedine visis
Exsuperare dapes, triduoque hoc dapsile terris
Manna manet, frugum accedit dum copia quarto
Lata die, supero spiramine, Præsule (210) jusso
Vicinas habitante plagas dare fercula sancto.
Sic et amicorum sociis solamine cassis
Ipse animo fidens perquirat amicum ³⁷⁵,
Ecclesiamque petens aperiri munere dextram
Exposcit Domini: nec amicus vota moratus,
Pontificem mittit repletum ardore ferendi
Quæ libeant vati, gratis data sumere poscit.
Ille bono grates Domino fert pectore prono,
Accitisque suis devote oblata capessit.

Inde fluenta legens Rheni, loca barbara visit.
Sarmatica Sævos ³⁷⁶ adiens regione suetos.
Progrediens quoque sacrificos offendit, inanes.
Luminis æterni lyphantia ³⁷⁷ liba parentes.
Dolium erat magnum sacris gremiique capacis
Turbida cervisiæ retinens libamina tetræ:
Quod Domini miles leni sufflamine solvens
Dissipat, erumpit pariterque fragorque liquorque:
Ut videas Sanctum fugere horrida flamma ³⁷⁸ flatum.
Barbaries pavefacta stupet, falsisque recedens
Pars non parva Dei recipit juga suavia veri,
Inque fide infirmi firmantur robore facti.

Cogitat interea Sclavorum visere fines,
Luce pia lustrare animas ab origine cæcas.
Angelus at visis astans, depingit in orbis
Schemate desertum tenui sub imagine mundum,
Ut dextram lævamve petat, fructusque labore
Quæsitos ineat. Sancto hæc spiramine plenus
Viridimens ³⁷⁹, nec adesse videns quo vincula gentis
Solvantur Domino tempus laqueata, quiescit.

Cœlicolis equidem qualis quantusque probetur,
Æquivoci ³⁸⁰ casso pandit conamine custos.
Militiæ optanti metam palmamque laboris
Quæsitam oranti fulva se luce revelans;
Corpore non, inquit, modo te producere possum,
Patre Columbano poscente, et flente repulsus.

GLOSSÆ MARGINALES MABILLONII.

³⁷⁵ Christum. ³⁷⁶ l. Suevos. ³⁷⁷ f. lymphatica. ³⁷⁸ dæmones. ³⁷⁹ discutiens. ³⁸⁰ Columbani alterius.
³⁸¹ invito, ³⁸² popularis. ³⁸³ Brunehildis. ³⁸⁴ Theoderici. ³⁸⁵ monasterium. ³⁸⁶ litteras. ³⁸⁷ rese-
candum ³⁸⁸ persequente. ³⁸⁹ reorum.

NOTÆ.

(209) In ms. codice legitur *Aëra*. Numen est proprium, uti et Doda infra, quæ nomina in Jona desiderantur.

(210) Episcopo scilicet Maguntino, nomine Leonisio. Hoc factum ac sequens per anticipationem referuntur.

A Ocius ille jubet mœrens properare ministrum,
Flagitet accitum raptim decurrere Patrem
Visere marcentem. Sacra flens æde repertus
Poscitur, accedit, causamque et vota requirit.
Ingrate ³⁸¹ precibus queritur sese ille teneri,
Ductori obstari lacrymis, retinacula solvat.
Jamque aditum cœli sitiienti regna recludat
Ille metu attonitus, fratres ciet ære petitos,
Atque recedenti quæsita viatica præbet,
Oscula fert, funus cognati ³⁸² complet amici.

Ipsi jam reges hujus sua subdere colla
Non renuunt monitis. hinc lividus hostis adactus
Invidiæ stimulis molimina nota revisit,
Pectora sceptriferæ ³⁸³ supplens regumque parentis
B Et quia vir Domini regis ³⁸⁴ benedicere cretam
Crimine contemnit sobolem, regalia sceptrum
Haud suscepturam memorans; regina furore
Hunc agitat diro, prohibens pia munera ferri,
Hospitiove capi socios, vel dote juvari
Arguere infessos monitor, vel frangere motus
Regis it irati, nec linquit dura magistri,
Nec probat hospitium, recipit nec munera regum,
Improba dona abicit, nutu data vascula rumpit
Intuitus virtute, dapes et pocula fundit
Auditus stupidus tremebundo horrore tyrannus
Supplex adproperat, veniam sibi criminis orat,
Emendare admissa vovet, compescere spondet
Sollicitus labem, placatque hoc fœdere Patrem.

Ast ubi castra ³⁸⁵ Pater repetit, mox pacta soluta
C Flagitium cumulant, consueta piacula retractat.
Almisator contra verborum verbera legat,
Grammata ³⁸⁶ plena minis, acrique notamine mittit,
Quis mulier veteris repleta furore veneni
Ad furibunda palatinos ipsumque nepotem
Instimulat regem, pellat quo castra colentem
Publica compellent ad jura vacare colentem.

Impulsus stimulis leges temerare toparcha
Attemptat: contra invictus pius incola perstat,
Vaticinans omni procerem cum stirpe libandum ³⁸⁷
Territus hoc celer egreditur rex fame sacris
Quæ violatum ierat, non se, sectante ³⁸⁸ coronam
Martyrii testans hujus contingere votis.
Quin eat, offendit quæ ritu examina linquat,
Ad natale solum venit quo calle, recedat.

D Ille negat Christi se sponte relinquere castra.

Rex abiens sævum quem novit ad ista ministrum
Deputat, hocque Patrem pulsum Vesontio captat,
Hæc quoque mira gerens verbo vincimina ³⁸⁹ solvit,
Ecclesiæ reserat valvas prece, munit apertas,
Liberat exemptos, vertitque regitque redemptos.

Vim superam cives ipsi renitere tuentes,
 Ejus ab aporia ³⁹⁰ sese compescere censent.
 Ille videns se nullo angī custode, reverti
 Ad data castra petit, mediique in sole diei
 Regreditur, mediam populo spectante per urbem,
 Nec mora concutiunt proceres hæc nuntia diros,
 Instigantque initum passim cumulare furorem.
 Legatur furiata cohors comitante tribuno
 Vellere ductorem, exsiliique reducere mulctam.
 Accedens truculenta manus cæcatur in uno ³⁹¹,
 Cætera conspiciens, præsentem quærit et ambit.
 Impingunt in eum pedibus, velamine vestem
 Contingunt, se cernentem neque cernere possunt.
 Sidit ³⁹² ovans inter trepidi anxia flabra tumultus
 Sed datur hoc spectare duci, qui forte renutans
 Venerat ac nolens, solus tesidere legentem
 In medio videt errantum, sed tegmine ³⁹³ lætum.
 Quos revocans repedare jubet, regique referre
 Frustra agitare virum divo tutamine tectum.
 Infremit hæc capiens, auctoque furore tyrannus
 Accumulat facinus.... ad pessima legans
 Crudelis famulos peragenda negotia jussos.

Psalentem cœtu inveniunt stipante canoro,
 Exeat insinuant, venit quo tramite pergat.
 Rennuit ille greges carosque relinquere natos.
 Lictores utrimque timor conturbat et horror,
 Hinc regis furor, hinc tanti reverentia Patris.
 Compatiens pius indultor discrimine septis,
 Egreditur, lamentantes comitantur alumni,
 Avulsi quidam luctu potiore tenentur.
 Hos solatori Domino tamen ille tuendos
 Allegans, laudare monet sine fine Tonantem,
 Altorem huncque patrem valeant ut habere fovem-
 [tem.

Ducitur exsilio, ferroque petitus inani
 Vitegitur supera, captum tortoribus ³⁹⁴ hostem
 Eripit, hunc priscæ redhibens pluresque saluti.
 Affatus quoque ductorem, quem spernat haberet
 Ocius ut dominatorem, tempusque resignat,
 Lothario careat dominis sub principe caris.

Tandem actus Ligeris fluctus jam linte subire
 Oceanique petiturus pervertere campos,
 Dum lento ³⁹⁵ scapham subeunt molimine fratres,
 Egregium sancti comitem cognomine Luam
 Custodum remo quidam audacissimus haurit ³⁹⁶.
 Increpat atrocem ductor ³⁹⁷ pro crimine dignam,
 Præcinit et Christo luiturum vindice multam.
 Famina lata sequens certi probat ultio vatis :
 Moxque revisentem portum vorat unda protervum.
 Ac pius arradens fluvialia terga carina,
 Sicubi metatur, pronis fert lumina cæcis,

A Horrida spirituum depellit monstra nigrorum.
 Puppe secans undas Turoni delabitur oris,
 Visere sacra volens Martini avertitur aula,
 Cum mœrore gemens votis portum obtinet imis :
 Remis acta avidis moderans se scapha resistit,
 Arma gubernantum spreto rectore triumphans,
 Littora sponte petens fert invito arva magistro.
 Ductori superoꝝgrates pius advena pangens
 Tempa optata subit, sanctis noctem excubat aris,
 Seque suosque Deo Martini munere legans,
 Papa (211) Leupario convivia inire rogatus.
 Obsequitur sociis curans relevare dolorem,
 Prandendumque inter replicans oracula firmat,
 Pulsorem fuerat quæ jam jaculatus in hostem :
 Ante triennales memorans Hyperionis ³⁹⁸ orbis
 B Cum natis pariter ruiturum Theodericum.
 Hinc navem repetens fratres angore teneri
 Invenit, addiscens furtum caligine ³⁹⁹ passos.
 Nec mora, Martini jacturam questus ad urnam
 Regreditur, non se hic vigilasse fatetur
 Ille suos sineret tolerare ut damna sodales.
 Concutitur mox latro gravi quatiante flagello,
 Exclamatque palam qua tecta nomismata celet.
 Cernentes socii currunt, sublata rependunt,
 Flagitio parci poscunt, horrore tremiscunt.
 Remque Patris vere ut sacram tractare pavescunt.
 Omnia pauperibus largito ac ferre parato
 Indiguoque dapis, cœlestia dona feruntur,
 Gratificusque capit, pestesque et livida ⁴⁰⁰ pellit.

C Æquoreas tandem Ligeri delatus in oras,
 Ad patriam revehi, Oceanumque subire jubetur.
 Scottica navis adest quæ res comitesque capessit
 Licta Patris refugæ nativa revisere rura.
 Remigiis igitur zephyrisque faventibus acta
 Findit terga maris, fluctusque adnititur altor
 Cum subito mare nolle viri sentiscit, et imo
 Exsiliens pelago sævis conatibus obstat,
 Fluctibus atque ratim propellens reddit arenis.
 Cœrula subducens reteggit, siccatque carinam,
 Collectumque sibi finibus requiescit adactis.
 Sistere sic triduo cogens sine gurgite cumbam
 Nauclero cernente Dei quo numina casu
 Res Patris exhausta, sociosque a puppe remittit.
 D Æquora mox adsunt, properantque resumere lin-
 [nem,
 Optatisque vehunt per plana liquentia flabris,
 Laudantes placitum cuncti præferre Tonantis,
 Mirari factum, vatem quo vellet abire
 Mittere sponte suum, famulatu opibusque levare,
 Missus Lotharii devotam competit aulam,
 Quem rex munus ovans ac si cœleste receptat.

GLOSSÆ MARGINALES MABILLONII,

³⁹⁰ injuria. ³⁹¹ Columbano. ³⁹² residet. ³⁹³ vultu. ³⁹⁴ a dæmonibus. ³⁹⁵ utpote inviti. ³⁹⁶ percussit. ³⁹⁷ Columbanus. ³⁹⁸ solis ³⁹⁹ nocte. ⁴⁰⁰ dæmones.

NOTÆ.

(211) Ergo adhuc sæculo x episcopi dicebantur papæ : item summi pontifices saltem ii qui metropolitæ erant, uti ex Odone Glannifosiensi abbate in Hist. Transs. S. Mauri abb. constat.

Flagitat ut maneat degendi habitacula præstat.
Regibus ille cavens lites augere, recusat,
Increpat errorem, regit apte regmine regem.

Interea bellum gemino meditante tyranno
Poscitur alterutro, neutro parere jubetur
Rex patris imperio ⁴⁰¹; sceptrâ utriusque canuntur ⁴⁰²
Hujus regminibus terna intra tempora subdi.
Obsequitur princeps monitis, fidoque fidelis
Expectat promissa animo, spes figitur æthræ,
Et patiens servat donec data culmina sumat.

Applicitis vatis sociis, solatia cæpti
Fert iteris ⁴⁰³ gelidas superare volentibus Alpes.
Quaque venit Pater egregius, virtute coruscat,
Horrida deturbat, sacratu mitia firmat.
Meldensi comitem se Chagnericus ab urbe
Ultero offert, ejusque dicat benedictio natam
Cum laribus Burgundo-Faram Christo indole jun-
[ctam.

Quam pater infido tentans abscindere nisu,
Lumine percussam febribusque extrema trahentem
Ingemit, Eustasioque petit Patris hujus alumno
Hospite suscepto sanari peste remota.

Ille rogans iterat ⁴⁰⁴ votum, fert inde medelam,
Quo pergente, necem legit ⁴⁰⁵ hæc quam frangere
[pactum

Dum promissa ferat, sacra dum velamina captet,
Candida castra ⁴⁰⁶ loca sponso quis militet Agno,
Agmina siderei cocant quo florida regni,

Matronam ipse means excepit ⁴⁰⁷ honore Co-
[lumba,

Antharii colitur devoti munere amici.
Cujus et hic subolem gemino splendore micantem
Matre ferente sacrans, fidei benedicit honore.
Regibus accepti, regali munere clari
Hinc adspirantes superis Christoque flagrantes,
Vitantesque voluptatum discrimina, cælum
Mente petunt, cœlestiaque agmina cogunt.
Castra beata locant, juranis saltibus arunt ⁴⁰⁸,
Alter Resbacis Briegensis margine rivi.

Sic quoscumque Patris locuples benedictio munit,
Obtinus ⁴⁰⁹ attollit cœlorum in culmina finis.
Consiliis quicumque hujus parere faventes
Non renuere regi, gaudent sibi prospera ferri.
At consulta animi qui posthabuere paterni,
Expertes voti vacuo flevire dolore :
Ut rex ille repulsoris frater ⁴¹⁰ Patris almi,
Servitiis subici Christi qui sponte salubri
Dum vitat parendo Patri, substernitur hosti.

Nec dilata diu res, bella cientur utrimque,
Diversæ alterutrum cocunt in prælia gentes
Vir Domini solus vastam comitante ministro
Inierat tum forte cremum, residensque legensque
Appetitur subito, Domino moderante, sopore,
Atque videt reges inter quæ bella calescant.
Excitus adstanti famulo arma flagrantia pandit,

A Effundi nimium suspirat utrimque cruorem,
Pulsorem ⁴¹¹ contra monet exorare minister :
Consilium Pater insalsum notat improba fassum,
Dum magis hostilem decernat amare salutem,
Atque rogare Deum, cujus hæc bella librantur,
Numine qui justa disponit lance duellum .

Jam qui consultis renuit servire benignis
Terga parat fratri, captusque aviæque subactus
Ponit gemmiferos muliebri forfice crines :
Et quæ non voluit Christi substractus amori
Sumere, ludibrio præmonstrat signa coronæ.
Nec mora, mactatus rabie laceratur hyenæ ⁴¹² :
Ætherio frater ⁴¹³ tactus consumitur igne.

Atque ita Lotharius cernens sibi sceptrâ parari
Sancto dicta Columbano subit, arma prehendit,
Debita cum turmis properans sibi regna capessit.

B Regis adulterio genitam facili agmine prolem
Cum scelerum incentrice capit, necat, excipit aulæ
Criminis altricem expostam, vectamque camelo
Indomitis innectit equis, terit impete raptis.
Sic sic veridici complentur famina Vatis.

Ergo Columbanus pennis animisque columbæ
Regna superna petens, Gallorum transvolat Alpes,
Ansoniam ingrediens, Agilulfo rege decenter
Excipitur, subiens pia mœnia, Mediolanum
Incolit, expurgatque hereses, atque arma ministrans
Ecclesiæ, recti meditatur dogmata callis.

Accipiensque ⁴¹⁴ a se rupti juga montis aceto ⁴¹⁵
Mirifici splendore Petri comique colique :

C Ocius hæc superans, avido petit alta volatu :
Semirutamque aulam neglectu monticularum
Offendens, prisco accelerat reparare decore,
Succisasque trabes scopulis per devia collis,
Pondera quadragenorum per plana virorum
Cum tribus aut geminis sine fuste vehebat alumnis.
Nec pondus veluti veherent, quin pondere vecti.

Sicque pio fratrum mentes hortamine firmans,
Incepto lætis operi persistere votis,
Ut qui velle Dei patulo fulcimine captent.
Culmina restaurat propere, sarcitque ruinas,
Atque monasterii diversa habitacula condit.

Lotharius vatis completa oracula cernens,
Eustasium monitis Lussovia castra regentem
Dirigit, almifici vestigia sacra magistri
Cum prece sectari lata supplicamine regis.
D Quo redeat, votis degat, quæsitæque sumat
Gaudet hic adventu geniti, suadetque morari
Quantisper secum claræ pietatis alumnum
Ad requiem comitum, doctrinæ ad regimina fra-
[trum :

Se repedare negans, retroque redire recusans.
Regi gratifico monitum post pergere legat.
Corrigat ut propriam morum moderamine vitam,
Sustentet socios Lussovia castra colentes,
Præsidiis foveat, regali munere comat.

GLOSSÆ MARGINALES MABILLONII.

⁴⁰¹ *supple* ac. ⁴⁰² prædicuntur. ⁴⁰³ itineris ⁴⁰⁴ iterari facit ⁴⁰⁵ eligit. ⁴⁰⁶ monasterium Evi-
riacas. ⁴⁰⁷ *f.* exceptus. ⁴⁰⁸ *f.* alter. ⁴⁰⁹ *f.* Optimus. ⁴¹⁰ Theodebertus. ⁴¹¹ Theodericum. ⁴¹² Brodes-
childis ⁴¹³ Theodoricus. ⁴¹⁴ Audiens. ⁴¹⁵ *f.* acuta.

Fœdera grata hilaris rex captans honore venustat
 Castra superna fovet, delegata agmina fulcit,
 Subsidiis explet, dominandi finibus auget.

At Pater ipse Columbanus dum clauditur annus,
 Mandatis ⁴¹⁶ nova septa colit cellæ Eboiensis

Nexibus hinc animam carnis tenebrisque solutam
 Almifico cœlis infert splendore decoram.
 Pignera restructi per eum templi æde locantur.
 Quam celsæ meritum vitæ, data signa loquuntur:
 Strenuitatem animi præstans doctrina profatur.

CAPUT XIX.

De sancto Attala.

Magnifico Patri ⁴¹⁷ magnus succedit alumnus
 Attala, cui celsam perperit Burgundia stirpem.
 Pontifici datur hic genitore ferente colendus ⁴¹⁸,
 Artior angustum fervescit scandere callem.
 Sic clam progrediens, monachorum castra peragat, ^B
 Et potiora calens ⁴¹⁹, dicto fert colla patrôno,
 Atque Columbano tradit se luce regendum.
 Ille sibi nectens, quæsito lumine flammâ,
 Dum ⁴²⁰ petitur virtute vicem supplere magistri,
 Dignus ubi egregie pro castris prælia sanctis
 Exercens, anguiva ⁴²¹ doli fert bella farentis.

Carpitur austerus tepidis durusque remissis,
 Avellit teneros ⁴²² lateri fera lingua sodales,
 Diripit, atque eremi per devia raptat operta
 Incentor doctorque mali sævo uritur igne ⁴²³,
 Supplici clamans meritam se pendere pœnam.
 Nec facilem quit adire Patrem captando piâmen,
 Quin rapitur, mutusque animam dimittit in auras.
 His pavidi comites repetunt Patris atria plures,
 Atque ut oves trita capiuntur fauce lupina.
 Ast qui tutorem fastu tempere superbo,
 Convulsi variis consumunt cladibus ausus.
 Hi ferro plexi, rapidis hi fluctibus hausti,
 Inveniuntque piâ quotquot rediere medelam.

Prævalidis Patris istius modo patrantur,
 Imperiis clarent, precibus modo digna profusis.
 Hæc Bobius quondam violentis imbribus auctus
 Molibus effusus, lymphaque tumente rotatus
 Approbat, indictus ⁴²⁴ sacris remove re furorem,
 Vellere farriteri fabricam vexare molivi
 Inhibitus, posito leges statuente bacillo,
 Et crucis ad signum monitis parente fluente,
 Ardua que aggresso facilem fugiendo meatum.
 Visa tropæa redit Sinoaldus prode re Patri.

Virtutem quoque magnifici probat ille magistri,
 Ruricolæ insistens operi, stivæque ⁴²⁵ medendæ,
 Cui lævæ pollex dextra resecatur iniqua.
 Jamque datus glebis, Patri dum promitur actum,
 Educi tumulo ac passus per mille jubetur
 De ferri, imbutusque sacris moderante salivis
 Fracturæ medico vitamque ferente sepultis,
 Jungitur unifico viduatæ glutine palmæ,
 Præcipiturque datam tacite tractare salutem.

Sic quondam puerum spirare suprema putatum

Visere, solatiis votisque juvare rogatus,
 Adventu incolumem precibusque dat ire vigentem
 Inter plura dein virtutum gesta piarum
 Hunc Deus ærumnis censens absolvere anhelis,
 Lumine lustrari pacis, fotuque quietis,
 Tempora certa iteris ⁴²⁶ signat jamjamque petendi.
 Et licet ipse dies post quinquaginta meandum
 Quo sit, non adeo monitis dicatur apertis;
 Præparat apta remansuris tamen, atque migranti
 Septa monasterii densans tegmenta reformat,
 Ac studet invalidum nihil ut lapsumve residat.
 Emunit raparatque libros, nexatque solutos.
 Excubiis precibusque vacans jejunia ductat,
 Corpus contribulans animam cœlestibus aptat.

Discipulo ⁴²⁷ post nona novæ reparamina messis
 Visere flagrantem sese spectare parentes
 Præcipit, atque mora nulla impediende reverti.
 In geminisque viam sectans custodibus auctus;
 Complecti genitrice datur sub luce diurna,
 C Nox equidem repedare monet, febrisque perurgens
 Compellit clamare Patris se ardere querelis,
 Exitioque rapi, mora si teneat redeundi.
 Moxque die callem repetens remeante cupitum,
 Salvatur remeans, febrium vis linquit euntem,
 Sanatus Patrem reperit suprema trahentem.
 Adventu tamen exhilarat, funusque paternum
 Tormentum ⁴²⁸ videt esse suum celereque re-

[gressum,

At Pater extremos monitus pangensque notansque
 Se cruce communit, crucis edita ⁴²⁹ pronus adorat,
 Attollensque crucem lacrymis et laudibus ornat.
 Tum secreta petens veterum delicta proborum
 Abstergi rogat, fletuque rigante repurgat.
 Sic inter gemitus triti et suspiria cordis

D Attollens oculos, cœlum sibi cernit apertum:
 Glorificansque Deum grates dependit et odas.
 Substiterat se clam testis qui visa referret,
 Panderet acceptæ qui diva levamina vocis.

Altera lux terris am cœlica dona ferebat,
 Ille vocans summumque vale dans fratribus addit
 Exhortans, cœptis maneat, potiora capessant.
 Sic verbo genitos solans absolvitur imis
 Et pia sidereæ mentis tert flamina cœlis.

GLOSSÆ MARGINALES MABILLONII.

⁴¹⁶ regulis. ⁴¹⁷ Columbano. ⁴¹⁸ erudiendus. ⁴¹⁹ desiderans. ⁴²⁰ Donec. ⁴²¹ diabolica. ⁴²² imperfectos.
⁴²³ febris. ⁴²⁴ jussus. ⁴²⁵ stivæ. ⁴²⁶ itineris. ⁴²⁷ Jonæ. ⁴²⁸ id est causa tormenti, etc. ⁴²⁹ alta.

CAPUT XX.

De sanctis Bertulfo et Eustasio.

Hunc ⁴³⁰ sequitur fervens sub religionis amore,
 Francica progenies altum quem sanguinis edit,
 Arnulfo celebri Bertulfus stirpe cohærens
 Pontifici, quem celsa videns fastigia mente
 Spornere cœlesti, sectatur, et ardua sæcli
 Culmina contemnens, crucis arripit alta tropæa,
 Eustasiumque petens Lussovia lege colentem
 Castra Columbani, monitis attollitur almis,
 Omnibus et gratus virtuti degit et aptus
 Attala, sed Gallos ⁴³¹ Lussovium et ut petit agmen,
 Utriusque Patris ⁴³² socia pietate fervente,
 Huic quoque se dedens Italos sortitur agones,
 Permanet ac fidus. Postquam at Pater ⁴³³ emigrat
 [astris
 Communi allegitur Fratrum fervore ⁴³⁴ magister,
 Perfovet atque regit divo moderamine sumptos.

Atra venena coquens impellit ad improba serpens
 Corda propinquorum, vicino subdere suadens
 Hunc ⁴³⁵ sibi pontifici, sata nec sibi quærere
 [cessa ⁴³⁶.

Hinc proceres adit, hinc regem, nec vota facessit,
 Nec cœptis resilit. Qua vi cogente beatus
 Romulidam Pater aggreditur composcere papam.
 Quæsitus normam recitat, præcepta resignat
 Antistes monitis adgaudet Honorius aptis,
 Amplexusque virum, refovet, veneratur, honorat,
 Curaque concedit, leges et regmina munit,
 Invitusque redire sinit Thuscana terebat

A Marcenti arva gradu : languor Patrem, angor
 [alumnos
 Presserat hærentes, nec spem redeuntis habentes,
 Roboris excubias nox fert columis...
 Juris apostolici cultum Pater ordinat æger,
 Ac solito disponit agi sollemnia ritu
 Qui sibi qui sociis statuens insomnia servent.
 Nox curas subigit, cunctos sopor obruit altus
 Custodes etiam lethæa obliviam sternit.
 Asseculis licitus ⁴³⁷ Christo custode levatur.
 Solaturque Petro ⁴³⁸ dum principe visitur abbas.
 Surgere præcipitur, sospesque redire jubetur,
 Accipit ⁴³⁹ et Petrum sese petisse patronum,
 Attonitus rogat excitum dare visa ministrum:
 Ille negans illustratum se luce petita.
 B Hanc retegere poscit, precibusque extorquet anhelis,
 Atque reperta notat, testisque accedit adacter.
 It Pater ipse valens, aliosque dat ire valentes,
 Dæmonicas pellit pestes, purgat prece mentes.
 Victorinus id expertus, datus obvius almo,
 Nec mora curatus, grates studet edere sanus.
 Sic puer oppressus sævoque latrone voratus
 Abbatis nutu redit atra fauce receptus.
 Tabem etiam lepræ supero depellit honore,
 Et medicis desperatum, sacro unguine salvum
 Post pia vota facit, postquam jejunia ducit.
 Atque ita labe cutem, sanie sic viscera mundat,
 Ut morbi post nulla decus ⁴⁴⁰ vestigia linquat

CAPUT XXI.

De sanctis Blidulpho et Meroveo monacho.

Signa salutiferi nemoris hæc inclyta lætis
 Fructibus effulgent vitæque fragrantia nectar
 Aspirant devota Deo dum pignora gignunt
 Quorum persistens solido Blidulphus honore
 Numinis insecti assertor coramque tyranno
 Indivisibilem laudansque docensque decorem,
 Culminis ætherei furias accendit iniqui :
 In sua fata ducis secretius arma parantur,
 Fraus tecta instruitur, bellum ferale movetur,
 Veri præco dolis petitur plagisque subactus
 Fustibus obteritur crebris, dum sensa doloris
 Mactatum liquisse patet; sic hospite fido
 Quæsitus sensu atque flagris reperitur inanis,
 Excitus ut somno miti dormisse sopore
 Mitius atque unquam perhibens stat vulnere liber,
 Inscius angoris, tenui vibice notentur
 Membra licet, nescit diri meminisse duelli,
 Nec temeritorem tamen ultio tempore multo
 Visere dissimulat Bardum, quin dæmone raptum
 Compellit clamare pati se digna piaculi,
 Tanta fatens ausum ferre hæc incendia justum,

C Sacrilegis et qui favcat simili igne liquescat.
 At dux ipse mali metuens sibi qualia cernit
 Infligi meritis miserum cum munere castris
 Destinatur almificis; pater inclytus Attala dona
 Respuit infidi, torto succurrere currit
 Flagitat et fratres redimant diro igne flagrantem.
 Incumbant precibus, votis tueantur anhelum;
 Nexibus exemptus præstat pergere sanus.
 Nec longo tamen indignus perfungitur usu
 Temporis ad veniam cessi quod perdere nugis.
 Quam servare legit lacrymis, jactansque cachinnis
 Se gessisse probrum votis, mox febribus actus
 Igne callet lethi clamansque furensque gehennæ
 Abripitur pœnis submotus et aggere bustis
 Ostentat tumulo quam dira patraverit ausu.
 D Nec minus excessisse notant, mulctaque resignant
 Se offendisse Deum, Meroveum fonte prementes,
 Qui, patre prælato Dertonam missus, opacum
 Sternere dum certat luco densante sacellum,
 Cæsus fameolis rivi demergitur undis,
 Nec subigi permissus aquis oneratur iniquis:

GLOSSÆ MARGINALES MABILLONII.

⁴³⁰ Attalam. ⁴³¹ Galliam. ⁴³² Eustasii et Attalæ. ⁴³³ Attala. ⁴³⁴ desiderio. ⁴³⁵ Bertulfum. ⁴³⁶ cessa. ⁴³⁷ a discipulis relictus ⁴³⁸ a Petro., ⁴³⁹ audit. ⁴⁴⁰ scil. sanitatis.

Sylvæ ponderibus missus visusque sepultus,
 Incolumis fluvio surgit fratresque revisit
 Sacrilegos cita pœna ferit plagisque subactos
 Afficiens variis: oculorum hos lumine privat,
 Ignibus hos urit, nervorum hos nexibus angit;
 Quorum post patribus quidam Bobiensibus acti,
 Tormenta effugiunt lacrymis, alii probra pœnis
 Exsolvunt meritis inhibentque piacula flagris.

A Hic socius quondam Leupardo frater adhærens
 Dum patris imperio vineæ munimina densant
 Quam multi juncto nequeunt attolere nisu,
 Arboris armati pietate tulere columnam.
 Mijus Leupardi vetitos vulpecula jussis
 Attentans sorbere botros atque ore petitos
 Morte sequente tenens promit discrimine crimen.

CAPUT XXII.

De Baudacaria et cæteris quibusdam sanctis monachis.

Bertulfo Baudacarius moderante statutus
 Vincit tutor capiens solamine missos
 Dum panis parvum quod adest anatemque ministrat.
 Ter denos modico magna sed mente paratu
 Exhilarans fratres dapibus quoque ditibus explet.
 His rutili radiis patrum, pietate corusci
 Athletæ subeunt alacres dicto agmine cœlum
 Quorum mente nitens hilari Tedoaldus et imo
 Dum recubat strato cœlestia mente peragrans
 Advocat atque vale faciens læto ore sodales
 Alloquitur lenis, suprema viatica poscit
 Seque notans pulchro extremum ornat carmine finem
 Incipiensque melos, scandens virtute beati
 Culmina virtutum, divumque videbitur altor;
 Jam Deus in Sion claris animam inserit astris.
 Sicagibodus ubi promptis sub patribus altum
 Consectatus iter purus mansuetus et artus
 Munia parendi votis pertractat amicis
 Dum jacet extremo ductans spiramina nisu,
 Conspicit æthereo solem fulgore micantem
 Ac nostri radios Phæbi splendore nigrantem,
 Cœlicolas astare viros, miransque doceri

Protinus hunc sese subiturum ineunda nitorem
 Cœtibus æquandum meruitque ediscere celsis
 Et super hanc lucem sociis renitere coruscis;
 At redeat summumque vale præsentibus edat,
 B Nec mora regrediens turmis societur amœnis.
 Fratibus attonitis rediens monita extima supplet.
 Visa rogata refert, accepta levamina promit,
 Mystica sacra capit, nexis fert oscula charis
 Funere curari petit ac cœlestia scandit,
 Felicique obitu vestigia clara relinquit,
 Ostendens similem sectatos lumine callem
 Perpetuæ simili lucis splendore beari.
 Omnes, hi patres cœlesti pace cluentes
 Quorum magnificos licet ima laude triumphos
 Prosequimur vel qui pariter lætantur in æthra
 Obtineant nostri laxamina certa reatus,
 Divinum vitæ regimen, morumque piamen,
 Crimina vitare ac lacrymis admissa levare,
 C Fructiferos luctus gemitu quatiente litare,
 Sordibus ut mundi reddamur lumine clari,
 Cœtibus aptandi superis sine fine beati
 Cernere salvificum digni per sæcula vultu.

*Explicit.**Sequitur in codice epitaphium Flodoardi, quod in Proœmiis jam dedimus.*

ANNO DOMINI DCCCCLXVIII.

SANCTA MATHILDIS REGINA

VITA SANCTÆ MATHILDIS

(Apud PERTZ, *Monumenta Germaniæ historica*, Script. tom. IV, pag. 282.)

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Egregiis feminis, quibus Ludolfina familia sæculo nono claruerat, sæculo decimo Mathildis, Heinrici regis conjux, atque Ottonis I, Heinrici ducis, Brunonis archiepiscopi, Gerbergæ reginæ, Hathwi-

dis ducissæ mater, accessit, Cujus virtutum fama ipsa superstite late percrebuit, in obitu ejus a Widukindo celebrata est (1), et post inter filios et nepotes, in cœnobiis ab ipsa fundatis Quedlinbur-

(1) III, 74.